

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 71

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ Α' — ΙΖ'
(ΚΕΦ. 1)

Κελεύμενον: Γ. Καρυοφόλλη
Μετάφρασις - Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΜΗΤΣΑΚΟΥ
θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ		13
Όμιλία Α'	(Προοίμιον)	26 (273)*
Όμιλία Β'	(Ίωάν. α' 1)	40 (280)
Όμιλία Γ'	(Ίωάν. α' 1)	63 (291)
Όμιλία Δ'	(Ίωάν. α' 1-2)	87 (303)
Όμιλία Ε'	(Ίωάν. α' 3-5)	105 (313)
Όμιλία Ϛ'	(Ίωάν. α' 6-8)	123 (323)
Όμιλία Ζ'	(Ίωάν. α' 9)	129 (326)
Όμιλία Η'	(Ίωάν. α' 9-10)	138 (330)
Όμιλία Θ'	(Ίωάν. α' 11)	148 (335)
Όμιλία Ι'	(Ίωάν. α' 11-13)	159 (341)
Όμιλία ΙΑ'	(Ίωάν. α' 14)	171 (347)
Όμιλία ΙΒ'	(Ίωάν. α' 14)	180 (352)
Όμιλία ΙΓ'	(Ίωάν. α' 15)	194 (359)
Όμιλία ΙΔ'	(Ίωάν. α' 16-17)	209 (367)
Όμιλία ΙΕ'	(Ίωάν. α' 18)	225 (375)
Όμιλία ΙϚ'	(Ίωάν. α' 19-27)	238 (382)
Όμιλία ΙΖ'	(Ίωάν. α' 28-29)	254 (390)

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	273
---------------------	-----

* Οι ένδεξ παρενθέσεις δεικνύει είναι οι αντίστοιχοι τών σελίδων τού πρωτοτύπου κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Μετά την ολοκλήρωσιν της δημοσίευσος των 90 όμιλιών τού Ιεροῦ Χρυσόστομου εἰς τό κατά Ματθαίου Εὐαγγέλιον, σκίρων ἔχουν αἱ 88 όμιλίαι του εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, αἱ ὅποσαι εἰς τό ἠμολογούμενης καί πιστευτικῆς καί ποσοτικῆς τέρψισιν ἔργον αὐτοῦ (αἱ ἔργοναυτικαί του όμιλίαι ἀνέχονται εἰς 700 περίπου καί καλύπτουν τό πλεῖστον τῶν εἰδῶν τῆς II. καί τῆς K. Διαθήκης) κατέχουν ἐξέχουσαν θέσιν. Καυστέρω, παρέχουσαν βασικῆς εἰσαγωγικῆς πληροφορίας, διά τήν καλλιτέραν καί πληρεστέραν κατανοήσιν τού σκοποῦ καί τού περιεχομένου τῶν όμιλιῶν αὐτῶν.

Αἱ όμιλίαι εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον διαφέρουν ἀπό τῆς όμιλίης εἰς τό κατά Ματθαίου Εὐαγγέλιον, μελόνται, δοδαίως, τό ὄφορ τού λόγου καί ὁ ρυθμός εἶναι πάντοτε ὁ αὐτός καί ὁ ἀναγκάστῃς εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων στίχων ἀναγνωρίζει τήν ἀνεπανέληπτον τέχνην καί τήν μεγαλοφυάν τού Ιεροῦ Χρυσόστομου. Τοῦτο ἐφαίλεται εἰς τὸν ἰδιόζοντα χαρακτηρα τῶν όμιλιῶν αὐτῶν. Αἱ όμιλίαι εἰς τὸν Ματθαίου διακρίνονται διὰ τήν εὐρύτητα τῆς ἠθικοκοινωνικῆς διδασκαλίας. Αἱ όμιλίαι εἰς τὸν Ἰωάννην εἶναι περισσύτερον **δ ο γ μ α τ ι κ α !** καί **ἀ ν τ ι ρ ρ η τ ι κ α !**. Αὐτὸ εἶναι τὸ κύριον γνώρισμά των. Κυρίως αὐτὸ νὰ σημαίνῃ διὰ ἀπὸ αὐτάς ἀπουσιάζει τελείως ἡ ἠθική διδασκαλία. Διότι ἀρχίζει συνήθως μὲ μίαν ἠθικήν προτροπήν καί καταλήγει εἰς πρακτικῆς φύσεως συμβουλίας. Ἐκίστε παραλλήλως πρὸς τὸ κύριον θέμα παρεμβάλλει καί ἐν δευτέρον καί ὡς ὁ ἴδιος παρατηρεῖ «Πάντα λόγον κινῶ... ἔδωκα γάρ μή ποτε, περὶ ἐν τῶν λόγων ἡμῶν ἀπολογούμενον, λάθω θεραπεύειν πάθος ἔσπερον, ἀλλὰ κινεῖν τὸν ἄνθρωπον» (Όμ. 23 § 1). Διότι διὰ τὸν Χρυσόστομον τὸ ἰδεώδες εἶναι ἐν, ἡ πλήρης συμφωνία **Δ ὁ γ μ α τ ο ρ κ α !** **Ζ ω ῆ Ϛ** καί πάλιν δικαιοσύνη. Ὅπως δὲ δὴ ἠκ γνωρίζομεν τὸν Χρυσόστομον κυρίως ὡς διδάσκαλον τού **Ό ρ θ ο δ ὲ ῶ ο υ** **Δ ὁ γ μ α τ ο ρ**, ὡς διδάσκαλον τῆς **Π ἱ σ τ ε ω Ϛ**.

Είς τὰς ἑμίλιας αὐτὰς ὁ ἱερός Χρισόστομος δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν ἄριστην τὴν πορείαν τοῦ καίμωνος. Ἐρμηνεύει κατὰ προτίμησιν τὰ χωρία, εἰς τὰ ὅποια δεσπερίζοντο, οἱ αἰρετικοὶ καὶ τὰ ὅποια παρερμηνεύοντας, φυσικὰ, ἐχρησιμοποιοῦν κατὰ τοῦ ἐπισημοῦ τῆς Ἐκκλησίας Δόγματος. Τὰ ἐπισημαζόμενα χωρία εἶναι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ ἑ μ ο ο υ σ ι ο ν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ ὅποσον ὁ ἱερός Πατήρ ἀποδέχεται ἀπολύτως καὶ ἀκολουθεῖ πιστῶς. Οἱ αἰρετικοὶ ἐνδιαφέροντο ὅτι ἀποδείξουν τὸ ἀνόμιον τοῦ Γιοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Ἡ προσεπιθέα των ἀπέβλεπον εἰς τὴν Γ ρ α φ ι κ ῆ ν κ α τ ο χ ῶ ρ α σ τ ῆ ς π λ ἁ ν ῆ ς τ ω ν. Ἀντί, ἄλλωστε, εἰς τελευταίαν ἀνάγνωσιν, αὐτὸ ἀκριβῶς, εἶναι αἰρεσις, εἶναι ἑλεγχθὴ «προκατάληψις», ἐπειδὴ εἶναι προσαρμογὴ τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς «πίστιν» ἐκ τῶν προτέρων ἐχρηματισμένων καὶ δεσπεζομένων εἰς λογικὸν κατὰ κανόνα ἐξουθελιτικὸν σχῆμα. Ἡ προτίμησις ἐξ ἄλλου τῶν αἰρετικῶν εἰς τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἰδιαίτερος ἐπιμένει εἰς τὴν θ ε ὶ α ν φ ῶ σ ι ο ν τοῦ Κυρίου καὶ, ὡς Ἰβας λέγει, τὸ Εὐαγγέλιον ἔγραψεν «ὅνα πιστεύσῃτε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Οἱ αἰρετικοὶ προσεπιθέθουν νὰ ἀρῶνται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὰ σημεῖα τῆς πίστεως εἰς τὴν Θεότητα τοῦ Κυρίου, ὅπερ τῆς ἑποίας ὁ Ἰωάννης διὰ τοῦ Εὐαγγελίου του διδαι τρανῆν μ α ρ τ υ ρ ῖ α ν λ ὀ γ ο υ κ α ι ζ ω ῆ ς. Εἰς αὐτὰ, λοιπὸν, τὰ χωρία ἐπιμένει περισσότερο ὁ ἱερός Χρισόστομος καὶ τὰ ἐρμηνεύει ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν διὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Εἰς τὴν ἐρμηνεύσαν τῶν ἄλλων χωρίων εἶναι σύντομος. Ὅσοι μάλιστα δὲν τίθενται ζήτημα Θεότητος τοῦ Γιοῦ, ἀρῶνται εἰς μίαν συντομιωτάτην ἐξηγήσιν τοῦ γράμματος.

Ὡς πρὸς τὴν ἑκταὴν ἐξ ἄλλου, αἱ ἑμίλιας αὐταὶ εἶναι πολλὴ συντομιώτερον ἀπὸ τῆς εἰς τὸν Ματθαῖον. Ἐν μάλιστα ἐξαιρέσει κανεὶς τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν καὶ μερικὰς ἄλλας, αἱ ὅποια ἔχουν ἰκανὴν ἑκτασιν, αἱ ἄλλαι εἶναι σύντομοι: ἐρμηνευτικαὶ ἑμίλιας, αἱ ὅποια, διὰ τὴν ἐκφωνήσιν, δὲν θὰ ἐχρειάζοντο ἀσφαλῶς περισσότερο χρόνον τῶν 10 ἕως 15 λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἡ συντομία αὐτὴ δὲν εἶναι φυσικὰ, τυχαία. Ἀναγκασιῶς δὲ αἰουδήποτε ἄλλοι

λόγου, πρακτικῆς κορίως φύσεως, ὁ ὅποιος ἀπεγράφετε τὴν συντομίαν αὐτὴν, νομίζομεν ὅτι αὐτὴ παθούργει πλήρως εἰς τὸν σκοπὸν, τὸν ὅποιον ἐπιδιώκει ὁ ἱερός Πατήρ καὶ λαμβάνει ὅτι ἔστιν τὸν ἐδιδάσκοντα χαρακτῆρα τοῦ παρεχόμενου τῶν ἑμιλιῶν.

Ἄλλ' ἂς ἐθέσωμεν τώρα εἰς ἑπὶ μέρος θέματα, μετὰ τὰς γενικὰς αὐτὰς ἐπὶ τῶν ἑμιλιῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον παρατηρήσεις.

Τ Ο Π Ο Σ — Χ Ρ Ο Ν Ο Σ — Α Ρ Ι Θ Μ Ο Σ

Ἡ ἐρμηνεία καὶ τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον γίνεται ὑπὸ τῶν ἑμιλιῶν, αἱ ὅποια, ὡς ἤδη εἰρήνη, ἀνέρχονται εἰς 88. Εἰς αὐτὰς τὰς 88 ἑμίλιας ἐρμηνεύονται ὀλόκληρον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, πληρὸν τοῦ γνωστοῦ ἐπαισοῦ τῆς μοιχαλίδος γυναικὸς, τοῦ περιλαμβανόμενου μεταξὺ τῶν κεφαλαίων 7, 88 καὶ 8, 11. Ἡ παράλειψις αὐτὴ ἐφίλειται προφανῶς εἰς τὴν ἀπουσίαν τῆς παρακοπῆς αὐτῆς ἐπὶ τὰ ἀντίγραφα τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησε ὁ ἱερός Χρισόστομος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Ἐν ὅψει, θὰ τὴν εἴχε χωρὶς ἀμφιβολίαν σχολιάσει. Τόπος ἐκφωνήσεως εἶναι ἡ Ἀντιόχεια, ἡ ἰδιαίτερα πατρίς τοῦ ἱεροῦ Χριστοστόμου. Εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, λοιπὸν, περὶ τὸ 391 ἐξεφωνήθησαν αἱ θεωμάται αὐταὶ ἑμίλιας.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς πραγματοποιήσεως των, πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τῆς ἑμίλιας 19 § 2 καὶ 31 § 5. Εἰς τὴν πρώτην ὁ ἱερός Πατήρ, ἐπιβεβαιῶν τὴν ἐγκράτειαν καὶ ἀσκητικότητα τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, παρατηρεῖ: «ὅτι τῆς καινῆς μετέχων τροφῆς, ἀλλὰ καὶ τῆν ἐσπέρην μετὰ τσαυτῆς διαίτων νήψεως, μεθ' ἧς ἡμεῖς ὑπὸ τὴν ἔω, μάλλον δὲ καὶ μετὰ πολλῶν κλειόνος». Εἰς δὲ τὴν δευτέραν, προτρέπων τοὺς Χριστιανούς εἰς μαγαλιούραν σπουδῆν καὶ προσημίαν, λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἀκολουθεῖ: ἀλλ' ὅτι τὴν ἔω καὶ ὑπὸ τοιοῦτον ὄραρον, οὐκ ἀπολείποντας καὶ εὐφροχίας...». Τὴν αὐτὴν, λοιπὸν, ἐπὶ τὴν ἔω, λαμβάνει χώραν ἡ ἐξουσία αὐτῆς Διδαχῆ. Τότε, ὁ ἱερός Πατήρ συγκενορῶναι τοὺς ἐκλεκτοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀντιόχειας, τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀπὸ ἀπόψεως ἡλικίας, παιδείας καὶ ἐπιμελείας καὶ τοὺς ἀναλίαι μὲ προσοχὴν καὶ

ήμερίθειαν, με καταπληρωτικὴν γνώσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ με ἱκανὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν θύραθεν σεφίαν, με παραδεχόμενα ἀπὸ τὴν ὀλικὴν πραγματικότητά καὶ με δυνάμιν συλλογισμοῦ σπανίαν — ἴσως εἰς κινῆσι ἀλλο ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ δὲν ἐπέδειξε τόσῃ δυνάμιν συλλογισμῶ — με τὴν γνωστὴν «χρυσόστομικὴν» εὐλογίαν καὶ ἀρμυρικότητα, εἰς τὸν λόγον, τὸ «πνευματικὸν» Εὐαγγέλιον καὶ ἐκθέσει μὲ ἀ π λ ὅ τ η τ α καὶ σ α φ ῆ ν ε : α ν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας. Μόνον ἐπιλεκτικὴ δίδονται, ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν λεπτὴν θ ε ο λ ο γ ι κ ῆ ν καὶ θ ο γ μ α τ ι κ ῆ ν ἀνάγνωσιν καὶ με θερμὸν περὶ τὴν Πίστιν ζῆλον θά ἴσων εἰς θέσιν νὰ παρακαλοῦνται αὐτὰς τὰς ἐπιλήθεις. Διότι πρόκειται περὶ σειράς ἐπιλήθεις «εἰδικῆς» καὶ περισσοτέρως «ἐξειδικευμένης» θά εἰλέγμεν. πρὸς συγκριμένον σκοπὸν ὑποδιδασκαλίας καὶ διδομένης παραλληλίας πρὸς τὴν ἄλλην σειράν ἐπιλήθεις, τὴν ὁποίαν θά ἠδυνάμεθα νὰ ἀνομάσωμεν «γενικὴν».

Διὰ νὰ μὴ διακόψῃ, λοιπὸν, αὐτὴν τὴν ἄλλην σειράν ἐπιλήθεις, τὴν ἔχουσαν γενικὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ὁποίαν ἠδύναντο νὰ παρακαλοῦνται ἄνθρωποι κάθε ηλικίας καὶ μορφώσεως, καθέτερος αὐτῆν ἐδῶ τὴν εἰδικὴν σειράν ἐπιλήθεις εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἄλλων σκοποῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀμέσως ἐρχόμεθα.

Σ Κ Ο Π Ο Σ

Ἐν ἡ πρώτη ἐπιλήθεις ἀναφέρεται εἰς τὰς οὐρανοὺς προϋποθέσεις τῆς κατανοήσεως τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐπισημαίνονται αἱ βασικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, μέσα εἰς τὸ πλαισίον μὲς ἐπιτυχεστικῆς συγκρίσεως τῶν κυριωτέρων ἡγετιῶν τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς με τὸν Ἰωάννην, εἰς τὴν τρίτην ἐπιλήθεις μὲς ἀποκαλύπτεται καθὼς ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ὑπομνήματος. Ἀναφέρονται ἐκεῖ τὰ ἀκόλουθα: «Ἦρα δέ, λοιπὸν, ἐπὶ τὰ προσημαζόμενα τήμερον ἵνα, ὅστε μὴ κακωμενῶς ὑμᾶς προσδῶμεν τοῖς ἀγῶσιν ἀγῶνες γὰρ ἡμῖν πρόκεινται πρὸς τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθρούς, πρὸς τοὺς πάντα μαχα-

νομένους, ὅστε καθελθῆν τὴν θόραν τοῦ Ἰσοῦ τοῦ Θεοῦ, μάλλον δὲ τὴν ἑαυτῶν», διότι «ἡ μὲν γὰρ μέγα διὰ παντός, οὐκ ἐστὶν... ἐκείνοι δέ, ἐν φασὶ προσκυνεῖν, καθελθῆν σπουδάζοντες τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμία πληροῦσι καὶ κολάσεις τὴν ψυχὴν».

Ἰδοτε ἀγῶνες πρόκεινται, ἀγῶνες πνευματικοὶ καὶ «πρὸς τοὺς ἐχθρούς τῆς ἀληθείας». Καὶ οἱ ἀγῶνες χρειάζονται γενικῶς μαχητὰς, τέλειον ὅπλασιν, συνεχῆ ἐνήψην, πνευματικὴν γαλήνην, πόλεμον «λαμπρὸν» καὶ πρὸ παντός φωτισμὸν ἐπὶ Θεοῦ. Μὴ αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις εἶνα δυνάτην οἱ ἀγωνιστὰς τῆς Πίστιος τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀνταπεξέλθουν εἰς τὸν σκληρὸν κατὰ τὸν ἐχθρῶν τῆς Ἀληθείας ἀγῶνα. Αὐτοὶ: «οὐδὲ πολλὰς δεησόμεθα λοιπὸν πραγματίας, ἀν τὰς ἀρχὰς καὶ ὑποθέσεις μετὰ ἀκριθείας μάθομεν, ἀλλὰ, μικρὸν ἐν προσέχεις πολεῶντες, δεησόμεθα τοῦ λοιποῦ κατὰ τὸν Παῦλον καὶ ἄλλους νοθεῖσθαι».

Οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας ἐμχανόντο τὰ πάντα, προκειμένου νὰ ὑποδιδάσκουν τὸ πρόσωπον καὶ τὴν Ἀποστολὴν τοῦ Ἰσοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὲν εἶθετον βαδίσαι τὴν δυνάμιν, τὴν ὁποίαν δέθετον πρὸ σαρκῶν καὶ πνεύμα ἐτῶν καὶ μαλοῦσι προηγήθησαν εἰς τὴν καταπόλευσιν αὐτῶν οἱ μεγάλοι Κατωκῆδοι καὶ μέγιστοι ὁ μάγος τῆς Ἀλεξανδρείας ἀγωνιστῆς Ἀθανάσιος, ἐν ταῖς ἐξηκολούθησιν ὅ ἀποτελοῦν σοβαρὸν κίνδυνον παραχαράξεως τῆς Ὁρθοδόξου Πίστιος καὶ κλονισμῶ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, μάλιστα δὲ τῶν ἀμελειωτέρων καὶ ἀπειλοτέρων ἐξ αὐτῶν. Καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν κίνδυνος ἐμφανίζετο ἐκείνη περισσοτέρως σοβαρὸς ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι «οἱ πολλοὶ ἐπεδείκνυν ἀδύναμίαν εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν κατανοήσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ συνεπῶς δὲν ἴσων εἰς θέσιν ἐμῆς τῆς προσβολῆς τῶν ἐχθρῶν νὰ ἀποκρούσωμεν καὶ ἐμῆ δὲ τὸ σῆμα διαραῖ». Καὶ ἐρωτῆ συνεχῶς «τί πρὸς ταῦτα ἐρεῖται», «ὡς ἀπορούασθε τὴν προσβολὴν τῶν λόγων ταύτων». Εἰς τοὺς αἰρετικῶς πρέπει νὰ προστεθῶν οἱ ἔθνηκοι. Ἐθνηκοὶ φιλόσοφοι εἰχον γράφει κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Πίστιος. Τὰ ἐπιχωρηματικὰ τοῦ Κέλσου, τοῦ Πορφυρίου κ. ἄ. φιλοσόφων, οἱ ὅποιοι εἰχον γράφει κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἴσων γνωστὰ. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος. Ὅπως τὸ ἀκόλουθον: «Ἄν τὸν ἄνθρωπον ἐρηταί

τις Ἑλλήνων; Τίς ποτὲ ἔστιν ὁ πατήρ; Τίς δὲ ὁ Υἱός; Τίς δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἢ, πῶς καὶ ὁμῆς, τρεῖς λέγοντες Θεός, ἡμῖν ἐγκαλεῖτε πολυθεῖαν». Ἄλλωστε, μάλιστα τριάντα χρόνια εἶχον περάσει ἀπὸ τὸ ἀσεβὲς ἐκείνο παίραμα τοῦ Ἰουλιανοῦ. Καὶ συνεπῶς ὁ κίνδυνος παραχαράξεως τῆς Νέας Πίστεως, ὁ κίνδυνος κλονισμοῦ τῶν πιστῶν, ὁ κίνδυνος ἀμβλύνσεως τῶν ἁγίων Χριστιανικῶν ἠθῶν καὶ ἐθῶν ὑπῆρχε πάντως. Ὁ παγκοσμιῶς ἄλλωστε ἐχρησιμοποίησε χιλίους ἑξο τρόπους διὰ νὰ γίνεται ἐκκοσμητικὸς, μάλιστα δὲ ἐχρησιμοποίησε τοὺς τρόπους αὐτοῦ καὶ τὰ μέσα αὐτά, τὰ ὅποια διαγεύονται καὶ σαγηνεύονται ἐκείναι καὶ ἀποκαταστασιακὰ, ἐφ' ἔσον ἀνακαταφέρονται εἰς τὸ «φρόνημον» τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκκοσμητικὰ εἰδικολογικὰ ἔορτα καὶ πανηγύρεις, θέατρα, ἱπποδρόμιον κ.τ.λ. ἀκατάλληλοι διαρκῆ κίνησον διὰ τὴν Νέαν Πίστιν. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος καταφέρει μετὰ θερμότητος κατὰ τῶν ἐπιδηλώσεων αὐτῶν καὶ καλεῖ τοὺς Χριστιανούς: «ἵνα ἐντέθεν τὸν ἑξωθεν ἀπορροφώμεθα ρύπον», διότι: «Ἄν μάλλαμεν καὶ τῆ μικρῇ πάντῃ σχολῇ ἀπὸ τῶν ἑξω λεγομένων ἢ πραττομένων λυμαινεσθαι, βέλτιον μὴδὲ εἰσελθεῖν τὴν ἀρχήν».

Ἐξ ἄλλου τὰ συγγράμματα τῶν Ἑθνικῶν φιλοσόφων περιέχον ἐρωτήματα σοφὰ καὶ ἐθιμοῦργον προβλήματα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθοῦν. Οἱ αἰρετικοὶ πάλιν καὶ μάλιστα οἱ Ἀνόημοι, οἱ ὅποιοι κυρίως καταπολεμοῦνται εἰς τὸ ὑπόμνημα αὐτό, εἶχον πολλὸν ἐρθολογισμὸν καὶ μεγάλην ἐξάρτησιν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν. Ἐνεφανίζοντο οὖν οἱ «προσθευτικοὶ» τῆς ἐποχῆς καὶ οἱ καλλίτερον ἐνημερωμένοι. Δι' αὐτὸ ὁ ἱερός Πατὴρ ἐρωτᾷ: «Πῶς ἀποκράσεσθε τὴν προσβολὴν τῶν λόγων τούτων»; Οἱ αἰρετικοὶ, λοιπόν, εἴτε προήρχοντο ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ ἦσαν πνευματικὰ παιδιὰ του, εἴτε ἐκινούντο ἀπὸ προϋποθέσεως φιλοσοφίας, ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μὲ προσοχὴν καὶ μὲ σύστημα. Ἐχρηιάζετο προσεκτικὴ, συστηματικὴ καὶ συνεχὴς καταπολέμησις πάσης αἵρεσεως. Διότι: «εἰ ἐκεῖνοι μὲν, ὥστε καθ' ἡμῶν εἶπεν, ταπεινά ἠγρόντησαν, τίνας ἂν εἴχημεν συγγνώμης ἡμεῖς ἄξιοι, εἰ μὴδὲ τὰς προσβολὰς τὰς καθ' ἡμῶν ἀλείβεσθαι ἀποκρούεσθαι». Καὶ: «Τίνας δὲ ἐνεκῶν καὶ παρήχθημεν»; (Ὁμ. 17 § 4), ἐρωτᾷ πάλιν δεκαίως.

Καλεῖ, λοιπόν, τοὺς ἐκλεκτούς, τοὺς καλεῖ «ἐπὶ τῆν ἔμ» καὶ τοὺς ἀνακλεῖ: τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Προσέχει καὶ ἐπιμένει εἰς τὰ χωρία, τὰ ὅποια παρεξηγεῖσθαι οἱ αἰρετικοὶ. Παρεμβάλλει ἐπιχειρήματα αἰρετικῶν, τὰ ὅποια ἀντιτίθει μὲ ἄνεκον καὶ ἀποθεωτικὸν τὸ ἀστήρικτον αὐτῶν. Πρὸς παντός, ὅμως, ἀποδεικνύει: ὅτι οἱ αἰρετικοὶ δὲν ἤμποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν Ἁγίαν Γραφήν πρὸς κακοχέρυσιν τῶν φοβερῶν κλαυθῶν των, τὴν ἑποῖαν ἄλλωστε καὶ ἀταλῶς γνωρίζουσι καὶ ἐπαρλόμενος ἐξηγεῖσθαι. Εἶναι, λοιπόν, ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ὑπομνήματος: **δ ο γ μ α τ ι κ ὸ ς** καὶ **ἀ ν τ ι ρ η τ ι κ ὸ ς**. Σκοπεῖ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἐκλεκτῶν Χριστιανῶν, ὥστε νὰ καταστοῦν ἱκανοὶ νὰ ἀνταπεξέλθωσι εἰς τὸν σκληρὸν κατὰ τὸν «ἐχθρὸν τῆς Ἀληθείας» ἀγῶνα. Ἄλλ' ἂ; ἴσμεν ποῖοι οἱ αἰρετικοί.

ΟΙ ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀντιπαραστήσωμεν τοὺς αἰρετικούς, κατὰ τὸν ὅποιον σφέρεται τὸ παρὸν ὑπόμνημα. Ἐλέγχθη ἤδη, εἶναι οἱ «ἀνόημοι». Εἰς τὸν Ἀρειανισμὸν εὐρίσκονται ἡ ρίζα των, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐλάχιστοι διαφέρουσι. Ἐμπνευστῆς τῆς αἵρεσεως ὁ Ἄδειος, κύριος δὲ διαμορφωτῆς καὶ ἐκπρόσωπος ὁ Εὐνόμιος. Ἀπὸ τοῦ Ἀρειανῶς θεωροῦνται αἰρετικοί! Τοῦτο ἀποβλέπει εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἔχουσι φθάσει εἰς τὸ τελευταῖον κατάντημα τῆς ἀνήσειος καὶ τῆς ἀσεβείας.

Τὸ δογμα τῶν ἀρετικῶν εἰς τὴν βασικὴν κακοδοξίαν των, εἰς ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι: **ἀ ν ὀ μ ο ι ο ς** τοῦ Πατρὸς. Εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ἔχουσι καταλήξει: τελείως ἐρθολογιστικῶς, ἐκινησαντες ὅμως ἀπὸ μίαν ἐπαρλόμενῃν καὶ περιέργως καθόλου ἐρθολογιστικῆν βάση, εἰς οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι: ἡ ἀγεννησία. Ἐφ' ἔσον, δηλαδή, ὁ Υἱὸς προέρχεται ἀπὸ γέννησιν, ὁ δὲ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος, ἔπειτα εἰς ὁ Υἱὸς εἶναι ἀνόμιος τοῦ Πατρὸς. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ ἀποβλέπουσι εἰς τὸ νὰ ἠμφανίσωσι τὸν Υἱὸν κατώτερον τοῦ Πατρὸς. Ἄν ἐπιτευχθῆ αὐτὸ, τότε θὰ ἀποδειχθῆ ἐκείνου πῶς θέλουσι καὶ ἐπιθυμοῦσι, εἰς ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι: **δ μ ο ο ὀ ς**.

πρός τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἑτεροούσιος καὶ συνεπέως σπούδης», «ἐπίσημος», «ἔργον» Αὐτοῦ.

Τὸ συμπέρασμα, ἕως, αὐτὸ εἶναι «κατ' ἐπιταγήν» συμπέρασμα, διότι βασίζεται εἰς λογικὰς — καὶ ἐδῶ ὑπάρχουν ἐρωτηματικά, ἐφ' ὅσον ἡ χάρις δὲν εἶναι καθόλου δέδωκεν δεῖν εἶναι λογικῆς προϋποθέσεως ἔξω - Γραφικῆς. Οἱ αἰρετικοὶ ἀντικαθίστανται τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν τῶν ἀπόψεων των καὶ ζητοῦν νὰ στηριχθοῦν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ζητοῦν νὰ κατοχυρώσων καὶ νὰ ἀποδείξων Γραφικῶς τὰς κακοδοξίας των. Ἡ Γραφή, θρησθεῖα, καλεῖται νὰ θεμελιώσῃ τὸν ἀνθρώπινον λόγον, ἀκόμη καὶ δεῦν αὐτὸς εὐρίσκεται ἐν πλάνῃ. Μὴ ἄλλους λόγους ἢ Γραφὴν θεάζεται νὰ ὑποταχθῇ καὶ νὰ ἀπηρτηθή τὸν ἀνθρώπινον λόγον. Ἡ Ἐρὰ Παράδοξις, ἡ ὅποια φωτίζει καὶ καταθέτει ὁρθῶς τὸν θεόπνευστον ἐργασιμὸν, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν. Δι' αὐτὸ ὁ ἱερός Χριστός τεσσάρων συμβουλεύει σεβασμὸν πρὸς τὴν Παράδοξον καὶ παρατηρεῖ «Ἄλλ' ἡμεῖς μὴ μεταίρωμεν ὅσα αἰῶνια, ἃ ἔδωκεν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' εἰποιμεν πανταχοῦ τοῖς τοῦ Πνεύματος νόμοις» (Ὁμ. 7 § 1). Καὶ «Μένουμεν κατὰ τὸν νόμον μετὰ ἀσφαλείας ἃ παρέδωκεν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρετοὶ γενόμενοι τοῦ Λόγου καὶ μηδὲν παρατέρως περιεργαζόμεθα» (Ὁμ. 7 § 2).

Ἡ Ἁγία Γραφή ἀπατᾷ ἄνδρας φωτισμένους ἀπὸ τὸν Θεόν. Μένουν αὐτοὶ ἠμποροῦν νὰ ἐργασίωσων ὁρθῶς τὸ θεόπνευστον κείμενον της. Ἄλλ' ὁ ἀπὸ Θεοῦ φωτισμὸς, ὁ ὅποιος «διανοίγει» τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων τοῦ συνέναι τὰς Γραφάς» (Λουκ. 24, 45), «ὅχι ἀπλῶς ἐπισκεῖται, ἀλλὰ τοῖς βουλομένοις καὶ ἐποικουδαῖσιν, διότι «ὅν μὴ ἔλυνται αὐτοὶ πρότερον, οὐκ ἐπισκεῖται ἢ διορεῖ, οὐδὲ ἐργάζεται τι» (Ὁμ. 10 § 2). Χρειαζέται καὶ σεβασμὸς πρὸς τὴν Παράδοξον καὶ ταπεινότης φρονήματος καὶ θαθεῖα θεοσέβεια καὶ ἁγία ζωὴ καὶ τελεία γνώσις της Ἁγίας Γραφῆς καὶ θαθεῖα προσευχὴ καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν καὶ συνεχὴς περὶ τὰ πνευματικὰ μελέτη καὶ ἀσκήσις. Ἔτσι καθοδηγούμενος ὁ ἀνθρώπινος λόγος ὀδηγεῖ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Θεόν καὶ γίνεται θεολογία εἰς τὸν ἴτον καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ. Τότε ὁ ἀνθρώπινος λόγος καταλήγει εἰς τὴν Ἀλήθειαν καὶ αὐτὴν μόνον ὑπηρετεῖ. Τότε ἡ ἔραση γίνεται δημιουργικὴ καὶ

ἐπιβάλλεται, διότι «ὁ γὰρ ἀρκεῖ μὴ λέξει, καθάπερ ἐφθην εἰπόν, τὴν περὶ Θεοῦ παρεστῆσαι δόγματα τοῖς ἀνθρώποις ἀλλὰ ἀγαγόν, ἃ, πολλὰ συμφορήσαντες, εἰς ἐκείτου τὸ πρότερον ἐπιλεξιόμεθα» (Ὁμ. 7 § 2). Ἐπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις ὁ ἱερός Πατὴρ συνιστᾷ «ἐκζητητὴν τὴν σοφίαν» καὶ ἀπατᾷ «ἐξήγησον τοῦ καθυτέρου νοήματος της Γραφῆς, διότι «εἰ μὴ ἀνεξετάστως τις ἐπακούσει τῶν λαγομένων ἐν αὐταῖς καὶ δέξαιτο πάντα οὕτως, ὡς εἴρηται κατὰ γράμμα, πολλὰ τὰ ἄποκα ὁποπεύσει περὶ τοῦ Θεοῦ... εἰ δὲ τὸν νοῦν, τὸν ἐν τῷ ἔθει κείμενον, κατακίβηται, πάσης ταύτης ἀπαλλαγῆσεται της ἀτοπίας» (Ὁμ. 15 § 1). Καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν ἐμετὰ ἀσφαλείας καὶ ἀληθῆς μελέτην της Ἁγίας Γραφῆς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου της Ἱερᾶς Παράδοξου καὶ μὴ σκοπὸν τὴν κατανόησιν τοῦ καθυτέρου νοήματος αὐτῆς.

Ἀναθέτως, ἡ ἐκαστορὴ ἀλήθεια, περὶ της παντοδυναμίας τοῦ ἀνθρώπινου λόγου, τὴν ὅποιαν δέχονται οἱ Ἀνόμοιοι, ὀδηγεῖ εἰς τὸν πρῶτον ἀπερρίθλον λογισμὸν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος δύναται «εἰθεῖναι τὸν Θεόν, ὡς αὐτὸς (ὁ Θεὸς) οὐδὲν ἑαυτὸν». Ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὅποιος ἔχει αὐτὴν τὴν πεποίθησαν σοφίαν μάλιστα ἐστὶν ὁ τὸν Θεόν ἀγνοῶν» (Ὁμ. 7 § 2). Καὶ ἡ ἀγνοία τοῦ αὐτῆ γίνεταί ἀσέβεια καὶ φθέρᾳ ἀγχοῦ καὶ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἁμηνίαν της ἀλήθειας. Τοῦτο θὲ δὲ ὁ αἰρετικὸς νοῦς, «θεοποιημένος» πλέον, ἐπιχειρεῖ «τοῖς παρ' αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) τεθέντας ὅρους ἀνατρέψαι». Ὁ «θεοποιημένος» ἀνθρώπινος λόγος δὲν γνωρίζει τὴν ἔραση τοῦ ἀνθρώπινου λόγου. Ἡ ἀναγνώρισις τῶν ὁρίων αὐτῶν εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀφελὴ γνώσις, ἀλλ' ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ ἀλήθεια ἐμποδίζει τὸν αἰρετικὸν νὰ τὸ ἀναληφθῇ.

Τὰς περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεις τῶν Ἀνομίων ὁ ἱερός Χριστός καταπολεμεῖ καὶ ἐδῶ, καταπολεμήσαν ἕως εἰδικῶς εἰς τοὺς περὶ τοῦ Ἀκατάληπτου τοῦ Θεοῦ λόγους, τοὺς ὅποιους ἐξερῶντες τὸ ἴκος της χειρονομίας του εἰς πρῶτον ἀρον, ἦτοι τὸ 386, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἐδῶ τὸν ἐνδιαφέρει κυρίως ὁ ἴτος καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ θεότης τοῦ Ἱεροῦ Χριστοῦ, τὴν ὅποιαν οἱ Ἀνόμοιοι ἐκαθελεῖν ἐπιχειροῦν. Καὶ ὡς ἐλέχθη, θέλουσιν εἰς τὴν Γραφήν νὰ στηρίξουν τὴν ἀρνήσιν της θεότητος τοῦ Ἱεροῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν

ἀπομονώνουν χωρία, ἀλλάζουν τὴν στίχην τοῦ καιμένου εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὅποια νομίζουν δια ἐξοικρητοῦν τὰς ἀσέβεις των, ἀπολυτοποιῶν τὸ νόημα τῶν χωρίων, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον θεωροῦν ἐπισχυτικὸν τῶν ἀπίστων των — ἐρημηθεύον, δηλαδὴ, ἀνεξαρτήτως τοῦ νόηματος τῆς παραγράφου, μέρος τῆς ἰσχύος ἀποτελεῖ τὸ ματαφωτισμένον χωρίον — καὶ ἐρημηθεύον συμφόνης πρὸς τὰς προτιπώσεις καὶ προκαταλήψεις των. Ὁ ἱερὸς Χριστότομος ἐξεγείραται κυριολεκτικῶς κατὰ τῆς ἀθαιρεσίας τῶν αἰρετικῶν καὶ ἀκολουθεῖ κατὰ πᾶσας τοὰς συλλογισμοὺς των. Καὶ ἀποδεικνύεται, ὁ ἑσθὺς Χριστότομος, ἄριστος γνώστης τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἀνατρέπει ἐν πρὸς ἐν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν αἰρετικῶν καὶ ἀποκαθιστᾷ τὸ ἁρθὸν νόημα τῶν χωρίων ἐκεῖνων, εἰς τὰ ὅποια οἱ αἰρετικοὶ ἐστῆριζον τὰς πλάνους των. Καὶ ἀποδεικνύει ἀπαξ διὰ παντός δι: Ἁγία Γραφή ἀποσπασαί κατ' οὐσίαν μεγαλειώδη ἔργον εἰς τὴν Θεανδρικὴν Προσωπικότητα τοῦ Κυρίου καὶ συνεπῶς οἱ αἰρετικοὶ καὶ οἱ τότε καὶ οἱ σήμερον δὲν δύναται: νὰ ἀρνηθῶνται τὴν Σιωπῆρα ἐν δυνάμει τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ο ΥΙΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι «ἐτεροοῦσιον» (Ὁμ. 15 § 2), ἀλλ' «ὁμοούσιον» πρὸς τὸν Πατέρα. Τὸ «ἐτεροοῦσιον» ἐνδιέφερε τοὺς αἰρετικούς. Καὶ προσεπίθετον νὰ τὸ ἀποδείξουν Γραμμικῶς. Ὁ ἱερὸς Χριστότομος εἶναι υπέρμαχος τοῦ «ὁμοοῦσιου» τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Σχετικῶς παρατηρεῖ: «Ὁ γὰρ τὸν ἐτεροοῦσιον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ ἔσχευεν ὁ Πατήρ, ἀλλὰ τὸν «ὁμοοῦσιον», καθ' ὅσον «πολλὴ τῆς οὐσίας ἢ συγγένεια καὶ ἡ ἐνότης, εἶναι ἀπαράλλακτος ἡ γνῶσις, εἶναι ἴση ἡ ἐξουσία» (Ὁμ. 15 § 2). Εἰς ἄλλην ἐπιπέδον τοῦ ἐρωτᾷ: «Εἶδες τὸ ὁμοούσιον τὸ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ πῶς δείκνυται τὴν αὐτὴν ἔχοντα αὐτὸν ἐξουσίαν ἐκεῖνη;» (Ὁμ. 54 § 1). Καὶ ἄλλοδ πάλιν μετ' αὐτὸν ἐρωματικῶν τράπον θεβαιώνει αὐτῶς τὸ ὁμοούσιον, λέγων: «Ὅπως εἶ δι: οὐδὲν ἕτερον τοῦτο εἶρηκαν, ἢ, ἵνα βεῖξῃ ὁμοούσιον ἐαυτὸν, καὶ

δι: ἐαυτοῦ πάλιν βεῖξῃ αὐτὸν ἑαυτὸν ἄλλης μορφυρίας, καὶ βεῖξῃ οὐδὲν ἑαυτὸν ἔχοντα τοῦ Πατρὸς;» (Ὁμ. 52 § 3).

Ἄλλ' ὁ Λόγος υπέρχει καὶ «ἐν οὐσιότητι: ἴδιᾳ» (Ὁμ. 4 § 1), διότι «οὗτος δὲ ὁ Λόγος οὐσία τίς ἐστιν ἐνοκρίστατος, ἐξ αὐτοῦ προσληθῶσα ἀπαθῶς τοῦ Πατρὸς (Αὐτόθι). Καὶ παρατηρεῖ ἐν συνεχείᾳ: «Ἀνάγκη... μὴν παραδέξασθαι τὴν Θεότητα ἐν βίᾳ οὐσιότητι: Πατρὸς καὶ Υἱοῦ» (Ὁμ. 4 § 2). Ὁ ἱερὸς Χριστότομος διακρίνει: σαφῶς μεταξύ οὐσίας ἢ φύσεως καὶ οὐσιότητος ἢ προσώπου. Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι: τῆς αὐτῆς οὐσίας ἢ φύσεως πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλ' υπέρχει: καὶ ὡς ἴδια οὐσιότησις, ἴδιον πρόσωπον. Εἶναι: ὡς ὁρθότατα παρατηρεῖ «εἰς Θεὸς πρὸς Θεόν». Καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς τὸν Πατέρα καὶ «Θεὸς πρὸς Θεόν» εἶναι κατ' ἀκολουσίαν καὶ «ἴσος αὐτῶ». Ἐχει: ἐν σχέσει πρὸς τὸν Πατέρα «ἰσότητα καὶ ἀπαρραλλασίαν». Κατὰ συνέπειαν «τὴ τῆς ἰσῆς ἰσότητα ἦν» (Ὁμ. 5 § 2).

Ἰσῆς, ἄμως, ἔχει τὴν ὑπερξῆν ὁ Υἱὸς; Ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη «ἀκρίθως» ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς. Ἀλλὰ τότε: «Ἰσῆς ἔστιν, ἴδιον ἔσται, μὴ νεώτερον εἶναι τοῦ Πατρὸς; τὸ γὰρ ἐκ τινος ἐν ἀνάγκη πᾶσα ἕστερον εἶναι τοῦ ἐξ οὗ ἔστιν» (Ὁμ. 4 § 1). Εἰς τὸν, κατ' ἀρχάς, λογικὸν αὐτὸν ἰσχυρισμὸν τῶν αἰρετικῶν, ὁ ἱερὸς Χριστότομος ἀπαντᾷ, εἶ: ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔχει ἄξιον τὴν ὑπερξῆν καὶ εἶναι συναθῶς καὶ συνάκρυτος «τῶ Πατρί». Ἐχει: ὅπως ἀκριβῶς λέγει ὁ ἴσος «ὅτε ἀναρχον καὶ ἀτελειότητα» (Ὁμ. 4 § 2) καὶ «ὅσπερ τοῦτο οὐκ ἔχει πέρας, οὕτως οὐδὲ ἐκεῖνο» οὕτε γὰρ ἐτεροοῦσα τέλος, οὕτε εἶναι ἀρχὴ (αὐτόθι). Τὸν ἴδιον δεχόμεθα ἐν σχέσει πρὸς τὸν Πατέρα «ἀναρχον μὲν, γεγεννημένον δὲ», τὸν δὲ Πατέρα ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἴδιον «ἀναρχον, μὴ δὲ γεγεννηθέντα» (Ὁμ. 7 § 2). Ἰσῆς, ἄμως, ὁ Υἱὸς ὡς «γεγεννημένος» δὲν εἶναι «νεώτερος» τοῦ Πατρὸς; Ὡς «γεγεννημένος» πρέπει νὰ ἔχη ἀρχὴν καὶ ἴδιον ἔχῃ ἀρχὴν εἶναι «αὐτίμα», «ποίημα» κ.τ.λ. τοῦ Πατρὸς. Αὐτῶς εἶναι ὁ συλλογισμὸς τῶν αἰρετικῶν. Καὶ ἔσπερον δυνατώτερον εἶναι ὁ συλλογισμὸς αὐτῶς εἶναι κατ' ἀρχάς λογικῶς, εἶναι, δηλαδὴ, λογικῶς, εἶναι ἐκταμιζόμενοι ἐπὶ τῆς κτιστῆς πραγματικότητος, ἐνθ' εἶναι ἐτελοῦς «παράλογος», εἶναι χρησιμοποιοῦται πρὸς κατανοήσιν

της Θείας, ἀκρίστου και ἀνάγκου Πνευματικής Πραγματικότητας. Διότι καθὼς ὁ ἱερός Χρισόστομος, παρατηρεῖ «ταῦτα λογισμῶν ἀνθρώπων ἐστὶν και ἀκαλοῦθως ἐπεὶ θεοῦ γὰρ νῦν ἡμεῖς ὁ λόγος ἐστίν, οὐ περὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως, ὑποκειμένης τῆ τῶν λογισμῶν τούτων ἀκολουθίᾳ τε και ἀνάγκῃ» (Όμ. 4 § 1). Και ἄλλοσ πάλιν λέγει: «οὐκ ἂν ἀνθρώπινης διανοίας ἐν τῶ ταῦτα ζητεῖν» (Όμ. 7 § 1). Και δὲν εἶναι αὐτὸς ἕνας εἰσχημὸς τρόπος ὑπερυψίης, ἀλλὰ βαθειὰ γνώσις τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως και τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Διότι πὸς εἶναι δυνατὸν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς «παραγεργάζεσθαι» τὸ «ἀναρχον τοῦ θεοῦ; Εἶναι αὐτὴ ἡ ζήτησις «ὀργισμένος λογισμὸς»; (Όμ. 7 § 1). Και ἀκολουθῶσ ἐρωτᾷ: «Τί ζητεῖς τὰ ἀζήτητα; τί παραγεργάζῃ τὰ ἀκατάλληλα; τί ἐρευνεῖς τὰ ἀνοξεράνητα;». Ἡ ζήτησις αὐτὴ εἶναι «ἀπίθεαι», διότι εἶναι ὡς νὰ θέλωμεν νὰ «καταθέσωμεν» τὸν θεὸν εἰς τὴν κτιστὴν πραγματικότητα και νὰ τὸν «ὑπαγεργώμεν» εἰς τοὺς λογισμικὸς μᾶς, οἱ ὅποιοι «λογισμοὶ γὰρ ἀνθρώπων δειλοὶ, και ἀποκαλιεῖσ αἱ ἐπίνοαι αὐτῶν» (Σοφ. Σολομ. 9, 14).

Ἄλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνόμεθα τῶν «παρὰ τοῦ θεοῦ δοθέντων ὄρων», «προσδοκίᾳ μεζόνος γνώσεως», ὅποτα δεῖ μόνον δὲν ἀποκατῆμεν μεγαλύτερων γνώσιν, ἀλλὰ και ἀπὸ αὐτῶν πῶς μᾶς ἐδόθη «ὁ μικρὸν», γίνεμεν. Και τότε «οὐδὲ εἰς τὰ πρότερα, ἐνθα ἀσφαλῶσ και θεδαίως διετριβόμεν, ἀφίγησιν ἐπιανελεῖν, ἀλλὰ πενηχοῦσ περὶ τῶν πλανημένων, και οὐκ ἔχοντασ οὐδαμοῦ στήναι» (Όμ. 7 § 1). Ἄλλ' ὁ ἱερός Χρισόστομος δὲν ἀρνείται νὰ συζητήσῃ και τὸ θέμα αὐτὸ, ἐπ' ὅσον ἐξαναγεργάζεται ἀπὸ τοὺς αἰρετικὸς και «ἐπὶ τῶν πληροφορίας τῶν ἀπονεστέρων». Ὅχι θεδαίως διὰ νὰ εὐρη τὴν ἀρχὴν «τῆς ἀνάρχου ζωῆς», ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδείξῃ μάλλον τὸ ἀδύνατον τῆς κατανόησεως τῆς ἀληθείας αὐτῆς, τὴν ὅποιαν ὡς ἀποκαλυφθεῖσιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρέπει νὰ δεχηόμεθα ἀσκητηεῖ. Ἡ προσπαθεία τοῦ στρέφεται πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς εὐρέσεως παραδείγματος ἐν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, διὰ τοῦ ὁποῦ νὰ ἀποδεικνύεται ἡ ταυτόχρονοσ, τρόπον τινὰ, ἐμφάνεισ δύο πραγματικότητων. Καταφεύγει: εἰς τὸ γνωστὸν παράδειγμα τοῦ φωτὸς και τοῦ ἀπαγεργάσματος (λάμψεως, ἀκτινοβολίας) αὐτοῦ. Και ἐρωτᾷ: «Τὸ

ἀπαγεργάσμα τοῦ ἡλίου ἐξ αὐτῆς ἐπιγεργῆ τῆς τοῦ ἡλίου φύσεως, ἡ ἀλλοθὲν ποθὲν; Τὸ ἀπαγεργάσμα τοῦ ἡλίου ἐπιγεργῆ φυσικὰ ἀπὸ αὐτῆν τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου και ἐμφανίζεσται συγχρόνως μὲ τὸν ἡλιον. Εἶναι «ἡμοούσιον» και «συναὐθὲσιν» τοῦ ἡλίου και «οὐκ ἂν ποτε ὕστερον εἶναι φαιγμεν τῆς ἡλιακῆς φύσεως» (Όμ. 4 § 2). Ἄλλ' ἂν αὐτὸ συμβελεῖ «ἐπὶ τῶν σωματῶν τούτων τῶν ὁρατῶν και ἀεσθητῶν... τί ἀπιστεῖσ ἐπὶ τῆς ἀόρατου και ἀρρήτου φύσεως;» (αὐτόθι). Τὸ παράδειγμα πρέπει νὰ ἐνοηθῶμεν ἀναλόγως, διότι ὁ ἡλιὸς ἔχει ἀρχὴν, ἐπὶ ὁ θεὸς εἶναι ἀναρχοσ και ἀρχὴ τῶν πάντων.

Ἡ ἀνθρώπινη λογικὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐνοηθῇ τὰ «ἐπὶ νοῦν». Εἰρίσκει παραδείγματα και σκέπτεσται «κατ' ἀναλογία». Ἄλλὰ πρέπει: νὰ ὑπάρχη «ταπεινὸς νοῦς», «θεδαίως και ἡμιοστοσύνη εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ θεοῦ και πρὸ παντὸς πίστεις εἰς τὸν θεόν, διὰ νὰ θωπῇ ἡ Ἀλήθεια και ἡ Ζωὴ, ἡ ὅποια θεσπυθῆ χέρον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Διότι δὲν εἶναι θεδαίως δυνατὸν νὰ ἐνοηθῶμεν τὸν τρόπον τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἀνάρχου Ζωῆς, εἶναι, ὅμως, δυνατὸν νὰ ἐνοηθῶμεν τὴν ἀπέραντον Ἀγάπην μὲ τὴν ὅποιαν μᾶς περιέβαλεν ἕκτοτε και νὰ δεώσωμεν ἐν ἀγάπῃ τὸν σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως μᾶς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἄρα εἰ νὰ ὑπάρχη ἡ Πίστις, ἡ ἰσοία, πάντως, ἐκνεῖ πολλὸ περισσότερο ἀπὸ ὅσα ἡ ἄρρων λογικὴ τῶν αἰρετικῶν.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Χ. ΜΠΙΣΤΑΚΟΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ*
ΟΜΙΛΙΑ Α' (1)

α'. ΟΙ θεαταὶ τῶν κοσμικῶν ἀγώνων, ὅταν πληροφορηθοῦν τὸν ἐρχαμὸ κάποιου γενναίου ἀθλητοῦ, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἔχει τιμηθῆ καὶ μὲ τὸ στεφάνι τῆς νίκης, τρέχουν ὅλοι γρήγορα, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὰ παλαιστικά του κατορθώματα καὶ τὴν τέχνην καὶ γενικῶς ὅλην τὴν ἰσχύν του. Καὶ ἡμπορεῖς νὰ ἴδῃς δλόκληρο θέατρο, γεμάτο ἀπὸ χιλιάδες θεατᾶς, ὅλοις ἐκεῖ νὰ παρακολουθοῦν μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἐντείνουσι καλὰ καὶ τὰ σωματικά καὶ τὰ πνευματικά τους μάτια, διὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὰ γινόμενα. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ ὅταν φθάσῃ κάποιος σπουδαῖος μουσικός, οἱ ἴδιοι πάλιν γεμίζουν τὸ θέατρον, καὶ, ἀφοῦ ἀφήσουν ἅλα, ὅσα κρατοῦν εἰς τὰ χέ-

* Ἡ πρώτη ὁμιλίᾳ ἀποτελεῖ τὸ προοίμιον τοῦ βίου ὑπομνήματος. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀναφέρεται εἰς τὰς προηγουσάς τῆς κατανόησεως τοῦ «πνευματικοῦ» Εὐαγγελίου. Ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος συνιστᾷ ἐπὶ πνευματικῆν ἰσοπέτητα, ψυχικὴν καθαρότητα, προσοχὴν καὶ προσήκον ἀκρόασιν, ἀπομακρύνον ἀπὸ τοῦ κόσμου — θεατρικὰς παραστάσεις, εἰδωλολατρικὰς τελετὰς καὶ πανηγύρεις — ἀπελευθερῶσαι ἀπὸ παντὸς εἴδους κοσμικῆς περιπαλασίας καὶ βιοτικῆς μερίμνης. Ἡ ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τῶν «βέρβων» καὶ τῆν «ζέλην» τοῦ «κόσμου» εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν κατανόησιν τῶν λόγων τοῦ Ἰωάννου, διότι οἱ θεοὶ αὗτοι λόγοι εἶναι λόγοι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ διὰ νὰ κατανοηθῶν ἀπαιτοῦν πλήρη καὶ τελείαν ἀφροσύνην.

ρια τους, τὰ ὁποῖα εἶναι πολλὰς φορὰς ἀναγκαῖα καὶ κατεπειγόντα, μεταβαίνουν ἐκεῖ καὶ παρακολουθοῦν μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ τραγούδια καὶ τὴν μουσικὴν τῶν ὀργάνων καὶ τὴν ἁρμονίαν αὐτῶν ἐξετάζουν μὲ πολλὴν ἀκριβείαν. Καὶ αὐτὰ μὲν κάνουν οἱ πολλοί. Οἱ δὲ περὶ τοὺς ρητορικοὺς λόγους ἔμπειροι, τὰ ἴδια πάλιν κάνουν μὲ τοὺς σοφιστὰς, διότι καὶ δι' αὐτοὺς ὑπάρχουν θέατρα καὶ ἀκροαταῖ, χειροκροτήματα καὶ θόρυβοι καὶ ἐξέτασις ἀκριβῆς τῶν λεγομένων. "Αν, ὁμως, ἐκεῖνοι κάθωνται τόσοσν πρόθυμα καὶ παρακολουθοῦν ἀνδρας ἀσχολουμένους μὲ τὴν ρητορικὴν, τὴν μουσικὴν καὶ τὸν ἀθλητισμὸν, αὐτοὺς μὲν ὡς θεαταῖ, ἐκεῖνους δὲ ὡς θεαταὶ καὶ ἀκροαταὶ συγχρόνως, πόσον πρόθυμα καὶ τί σπουδὴν πρέπει νὰ δεῖξετε, ἀν εἴσθε δίκαιοι πρὸς ἡμᾶς, ποῦ θὰ ὁμιλήσωμεν, ὄχι διὰ κανένα μουσικόν, οὔτε διὰ κανένα σοφιστὴν, ὁ ὁποῖος διωργάνωσε τῶρα ἀγῶνα, ἀλλὰ δι' ἀνδρα, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἐξ οὐρανοῦ μὲ φωνὴν περισσότερον μεγαλοπρεπῆ καὶ λαμπρὰν καὶ ἀπὸ τὴν θρονίην; Διότι ὅλην τὴν οἰκουμένην συνεκράτησε καὶ κατέλαθε καὶ ἐπλήρωσε μὲ τὴν φωνὴν του, ὄχι φυσικὰ, διότι ἐφώνησε πολὺ δυνατὰ, ἀλλὰ διότι ὁμιλήσε μὲ τὴν δύναμιν τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ πλέον θαυμαστὸν εἶναι τοῦτο, ὅτι, καίτοι ἡ φωνὴ του εἶναι τόσοσν μεγάλη, ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὴν τίποτε τὸ πρᾶξ καὶ ἀποκρουστικόν. Ἀντιθέτως μάλιστα εἶναι γλυκύτερα ἀπὸ κάθε μουσικὴν ἁρμονίαν καὶ περισσότερον ἐπιθυμητῆ, ἀκόμη δὲ γνωρίζει νὰ θέλῃ καὶ νὰ προσελκῆ. Εἶναι, ἐπίσης, ἀγιωτάτη καὶ φρικωδεστάτη. Καὶ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τόσα μυστήρια καὶ φέρει τόσα ἀγαθὰ, ὥστε μεταβάλλει τοὺς ἀνθρώπους σὲ πραγματικούς ἀγγέλους.

Ἰράγματι, ὅσοι ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐδέχθησαν αὐτὰ πρόθυμα καὶ τὰ διαφυλάττουσι καὶ τὰ τηροῦν μὲ κάθε ἀκριβείαν, εἶναι τόσοσν ἀνώτεροι, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν συνήθεοι ἀνθρώποι, ποῦ διακρίνουσι ἐπὶ

της γῆς. Διότι ἐστάθησαν τόσον ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλα τὰ θεοτικά καὶ προσήρμοσαν τόσον καλὰ τὴν ζῶντι τους, σύμφωνα μὲ τὴν ζῶντι τῶν ἀγγέλων, ὥστε πράγματι νὰ κατοικοῦν τὴν γῆν, σάν ἄλλοι ἀγγελοι, ὅπως τὸν οὐρανόν. Ὁ υἱὸς λοιπὸν τῆς θρονῆς¹, ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ σῦλος τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξαπλωμένα εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔχει τὰ κλειδιά τοῦ οὐρανοῦ, αὐτὸς ποῦ ἤπτε τὸ ποτήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐδέχθη τὸ θάπτισμα τῶν παθημάτων του², αὐτὸς ποῦ μὲ μεγάλο θάρρος ἔπεσεν εἰς τὸ στήθος τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, αὐτὸς ἐμφανίζεται τῶρα ἐνώπιόν μας. Δὲν ἐμφανίζεται, ὅμως, ὅπως οἱ ἡθοποιοί, διὰ τὰ ὑποκριθῆ κάποιο δράμα, οὔτε μὲ κρυμμένο μέσα σὲ προσωπίδα τὸ κεφάλι του—διότι δὲν θὰ ὀμίληση διὰ τέτοια πράγματα—οὔτε πάλιν ἐπὶ ἐξέδρας ὑψηλῆς, οὔτε κτυπῶν δυνατὰ μὲ τὸ πόδι του ὀρχήστραν, οὔτε ντυμένος μὲ χρυσοποικίλον ἐνδυμα, ἀλλ' ἐμφανίζεται μὲ ἐνδυμασίαν, ποῦ ἔχει ὁμορφίαν ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀσυνογώνιστον. Διότι θὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιόν μας ντυμένος τὸν Χριστόν³, μὲ τὰ ὠραία πόδια δεμένα εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τῆς διαδόσεως καὶ ἐπικρατήσεως τοῦ Ἐβανγγελοῦ τῆς εἰρήνης⁴, μὲ τὴν ζώνην ὄχι γύρω ἀπὸ τὸ στήθος, ἀλλὰ σφιγμένην γύρω ἀπὸ τὴν μέσην⁵, ὄχι ἀπὸ κόκκινο δέρμα

1. Τὸν ἀπεκάλισεν ἔτσι ὁ υἱὸς ὁ Χριστὸς (Μάρκ. 3, 17). Φανερώνει τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως του καὶ τὴν θελλοῦθι ἰδιοσυγκρασίαν του.

2. Πρὸς Μάρκ. 10, 39. Ὁ Ἰωάννης ἀπέβη φυσικὸν θάνατον. Ἐννευε λοιπὸν τὸς βιωγμὸς, τὰ παθήματα, τὴν ἔξορξιν, τὰ ὅποια ὑπέστη πρὸς γὰρ τὸν Χριστὸν καὶ καθὼς ὁ ἱερός Χριστοστόμος λέγει: «καὶ γὰρ Ἰωάννης πολλὰς ἀπέθανε».

3. Γαλ. 3, 27.

4. Ρωμ. 10, 15.

5. Ἐκφράζει τὴν κατὰστασιν τῆς πνευματικῆς ἐτοιμότητος (Πρὸς Λουκ. 12, 86).

κατεσκευασμένην, οὔτε ἀπὸ ἐπάνω ἐπιχρυσωμένην, ἀλλ' ὄφρασιμένη μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποτελουμένην ἀπὸ αὐτῆν.

Αὐτὸς θὰ ἐμφανισθῆ τῶρα ἐνώπιόν μας, ὄχι μὲ προσποίησην—διότι δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὸν προσποίησης, οὔτε φαντασία καὶ μῦθος—ἀλλὰ μὲ γυμνὸ τὸ κεφάλι θὰ ἐξαγγελίη γυμνὴν καὶ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν, ὄχι ἄλλως εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ δι' ἄλλα περὶ αὐτοῦ πείθων τοὺς παρακολουθοῦντας μὲ τὴν ἐμφάνισιν, τὸ βλέμμα, τὴν φωνήν. Δὲν ἔχει ἀνάγκην ὀργάνων διὰ τὴν ἀπογγελίαν, ὅπως κιθάρας, ἢ λύρας, ἢ κάποιου ἄλλου ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ὅλα χρησιμοποιεῖ τὴν γλώσσαν καὶ ἀφήνει φωνὴν γλυκυτέραν καὶ χρησιμωτέραν ἀπὸ κάθε κιθαριστὴν καὶ ἀπὸ κάθε μουσικτῆν. Ὅλος ὁ οὐρανὸς εἶναι δι' αὐτὸν σκητῆ, θέατρον δὲ ἡ οἰκουμένη, θεαταὶ καὶ ἀκροαταὶ ὅλοι οἱ ἀγγελοι καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὅσοι ἀσφαλῶς εἶναι ἀγγελοι ἢ καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ γίνουσι ἀγγελοι. Διότι μόνον αὐτοὶ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀκούσων ἐπακριθῶς αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν καὶ εἰς τὰ ἔργα τους νὰ φανερῶσων καὶ νὰ ἐναδειχθοῦν σταθεροὶ καὶ ἀντάξιοι ἀκροασταὶ τῆς, ὅπως πρέπει καὶ ἀρμόζει. Ὅπως θεβαίως ὅλοι οἱ ἄλλοι, σάν τὰ μικρὰ παιδιὰ, τὰ ὅποια ἀκούουν μὲν, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν ἑκεῖνα τὰ ὅποια ἀκούουν, ἀσχολούμενα μὲ παιδικὰ παιγνίδια καὶ φερόμενα μὲ ἀσυγκράτητον ὀρμὴν πρὸς τὰ ζαχαρωτά, ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτοὶ, ἐφ' ὅσον ζοῦν ἀποκλειστικά καὶ μόνον διὰ τὴν ἀνεσιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν κοιλίαν τους, ἀκούουν μὲν καμμιὰ φορὰ τὰ λεγόμενα, δὲν φανερῶνουν ὅμως τίποτε τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν εἰς τὰ ἔργα τους, διότι προσπλύνουν μιά γιὰ πάντα τὸν ἑαυτὸν τους εἰς τὴν λάσπη τῶν ὀλικῶν ἡθῶν. Εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν Ἀπόστολον παρεστάθησαν αἱ οὐράνια δυνάμεις, παρακολουθοῦσαι μετ' ἐκπλήξεως καὶ θαυμάζουσαι τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ὁμορφίαν

καὶ τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς του, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐκέρδισε καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν καὶ ἔλαβε τὴν πνευματικὴν χάριν. Διότι, ὡς ἄλλην ἁρμονικὴν καὶ λιθοκόλλητον λύραν, ποῦ ἔχει χρυσοῦς φθόγγους, κατέστησε τὴν ψυχὴν του καὶ τὴν παρέδωκεν εἰς τὸ Πνεῦμα, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ἀντιχῆσῃ μοναδική, λαμπρὰ καὶ ὑψηλὴ μελωδία.

β'. Ἄς ἀκούωμεν λοιπὸν ὡς νὰ παίξῃ αὐτὴν τὴν μελωδικὴν λύραν, ὅχι ὁ ἄλιεύς, οὔτε ὁ υἱὸς τοῦ Σεβεδαίου*, ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γνωρίζει τὰ ἀπέραντα θάθη τοῦ Θεοῦ, τὸ Πνεῦμα λέγω. Διότι τίποτε τὸ ἀνθρώπινον δὲν θὰ μᾶς εἴπῃ, ἀλλὰ θὰ ὁμιλήσῃ ἀπὸ τὰ ἀπέραντα πνευματικὰ θάθη, ἀπὸ τὰ ἄγνωστα ἐκεῖνα μυστήρια, τὰ ὁποῖα οὔτε οἱ ἄγγελοι ἐγνώριζαν, προτοῦ πραγματοποιηθοῦν. Διότι πράγματι μαζί με ἡμᾶς ἔμαθαν καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς φωνῆς τοῦ Ἰωάννου καὶ δι' ἡμῶν, ὅσα ἀκριβῶς ἐμάθαμε καὶ ἡμεῖς. Καὶ αὐτὸ ἐφανερώσαν ἄλλοις Ἀπόστολος, διὰ τῶν ἐξῆς: «Διὰ νὰ γνωρισθῇ τώρα διὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἢ πολυποικίλος σοφία τοῦ Θεοῦ». Ἐάν λοιπὸν αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ ἐξουσίαι, τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφίμ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἔμαθαν αὐτά, εἶναι φανερόν ὅτι καὶ αὐταὶ μετὰ πολλὴν προσοχὴν καὶ μεγάλο πάθος ἐσπούδασαν περὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόασιν. Καὶ θεθαίως καὶ εἰς αὐτὸ ἐτιμήθημεν ὅχι ὀλίγον, εἰς τὸ ὅτι, δηλαδὴ, οἱ ἄγγελοι μαζί με ἡμᾶς ἔμαθαν ἐκεῖνα ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα ἄγνωστον. Καὶ δὲν λέγω τίποτε πλέον διὰ τὸ ὅτι, ὅτι ἔμαθαν, τὸ ἔμαθαν δι' ἡμῶν.

Ἄς εἰμεθας λοιπὸν καὶ μεῖς πολὺ ἠσυχὸι καὶ κόσμιοι, ὅχι μόνον σήμερον, οὔτε κατὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀκούομεν, ἀλλὰ καθ' ἑλπὴν τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς

6. Ὁ Πατὴρ τοῦ Ἐξαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

7. Ἔφεσ. 8, 10.

μας. Ἐπειδὴ φυσικὰ εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον νὰ ἀκούωμεν τὸν Ἰωάννην καὶ καθ' ἑλπὴν τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς μας. Διότι, ἂν μᾶς ἀρέσῃ πολὺ νὰ πληροφοροῦμεθα τὰ γινόμενα εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα — ὅπως, τί εἶπε, τί ἔκανε, τί σκέπτεται διὰ τοὺς ὑπηκόους του ὁ βασιλεὺς, καίτοι θεθαίως παλλὲς φορὲς αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μετ' ἡμᾶς — πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ θέλωμεν νὰ πληροφορηθῶμεν, ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ μάλιστα, διὰ τὰ αὐτὰ ἐνδιαφέρουν κυρίως ἡμᾶς. Ὅλα δὲ αὐτὰ θὰ μᾶς τὰ εἴπῃ ἐκεῖνος σαφῶς καὶ ἀκριβῶς, ὡς φίλος τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, μᾶλλον δὲ ὡς ἄνθρωπος, ποῦ ἔχει μέσα του τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ὁμιλοῦντα καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ Αὐτοῦ τὰ ἀκούει ὅλα, τὰ ὁποῖα Ἐκεῖνος ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Πατέρα: «ὅσας δὲ εἶπα φίλους, διότι πάντα ὅσα ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου, ἐφανερώσα εἰς ἑσάς»⁸. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν, ἂν κάποιος ἐνεφανίζετο, ἀπὸ ἐπάνω, ἀπὸ αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ, ὅλοι γενικῶς θὰ τὸν ἐθέλωμεν καὶ ἐάν ὑπέσχετο ὅτι θὰ μᾶς ἐλεγε μετὰ κάθε ἀκρίθειαν ὅλα ὅσα ἐθέληεν ἐκεῖ, ὅλοι θὰ ἐτρέχαμεν ἀμέσως, παρομοίως πρέπει καὶ τώρα νὰ κάνωμεν. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὁμιλεῖ πρὸς ἡμᾶς ὁ ἀνὴρ οὗτος, καθ' ὅσον δὲν εἶναι ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, καθὼς λέγει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς: «Σεῖς δὲν εἰσθε ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»⁹.

Καὶ τὸν Παράκλητον ἔχει, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ μέσα του, τὸν Παράκλητον¹⁰, ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ γνωρίζει τόσο κατὰ τὰ τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἢ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν τῆς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀγιωσύνης, τὸ Πνεῦμα τὸ εὐθές, τὸ ἡγεμονικόν, ποῦ ὑψώνει εἰς

8. Ἰωάν. 16, 16.

9. Ἰωάν. 16, 19.

10. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διότι παρηγορεῖ καὶ στηρίζει τοὺς πιστοὺς.

τοὺς οὐρανοὺς, ποὺ μεταβάλλει καὶ κάνει ἄλλα μάτια, ποὺ κάνει νὰ βλέπωμεν τὰ μέλλοντα σὲν νὰ εἶναι παρόντα, ποὺ μᾶς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐρευνῶμεν καὶ τώρα ποὺ περιβαλλόμεθα μὲ ὀλικὸν σῶμα τὰ οὐράνια. Ἄς προσέχωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὸν μὲ πολλὴν ἡσυχίαν, καθ' ἄλλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς μας. Κανείς ἀπὸ αὐτούς, ποὺ ἦλθαν ἐδῶ, ἄς μὴ μείνῃ κωθρός, κομισμένος καὶ ἀκάθαρτος, ἀλλ' ἄς μεταφέρωμεν ὅλοι τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὸν οὐρανόν, διότι ἐκεῖ ὀμιλεῖ, περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐκεῖ πολιτευομένους. Καὶ ἂν μείνωμεν ἐδῶ, ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸ φρόνημα, τίποτε μεγάλο καὶ σπουδαῖο δὲν θὰ κατορθώσωμεν νὰ κερδίσωμεν, διότι αἱ θεῖαι διδασκαλαὶ τοῦ Ἰωάννου δὲν ἠμποροῦν καθόλου νὰ ὠφελήσουν τοὺς ἀρνούμενους ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν χοιρῶδη ζωὴν τους, ὅπως, φυσικά, οὔτε τὰ ἐδῶ ἠμποροῦν νὰ ἀνασθῶν καὶ πλησιάσουν ἐκεῖνον.

Ἡ θρονιὴ λοιπὸν μολονότι ἔχει ἀσχημὸν ἦχον, ἐν τούτοις τρομάζει καὶ ἐνοχλεῖ τὰς ψυχὰς μας, ἐνῶ ἡ γλυκεῖα φωνὴ τοῦ Ἰωάννου, ὄχι μόνον δὲν ἐνοχλεῖ κανένα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνει κάθε φόβον καὶ ταραχὴν, προκαλεῖ δὲ τὸν φόβον μόνον εἰς τοὺς δαιμόνας καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ δουλεύουν εἰς αὐτούς. Διὰ νὰ μᾶς θῶμεν, ὁμοῦ, πῶς τοὺς τρομάζει καὶ τοὺς ἐνοχλεῖ, πρέπει νὰ ἡσυχάζωμεν καὶ ἡρεμῶμεν καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς, μάλιστα δὲ ἐσωτερικῶς. Διότι ποῖον εἶναι τὸ θῆλος, ὅταν ἡρεμῇ μὲν τὸ στόμας ἡ ψυχὴ ὁμοῦ εἶναι ἀνήσυχη καὶ γεμάτη ἀπὸ ταραχὴν καὶ ζῆλον; Ἐκείνην τὴν ἡσυχίαν ζητῶ ἐγὼ, τὴν πνευματικὴν, τὴν ψυχικὴν, ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἀκοῆς παρακαλῶ καὶ προσεύχομαι. Ἄς μὴ σᾶς ἐνοχλήῃ λοιπὸν καμμία ἐπιθυμία ὀλικῶν πραγμάτων, οὔτε πόθος δόξης, οὔτε τυραννία θυμοῦ, οὔτε τὸ ἀτακτὸν πλῆθος τῶν ἄλλων παθῶν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν δὲν καθαρῶς τὴν ἀκοὴν τῆς ψυχῆς, νὰ ἐνοήσωμεν τὸ ὄνομα τῶν λεγομένων, ὅπως

πρέπει, οὔτε νὰ γνωρίζωμεν ἐπίσης καλὰ τὸ φοβερὸν καὶ ἀπόρητον αὐτῶν τῶν μυστηρίων καὶ ἄλλην τὴν ἀλλήν ἀρετὴν, ποὺ ὑπάρχει εἰς τὰς θείας αὐτὰς ἀποκαλύψεις. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν κανείς, καθήμενος ἐδῶ ὡς ἀκροατῆς νὰ κατανοήσῃ ἐπακριβῶς μυστηριώδεις καὶ ὑπερφυσικὰς ἀληθείας, μὲ ἀδιάφορον καὶ ὀκηρὰν ψυχὴν, ὅταν, διὰ νὰ μάθῃ νὰ παύσῃ καλὰ τὸν αὐτὸν καὶ τὴν κιβάρην, πρέπει νὰ προσέξῃ μὲ ὄλον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του;

γ'. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς συνεθεόλευε, λέγων· «Νὰ μὴ δώσετε τὰ ἄγια εἰς τοὺς σκύλους, οὔτε νὰ ρίψετε τὰ μαργαριτάρια ἔμπρὸς εἰς τοὺς χοίρους»¹¹. Ὡνόμασε δὲ μαργαριτάρια αὐτὰ ἐδῶ τὰ λόγια, καίτοι εἶναι ἀσύγκριτως τιμωτέρα ἀπὸ αὐτά, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς πάλυτωτέρα ὅλη ἀπὸ τὴν ὕλη τῶν μαργαριταρίων. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ τὴν προερχομένην ἀπὸ τοὺς θεῖους αὐτοῦς λόγους ἡδονὴν συνηθίζει πολλὰς φορές νὰ παραβῆται πρὸς τὸ μέλι, ὄχι φυσικά, ἐπειδὴ ἡ γλυκύτης τοὺς ἠμπορεῖ πράγματι νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος, ἀλλὰ διότι δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο πράγμα σὲ μᾶς γλυκύτερον ἀπὸ αὐτὸ, τὸ μέλι. Καὶ ὅτι θεοβίως τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι πολὺ ἀνώτερα καὶ ἀπὸ τὴν εὐγενῆ φύσιν τῶν πολυτελῶν λίθων καὶ ἀπὸ τὴν γλυκύτητα οἰουδήποτε μέλιτος, ἀκούσε τὸν Προφήτην, ποὺ λέγει δι' αὐτὰ, δεικνύων τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν τους· «Περισσότερον ἐπιθυμητὰ εἶναι, λέγει, ἀπὸ πλῆθος χρυσοῦ καὶ πολυτελῶν λίθων καὶ γλυκύτερα ἀπὸ μέλι καὶ κηρήραν»¹², ἀλλ' εἰς τοὺς ὅγιους, δι' αὐτὸ καὶ συνέπληρωσεν· «Ὁ δοῦλος σου μάλιστα φυλάσσει αὐτὰ»¹³. Καὶ

11. Ματθ. 7, 6.

12. Ψαλμ. 18, 11.

13. Ψαλμ. 18, 19.

άλλοι πάλιν, αφού ώνόμασαν αυτά γλυκά, προσέθεσαν «εις τόν λάρυγγά μου»· «είναι γλυκά εις τόν λάρυγγά μου, λέγει, τά λόγια σου»¹⁴· και τήν υπερβολήν πάλιν διατηρεί, λέγων «περισσότερον από τό μέλι και τήν κηρήθραν εις τό στόμα μου»¹⁵, έπειδή ειχεν άριστην ύγείαν.

“Ας μη προσερχώμεθα λοιπόν, ούτε ήμεϊς ψυχικά άσθενείς, διά να άκούωμεν αυτά, άλλ’ άς λαμβάνωμεν τήν πλουσίαν αυτήν εύτυχίαν, αφού προηγουμένως θεραπεύσωμεν τήν ψυχήν μας. Δι’ αυτό άκριβώς και παρ’ όλον που ειπα τόσα, δέν έφθασα εις αυτά τά λόγια, διά να άντιληφθῆ ὁ καθένας ὅτι πρέπει, αφού αποβάλῃ ἀπο τήν ψυχήν του κάθε άσθένειαν, να προσέρχεται εἰς αὐτόν εἰς τόν τόν οὐρανόν, τόσον καθαρός και ελευθερός ἀπο θυμόν, φροντίδα, θιστικήν αγωνίαν και ἀπηλλαγμένος ἀπο τά ποικίλα άλλα πάθη. Διότι δέν είναι δυνατόν κατ’ άλλον τρόπον να κερδίσωμεν ἐπὶ εἰδῶ κατὶ τό μεγάλο, αν δέν καθαρίσωμεν προηγουμένως τόσον καλά τήν ψυχήν μας. Και άς μη μοῦ εἰπῆ κανείς ὅτι είναι ὀλίγος ὁ χρόνος, που μεσολαθεῖ μέχρι τήν προσεχῆ μας συναξιν, διότι ἀρκούν να μεταβάλλουν ὀλόκληρον τήν ζωήν μας ὅχι μόνον πέντε ήμέραι, άλλα και μία στιγμή. Διότι, πές μου, τί χειρότερον ὑπάρχει ἀπο ληστήν και φονέα; δέν είναι αὐτό τό τελευταίον κατάντημα τῆς κακίας; Ἐν τούτοις ἔφθασεν ἀμέσως εἰς τό ἄκρον τῆς ἀρετῆς και ἑκέρθισε και αὐτόν τόν παράδεισον εἰς διάστημα ὀλίγων μόνον στιγμῶν και ὅχι πολλῶν ἡμερῶν ἢ ἔστω και μισῆς ἡμέρας»¹⁶. “Ὡστε ήμπορεῖ κανείς να ἀλλάξῃ ἀμέσως και να γίνῃ ἀπο πῆλινος, χρυσός. Ἐπει-

14. Ψαλμ. 118, 108.

15. Ψαλμ. 118, 103.

16. Ἐπιστολὴ τῶν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μετανοήσαντα ληστῆν (Πρόλ. Λουκ. 23, 39 κ.ε.).

δή, δηλαδή, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία δέν ὑπάρχει ἐκ φύσεως, είναι εύκολη και δυνατὴ ἢ μεταπήδησις και ἀπηλλαγμένη ἀπο κάθε ἀνάγκης. “Εάν με τήν θέλησιν σας ὑπακούσετε, λέγει, θα φάγετε τά αγαθά τῆς γῆς»¹⁷. Βλέπετε ὅτι είναι ἀπακλειστικῶς και μόνον ζήτημα θελήσεως; Θελήσεως ὅμως ὅχι μόνον αὐτῆς τῆς συνηθισμένης, που ἔχουν οἱ πολλοί, άλλα τῆς ἐξαιρετικῆς, προθύμου και μοναδικῆς.

Εἶμαι θεόβιος λοιπόν, τώρα, ὅτι ὅλοι ἐπιθυμοῦμε να πετάξτε πρὸς τόν οὐρανόν, άλλα πρέπει ἐμπράκτως να δείξετε τήν ἐπιθυμίαν σας αὐτήν, διότι και ὁ ἔμπορος ἐπιθυμεῖ τόν πλοῦτον, άλλα δέν κρατεῖ τήν ἐπιθυμίαν του αὐτήν μέσα εἰς τήν σκέψιν του μόνον, άλλα κατασκευάζει πλοῖον, συγκεντρώνει ναύτας, προσλαμβάνει κυβερνήτην, ἐφοδιάζει τό πλοῖον με ὅλα τά ἀναγκαῖα διά τήν περίστασιν, δανείζεται χρήματα και πονέτομος πλέον περνᾷ τό πέλαγος, ἔρχεται σέ ξένον τόπον, ὑπομένει πολλούς κινδύνους και ὅλας τάς ἄλλας ταλαιπωρίας, τάς ὁποίας γνωρίζουν καλά αὐτοί, που διαπλέουν τήν θάλασσαν. Ἐτσι πρέπει να δείξωμεν και ήμεῖς τήν θέλησιν μας, διότι και ήμεῖς ἐπιχειροῦμεν θαλασσινὸ ταξίδι, ὅχι ἀπο κάποιον τόπο σέ κάποιον άλλον, άλλα ταξιδεύομεν ἀπο τήν γῆν πρὸς τόν οὐρανόν. “Ας κάμωμεν λοιπόν τόν λογισμὸν μας ἱκανόν πρὸς κυβέρνησιν τοῦ πρὸς τόν οὐρανόν πλέοντος πλοῖου μας και άς τοῦ δώσωμεν πιστούς ναύτας και σπερὸν πλοῖον, διά να μη καταποντίζεται ἀπο ὀλιγοψυχίαν και θιστικὴν ἀνάγκην, ὅτε να ἑπαίρεται ἀπο ἐγώϊσμον και πνεῦμα ὀλαζογελίας, άλλα να παραμένη σταθερόν και εύκίνητον εἰς τήν πορείαν του. “Εάν προετοιμάσωμεν κατ’ αὐτόν τόν τρό-

17. Ἰωάνης 1, 19.

πον τὸ πλοῖον, τὸν κυβερνήτην καὶ τοὺς ναύτας, θὰ πλεῖσωμεν μὲ εὐνοϊκὸν ἄνεμον καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀληθινὸν Κυβερνήτην, θὰ ἔχωμεν βοηθὸν μας, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἀφήσῃ πρὸς γάριν μας νὰ θυθῆσθῃ τὸ σκάφος, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἂν πνεύσουν μύριοι ἄνεμοι, θὰ ἐπιτιμήσῃ καὶ τοὺς ἀνέμους καὶ τὴν θάλασσαν καὶ θὰ φέρῃ, ἀντὶ θυέλης καὶ καταγίδος, πολλὴν γαλήνην καὶ ἡρεμίαν.

δ'. Ἀφοῦ λοιπὸν προετοιμάσατε τόσον καλά τοὺς ἑαυτοὺς σας, ἔλατε τὴν ἐπομένην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἂν φυσικὰ ἐπιθυμῆτε κάτι τὸ περισπούδαστον ἀπὸ τὰ χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα σὲ σᾶς, νὰ ἀκούσετε καὶ τὰ λεγόμενα νὰ ἐναποθέσετε εἰς τὴν ψυχὴν σας. Ἄς μὴ εἶναι κανεὶς ὅπως ὁ σκληρὸς καὶ πατημένος δρόμος, κανεὶς πέτρα, κανεὶς γειᾶτος ἀπὸ ἀγκάθια¹⁸. Ἄς κόμωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας φρεσικοκαλλιεργημένα χωράφια. Τότε, ἂν ἰδῶμεν τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς σας καθαρὸν, θὰ ἀπειρώμεν τὸν πνευματικὸν αὐτὸν καρπὸν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Ἐάν ὁμως εὐρωμεν τὸ χωράφι τῆς ψυχῆς σας σκληρὸν καὶ πετρώδες, συγχωρήσατέ μας ποῦ δὲν θέλομεν νὰ κοπιᾶσωμεν ἀδίκως. Διότι, ἂν, ἀφοῦ ἀφήσωμεν τὴν σποράν, ἀρχίσωμεν τὸ καθάρισμα κόπτοντες τὰ ἀγκάθια, πάλιν εἰς ἀκαλλιέργητον γῆν θὰ καταθάλωμεν σπέρματα ἐσχάτης μωρίας. Αὐτὸς ποῦ ἔχει τὴν τιμὴν νὰ χαίρεται αὐτὴν τὴν ἀκρόασιν, δὲν πρέπει νὰ μετέχῃ εἰς τὸ δαυμανικὸν τραπέζι, διότι ποία ἐπικοινωνία εἶναι δυνατὴ μεταξύ δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας; Ἐχεῖς ἔλθει διὰ νὰ ἀκούσῃς τὸν Ἰωάννην καὶ διὰ μέσου αὐτοῦ νὰ διδάσκῃσαι τὰς ὑψηλὰς ἀποκαλύψεις τοῦ Πνεύματος καὶ κατόπιν ἀπέρχεσαι διὰ νὰ μεταθῆς εἰς θέατρα καὶ νὰ ἀκούσῃς γυναίκας ἀνηθικούς, αἱ ὁποῖαι ὀμιλοῦν αἰσχρὰ καὶ

18. Ἐικόνας ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ Σπορέως (Ματθ. 13, 4).

ὕποκρίνονται πράξεις ἀκόμη αἰσχροτέρας· καὶ νὰ ἰδῆς θηλυπρεπεῖς ἀλληλοραπιζομένους ἄνδρας; Πῶς θὰ ἤμπορήσῃς, κυλιόμενος σὲ τὴσιν ἀκαθαρσίαν, νὰ καθαρῶσθῃς τελείως; Τί χρειάζεται ὁμως ἡ λεπτομερὴς ἐξιστόρησις τῶν αἰσχυροτήτων, αἱ ὁποῖαι συμβαίνουν εἰς τοὺς γύρους αὐτούς; Διότι ἅλα ἐκεῖ εἶναι ἐλαφρότης, ἅλα ἐντροπή, ἅλα κατηγορία, κακολογία καὶ εἰρωνεία, ἅλα ἀκαλασία, ἅλα διασθορά. Ἰδοῦ, λοιπὸν, προειδοποιῶ καὶ παραγγέλλω· κανεὶς ἀπὸ σᾶς, ποῦ ἔχετε τὴν τιμὴν νὰ χαίρεσθε τὴν ὀμορφίαν αὐτῆς τῆς πνευματικῆς τραπέζης, ἄς μὴ καταστρέφῃ τὴν ψυχὴν του εἰς τὰ δηλητηριώδη ἐκεῖνα θεάματα¹⁹. Σατανικὴ πομπὴ εἶναι ἅλα, ὅσα λέγονται καὶ γίνονται ἐκεῖ.

Γνωρίζετε δέ, ὅσοι ἔχετε μνηστῆ εἰς τὰ Μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ²⁰, ποίας συμφωνίας ἐκάμπετε πρὸς ἡμᾶς—μᾶλλον ὁμως ποίας ὑποσχέσεις ἐδώσατε εἰς τὸν Χριστόν, ὅταν αὐτὸς ὁ ἴδιος σᾶς ἐμυθῶσεν εἰς τὰ ἱερά καὶ ἀπόρητα Μυστήρια— τί εἶπατε πρὸς Αὐτόν, τί ὑποσχέθητε εἰς Αὐτόν περὶ τῆς σατανικῆς πομπῆς, πῶς μαζί μὲ τὸν σατανᾶ καὶ τοὺς ἀκολούθους του ἀπηνήθητε καὶ τὴν αἰσχρὰν αὐτὴν πομπὴν καὶ ὑπεσχέθητε οὐτε νὰ πλησιάσετε ἐκεῖ²¹; Φόβος, λοιπὸν, ὅχι μικρὸς ὑπάρχει, μήπως ἐκεῖνος, ποῦ ἔφάνη ἀγνωμῶν σὲ τέτοιου εἶδους ὀ-

19. Θεατρικὰς παραστάσεις καὶ εἰδωλοατρικὰς ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις. Ἡ καπνὸν καὶ αὐστηρὰ ἀπαγορεύσεις τῆς συμμετοχῆς τῶν Χριστιανῶν εἰς αὐτὰς δικαιολογεῖται πῆρως. Ἡ εἰδωλοατρικὴ ἀποτελεῖ ἀκόμη μεγάλον κίνδυνον διὰ τὴν νέαν Πίστιν, ἥ δὲ ἀνηθικότης τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν ἀποχεῖ δικαιολογημένα τὸν ἱερὸν Χριστότατον.

20. Συνήθεια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας νὰ ἀποσπῆται τὰ ἱερά Μυστήρια ἀπὸ τοὺς ἔθνικους καὶ ἀμύητους. Λόγοι παιδαγωγικοὶ καὶ λόγοι προνοίας καὶ προφύλαξεως ἐπέβαλλον αὐτὴν τὴν ἀπόρρητον. Ἀπέκρυπτε τὸ Βάπτισμα, τὴν ἑλευθέρωσιν τῶν ἐσθλαίων κ. ἄ. Ἐπαύσατο μετὰ τὴν Ε' ἄν)θα.

21. Κατὰ τὴν πρό τοῦ Βαπτίσματος ἀπόρρητον καὶ στήλασιν.

προχέσεις, κόμη τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀνάξειον τῶν θαυμασιῶν τούτων Μυστηρίων. Δὲν βλέπεις, ὅτι εἰς τὰς βασιλικὰς αὐλάς δὲν καλοῦνται, βασι εἶχον προσκρούσει εἰς ἠθικὰς παραστάσεις, διὰ νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν γνώμην ἐκείνην, ἀλλ' οἱ καθαροὶ καὶ τιμημένοι καὶ κατατάσσονται μεταξὺ τῶν βασιλικῶν φίλων; Πρεσβευτὴς μᾶς ἦλθεν ἐξ οὐρανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐστῶλη ἀπὸ αὐτῶν τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ὁμιλήσῃ διὰ μερικά ζητήματα ἀπολύτως ἀναγκαῖα καὶ κατεπείγοντα, ἔπειτα σεῖς, ἀρηθέντες νὰ ἀκούσετε τί θέλει καὶ τί πράσσεται νὰ διαπραγματευθῇ μαζί μας, κόθησαθε καὶ παρακολουθεῖτε μίμους. Καὶ πόσων κεραυνῶν δὲν εἶναι ἄξια αὐτά, πόσων τιμωριῶν; Καὶ ὄπως δὲν πρέπει νὰ συμμετέχωμεν σὲ δαμονικὴν τράπεζαν, ἔτσι δὲν πρέπει νὰ συμμετέχωμεν οὔτε σὲ δαμονικὴν ἀκρόασιν²², οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ προσέλθωμεν μὲ ἀκάθαρτον ἔνδυμα²³ εἰς τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πνευματικὴν τράπεζαν, τὴν ὁποῖαν Αὐτὸς ὁ Θεὸς προητοίμασε καὶ ἡ ὁποία εἶναι γεμάτη ἀπὸ τόσοσ μεγάλα ἀγαθὰ.

Τόση δὲ εἶναι ἡ δύναμις τῆς θέας αὐτῆς διδασκαλίας, ὥστε, ἐάν προσέχωμεν μὲ σάφρονα λογισμὸν, ἢ μπορεῖ νὰ μᾶς ὀψώσῃ ὅλους μαζί καὶ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν. Διότι δὲν ἐπιτρέπεται αὐτός, ὁ ὁποῖος συνεχῶς ὀμνεῖ τοὺς θεῖους λόγους, νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν παρούσαν ταπεινότητα, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτερωθῇ ἀμέσως καὶ νὰ πετάξῃ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐράνιον χώρον καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἀπείρους θησαυροὺς τῶν ἀγαθῶν, τοὺς ὁ-

22. Ὅ, τοῦλάχιστε τὰ εἰθολογικῶν ἦσαν δαμονικὰ διὰ τοὺς πρώτους Χριστιανούς. Αἱ εἰθολογικαὶ ἐκδηλώσεις ἦσαν ἐπισημὴ καὶ ἔργον τοῦ σατανᾶ. Οἱ Χριστιανοὶ ἔπρεπε νὰ ἀπέχουν τελείως ἀπὸ αὐτῶν.

23. Πρὸλ. Μτθ. 22, 1-14.

ποῖους εἶθε νὰ ἐπιτόχωμεν ὅλοι ἡμεῖς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ πανάγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Β' (2)
(Ίωάν. α, 1)

«Εν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» (Ίωάν. 1, 1).

α'. Ἐάν μὲν ὁ Ἰωάννης ἐπρόκειτο νὰ μᾶς διηγήσῃ καὶ νὰ μᾶς διηγηθῇ τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτόν. Ἐπρεπε νομίζω ὑποχρεωτικῶς νὰ μᾶς εἰπῇ καὶ διὰ τὴν καταγωγὴν* του καὶ διὰ τὴν πατρίδα του καὶ διὰ τὴν ἀνατροφὴν του. Ἐπεδὴ ὅμως ὄχι αὐτός, ἀλλ' ὁ Θεὸς διηγεῖται δι' αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι περὶ τὸν καὶ ἀσκόπον νὰ ἀναζητῶμεν αὐτά. Μᾶλλον ὅμως δὲν εἶναι καὶ τόσο περὶ τὸν, ἵσως μάλιστα εἶναι καὶ πάρα πολὺ ἀναγκαῖον, διότι ὅταν πληροφωρηθῆς ποῖος ἦτο, ποῖους γονεῖς εἶχε, ἀπὸ ποῦ κατήγετο καὶ τί ἦτο, ἔπειτα δὲ ἀκούσῃς τὸν λόγον του καὶ ἀλόκληρον τὴν φιλοσοφίαν του, τότε θὰ ἐννοήσῃς πλήρως, ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι ἱστικά του, ἀλλὰ τῆς θείας δυνάμεως, ἣ ὅποια κινεῖ τὴν ψυχὴν του.

Ποῖον λοιπὸν εἶχε πατρίδα; Κατ' ἀρχάς, δὲν εἶχε μὲν καμμίαν ἀξιόλογον πατρίδα, τὸ χωριὸν του δὲ ἦτο ἀσί-

* Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἑαγγελιστοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ ἐν γενεῇ παιδεία του δὲν δικαιολογεῖται, κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, ἕκαστος μᾶς λέγει περὶ βίη-
λαστῶν ἀληθειῶν καὶ ἀρίστης πολιτείας. Ζωνεπὸς τὸν Ἰωάννην κινεῖ τὸ
Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποσον δὲ αὐτὸς ἀπεκαλύψεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους «ἐργα-
σαν» βίηλὰ καὶ «ἀερίτους» ἀληθείας.

1. Θεωρῶντες τὴν προέλευσιν διὰ τὴν καταγωγὴν τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλυφθεί-
σης Ἀληθείας.

2. Διὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον μοναχικὴ καὶ ἀληθὴς «φιλοσοφία» εἶναι ἡ
ἐξ ἀποκαλύψεως ἑρμηνεία τοῦ Χριστοῦ. Περαιτέρω, διὰ τῆς λήξεως αὐτῆς
σημαίνεται ὁ νέος τρόπος ζωῆς, ὁ ἕγιος Χριστιανικὸς ἔθνος. Ἡ κατανοήσις
αὐτῆς τῆς «φιλοσοφίας» καὶ ἡ εἰσαγωγὴ αὐτῆς εἶναι καθήκον τοῦ πραγματικοῦ
Χριστιανοῦ.

μαντον καὶ ἡ χώρα του ἀκόμη πῶ ἀσήμαντη καὶ τίποτε τὸ καλὸν δὲν προήρχετο ἀπὸ αὐτῆν. Διότι τὴν Γαλιλαίαν κατηγοροῦν μὲν οἱ Γραιμματεῖς, λέγοντες: «Ἐρεῦνησε καὶ μάθε ὅτι ἐκ τῆς Γαλιλαίας δὲν προήλθε προφήτης»,³ κατηγορεῖ δὲ καὶ ὁ ἀληθινὸς Ἰσραηλῆτης, λέγων: «Ἀπὸ τὴν Ναζαρετ δύναται νὰ προέλθῃ κατὶ καλὸς;»⁴. Ἀλλὰ προερχόμενος καὶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν περιοχὴν, δὲν κατήγετο τουλάχιστον ἀπὸ κάποιο ἐπίσημο χωριῶ. Ἀλλ' ἐπὶ πλέον, δὲν προήρχετο, ἔστω καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ κάποιο γνωστὸ ὄνομα, καθ' ὅσον ὁ πατὴρ του ἦτο πτωχὸς ψαράς, τόσο μάλιστα πτωχὸς, ὥστε νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὰ παιδιὰ του τὸ ἰδικόν του ἐπάγγελμα. Καὶ γνωρίζετε ὅλοι, ὅτι κανένας χειροτέχνης δὲν θέλει νὰ κἀμῃ τὸ παιδί του κληρονομοῦν τῆς τέχνης του, ἐκτός ἐάν τὸν ἐξαναγκάσῃ ὑπερβολικὰ εἰς αὐτὸ ἡ πτώχεια καὶ μάλιστα, ὅταν ἡ τέχνη του εἶναι ἀσήμαντη. Καὶ δὲν ὑπάρχει πτωχότερος ἀπὸ τοὺς ἀλιεῖς, οὔτε εὐτελέστερος, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀμαθέστερος κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ.

Ἐκτός ὅμως τούτων καὶ μεταξύ αὐτῶν τῶν Ἰσίων τῶν ἀλιέων ὄλλοι εἶναι ἄνωτεροι καὶ ὄλλοι κατώτεροι. Ἀλλ' ὁ ἐν λόγῳ Ἀπόστολος μας καὶ μεταξύ αὐτῶν κατεῖχε τὴν κατωτέραν θέσιν, διότι δὲν ἐμάρευεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ παρέμενε σὲ κάποια ἀσήμαντον λίμνην καὶ περιερχόμενος αὐτὴν μαζί με τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἰάκωβον τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐνῶ ἔρραπταν σχισμένα δίκτυα—πρᾶγμα ποῦ καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ἦσαν πάρα πολὺ πτωχὸς— τὸν εὗρθε ὁ Χριστὸς καὶ ἔτσι τὸν ἐκάλεσε κοντὰ του. Ἀλλ' οὔτε ἄλλης παιδείας, οἰακῆ-
ποτε, ἔτυχεν. Ἐστερεῖτο πάσης κοινωνικῆς μορφώσεως

3. Ἰωάν. 7, 52.

4. Ἰωάν. 1, 47.

—θά ἤμπορούσε καὶ ἐξ αὐτῆς νὰ ὠφελῆθῃ— καὶ ἦταν ἐντελῶς ἀγράμματος. Ἄλλωστε καὶ ὁ Λουκάς μαρτυρεῖ τοῦτο, γράφων ὅτι δὲν ἦταν μόνον ἰδιώτης^{4α}, ἀλλὰ καὶ ἀγράμματος^β. Εὐλόγως δὲ διότι καὶ πάρα πολὺ πτωχὸς ἦταν καὶ εἰς τὰς ἀγορὰς δὲν ἐσύχναζε καθόλου καὶ καμμίαν ἐποικίην δὲν εἶχε μὲ ἀξιολόστους ἄνδρας. Ἡ μόνη του ἀσχολία ἦταν ἡ ἀλιεία, εἰς τὴν ὁποίαν ἦταν τελείως ἀφωσιωμένος, ὃν δὲ συναναστράφη κάποτε καὶ κάποιον αὐτὸς θὰ ἦταν ἀσφαλῶς κάποιος ἰχθυοπώλης ἢ μάγειρος. Κατόπιν τούτων, εἰς τί ἐπρόκειτο νὰ διαφέρῃ καὶ ὑπερτερῆ τῶν θηρίων καὶ ἀλόγων; Πῶς ἦσαν δυνατὸν νὰ μὴ μιμῆται τὴν πλήρη ἀφωνίαν τῶν ἰχθύων;

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ψαράς, ὁ ὁποῖος περιήρχετο λίμνας^β καὶ ἠσχαλεῖτο μὲ δίκτυον καὶ ψάρια, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδᾶ^α τῆς Γαλιλαίας, ὁ υἱὸς πτωχοῦ πατρὸς καὶ μάλιστα πτωχοῦ μὲ τὴν ἐσχάτην πτωχείαν, ὁ ἀσπίμος ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ μὲ τὴν ἐσχάτην ἀσημότητα, ὁ ἄνθρωπος ποῦ δὲν ἐδιδάχθη γράμματα οὔτε προηγουμένως, οὔτε ἀργότερα μετὰ τὴν συνάντησίν του καὶ τὴν συναναστροφὴν του μὲ τὸν Χριστόν, ὃς ἴδωμεν τί ἐξιμνεῖ καὶ περὶ ποίου θὰ ἀμιλήσῃ πρὸς ἡμᾶς. Ἄρα γε περὶ

4α. Ἀναφέρεται εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν τοῦ Ἀποστόλου. Ἦταν ἐπίδος ὑπέρτα.

β. Πρβλ. Πράξ. 4, 13. Δὲν εἶχεν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν, δὲν παρακολούθησε εἰς τὰς ραββινικὰς σχολὰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν. Εἶχεν, ὅμως, ζῆλον καὶ φωτισμὸν Θεοῦ.

β. Ἐννοεῖ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ. Ἐκεῖ ἐξάρταν ὁ Ἰωάννης μὲ τὸν ἀδελφὸν του Ἰάκωβον καὶ τὸν πατέρα του Ζαβαδαῖον. Λάγεται καὶ θάλασσα τῆς Γαλιλαίας καὶ θάλασσα τῆς Τιβεριάδος. Ἐκεῖ τὸν συνήγαγεν ὁ Κύριος καὶ τὸν ἐκάλεσε κοντὰ του (Ματθ. 4, 21 καὶ 22).

ββ. Ἡ πατρίς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Εἰς τὰς ἀνατολικὰς οὐχὰς τῆς λίμνης Τιβεριάδος. Πατρίς ἐπίσης τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέου, Πέτρου καὶ Φιλίππου.

τῶν ἀφορώντων εἰς τοὺς ἀγορῶς; περὶ τῶν ποταμῶν; περὶ συμβολαίων ἰχθύων; Διότι αὐτὰ ἴσως ἀνοικίμει κανεὶς νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ ἑνα ἀλιέα. Ἀλλὰ μὴ θορυβῆσθε, ἐπειδὴ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θὰ ἀκούσωμεν, ἀλλὰ τὰ οὐράνια καὶ ὅσα οὐδεὶς οὐδέποτε ἔμαθε πρὶν ἀπὸ αὐτῶν. Διότι ἔχει ἔλθει πρὸς ἡμᾶς κομίζων τόσον ὑψηλὰς ἀληθείας καὶ ἀρίστην πολιτείαν καὶ τέτοιαν φιλοσοφίαν, ποῦ μόνον αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀμιλεῖ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνεξαντλήτους θησαυροὺς τοῦ Πνεύματος, ἦταν φυσικὸν νὰ φέρῃ ὅσων νὰ ἦλθε πρὸς ὄλιγον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς, μᾶλλον ὅμως οὔτε ἤμπορούσε καθὼς ἦταν φυσικόν, ὁμοίως τοὺς ἐκεῖ νὰ γνωρίσῃ, πράγμα ποῦ καὶ προηγουμένως εἶπα.

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ εἶναι λόγια πτωχοῦ καὶ ἀμαθοῦς ἀλιέως; Πές μου, εἶναι ἔστω λόγοι ἱκανοῦ ρήτορος, ἀκόμη δὲ λόγοι σοφιστοῦ ἢ φιλοσόφου; Εἶναι διδασκαλία κάθε ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐδιδάχθη καὶ ἐμορφώθη μὲ τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν καὶ σοφίαν; Ὁχι, μὲ κανένα τρόπον, διότι δὲν εἶναι σὺνηθες καὶ ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς νὰ φιλοσοφῇ τέτοια περὶ τῆς θείας καὶ ἀπαθούς ἐκείνης φύσεως, περὶ τῶν μετ' αὐτῆς πνευματικῶν δυνάμεων, περὶ ἀθανασίας καὶ αἰωνίου ζωῆς, περὶ τῆς φύσεως τῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι θνητὰ καὶ κατόπιν θὰ εἶναι ἀθάνατα, περὶ κολάσεως, περὶ τοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον θὰ λάβῃ χώραν εἰς τὸ μέλλον, περὶ τῶν εὐθηνῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔλθουν, ἐξ αἰτίας τῶν λόγων, ἐξ αἰτίας τῶν πράξεων, ἐξ αἰτίας τῶν σκέψεων καὶ ἐπιθυμιῶν μας νὰ γνωρίζῃ τί εἶναι ἄνθρωπος, τί εἶναι κόσμος καὶ ποῖος εἶναι ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ποῖος θεῖνος, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι εἶναι, δὲν εἶναι ὅμως, τί εἶναι κακία καὶ τί ἀρετή.

β' * Μερικά λοιπόν από αυτά εξέχτασαν μὲν οἱ Πλάτωνικοί καὶ οἱ Πυθαγόρειοι φιλόσοφοι —διότι τοὺς ἄλλους εἶναι τελείως περιττὸν ἀκόμη καὶ ἀπλῶς νὰ μνημονεύσωμεν, τὸσον ὑπερβολικὰ καταγέλαστοι ἔγιναν ὅλοι ἐξ αἰτίας αὐτῶν— ἐκείνοι ὅμως, οἱ ὅποιοι μεταξὺ αὐτῶν ἐθαυμάσθησαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἐτιμήθησαν ὡς οἱ κορυφαῖοι ἐκείνης τῆς ἐπιστήμης⁶⁵, αὐτοὶ μάλιστα εἶναι περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους καταγέλαστοι. Διότι αὐτοὶ ἔγραψαν μὲν μερικὰ ἔργα ἀφοῦ τὰ συνέθεσαν χάριν τῆς πολιτείας καὶ τῶν νόμων⁷, ἐγελοιοποιήθησαν ὅμως εἰς ὅλα χειρότερα ἀπὸ παιδιὰ, διότι κατηνάλωσαν ὅλην τὴν ζωὴν, μὲ τὸ νὰ νομοθετοῦν κοινὰς εἰς ὅλους τὰς γυναῖκας, μὲ τὸ νὰ ἀνατρέπουν αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, μὲ τὸ νὰ καταστρέφουν τὴν σεμνότητα τοῦ γάμου καὶ ἄλλα παρόμοια νὰ γράφουν τὸ ἴδιον καταγέλαστο⁸. * Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὰς πεποιθήσεις των περὶ ψυχῆς, δὲν ἔφησαν λοιπὸν τὴν παραμικρὰν ὑπερβολὴν ἐντροπῆς, τὴν ὅποιαν νὰ μὴ ἐπινόησαν, διότι εἶπαν ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων γίνονται

* Εἰς τὰς δύο ἐπομένους παραγράφους ὁ ἱερός Πατὴρ ἐπιχειρεῖ μίαν ἐνδιαφέρουσαν καὶ πολὺ διδακτικὴν σύγκρισιν. Συγκρίνει τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννη πρὸς τὸς φιλόσοφους Πλάτωνα καὶ Πυθαγόραν. Ἀπὸ τῆς σύγκρισιν ἐποδεικνύεται, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Ἰωάννου εἶναι σαφής, σταθερὸς, ἀποκαλυπτικὸς, ἀπρόβλητος. Ὁ λόγος τῶν φιλοσόφων ἀντιθέτως, εἰς αὐτὸ καὶ ἄλλοις ἀπεδέχθησαν αὐτόν. Ἡ ἀνθρωπότης τελικῶς ἐπροτίμησε τὸν Ἰωάννην καὶ ἀφώληθη.

65. Τῆς φιλοσοφίας.

7. Ὁ Πλάτων ἑταίρεως ἠκολούθη μὲ αὐτὰ εἰς τὰ γινώσθαι ἔργα των: «Πολιτεία» καὶ «Νόμοι». Εἰς τὸ πρῶτον περιγράφει τὴν ἰδεωδὴ πολιτείαν του, εἰς τὸ δεύτερον ἐποδεικνύει τελικῶς ὡς βασικὰς συνάψεις διὰ τὴν καλὴν ἄργάνουσαν αὐτῆς τῆς θρησκείαν καὶ τοὺς Νόμους.

8. Ὁ Πλάτων εἰς τὴν «Πολιτείαν» βιβλ. βον. Ὁ ἴδιος ἀργότερα, ὡς ἐλέχθη, ἐγκατέλειπεν αὐτὰς τὰς ρητορικοὺς ἀντιλήψεις. Ἡ οἰκονομία, ὡς τὴν διεμύρρωσε τελικῶς ὁ Χριστιανισμὸς, ἀποκατεστὴ τὴν ἐργασίαν τῆς Πολιτείας καὶ τὸ ἀναντικεικτότατον περιβάλλον διὰ τὴν ὀρεγμένην ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτῆς.

μυῖνες, κουνούτια καὶ θάμνοι καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶναι ψυχὴ καὶ μερικὰ ἄλλα ἐπίσης ἀξία ἐντροπῆς.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ ἀξίον κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη εὐκολία αὐτῶν τῶν λόγων καὶ ἡ ἀσπασθείς τούς. Διότι σὺν σὲ ὀρηκτικὴν παλίσρροια, ἡ ὅποια τοὺς περιέφερε πότε ἀπὸ ἐδῶ καὶ πότε ἀπ' ἐκεῖ, δὲν παρέμειναν ποτὲ σταθεροὶ εἰς τὰς ἀπόψεις των, καθ' ὅσον ὅλα τὰ ἔλεγαν ἀπὸ τοὺς ἀγνώστους καὶ ὀλισθηροὺς λογισμοὺς των. Ἄλλὰ δὲν ὀμιλεῖ ἔτσι αὐτὸς ἐδῶ ὁ ἀλιεύς, διότι ὅλα τὰ λέγει μὲ ἀσφάλειαν καὶ σταθερότητα καὶ σὺν νὰ ἐστερεώθῃ ἐπὶ σταθερὰς καὶ ἀκλονήτου πέτρας δὲν ἀμφιταλαντεύεται καθόλου. Διότι, ἐφ' ὅσον κατηξιώθη νὰ εὔρεθῇ εἰς αὐτὰ τὰ ἄδυστα τῆς θείας σοφίας καὶ νὰ ἔχη μέσα του ὀμιλοῦντα τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων, δὲν ἔπασχεν ἀπὸ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, ἐνῶ ἐκείνοι, σὺν τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν ἀξιώθησαν οὔτε εἰς τὸ θνεϊκόν τους νὰ ἀνεθοῦν εἰς τὰ θεακτικὰ ἀνάκτορα, ἐπλανήθησαν πλάνην μεγάλην, ἀφοῦ μάλιστα ἔβω εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἔχονταν ἀδίκαια τὸν καιρὸν τους, προσπαθοῦντες μὲ τὴν ἰδικὴν τους διάνοιαν νὰ ἐνοήσουν τὰ ἀόρατα καὶ περὶ τῶν ἀπορρήτων τοῦ Θεοῦ νὰ ὀμιλήσουν. Ἐποὶ ἦσαν φυσικόν, σὺν τοὺς τυφλοὺς καὶ μεθυσμένους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πλάνην νὰ συγκρουθοῦν μεταξὺ τους καὶ ὄχι μόνον μεταξὺ τους, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς των, ἐφ' ὅσον διαρκῶς μετέβαλλον γνώμας εἰς τὰ αὐτὰ ζητήματα καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα.

Δὲν συνέβησαν ὅμως ἔτσι τὰ πράγματα μὲ τὸν Ἰωάννην, διότι ὁ ἰδιώτης αὐτός, ὁ ἀμαθής, ὁ ὅποιος κατήγετο ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδὰ, ὁ υἱὸς τοῦ Ζεβεδαίου —διότι, καίτοι οἱ Ἕλληνες περιγελοῦν ὑπερβολικὰ τὴν προχύτητα τῶν ὀνομάτων, ἐν τούτοις ἐγὼ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δὲν θὰ ὀμιλήσω περὶ αὐτῶν μὲ ὀλιγωτέραν παρρησίαν, διότι ὅσον τὸ ἔθνος των θὰ θεωρητῆαι θάρβαρον ἀπὸ αὐτοὺς καὶ σπερούμενον τελείως τῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως, τὸσον λα-

μπρότερα θα ανάδειχθοῦν τὰ ἰδικὰ μας διότι ὅταν ὁ θάρσαρος ἐκεῖνος καὶ ἀμαθὴς λέγη τέτοιας ἀξίας πράγματα, τὰ ὅποια κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους ἐγνώρισε ποτέ, ὅταν ὄχι μόνον λέγῃ, ἀλλὰ καὶ πείθει, καίτοι καὶ τὸ πρῶτον ἂν συνέβαινε μόνον, θὰ ἦταν μεγάλο τὸ θαῦμα, ὅταν μαζί με αὐτὸ καὶ ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ παρέχῃ μεγαλύτεραν ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ λεγόμενα εἶναι θεόπνευστα, τὸ γεγονός, δηλαδή, ὅτι ὅλοι οἱ ἀκούοντες πιστεύουν διὰ παντός, ποῖος δὲν θὰ θαυμάσῃ τὴν ἐνυπάρχουσαν εἰς αὐτὸν θεῖαν δύναμιν; Καὶ εἶναι ἀσφαλῶς καὶ αὕτη, καθὼς εἶπα, μεγίστη ἀπόδειξις ὅτι τίποτε ἐξ ἰδίων δὲν νομοθετεῖ — αὐτὸς λοιπὸν ὁ θάρσαρος μετὰ τὴν συγγραφὴν μὲν τοῦ Εὐαγγελίου κατέλαβεν ἄλλην τὴν οἰκουμένην, μετὰ τὴν σαματιτικὴν του δὲ παρουσίαν ἐκυριάρχησεν εἰς αὐτὴν τὴν καρδιά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας⁹, ὅπου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐφιλοσόφουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι¹⁰. Ἀπ' ἐκεῖ ἔκτοτε εἶναι φοβερός εἰς τοὺς βαίμονας, καθ' ὅσον λάμπει καὶ ἀκτινοβολεῖ μετὰ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ διαλύει τὸ σκοτάδι τοὺς καὶ καταστρέφει αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν τῶν δοαιμόνων¹¹. Μετὰ τὴν φυγὴν του δὲ ἀνεχώρησε πρὸς τὸν χώρον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀρμόζει εἰς αὐτὸν ποῦ ἐπραγματοποίησε τέτοια ἔργα.

Καὶ ἐσῆσαν μὲν καὶ ἐξηφανίσθησαν ὅλα ὅσα ἐδίδα-

9. Ἡ περὶ μεταμόρφωσης ἢ καλλιπέρα μεταστροφῆς τῆς φύξης ἡμεροπονηγορική θεωρία ἔγενε θεατὴ καὶ ἀπὸ τὸν Πλάτωνα. Ἡ θεωρία αὕτη ὑπέστη πρόγματι εἰς ἑλλόκοτα συμπεράσματα, τὰ ὅποια μὲ δικαιολογημένον περιφρόνησον ἀναφέρει ἐξῆς ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

10. Εἰς τὴν Ἔρεσον τῆς Μ. Ἀσίας ἐγκατεστάθη ὁ Ἰωάννης μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐκεῖ μετὰ τὸ 86 συνέταξε καὶ τὸ Εὐαγγέλιόν του.

11. Ἡ Ἔρεσσος ἦταν ἀποδαῖον κέντρον φιλοσοφικῆς κινήσεως κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

12. Τὴν εἰδηλοκρατίαν.

χθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους, ἐνῶ αὐτὰ ποῦ ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, γίνονται καθ' ἑκάστην λαμπρότερα¹³. Ἀφ' ὅτου ἐνεφανίσθησαν καὶ ἐδιδάσκον καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀλιεῖς, ἐσίγησαν τὰ ὅποια τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Πυθαγόρα διδασκόμενα — καίτοι ἐφαινότο προηγουμένως καὶ ὑπερέχον καὶ κυριαρχοῦν — ἐκείνους δὲ οὔτε ἐξ δνόματος γνωρίζουν οἱ πολλοί. Καὶ τοῦτο, παρ' ὅλον ποῦ ὁ Πλάτων, καθὼς λέγουν, προσεκλήθη καὶ ἦλθεν εἰς ἐπαφήν καὶ μετ' ἡγεμόνας καὶ συνεργάσθη μαζί τους καὶ μαθητὰς εἶχε πολλοὺς καὶ εἰς τὴν Σικελίαν ἐταξίδευσεν, ὁ δὲ Πυθαγόρας, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα¹⁴, ἐφεύρε καὶ ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν μύρια εἶδη μαγείας. Διότι ἡ συνομιλία μετ' ὁδοῦ — καὶ αὐτὸ λέγουν ὅτι ἔκαμε ἐκεῖνος — τίποτε ἄλλο δὲν ἦταν παρὰ πρᾶξις μαγείας. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερόν μάλιστα ἐξ αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συνομίλουσε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μετ' ἄλογα ζῶα, τὸ ἀνθρώπινον γένος σὲ τίποτε δὲν ὠφέλησε, μάλιστα δὲ καὶ μεγάλας ἔβλαψε. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἦταν περισσότερο καταλληλὸς διὰ τὸν φιλοσοφικὸν λόγον, ἐν τούτοις ἐκεῖνος, καθὼς λέγουν, συνωμιλοῦσε μετ' αἰετοῦ καὶ θόδια, γοητεύων αὐτὰ.

13. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος δὲν ἀπορρίπτει τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν καὶ δὲν ἀρνεῖται τὴν ἔξιν τῆς. Ἀπορρίπτει τὸ εἰδηλοκρατικὸν πνεῦμα τῶν ἀρχαίων καὶ τὰς παραδοξότητας, εἰς τὰ ὅποιας, πράγματι, τούτο κατήγγισεν. Ὅτι πρᾶξις τῶν ἀνιδιαιρέτων εἶναι ἡ ἀγία χριστιανικὴ ζωὴ, ὁ ἀνώτερος ἠθικὴς χριστιανικὸς βίος, ὑπὲρ τοῦ ὅποιο ἀγωνίζεται καὶ μοχθεῖ. Ἀπορρίπτει συνεπῶς ὅτι ἀντιβαίνει πρὸς τὴν ἡμετέραν φιλοσοφίαν, τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Ὁ βίος ἑλλόκοτος καὶ κλασικὴν μόρφωσιν εἶχε καὶ πλοῦσιον χρῆσιν ἀρχαίων συγγραμμάτων ἔκαμε.

14. Ἡ κατὰ Ἰταλίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐγκατεστάθη ὁ Πυθαγόρας καὶ ἔθρονε τὸν ἀλλοτὸν του.

Ἔτσι οὔτε τὴν ἀλογον φύσιν ἔκαμε λογικὴν—οὔτε ἀλλωστε εἶναι δυνατόν τοῦτο σὲ ἄνθρωπον— ἀλλὰ μὲ μαγικὰς πράξεις ἐξαπατοῦσε τοὺς ἀνοήτους καὶ ἀφοῦ παρέλειψε νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· κατὶ ἀπὸ τὰ ἀφέλιμα, ἐδίδαξεν ὅτι ἦταν τὸ ἴδιο πράγμα νὰ φάγῃ κανεὶς κοκκία καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν προγόνων καὶ ἐπειθε τοὺς παρακολουθοῦντας αὐτόν, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ διδασκάλου ἐγένετο ἄλλοτε μὲν θάμνος, ἄλλοτε κῆρη καὶ ἄλλοτε ψάρι. Ἄραγε δικαίως καὶ ἐλλόγως θέν ἐχάθησαν ὅλα ἐκεῖνα καὶ ἐξηφανίσθησαν τελείως; Εὐλόγως καὶ συμφώνως πρὸς τὴν λογικὴν. Ἀλλὰ θέν εἶχαν τὴν ἴδιαν τύχην τὰ δόγματα τοῦ ἰδιώτου καὶ ἀγροικιμάτου τούτου, ἀλλὰ Σύροι, Αἰγύπτιοι, Ἰνδοί, Πέρσαι καὶ Αἰθίοπες καὶ ἀναρίθμητα ἄλλα ἔθνη, ἀφοῦ μετέφρασαν εἰς τὴν ἰδικὴν τοὺς ἕκαστον γλώσσαν τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθέντα δόγματα, ἔμαθαν νὰ φιλοσοφοῦν ἄνθρωποι θάρφαροι¹⁵.

γ'. Δέν εἶχα ἄδικο, ὅταν εἶπα λοιπόν, ὅτι εἰς αὐτὸν ἔγινε θέατρον ὅλη ἡ οἰκουμένη. Καὶ τοῦτο, διότι θέν ματαιοποιουσε, ἀσυχολούμενος μὲ τὰς φύσεις τῶν ἀλόγων—πράγμα, τὸ ὅποιον εἶναι περιττὴ φιλοτιμία καὶ ἐσχάτη ἀνοησία— καὶ παραμελῶν τοὺς ἀμοφύλους του. Ἀλλὰ καθαρός καὶ ἐλεύθερος μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος, ἕνα μόνον πράγμα ἐσπούδασεν ἐπιμελῶς, μὲ ποῖον τρόπον θά ἤμποροῦσε ἀλόκληρη ἡ οἰκουμένη νὰ μάθῃ κατὶ ἀπὸ τὰ ἀφέλιμα καὶ ἱκανὰ νὰ τὴν ἀνεβάσσουν ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν. Δι' αὐτὸ καὶ θέν ἐκρυψε τὴν διδασκαλίαν του μέσα εἰς τὸ σκοτάδι καὶ τὸ μυστήριον, ὅπως ἔκαναν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τὴν ἀσάφειαν εἰς τὸν λόγον προέβαλλον σάν κάποιον παραπίετασμα εἰς τὰ ἐν-

15. Ἐννοεῖ τὴν μεγάλην ἐξηρηρατικὴν δύναμιν τῶν ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

τὸς εὐρισκόμενα κακὰ. Τὰ δόγματα τοῦ Ἰωάννου εἶναι φανερότερα καὶ ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, δι' αὐτὸ καὶ ἐξηπλώθησαν εἰς ὅλους τοὺς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἀνθρώπους. Διότι θέν διέτασσε τοὺς προσερχομένους νὰ σιωποῦν ἐπὶ πέντε ἔτη, ὅπως ἐκεῖνος¹⁶, οὔτε ἐδίδασκει νὰ παρακολουθοῦν ὅπως οἱ ἀναίσθητοι λίθοι, οὔτε ἐμυθολογοῦσεν ὅτι ὅλη ἡ πραγματικότης καθαρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀριθμούς¹⁷ ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀπέρριψεν ὅλην αὐτὴν τὴν σατανικὴν ἀψίδαν καὶ ὕδριν, ὠμίλησε μὲ τόσην σαφήνειαν καὶ καθαρότητα, ὥστε ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἑσθῆρας καὶ συνετοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας καὶ εἰς τοὺς νέους νὰ εἶναι ὅλα τὰ λεγόμενα σαφῆ καὶ φανερά. Διότι ἐπίστευσεν ἀκραιβάτως ὅτι τὰ δόγματα αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ καὶ ὅτι συνεπῶς θά ἀποδοῦν χρήσιμα εἰς ὅλους ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι θά τὰ ἀκούσουν καὶ δεχθοῦν καὶ ἐπιθεσθαιῶναι τοῦτο ὅλος ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος. Καὶ πράγματι ἡ ἀκρόασις τῶν θείων λόγων τοῦ Ἰωάννου προσέδρασε κατ' ἀρχὴν κοντὰ του ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἐπειτα δὲ καὶ ἀπῆλθε τὴν ζωὴν μας ἀπὸ κάθε ἀλλόκοτον τραγωδίαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες αὐτὰ θά προτιμούσαμε νὰ ἀπομακρύνωμεν τὴν ψυχὴν μας μᾶλλον ἀπὸ τὰ διδάγματα αὐτὰ τῶν φιλοσόφων, παρὰ ἀπὸ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου παραθεθέντα εἰς ἡμᾶς βεῖα διδάγματα.

16. Ὁ γενόμενος δεκάς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Πιθαγόρου, ἔπρεπε νὰ τηρῇ ἐπὶ πέντε ἔτη τὴν περίφημον «πυθαγόρειον σιωπὴν», ἔτσι νὰ δέχεται, προφανῶς, τὴν διδασκαλίαν του ἕνεκ ἀρωσύμενον ἢ ἀκροάμενον, πρὸς τοῦ ἑσθητοῦ Ἀριστοτέλους μέλος ἡ τοῦ ἐπιγραπῆ νὰ ἴδωσιν αὐτόν. Ἰσχυρίζεται: ἐπεὶ ἡ σιῶσις, ὅτι εἰς τὸν Ἰωάννην εἶναι ὅλα φανερά, σαφῆ καὶ ἐλεύθερα.

17. Κατὰ τὸν Πιθαγόρα ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων εἶναι οἱ ἀριθμοί, τῶν ὁσίων αἱ ἀφῆσις εἶναι συγγένεια καὶ ἡ ἕσσις, δηλαδὴ, ἡ ὁμοία τῶν ὄντων. Ἡ ἕσσις τοῦ ἀριθμοῦ εἰς κοσμικὴν ἀρχὴν ἀδύνησεν εἰς περιέρχουσα θεωρία καὶ ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὕδριν, διότι δι' αὐτῆς ἀπεκαθίσταται ἡ μεγαλὴ ἀρχὴ τοῦ κόσμου, ἡ ἕσσις.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐδῶ λοιπὸν καὶ ἐξ ἄλλων τῶν ἄλλων γίνεται φανερόν ὅτι τὰ ὑψηλὰ τοῦ Ἰωάννου δόγματα δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου θεῖα καὶ οὐράνια διδάγματα, τὰ ὁποῖα διὰ μέσου τῆς θείας αὐτῆς ψυχῆς παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς. Κατὰ συνέπειαν, δὲν θὰ ἴδωμεν ἐδῶ πομπώδεις φράσεις καὶ λέξεις, οὔτε πάλιν κομμίαν ἐξαιρετικὴν κομψότητα εἰς τὸν λόγον καὶ ὑπερβολικὰ ἐπιτηδευμένην σύνθεσιν προτάσεων καὶ λέξεων, περιττὴν ἄλλωστε καὶ ἀνωφελῆ, διότι αὐτὰ εἶναι ξένα ἀπὸ κάθε γνησίαν καὶ ἀληθῆ φιλοσοφίαν. Ἐδῶ θὰ ἴδωμεν θεῖαν καὶ ἀκαταμάχητον ἰσχύϊν, δύναμιν ἀκαταγώνιστον ὁρθῶν δογμάτων, ἀφθονίαν ἀγαθῶν. Διότι τὸ ἀφορήτως περίτεχον καὶ ἡ ὑπερβολικὴ σχολαστικότης κατὰ τὴν ἐκθεσὶν τῆς διδασκαλίας, εἶναι τόσον περιττὴ καὶ ἀξία σοφιστῶν μόνον, μᾶλλον δὲ οὔτε σοφιστῶν, ἀλλ' ἀνοήτων νεαρῶν κατ' ἐξοχὴν ἀσχολία, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἀνεγνωρισμένος μεταξὺ αὐτῶν φιλόσοφος νὰ παρουσιάσῃ τὸν διδασκαλὸν του, ὁ ὁποῖος περιφρονῶσεν ὑπερβολικὰ αὐτὴν τὴν τέχνην, νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς δικαστὰς του, ὅτι θὰ ἀκούσουν ἀπὸ αὐτῶν ἀπαλογίαν ἀπλήν καὶ ἀσχεδιάστον καὶ ὄχι στολισμένην μὲ κομποῦς λόγους καὶ κοσμημένην μὲ ὀραίας λέξεις καὶ φράσεις: «διότι οὔτε πρέπει τώρα, λέγει, ὦ ἄνδρες, εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, νὰ ἐμφανίζωμαι ἐνώπιόν σας, ὡς νεαρός ποὺ προετοιμάζει τοὺς λόγους του, διὰ νὰ ἐντυπωσιάσῃ»¹⁸.

Κύτταξε λοιπὸν τί εἰρωνεῖσαι! Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παρουσίασε τὸν διδασκαλὸν του νὰ ἀποφεύγῃ αὐτό, ὡς

18. Ἡ τοῖς λόγους αὐτοῦ ἀπευθύνει ὁ Σωκράτης, σύμφωνα μὲ τὴν Ἀπαλογίαν τοῦ μῦθου τοῦ Πλάτωνος, πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δικαστὰς, κατὰ τὴν γνωστὴν ἐκείνην ἱστορικὴν ἔβλην τοῦ ἔτους 399 π.Χ., κατὰ τὴν ὁποῖαν καταδικάσθη εἰς τὴν διὰ κανονικῶν θάνατον ἡ μεγάλος ἐκεῖνος φιλόσοφος τῆς ἀρχαϊότητος. (Ἀπολ. I. C. 4).

ἔργον ἀπρεπές καὶ ἀνάξιον διὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ κατὰλληλον μόνον διὰ φιλοδόξους νεαρούς, ἐκεῖνος μάλιστα περισσύτερον ἀπ' ἄλλους τοὺς ἄλλους ἐπεδόθη ἰδικαίως εἰς αὐτό. Ἔτσι παντοῦ ἴσαν λόγοι φιλοδόξου ἐπιδεικτικῶς μόνον. Καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα τίποτε δὲν ὑπάρχει νὰ θαυμάσῃ κανεὶς, παρὰ τοῦτο μόνον. Καὶ ὅπως θὰ ἀπηδίασης, ὅταν ἀντικρύσῃ τοὺς ἐξαιρετικὰ περιποιημένους τάφους γεμάτων ἀπὸ γαλασμένα δοτᾶ, ἀμματα καὶ θρωμιά, τοιοτοτρόπως καὶ τὰ διδάγματα τοῦ φιλοσόφου, ἂν τὰ ἀπογυμνώσῃ ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ὁμορφίαν καὶ ἰδέης ἐπίσης ὅτι εἶναι γεμάτα ἀπὸ πολλὴν ἀκαθαρσίαν καὶ μάλιστα ὅταν περὶ ψυχῆς φιλοσοφῇ καὶ ὑπερβολικὰ τιμᾷ αὐτὴν καὶ θαυμάσῃ. Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς φροντίζει νὰ ἐπιτυγχάνῃ ἡ γαγὶς τοῦ διαδόλου, νὰ μὴ τηρῆται πουθενά ἡ συμμετρία, ἀλλὰ μὲ τὰς ἐκατέρωθεν ὑπερβολὰς νὰ ὀδηγῆ εἰς θλασθημίαν τοὺς συλλαμβανομένους ἀπὸ αὐτὴν. Διότι ἄλλοτε μὲν ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἄλλοτε δὲ, ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἐξέψωσεν ὑπερβολικὰ καὶ κατὰ τρόπον ἀσεβῆ, τὴν καθυβρίζει μὲ ἄλλην πάλιν ὑπερβολὴν, μὲ τὸ νὰ τὴν εἰσάγῃ σὲ χοίρους καὶ δυνους καὶ εἰς τὰ ἀκόμη ἀηδέστερα ἀπὸ αὐτὰ ζῶα.

Ἄλλ' ἄρκετὰ ἐλέγχθησαν δι' αὐτὰ. Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὰ ἐλέγχθησαν πέρα τοῦ κανονικοῦ, διότι, ἂν ἐπρόκειτο κάτι χρήσιμον νὰ πάρωμεν ἀπὸ αὐτὰ, ἐπεδόλλετο καὶ περισσότερον νὰ ἐπιμεινώμεν, ἂν ἡμῶς ἔπρεπε νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ αὐτὰ τόσον μόνον, ὅσον ἐχρειάζετο νὰ διακρίνωμεν τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν γειοσιότητά τους, τότε καὶ αὐτὰ ἐλέγχθησαν πέρα τοῦ πρέποντος. Δι' αὐτό, ἀφοῦ ἀφήσωμεν τοὺς μύθους ἐκείνων, ἂς ἀσχοληθῶμεν μὲ τὰ ἰδικὰ ἡμῶς δόγματα, τὰ ὁποῖα ἀπεκαλύφθησαν εἰς ἡμᾶς ἀνωθεν διὰ τῆς γλώσσης τοῦ ἀλιέως τούτου καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἀνθρώπινον. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἂς φέρωμεν ἐνώπιόν μας αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ αὐτὸ,

τὸ ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς παρεκαλέσαμεν, αὐτὸ ὡς ὑπειθυνόμεν καὶ πάλιν, νὰ προσέχωμεν δηλαδὴ μὲ κάθε ἀκρίθειαν τὰ λεγόμενα.

Τι λοιπὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μᾶς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν». Εἶδες μὲ τί παρηρησιαν ὁμιλεῖ καὶ τί ἐξουσίαν ἔχουν οἱ λόγοι του; Εἶδες πῶς χωρὶς καθόλου νὰ ἀμφιβάλλῃ, οὔτε νὰ συμπεραίνῃ, ὁμιλεῖ καὶ ἐκθέτει τὰ πάντα σαφῶς καὶ αὐθεντικῶς; Αὐτὸ ἀκριθῶς εἶναι γνώρισμα πραγματικοῦ διδασκάλου, νὰ μὴ ἀμφιτολαντεύεται καὶ περιστρέφεται ἀσκόπως σὲ ὅσα τυχὸν διδάσκει. Διότι, εἰάν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ πρέπη νὰ διδάξῃ καὶ καθοδηγήσῃ τοὺς ἄλλους, χρειασθῇ τὴν σοφθεῖαν ἄλλου, ἰκανοῦ νὰ τὸν στηρίξῃ μὲ ἀσφάλειαν, τότε θὰ πρέπη, εἴν εἶναι δίκαιος, νὰ μὴ ἐπιδιώκῃ νὰ κατέχῃ τὴν θέσιν τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ τὴν θέσιν τῶν μαθητῶν. "Ἄν δὲ κάποιος ἐρωτήσῃ: «Διατί ὅμως, ἀφοῦ ἄφησε τὸ πρῶτον αἴτιον, μᾶς ὠμίλησεν ἀμέσως περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου;» Κατ' ἀρχάς θὰ παύσωμεν νὰ λέγωμεν τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, διότι τὸ Θεῖον εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ κάθε ἀριθμὸν καὶ χρονικὴν ἀκολουθίαν. Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ἐγκατελείψομεν, ὁμολογοῦμεν δὲ Πατέρα ἀναρχον καὶ ἀγέννητον καὶ Υἱὸν ἐκ Πατρὸς γεγεννημένον¹⁹.

19. Βασικὴ δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, περιλαμβανόμεν ἐν τῷ Σημειῶν τῆς πίστεως, τὸ ὅτι οὐκ οὐκ καὶ σὺνθερὰ ἀκολουθεῖ ὁ ἱερός Πατήρ. Εἶναι κατ' οὐσίαν τὸ θεῖον τοῦ εἰσοῦ ὑποκείμετος.

δ'.* Ναι, λέγει. Διατί ὅμως, ἀφοῦ ἄφησε τὸν Πατέρα, μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Υἱοῦ; Διότι ὁ μὲν Πατήρ ἦταν εἰς ἄλους γνωστός, ἂν καὶ ὄχι ὡς Πατήρ, ἀλλ' ὡς Θεός, ὁ δὲ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν ἀγνωστός. Δι' αὐτὸ δικαιολογημένα ἔσπευσεν ἀμέσως ἀπὸ αὐτὸ τὸ προόμιον νὰ ἐκθέσῃ εἰς τοὺς μὴ γνωρίζοντας Αὐτὸν τὴν περὶ Αὐτοῦ γνώσιν. Ἄλλωστε, οὔτε τὸν Πατέρα ἀπεικαιοῦσεν εἰς τοὺς περὶ αὐτῶν λόγους. Καὶ παρατήρησε τὴν σύνεσιν τὴν πνευματικὴν. Γνωρίζει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὑπερῶν ὄλων τοποθετοῦν τὸ πρεσβύτερον καὶ αὐτὸ μάλιστα ὁλως ἰδιαιτέρως σέβονται καὶ τιμοῦν, δηλαδὴ τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ ἀρχίζει ἀπὸ ἐβδὸ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποκαλύπτει ὅτι εἶναι Θεός²⁰ καὶ ὄχι ὅπως ὁ Πλάτων, ὁ ὁποῖος τὸν μὲν ἕνα ὀνομάζει νοῦν, τὸν δὲ ἄλλον ψυχρὸν²¹, διότι αὐτὰ εἶναι ἕνα πρὸς τὴν θεῖαν καὶ ἀφθονον φύσιν.

Οὔτε πάλιν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἔχει ἀναχωρήσει καὶ δὲν ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὴν κτίσιν, δὲν ἐπικοινωνεῖ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν λέγω, ὄχι ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπὲρ αὐτῆς Πρόνοιαν καὶ Ἀγάπην. Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς καὶ τὸν ὀνόμασε Λόγον. Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ διδάσκῃ ὅτι αὐτὸς ὁ Λόγος εἶναι Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ ἐκλάβῃ κανεὶς τὴν γέννησιν παθητὴν.

* Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀρχίζει τὸ Ἐβανγγέλιόν του ἀπὸ τὸν Υἱὸν καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν Πατέρα, διότι ὁ Υἱὸς ἦταν ἀγνωστός. Τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει «Λόγον», πῶς τον, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ἀπᾶρας καὶ ἑτέρον, ὅτι ἀπακάλυφεν εἰς ἡμᾶς ὅσα ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἀκολουθεῖ ἀποκαλεῖ τὸν Υἱὸν καὶ «Ζωὴν» καὶ «Φῶς», ὅτι μᾶς ἀπακάλυψε τὴν ἀληθῆ γνώσιν καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ἡ φράσις: «Ἐν ἀρχῇ ἦν» φανερώνει τὴν αἰώνιον ὑπαρξίν τοῦ Λόγου.

20. "Ὅτι εἶναι Θεός μὲς ἀποκαλύπτει εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου" καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος.

21. Τὴν ψυχρὴν τοῦ κόσμου ἢ Πλάτωνικὴν φιλοσοφίαν εὐδίζονται ὡς μὲν οὐ τι δὲν μακρὸς Θεοῦ καὶ τῆς κτίσεως. Ἐκπεπῶτος εἶναι ἐν κατώτερον τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι προσωπικὸς, δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν Λόγον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπαρξίς, προσωπικὴ καὶ εἰσαίτιος πρὸς τὸν Πατέρα.

επρόλαβε με την προσηγορίαν του Λόγου και ἐδήλωσε και τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα και τὸ ὅτι ἐγεννήθη ἀπαθῶς και δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἀπεμάκρυνε κάθε πονηρὰν ὑποψίαν. Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπα, ὅτι οὔτε τὸν Πατέρα ἀπεισιώπησεν εἰς τοὺς λόγους τοὺς εἰς τὸν Υἱὸν ἀναφερομένους; "Αν ὅμως δὲν ἀρκοῦν αὐτὰ τὰ παραδείγματα, διὰ νὰ παραστήσουν τὸ πᾶν, δὲν πρέπει νὰ ἀπορήσῃς, διότι περὶ Θεοῦ εἶναι ὁ λόγος μας, τὸν ὅποιον οὔτε νὰ ἐκφράσωμεν, οὔτε νὰ ἐνοήσωμεν κατ' ἄξιαν εἶναι δυνατόν.

Δι' αὐτὸ ἄλλωστε και ὁ Ἰωάννης πουθενά μὲν δὲν ὀνομάζει τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ —διότι οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ εἰπώμεν τί ἀκριβῶς εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν ὁ Θεός— παντοῦ δὲ μᾶς φανερώνει Αὐτὸν ἀπὸ τὰς ἐνεργεῖαι²² Του. Ὁ δὲ Λόγος θὰ ἴδῃ κανεὶς ὀλίγον ἀργότερα νὰ ὀνομάζεται και φῶς και τὸ φῶς πάλιν νὰ λέγεται ζωή. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἔδωσεν αὐτὸ τὸ ὄνομα δι' αὐτὸν τὸν λόγον μόνον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν δι' αὐτὸν τὸν λόγον, δεῦτερον δὲ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐξαγγέλλῃ εἰς ἡμᾶς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Πατέρα: «διότι πάντα ὅσα ἤκουσα, λέγει, παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐφανερώσασαι εἰς ἐσᾶς»²³. Ὄνομάζει δὲ Αὐτὸν και ζῶν και φῶς, διότι μᾶς ἐχάρισε τὸ ἀπὸ τῆς γνώσεως φῶς και τὴν ἐξ αὐτοῦ ζωὴν. Καὶ δὲν ἀρκεῖ ἓνα ὄνομα, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ πλήρως τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Θεόν, οὔτε δύο και τρία, οὔτε περισσότερα, ἀλλ' εἶναι καλὸν και πολὺ ὠφέλιμον νὰ κατορθώσωμεν, ἔστω και ἀμυδρὰ με τὴν βοήθειαν πολλῶν ὀνομάτων, νὰ ἐνοήσωμεν τὰ προσόντα Αὐτοῦ. Καὶ δὲν τὸν ἀνέμωσεν ἀπλῶς

22. Ὁ ἱερός Χριστοστόμος διακρίνει σαφῶς μεταξὺ οὐσίας και ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. Ἡ οὐσία εἶναι ἀπρόσθετος διὰ τὸν ἀχώριστον. Τὸ ἀντιθέτον, πλῆρες, και τελείον, δηλαδὴ, γινῶσιν περὶ τοῦ Θεοῦ, ἐδέχοντο, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἀνθρώπος, οἱ ἀίρεται δὲ Ἀνόμοιοι.

23. Ἰωάν. 15, 15.

Λόγον, ἀλλὰ και με τὴν προσθήκην τοῦ ἀρθρου και δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὸν ἐξεχώρισε μαζὶ με αὐτὴν ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα. Βλέπεις ὅτι δὲν εἶχα ἄδικον, ὅταν εἶλεγα, ὅτι αὐτὸς ἐδῶ ὁ Εὐαγγελιστής, ὁμιλεῖ πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν οὐρανῶν;

Κύτταξε, λοιπόν, τοῦ ἀνέβασε τὴν ψυχὴν και ἀνώψωσε τὴν σκέψιν αὐτῶν, οἱ ὅποιοι παρακολουθοῦν, εὐθὺς ἀπὸ αὐτὸ τὸ προσίμιον, διότι, ἀφοῦ τὴν ἐτοποθέτησεν ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ πράγματα, ὑπεράνω τῆς γῆς, τῆς θαλάσσης, τοῦ οὐρανοῦ, τὴν καθοδηγεῖ ὑπεράνω τῶν ἀγγέλων και ὑπεράνω τῶν Χερουθὶμ και τῶν Σεραφὶμ και ἐπάνω ἀπὸ τοὺς θρόνους και τὰς ἀρχάς και τὰς ἐξουσίας και τὴν παρακαλεῖ νὰ ὁδοπορῇ πέραν ἀπὸ κάθε δημιουργίαν. Τί λοιπόν; Ἄραγε, ἀφοῦ μᾶς ἀνετίθεσε τόσο ὑψηλά, ἐδῶ λοιπόν ἠδυνήθη νὰ μᾶς τοποθετήσῃ; Ὅχι θέθεται, ἀλλὰ συμβαίνει ὅτι και με ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος αὐτὸν τοῦ στέκεται εἰς τὴν ἀκραγιαλιὰ και παρακολουθεῖ πόλεις και ἀκτὰς και λιμένας, ὅταν τὸν οδηγήσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, τὸν ἀπεμάκρυνε μὲν ἀπὸ τὰ προηγούμενα, δὲν κατηύθυνεν ὅμως τὸ βλέμμα του πρὸς κάποιο συγκεκριμένο σημεῖον, ἀλλὰ τὸν ὠδήγησεν εἰς ἀπέραντον θέαν, ἔτσι και ὁ Εὐαγγελιστής, ἀφοῦ μᾶς ἀνώψωσεν ὑπεράνω πάσης δημιουργίας και ἀφοῦ μᾶς ἐξαπέστειλεν εἰς τοὺς πέραν αὐτῆς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀφήνει μετέωρον τὸ βλέμμα, χωρὶς νὰ ὑποδεικνύῃ κάποιο τέλος πρὸς τὰ ἄνω, διὰ νὰ φθάσῃ και κρατηθῇ εἰς αὐτὰ, ἐπειδὴ ἀπλούστατα δὲν ὑπάρχει. Διότι, ἀφοῦ ὁ λόγος ἀνωψώθη εἰς ἀρχὴν, ποῖαν ἀρχὴν ζητεῖ. Ἐπειτα, εὐρίσκων τὸ «ἦν», τὸ ὅποιον προφθάνει πάντοτε τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, δὲν ἔχει ποῦ νὰ στερεώσῃ τὸν λογισμὸν, ἀλλὰ παρατηρῶν ἐπιμόνος και μὴ δυνάμενος νὰ καταλήξῃ πουθενά, ἐπιστρέφει ἀποκαωμένος πάλιν πρὸς τὰ κάτω. Τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν» λοιπόν δὲν σημαίνει τί-

ποτε άλλο, παρά είναι δηλωτικόν τῆς αἰωνίου ὑπάρξεως καὶ ἀπείρου ὑπάρξεως.

Εἶδες ἀληθινὴν φιλοσοφίαν καὶ δόγματα θεῖα, ὅχι ὅπως ἐκεῖνα τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι θέτουν χρόνους καὶ λέγουν ὅτι εἶναι Θεοί, ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτοῦ ἀρχαιότεροι, ἄλλοι δὲ νεώτεροι; Δὲν ὑπάρχει τίποτε τέτοιο σὲ μᾶς, διότι, ἂν ὑπάρχῃ Θεός —ὅπως φυσικὰ καὶ ὑπάρχει— τίποτε δὲν ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ Αὐτόν, ἔάν εἶναι Δημιουργὸς ὄλων, πρῶτος εἶναι Αὐτός, ἔάν εἶναι Δεσπότης καὶ Κύριος ὄλων ἀνεξαιρέτως, ὅλα ὑπάρχουν μετὰ ἀπὸ Αὐτόν καὶ δημιουργήματα καὶ αἰῶνες. Ἦθελα νὰ ἀποδοθῶ καὶ σὲ ἄλλους ἀγῶνας, ἀλλ' ἴσως ἐκουράσθῃ ἡ σκέψις σας. Δι' αὐτό, ἀφοῦ συνεβούλευσα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια σὰς εἶναι χρήσιμα πρὸς κατανόησιν καὶ αὐτῶν πῶς ἐλέχθησαν καὶ αὐτῶν, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ λεχθῶν, θὰ σταματήσω πάλιν. Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτά; Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ ἐξαλλίσθησαν ἀπὸ τὸ μήκος τῶν λεχθέντων. Αὐτὸ δὲ γίνεται, ὅταν ἡ ψυχὴ θαρύνεται μὲ πολλὰς θιστικὰς φροντίδας.

Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ βλέμμα, ὅταν μὲν εἶναι καθαρὸν καὶ διαυγές, εἶναι καὶ δευδερκές καὶ δὲν ἀποκάνει εὐκόλα καὶ ὅταν παρατηρῇ μὲ προσοχὴν ἀκόμη καὶ τὰ λεπτὰ ἀντικείμενα, ὅταν ὅμως χυθῇ κάποιον παχύρρεστο ὑγρὸ ἀπὸ τὴν κεφαλὴν εἰς αὐτό, ἢ σηκωθῇ ἀπὸ κάτω πυκνὸς καπνὸς καὶ σχηματισθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ κάποιον πυκνὸν σύννεφο, τότε αὐτὸ δὲν ἀφίνει τίποτε νὰ διακρίνῃ καθαρά, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ πῶς ὀγκώδη ὕλικά ἀντικείμενα, ἔτσι κατὰ φυσικὴν συνέπειαν γίνεται καὶ μὲ τὴν ψυχὴν. Διότι, ὅταν μὲν εἶναι καθαρὰ καὶ δὲν τὴν ἐνοχλῇ κανένα πάθος, παρακολουθεῖ συνεχῶς μὲ ἀμείωτον τὴν προσοχὴν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ παρακολουθῆσθαι, ὅταν ὅμως σκοτισθῇ ἀπὸ τὰ πολλὰ πάθη καὶ χάσῃ τὴν ἀρε-

τῆν τῆς, τότε δὲν ἔμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ εὐκόλα τίποτε ἀπὸ τὰ ὑψηλά, ἀλλ' ἀποκάνει γρήγορα καὶ καταπίπτει. Καὶ ὅταν ἐκπέσῃ σὲ νοθρότητα καὶ καταστῇ ἔτσι πνευματικὰ κοιμισμένη καὶ δυσκίνητη, τότε παραμερίζει τὰ πραγματικὰ τῆς συμφέροντα, τὰ ὅποια εἶναι ὅσα τὴν ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ζωὴν καὶ δὲν τὰ ἀποδέχεται μὲ μεγάλῃν προθυμίαν.

ε'.* Πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ πάθετε καὶ σεῖς —δὲν θὰ παύσω πάντοτε νὰ συμβουλεύω αὐτὰ— ἐνισχύσατε τὴν θέλησίν σας, διὰ νὰ μὴ ἀκούσατε αὐτά, τὰ ὅποια ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Παῦλον οἱ πιστοὶ ἐκ τῶν Ἑβραίων, διότι καὶ εἰς ἐκείνους εἶπεν ὅτι ὁ λόγος ἔγινε πολλὸς καὶ δυσερμηνεύτος, ὅχι ἐπειδὴ εἶναι ἐκ φύσεως τέτοιος, ἀλλ' ἐπειδὴ, λέγει, σεῖς ἐγένινετε νοθροὶ εἰς τὰς ἀκοάς.²⁴ Διότι ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος εἰς τὴν θέλησιν φαίνεται ὅτι ἐκ φύσεως ἐνοχλεῖται τῶσον ἀπὸ τὴν θραχυλογίαν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν μακρηγορίαν καὶ θεωρεῖ δυσνόητα ἀκόμη καὶ τὰ σαφῆ καὶ εὐκόλα. Ἄλλ' ἔς μὴ ὑπάρχῃ ἐδῶ κανένας τέτοιος. Ἄλλ' ὁ καθένας, ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ κάθε θιστικὴν φροντίδα, ἄς παρακολουθῇ μὲ ἀνεσιν αὐτάς τὰς ἀληθείας. Διότι, ὅταν κατέχῃ τὸν ἀκρατὴν ἐπιθυμίαν ὕλικῶν πραγμάτων, δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸν καταλάβῃ ἐπίσης καὶ ἐπιθυμία ἀκροάσεως —ἐπειδὴ οὕτε ἐπαρκεῖ ἡ ψυχὴ, καθὼς τυχαίνει νὰ εἶναι μία, διὰ πολλὰς ἐπιθυμίας— ἀλλ' ἡ μία ἐπιθυμία καταστρέφεται ἀπὸ τὴν ἄλλην καὶ ἔτσι διαιρουμένη ἢ πρότῃ γίνεται πῶς ἀδύνατη καὶ

* Τὸ θέμα τῆς παρούσης παραγράφου εἶναι ἡθεῖον. Ὁ ἱερεὺς Παῖτης συνέστησε παρακολούθησθαι τοῦ θελοῦ λόγου, καταπολέμησθαι τὸν πικρὸν καθῶν καὶ ἀστάτων πνευματικῆν.

24. Ἐξρ. 5, 11.

ασθενής, ὅποτε τελικῶς ἐπικρατεῖ ἡ ἄλλη, ἡ ὁποία καὶ ἐκθαπανᾷ τὸ πᾶν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς.

Αὐτὸ συνήθως συμβαίνει καὶ μὲ τὰ παιδιὰ. Διότι, ὅταν κάποιος ἔγῃ μόνον ἓνα παιδί, ἀγαπᾷ ὑπερβολικὰ τὸ ἓνα αὐτό, ὅταν ὅμως γίνῃ πατέρας πολλῶν παιδιῶν καὶ ἡ διάθεσίς του δι' αὐτὰ, ἐφ' ὅσον διηρέθη καὶ διαιουράσθῃ καὶ εἰς τὰ δύο, γίνεται πῶς ασθενής. Ἄν μάλιστα αὐτὸ συμβαίνει ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει φυσικὴ κλίσις καὶ δύναμις καὶ τὰ ἀγαπώμενα εἶναι συγγενῆ, τί θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἰπώμεν διὰ τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ μάλιστα, ὅταν οἱ ἔρωτες αὐτοὶ εἶναι ἀντίθετοι μετὰ τὸν τοῦ; Διότι ὁ ἔρωσις τῶν ὀλικῶν πραγμάτων εἶναι ἀντίθετος τοῦ ἔρωτος αὐτῆς τῆς ἀκρόασις. Διότι εἰσερχόμενοι ἐδῶ, εἰσερχόμεθα εἰς τὸν οὐρανόν. Δὲν ἐνωδῶ εἰς τὸν τόπον, ἀλλ' εἰς τὴν διάθεσιν, διότι εἶναι δυνατόν καὶ εὐρισκόμενος κανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς νὰ ἴσταται εἰς τὸν οὐρανόν καὶ νὰ σκέπτεται τὰ οὐράνια καὶ νὰ ἀκούῃ τὰ προερχόμενα ἀπὸ ἐκεῖ. Κανεὶς λοιπὸν ἄς μὴ εἰσαγγῇ τὰ γῆινα εἰς τὸν οὐρανόν! Κανεὶς, ἐνῶ εὐρίσκεται ἐδῶ, ἄς μὴ μεριμνᾷ διὰ τὰ πράγματα τοῦ οἴκου του! Διότι ἔπρεπεν ἡ οἰκία καὶ ἡ ἀγορὰ νὰ ἔγῃ καὶ νὰ ἐπιδεικνῆ τὰ προερχόμενα ἀπὸ ἐδῶ κέρδη καὶ ὄχι νὰ καταπιέζεται αὐτὴ ἀπὸ τὰ φορτία, τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ τὴν ἀγορὰν. Ἄς πλησιάσωμεν λοιπὸν κατόπιν τούτων εἰς τὸν θρόνον τῆς διδασκαλίας, διὰ νὰ ἀπαλλαγώμεν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἀπὸ τὸν ρύπον τοῦ μᾶς περιβάλλει. Ἄν μάλιστα σκοπεύωμεν καὶ τὴν μικρὰν αὐτὴν διδασκαλίαν νὰ καταστρέψωμεν μὲ τὰ ἔξω λεγόμενα καὶ γινόμενα, εἶναι προτιμότερον νὰ μὴ ἀρχίσωμεν κἀν.

Ἄς μὴ λοιπὸν μελετᾷ κανεὶς, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εὐρισκόμενος, τὰ τοῦ οἴκου του, ἀλλ' ἀντιθέτως καὶ εἰς αὐτὸν εὐρισκόμενος, ἄς μελετᾷ ὅσα ἤκουσε καὶ ἔμαθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄς εἶναι αὐτὰ τιμιώτεροι δολοὶ, διότι αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ψυχὴν, ἐνῶ ἐκεῖνα εἰς τὸ σῶμα,

μᾶλλον ἰδὲ τὰ ἐδῶ λεγόμενα ἐνδιαφέρουν καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Δι' αὐτὸ αὐτὰ μὲν ἄς εἶναι τὰ κύρια ἔργα, δευτερεύοντα δὲ ἄλλα τὰ ἄλλα ἔργα, διότι αὐτὰ μὲν εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς τὴν παρούσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἐνῶ ἐκεῖνα εἰς καμμίαν, ἂν δὲν ρυθμίζωνται σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος καθωρίσθη δι' αὐτὰ. Διότι ἐδῶ ἠμποροῦμεν νὰ μάθωμεν ὄχι μόνον τί θὰ εἴμεθα μετὰ ταῦτα καὶ πῶς θὰ ζήσωμεν τότε, ἀλλὰ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ οἰκονομήσωμεν καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἐδῶ ὁ Οἶκος ἔγινε πνευματικὸν ἱατρεῖον, διὰ νὰ θεραπεύσωμεν, ὅσα τραύματα δεχθῶμεν ἀπ' ἔξω καὶ ὄχι νὰ ἀπέλωμεν, ἀφοῦ προσθέσωμεν καὶ ἄλλα ἀπὸ ἐδῶ. Διότι, ἂν δὲν παρακολουθῶμεν μετὰ προσοχῆς, ὅταν ὁμιλῇ πρὸς ἡμᾶς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὄχι μόνον τὰ προηγούμενα δὲν θὰ ἀπαθάλωμεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα θὰ προσθέσωμεν²⁵.

Ἄς προσέχωμεν λοιπὸν εἰς τὸ θεῖον, τὸ ὁποῖον μὲ μεγάλην προσπάθειαν καὶ προθυμίαν ἀποκαλύπτεται σὲ μᾶς. Διότι δὲν θὰ χρειασθῇ ἐξ ἑαυτοῦ νὰ καταθάλωμεν μεγάλην καὶ ἐπίπονον προσπάθειαν, ἂν τηρήσωμεν μὲ ἀκρίθειαν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς προϋποθέσεις, ἀλλ' ἀφοῦ κοπιᾶσωμεν ὀλίγον εἰς τὴν ἀρχὴν, θὰ ἠμπορέσωμεν εἰς τὸ

²⁵ Ἡ κοινωτικὴ καὶ ἐπιθυμικὴ ἔρα τοῦ Χριστιανοῦ πρέπει νὰ καθοδηγῆται ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸν εἰς τὸ σῶμα τοῦ, νὰ φανερώγῃ καὶ διακηρύσσῃ. Συμβαίνει ὅμως πολλὰς φορὰς καὶ αὐτὸ ἀκριθὲς καταγγέλλει: ἐδῶ ἡ ἐρὰς Χριστοῦτος, ἡ μεριμνὰ τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀγορᾶς νὰ καταπιῇ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν σκέψιν τὸν ἐπιθυμούντων νὰ ἀκούσωσιν καὶ ἀπεληθῶσιν ἐξ αὐτοῦ. Ἡ ἀπελλαγὴ ἀπὸ τοῦ πιστευτοῦ ἔρατος τὸν τοῖκτον μεριμνῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δημιουργικὴ συνθήκη διευκολυνούσῃ τὸ ἔργον τοῦ κήρυκος τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀποτελεῖ ἀποτυχίον καθήκον καὶ χρέος παντὸς εὐαγγελιστοῦ Χριστιανοῦ.

ἐξῆς κατὰ τὸν Παῦλον νὰ νουθετώμεν καὶ ἄλλους^{25α}. Διότι εἶναι πολὺ μεγάλος αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος καὶ εἶναι πλήρης θείων ἀληθειῶν καὶ μὲ αὐτὰς καταγίνεται μᾶλλον παρὰ μὲ ἄλλας. Ἐὰν μὴ παρακολουθῶμεν λοιπὸν οὐκ ἔστιν ἂν ἦσαν ἐνθουσιώδης καὶ δευτερεύουσα ἀσχολία. Δι' αὐτὸ ἀλλωστε καὶ ἡμεῖς θὰ κάμωμεν τὴν ἐξήγησιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὥστε νὰ σᾶς εἶναι ἕλα εὐκολονόητα καὶ νὰ μὴ διαφεύγουν τῆς μνήμης σας. Ἐὰν προσέξωμεν λοιπὸν, μήπως εὐρεθῶμεν ὑπεύθυνοι ἔναντι ἐκείνης τῆς φωνῆς, ἣ ὅποια λέγει· «Ἐάν δὲν ἐρχόμενοι καὶ δὲν ὠμιλοῦσα πρὸς αὐτοὺς, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν»²⁶, διότι τί περισσότερον θὰ ἔχωμεν ἀπὸ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν ἤκουσαν, δταν καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν ἀπέλθωμεν εἰς τὰς οἰκίας μας, χωρὶς νὰ κρατήσωμεν τίποτε, ἀλλὰ μὲ μόνον τὸν θαυμασμόν μας πρὸς τὰ λεχθέντα;

Δώσατε λοιπὸν εἰς ἡμᾶς καλὴν γῆν, διὰ νὰ σπειρώμεν! Δώσατε τὴν προσοχὴν σας, διὰ νὰ προσελεύσετε μεγάλως τὴν ἀγάπην μας! Καὶ ἂν κανεὶς ἔχη ἀγκάθια, ἄς τὰ ἀφήσῃ εἰς τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος. Ἐὰν κανεὶς ἔχη σκληρὰ καρδιά καὶ ἀγνοίᾳ²⁷, ἄς τὴν κάμῃ ἀπαλή καὶ γόνιμη μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰδίου πυρός. Ἐὰν κανεὶς κατὰ τὴν προσπάθειάν του καταπατῆται ἀπὸ ὅλας τὰς ἁμαρτωλὰς σκέψεις, ἄς προχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα καὶ ἄς μὴ ἐκτίθεται εἰς αὐτάς, αἱ ὅποια θέλουν νὰ τὸν ληστεύσουν, διὰ νὰ ἴδωμεν τὰ πνευματικὰ σας χωράφια γεμάτα ἀπὸ πλουσίους καὶ ὠραίους καρπούς. Καὶ διότι, ἂν φροντίζωμεν ἔτσι διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ παρακολουθῶμεν μὲ φιλοπονίαν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἀκρόασιν,

25α. Πρὸλ. Ρωμ. 15, 14.

26. Ἰωάν. 15, 23.

27. Ἀπὸ τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς πείνης.

ἔστω καὶ ὄχι γρήγορα καὶ διὰ μιᾶς, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἄλλων τῶν θιστικῶν ἐνοχλήσεων. Δι' αὐτὸ, ἄς προσέχωμεν, διὰ νὰ μὴ λέγεται καὶ δι' ἡμᾶς ὅτι «τὰ αὐτιά τους εἶναι κωφὰ ὅπως τὰ αὐτιά τῆς κωφῆς ἀσπίδος»²⁸. Τί διαφέρει ἀπὸ τὸ θηρίον ἕνας τέτοιος ἀκροατής; Πές μου. Καὶ πῶς δὲν θὰ δειχθῇ ἀνοητότερος ἀπὸ τὸ ἄλογον ζῷον αὐτὸς, πού ἐνῶ ὁμιλεῖ ὁ Θεὸς δὲν προσέχει; Διότι, ἐάν τὸ νὰ εὐαρεστή κανεὶς τὸν Θεόν, εἶναι γνῶρισμα πραγματικοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς ὁ ὅποιος δὲν θέλει οὔτε νὰ μάθῃ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον θὰ ἠμποροῦσε νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ θηρίον.

Σκέψου, λοιπὸν, πόσον κακὸν εἶναι, ἐνῶ ὁ Χριστὸς φροντίζει νὰ μᾶς μεταβάλλῃ σὲ ἰσαγγέλους, ἡμεῖς νὰ κατανώμεν εἰς τὴν κατάστασιν τῶν θηρίων. Διότι τὸ νὰ ὀπηρετῇ κανεὶς τὴν κοιλίαν του καὶ τὸ νὰ κατέχεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων καὶ νὰ καταλαμπάνεται ἀπὸ ὄργην καὶ νὰ σαγκῶνῃ καὶ νὰ κτυπᾷ, δὲν εἶναι γνωρίσματα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῶν θηρίων. Ἐὰν καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ θηρία τρόπον τινα ἔνα πάθος ἔχει καὶ αὐτὸ σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν του, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος, δταν χάσῃ τὸν ἐλεγχον τῶν λογισμῶν καὶ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν, ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅλα τὰ πάθη καὶ δὲν γίνεται μόνον θηρίον, ἀλλὰ τέρας πολύμορφον καὶ πολύχρωμον καὶ δὲν ἔχει οὔτε τὴν συγγνώμην τῆς φύσεως, διότι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ἀπάφασιν καὶ διάθεσιν προέρχεται ὅλη ἡ κακία. Ἄλλ' εἴθε νὰ μὴ γίνῃ ποτὲ νὰ παρατηρήσωμεν αὐτὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, διότι εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι οἱ σεις προχωρεῖτε πρὸς τὰ καλλίτερα καὶ τὰ ἱκανὰ πρὸς σωτηρίαν.

28. Ψαλμ. 37, 5.

Ἄλλ' ὅσον εἴμεθα πεπεισμένοι, τόσον δὲν θὰ φήσομεν τοὺς προφυλακτικούς λόγους, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, ἀφοῦ ἀνέλθομεν πρὸς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν ἀρετῶν, τὰ ὁπλοισχημένα ἀγαθὰ τὰ ὅποια εἶθε ἄλλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοanthρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ' (3)

(Ἰωάν. α, 1)

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» (Ἰωάν. 1,1).

α'.* Θεωροῦμεν λοιπὸν περιττὸν ἀκόμη νὰ σὰς συμβουλευώμεθα νὰ παρακολουθεῖτε μετὰ προσοχῆς καὶ ἡσυχίας τὴν διδασκαλίαν, διότι ἐδείξατε γρήγορα εἰς τὰς πράξεις σας τὰς συμβουλὰς καὶ παραινέσεις μας. Ἄλλωστε ἡ ἀθρόα προσέλευσις καὶ ἡ ἐξιοπερηὶς καθ' ὅλα στάσις σας, τὸ γεγονός ὅτι, παρ' ὅλον τὸν συνωτισμὸν, σπεῦδατε νὰ καταλάβετε τὸν ἐσωτερικὸν χῶρον, ἀπὸ ὅπου ἡ φωνὴ μας θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶναι περισσότερο εὐκρινὴς καὶ καθαρά, τὸ ὅτι δὲν ἀναχωρεῖτε, παρ' ὅλον ὅτι πιέζεσθε ἐδῶ μέσα, ἕως ὅτου διαλυθῇ τὸ πνευματικὸν τοῦτο θέατρον, τὰ χειροκροτήματα, αἱ ἐνθουσιώδεις ἐπιδακρυμασίαι, ὅλα γενικῶς τὰ παρόμοια, ἀποτελοῦν ἀπόδειξιν τῆς ψυχικῆς σας θερμότητος καὶ τῆς φιλομαθείας σας¹. Δι' αὐτὸ καὶ εἶναι περιττὸν πλέον νὰ ἐπιμεινόμεν εἰς αὐτὸ. Ἐκείνο ὅμως, τὸ ὅποιον θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν καὶ νὰ παρακαλέσωμεν ἐπιμόνα, εἶναι τοῦτο, νὰ παραμείνετε σταθεροὶ εἰς τὸν ζῆλον σας καὶ νὰ μὴ φανερῶντε αὐτὸν μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ ὅπου

* Οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ μεταφέρουν αὐτὸν καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς οἰκογενείας των. Οἱ πατέρες οὐραίου νὰ διδάσκουν τὰ παιδιά τους καὶ οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκας. Τοιοῦτοτρόπος θὰ ἀφελθῆται περισσότερο ἄνθρωποι καὶ ἡ πνευματικὴ αὐτῆ ἐργασία θὰ ἀποβῆται οὖν τῆ χρόνῳ περισσότερο ἀποδοτικῆ. Ἰδιαιτέρως ἡμεῖς πρέπει νὰ διδάσκωνται τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ οἱ νέοι, οἱ ὅποιοι ὅς ἐκ τῆς ἀπαιχῆς αὐτῶν ηλικίας εἶναι κατάλληλοι διὰ νὰ μορφωθῶσι ἄνθρωποι ἀγαθοὶ καὶ ἀνάγκη. Γύρω ἀπὸ αὐτὰς τὰς σκέψεις στρέφεται ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Κριστοστόμου.

1. Συνήθεις ἐκδηλώσεις κατὰ τὰς ἐπιλήδας τοῦ ἁγίου Κριστοστόμου.

ἐπιανερχεσθε εἰς τὰς οἰκίας σας, καὶ τότε νὰ ὀμιλήτε δι' αὐτὰ καὶ νὰ διδάσκητε ὁ ἀνδρᾶς τὴν γυναῖκα, ὁ πατέρας τὸ παιδί του καὶ νὰ ἐκβέτετε καὶ συζητήτε τὰς ἀπόψεις σας οἱ μὲν μὲ τοὺς δέ, ὥστε ὅλοι νὰ συνεισφέρωμεν ἔτσι εἰς τὸν καλὸν αὐτὸν ἔρανον.

Καὶ ἄς μὴ μοῦ εἰπῆ κανεὶς, ὅτι τὰ παιδιά δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολοῦνται μαζί μας εἰς αὐτὰ, διότι θὰ ἔπρεπεν ὄχι μόνον νὰ ἀπασχολοῦνται, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὰ ἀποκλειστικῶς νὰ καταγινοῦνται. Ἄλλὰ δὲν σὰς λέγω τοῦτο ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας σας, οὔτε αὐτὰ ἀπατρέπω ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀπασχόλησιν, καθὼς οὔτε ἐσὰς ἀπομακρύνω ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ἄλλ' ἀπὸ τὰς ἑπτὰ αὐτὰς ἡμέρας μίαν ἀξιώ νὰ ἀφιερῶσωμεν εἰς τὸν κοινὸν ὄλον μας Δεσπότην. Διότι, πῶς δὲν εἶναι παράλογον, τοὺς μὲν ὑπηρετάς μας νὰ διατάζωμεν νὰ δουλεύουν συνεχῶς καὶ ἀδυσκόπως, ἡμεῖς δὲ νὰ μὴ ἀφιερῶνωμεν οὔτε τὸν ἐλάχιστον χρόνον εἰς τὸν Θεόν, ὅταν μάλιστα ἡ ἐνασχόλησίς μας αὐτὴ δὲν προσθέτῃ εἰς Ἐκεῖνον μὲν τίποτε ἀπολύτως —τὸ Θεῖον δὲν ἔχει κανενὸς ἀνάγκην— ἡμῶν δὲ ἀποκλειστικῶς ἐξυτηρετὴ τὸ συμφέρον; Ὅταν μάλιστα τοὺς ὀδηγῆτε εἰς τὰ θεάτρα, οὔτε μαθήματα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ προσβάλλετε ὡς δικαιολογίαν, ὀνομάζετε ὁμῶς ἀσχολίαν τὴν ἀνάγκην νὰ κερδίσουν καὶ συναγάγουν κάτι ἀπὸ τὰ πνευματικά². Καὶ πῶς δὲν θὰ ἐξοργίσετε τὸν Θεόν, ὅταν, ἐνῶ δι' ἔλα τὰ ἄλλα φροντίζετε καὶ χρόνον διαθέτετε, τὴν ἐνασχόλησιν ὁμῶς μὲ τὰ θεῖα θεωρῆτε ἔργον ἐνοχλητικὸν καὶ ἀκατάλληλον διὰ τὰ παιδιά;

² Ὅχι αὐτὰ ἀδελφοί, ὄχι. Καὶ διότι αὐτὴ μάλιστα ἡ ἡ-

2. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ «ἐξωτερικά», τὰ κοσμικά. Τὰ πνευματικά εἶναι τὰ χριστιανικά, τὰ ἕκαστα πρέπει νὰ προηγούνται καὶ νὰ κατευθύνουν τὰ ἄλλα, διαφορετικὰ τὰ τελευταῖα ὀνόμαζον, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, εἰς τὴν «κωνοδοσίαν» καὶ τὴν κατοικίαν.

λικία ἔχει ἀνάγκην τῶν θεῶν τούτων λόγων. Διότι, καθὼς εἶναι ἀπαλή καὶ εὐπλάστος, δέχεται καὶ προσλαμβάνει γρήγορα τὰ λεγόμενα καὶ ἡ διδασκαλία, σὺν ἄλλῃ σφραγιδα, ἐντυπώνεται καλὰ εἰς τὸ μαλακὸ κηρί τῆς διανοίας των. Ἄλλωστε καὶ ἡ ζωὴ τους τότε ἀρχίζει νὰ ἀποκλίνη πρὸς τὴν ἀρετὴν ἢ πρὸς τὴν κακίαν. Ἄν λοιπὸν κανεὶς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρῶτα θήματα τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ τοὺς χειραγωγῆσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, θὰ τοὺς δημιουργήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σταθερὰν πρὸς αὐτὴν συνήθειαν καὶ δευτέραν τρόπον τινὰ φύσιν. Καὶ ἐφ' ὅσον ἡ συνήθεια αὕτη, θὰ τοὺς παροικιῇ πάντοτε εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀγαθῶν, δὲν θὰ ἠμπορέσουν εὐκόλως νὰ παρεικλίνουσι πρὸς τὸ χειρότερον, ἀκόμη καὶ ὅταν τὸ βέλῃσουν οἱ ἴδιοι³. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ καταστοῦν σεβαστότεροι εἰς ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι ἔχομεν γηράσει καὶ χρησιμώτεροι εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, ἐπιδεικνύοντες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νεότητός των τὰ ἔργα τῶν πρεσβυτέρων, διότι εἶναι ἀδύνατον, καθὼς ἤδη εἶπα, οἱ παραιοκλυθεύοντες τέτοιον διδασκαλίαν καὶ ἐπικοινωνοῦντες μὲ τέτοιον Ἀπόστολον, νὰ ἀναχωρήσουν χωρὶς νὰ πάρουν κάποιο μεγάλο καὶ γενναῖον ἀγαθόν, εἴτε ἄνδρας, εἴτε γυναῖκα, εἴτε νέος εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος μετέχει εἰς αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τράπεζαν.

Καὶ ἂν τὰ θηρία, τὰ ὅποια ζοῦν ἐνὶ μέσῳ μας, ἐξημερώνωμεν μὲ κατάλληλον χειρισμὸν τοῦ λόγου, πόσον μᾶλλον θὰ κατορθώσωμεν τοῦτο εἰς τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν, ἐφ' ὅσον καὶ τὸ

3. Ἐδοκοὶ παιδαγωγικαὶ παρατηρήσεις, αἱ ὅποιοι ἰσχύουν καὶ σήμερον. Ἐντόποιον προκαλεῖ ἡ πίστις τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀγωγῆς.

φάρμακον και οί ασθενείς έχουν εις ασυγκρίτως μεγαλύτερον βαθμόν την δύναμιν αὐτήν; Διότι δὲν εἶναι θέβαια ἢ ἀγριότης μας τόση, ὅση εἶναι εις ἐκεῖνα — ἢ τῶν θηρίων εἶναι ἐκ φύσεως, ἐνῶ ἢ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ζήτημα προαιρέσεως— οὕτε ἢ ἰσχύς τῶν λόγων ἢ αὐτή, καθ' ὅσον ἐκεῖνη μὲν εἶναι ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐνῶ ἢ ἰσχύς αὐτοῦ τοῦ λόγου ὀφείλεται εις τὴν χάριν και τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος. Ὁ ἀπολλασσόμενος λοιπὸν ἀπὸ τὰ θηρία τοῦ ἑαυτοῦ του, ἄς ἔχη διαρκῶς εις τὸν νοῦν του αὐτὰ ἐδῶ τὰ ἡμεροὶ και οὐδέποτε θὰ πάθῃ τοῦτο. Ἄς προσέρχεται συνεχῶς εις αὐτὸ ἐδῶ τὸ λατρεῖον, ἄς ἀκούῃ πάντοτε τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος και ἐπανερχόμενος εις τὴν οἰκίαν του, ἄς ἐγγράφῃ αὐτὰ πού ἤκουσε καλὰ μέσα εις τὴν καρδίαν του και τοιοῦτοτρόπως θὰ διατηρῆ καλὰς ἐλπίδας και θὰ ζῆ μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν, ἀσθανόμενος τὴν ἡθικὴν του προκοπὴν.

Διότι, θταν ὁ διάβολος ἴδῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ χαραγμένον εις τὴν ψυχὴν του και τὴν καρδίαν του νὰ ἔχη γίνῃ σταθερὴ και ἀμετακίνητη πλάκα τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ πλησιάσῃ. Ὅπου ἄλλωστε ὑπάρχουν βασιλικοὶ νόμοι, χαραγμένοι ἄχι ἐπάνω σὲ χαλκὴν στήλην, ἀλλ' ἐντυπωμένοι καλὰ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μέσα σὲ θεοσεβῆ διάνοιαν και λάμποντες ἀπὸ τὴν πλουσίαν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ δὲν ἔμπορεῖ ποτε νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖνος, οὔτε καν νὰ ἀντικρύσῃ, ἀλλὰ μακρὰν εὐρισκόμενος θὰ στρέψῃ τὰ νῶτα του και θὰ χαθῆ. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο πλὴ φοβερόν εις αὐτὸν και τὰς πονηρὰς σκέψεις και ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας ἐκεῖνος ὑπακινεῖ, ὅσον διάνοια πού διαρκῶς και μὲ προσοχὴν μελετᾷ τὰ θεῖα και ψυχὴ προσηλωμένη τελείως και διὰ παντός εις αὐτὴν τὴν πηγὴν. Τέτοιον ἀκριβῶς ψυχὴν και διάνοιαν δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτε νὰ λυπηθῇ τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα, ὅσον δυσάρεστον και θλιβερόν και ἄν εἶναι, οὔτε θὰ θυγηθῇ κάτι, ὅσον εὐχάριστον και ἐπιτυχὲς και ἄν εἶναι,

νὰ ὀδηγήσῃ εις τὸν ἐγώισμόν και τὴν ἀλαζονείαν, ἀλλ' ἐν μέσῳ φοβερῶν κακουχιῶν και ἐνοχλήσεων θὰ διατηρήσῃ και ἀπολαύσῃ πολλὴν γαλήνην.

8.* Διότι ἢ ἀνησυχία μας δὲν προσέρχεται ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἰδικῆς μας διανοίας, καθ' ὅσον, ἐάν ἐπαθαίναμε τοῦτο ἀνεξαρτήτως τῶν ὄσων συμβαίνουιν γύρω μας, ἔπρεπεν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι νὰ ἐνοχλοῦνται, διότι ὅλοι τὴν ἴδιαν θάλασσαν πλέομεν και εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφύγωμεν τὰ κύματα και τὴν ἀλμύραν. Ἐάν δὲ ὑπάρχουν και ἀνθρώποι, οἱ ὁποῖοι ἐστάθησαν μακριὰ ἀπὸ τὸν χειμῶνα και τὴν μανιασμένην θάλασσαν, εἶναι φανερόν ὅτι τὸν χειμῶνα δὲν τὸν δημιουργοῦν τὰ πράγματα, ἀλλ' ἢ παραγμένη κατάσταση τῆς διανοίας μας. Ἄν λοιπὸν κάμωμεν τὴν καρδίαν μας ἰκανὴν, ὥστε νὰ τὰ ὑπομένη θλα εὐκόλα, δὲν θὰ ὑπάρχῃ χειμῶν δι' ἡμᾶς, οὔτε κλυδωνισμός, ἀλλὰ συνεχὴς και λαμπρὰ πάντοτε γαλήνη.

Ἄλλὰ δὲν γνωρίζω πῶς, χωρὶς νὰ ἔχω πρόθεσιν νὰ εἰπῶ τίποτε δι' αὐτὰ, ἐπροχώρησα τόσον πολὺ εις αὐτὰς τὰς παραρτήσεις. Συγχαρησάτέ μας λοιπὸν αὐτὴν τὴν μακρηγορίαν. Και διότι φοβοῦμαι και πολὺ μάλιστα φο-

* Εἰς τὰς δύο ἰσομέτρους παραγράφους ἐρρηγνύεται ἡρθόδξος τὸ ἐν ἀρχῇ ἔν ὁ Λόγος και ὁ Λόγος ἔν πρὸς τὸν Θεόν και ἐξηγῆται διὰ τί «ὁ Λόγος» τίθεται ἐν ἄρρωθ, Ἄκολούθως, πολεμοῦνται αἱ κατὰ τοῦ Λόγου αἰρετικοὶ κακοδοξίαι, αἱ ὁποῖαι ἔτανον εις τὴν πλῆθὺς ἕξουρσιν ἐπιχειρημάτων διὰ τὴν μέσασιν Ἀδοθ. Οἱ αἰρετικοὶ ἐχρηματισοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀπ. Πάτρος λεγόμενον «Κόριον αὐτὸν και Χριστόν ὁ Θεὸς ἐποίησε», τονίζοντες ὡς ἔπο φυσικὸν τὸ «ἐποίησε», διὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὁ Λόγος εἶναι ἐποίημα, «κτίσμα» και ὄχι γνήσιον «γέννημα» ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρος. Ὁ θεὸς Χριστόςτομος ἐλέγχει ἐν τοῖς ἐπιγενοῖς τοῦς αἰρετικοῦς, ἀποδεικνύον ἐμφαλμένον τὸν ἰσχυρισμόν των και ἐρρηγνύει: Ὁρθόδξος τὸ ἀκαφάρθῃν χωρῖον.

θαύμα, μήπως γίνη ἢ σπουδὴ αὐτὴ σὲ μᾶς περισσότερο ἀσθενής, ἐφ' ὅσον, εἴν εἶχα ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτήν, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θὰ ἔλεγα τώρα σὲ σᾶς, διότι εἶναι ἑκατὴ αὐτὴ νὰ σᾶς ἀνακουφίσῃ καὶ εὐκαλόνη ἴλασας τὰ προβλήματα. Εἶναι καιρὸς λοιπὸν τώρα νὰ ἔλθωμεν εἰς τὰ παρόντα, ὥστε νὰ μὴ σᾶς παρακινήσωμεν κουρασμένους εἰς τοὺς ἀγῶνας, διότι πρόκειται νὰ ἀποδοθῶμεν εἰς ἀγῶνας κατὰ τὸν ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας, κατ' αὐτῶν ποὺ μηχανῶνται τὰ πάντα, προκειμένου νὰ καταστρέψουν τὴν δόξαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ τὴν ἑδικήν των.

Διότι ἐκεῖνη μὲν παραιμένη πάντοτε σταθερὰ καὶ ἀμείωτος, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι, χωρὶς νὰ ἐλαττώνεται εἰς τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὴν θλάσφημον γλώσσαν, ἐκεῖνοι δὲ ποὺ λέγουσιν ὅτι προσκυνοῦν ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον σχεδιάζουν νὰ ὑποθιάσουν, γεμίζουν τὰ πρόσωπά των μὲ ἀτιμίαν καὶ τὴν ψυχὴν των μὲ τὴν φοβεράν δυστυχίαν τῆς καλᾶσεως. Πι ὑποστηρίζουν λοιπὸν ἐκεῖνοι, ἐνῶ ἡμεῖς λέγομεν αὐτὰ; Ὅτι τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» δὲν φανερώναι ἀπλῶς τὸ ἀόδιον, διότι τοῦτο ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ περὶ τῆς γῆς. Πόσον μεγάλη εἶναι ἀλλοίμωνον ἢ θλασφημία καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτῆ! Περί Θεοῦ σοῦ ὁμίλῳ καὶ σὺ μοῦ ἀναφέρεις τὴν γῆν καὶ τοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν γῆν ἀνθρώπους; Λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς καὶ ὁ ἀνθρώπος ὀνομάζεται υἱὸς Θεοῦ καὶ θεὸς «διότι ἐγὼ εἶπα» θεοὶ εἰσθε, λέγει, καὶ ἄλλοι υἱοὶ Ὑψίστου»⁴ θὰ φιλονικήσῃς πρὸς τὸν Μονογενῆ περὶ τῆς υἰότητος καὶ θὰ εἰπῆς ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ σένα ὡς πρὸς αὐτό; Μὲ κανένα τρόπον, λέγει. Καὶ ὅμως αὐτὸ κάνεις, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ ἐκφράζῃς μὲ λόγια. Πῶς; Διότι λέγεις ὅτι καὶ σὺ ἔχεις λάθει τὴν υἰοθεσίαν θεῖα χάριτι ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς.

Διότι, ὅταν λέγῃς ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι φύσει Υἱὸς

4. Ψαλμ. 81, 6.

τοῦ Θεοῦ, τίποτε ἄλλο δὲν κάνεις ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃς ὅτι εἶναι θεῖα χάριτι υἱὸς⁵. Ἄλλ' ἐκτός ἀπ' αὐτὸ, ἂς ἴδωμεν καὶ τὰς μαρτυρίας, τὰς ὁποίας προσάγουσιν πρὸς ἡμᾶς. Ἐν ἀρχῇ, λέγει, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἑκατασκαεῦστος⁶ καὶ ἦν ἀνθρώπος ἐξ Ἀρμαθαίμ Σαφίμ⁷. Αὐτὰ εἶναι, τὰ ὁποῖα νομίζουν ὅτι εἶναι ἰσχυρά. Καὶ εἶναι μὲν ἰσχυρά, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν ὑποστηριζομένην ἀπὸ ἡμᾶς ὀρθότητα τῶν δογμάτων, ἐνῶ εἶναι ἀσθενεστέρα ἴλων εἰς τὸ νὰ στηρίξουν τὴν θλασφημίαν των. Διότι, πές μου, τί κοινὸν ἔχει τὸ «ἦν» πρὸς τὸ «ἐποίησε», τί δὲ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἀνθρώπον; Διατί ἀναμιγνύεις τὰ μὴ ἀναμιγνύμενα καὶ συγχέεις αὐτὰ, ποὺ διακρίνονται καθαρὰ καὶ κάνεις τὰ ἄνω τὰ κάτω; Διότι ἐβῶ τὸ «ἦν» δὲν φανερώναι μόνον τὸ ἀόδιον, ἀλλὰ καὶ τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν» καὶ τὸ «ὁ Λόγος ἦν». Ὅπως λοιπὸν τὸ «ἦν», ὅταν μὲν λέγεται περὶ τοῦ ἀνθρώπου, φανερώναι τὸν παρόντα χρόνον μόνον, ὅταν δὲ περὶ τοῦ Θεοῦ, δηλοῖ τὸ ἀόδιον, ἔτσι καὶ τὸ «ἦν», ὅταν λέγεται περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, σημαίνει τὸν παρελθόντα ἀπὸ ἡμᾶς χρόνον καὶ αὐτὸν πελειωμένον, ὅταν δὲ λέγεται περὶ τοῦ Θεοῦ φανερώναι τὸ ἀόδιον⁸.

Ἄρκοῦσε λοιπὸν, ὅταν ἤκουσες τὴν λέξιν «γῆ» καὶ ὅταν ἤκουσες τὴν λέξιν «ἄνθρωπος», διὰ νὰ σκεφθῆς δι' αὐτὰ, ὅτι ἤρμωζεν εἰς τὴν κτιστὴν φύσιν των καὶ τίποτε περισσότερο. Διότι αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἔγινεν, ὀτιδήποτε

5. Αὐτὸ ἰδιότροπον ὁ κεραικὸς Παῦλος ὁ Σαμοσαετῆς. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι «οἱ Ὑψίστου» θεῖα χάριτι, ἐνῶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἑστὸς τοῦ Θεοῦ φύσει καὶ ὁσίως.

6. Γεν. 1, 1 καὶ 2.

7. Α' Βασίλ. 1, 1.

8. Τὴν κλίσην ἐπαρῆεν Ἀπόστολος. Ἐβῶ τινίζεται ἰδιαίτερος τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Γεῦ, διότι: ἀπὸ ἀκριβοῦς ἠρῶσεν οἱ αἰρετικοί.

καὶ ἂν εἶναι, ἔγινεν ἐν χρόνῳ ἢ αἰῶνι, ἐνφ' ὃ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκόμπερος ἔχει μόνον μερικῶν χρόνων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν αἰώνων, ἐπειδὴ εἶναι δημιουργὸς αὐτῶν καὶ ποιητὴς «διὰ τοῦ ὁποίου, λέγει, ἔκαμε καὶ τοὺς αἰῶνας»⁹. Ὁ δὲ ποιητὴς ὑπάρχει τουλάχιστον πρὸ τῶν ποιημάτων του. Ἐπειδὴ δὲ μερικοὶ εἶναι τόσο ἀναίσθητοι, ὥστε καὶ μετὰ ταῦτα νὰ φαντάζονται δι' αὐτὰ κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν πραγματικὴν τους ἀξίαν, μὲ τὴν λέξιν «ποίησε» καὶ μὲ τὴν φράσιν «ἄνθρωπος ἦν» προλαμβάνει τὴν σκέψιν τοῦ ἀκρατοῦ καὶ ἀποκόπτει κάθε ἀσέθειαν. Διότι κάθε δημιουργία καὶ οὐρανὸς καὶ γῆ ἔχει δημιουργηθῆ ἐν χρόνῳ καὶ ἐπομένως ἔχει χρονικὴν ἀρχὴν καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι ἀναρχον, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἔχει δημιουργηθῆ.

Ἦστε, ὅταν ἀκοῦσης ὅτι «ποίησε τὴν γῆν» καὶ ὅτι «ἄνθρωπος ἦν», λέγεις περιττὰ καὶ ἀνόητα πράγματα, ὅταν στριφογυρίζεις κάποιαν ἀναφελῆ μωρολογίαν. Διότι ἐγὼ θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλην ὑπερβολὴν. Ποία λοιπὸν εἶναι αὕτη; Ὅτι, ἀκόμη καὶ περὶ τῆς γῆς ἂν εἶχε λεχθῆ τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ γῆ» καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἦν ἄνθρωπος», οὔτε τότε ἔπρεπε νὰ σκεφθῶμεν δι' αὐτὰ, τὰ ὁποῖα τώρα εἶναι γνωστὰ, τίποτε περισσότερο, διότι αἱ λέξεις «γῆ» καὶ «ἄνθρωπος» ἐπρόφθασαν ὅσα θὰ ἠμποροῦσαν νὰ λέγονται δι' αὐτὰ καὶ δὲν ἀφήνουν πλεόν τὴν σκέψιν νὰ φαντασθῆ κάτι περισσότερο δι' αὐτὰ ἀπὸ ὅ,τι τώρα γνωρίζομεν. Ὅπως ἀκριβῶς οὔτε ὁ Λόγος, ἔστω καὶ ἂν λεχθῆ κάτι μικρόν δι' αὐτόν, δὲν ἀφήνει νὰ σκεφθῶμεν κάτι ταπεινὸν καὶ εὐτελές. Ἐπειδὴ καὶ ἐν συνεχείᾳ λέγει περὶ τῆς γῆς «Ἡ

9. Ἐβρ. 1, 2.

δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος»¹⁰. Διότι ἀφοῦ εἶπεν ὅτι ἐδημιούργησεν αὐτὴν καὶ ἀφοῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά της, ἀφῶτα κατόπιν λέγει τὰ ἐν συνεχείᾳ, γνωρίζων ὅτι κατεῖς δὲν εἶναι τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ φαντασθῆ αὐτὴν ἀναρχον καὶ ἀδημιούργητον. Τὸ δὲ ὄνομα τῆς γῆς καὶ τὸ ῥῆμα «ποίησεν» εἶναι ἀρκετὰ, διὰ νὰ πείσουν καὶ τὸν ἐντελῶς ἀνόητον, ὅτι δὲν εἶναι ἀίδιος, οὔτε ἀδημιούργητος, ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν ποῦ ἐδημιουργήθησαν ἐν χρόνῳ.

γ'. Ἄλλ' ἐκτός τούτων τὸ «ἦν», ἐπὶ μὲν τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι σηματικόν ἀπλῶς τῆς ὑπάρξεως των, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἐξ αὐτοῦ τοῦ σημείου ὑπάρξεώς του, ἐπὶ δὲ τῆς γῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, διότι δὲν εἶπεν «Ἡ δὲ γῆ ἦν» ἀπλῶς καὶ ἐσταμάτησεν, ἀλλ' ἐδίδαξε πῶς ἦτο καὶ μετὰ τὴν δημιουργίαν, ὅπως, ὅτι ἦτο «ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος», ἀκόμη δηλαδὴ κρυμμένη καὶ χαμένη μέσα εἰς τὰ νερά. Προκειμένου δὲ καὶ περὶ τοῦ Ἐλκκανὰ δὲν εἶπεν, ὅτι «ἦν ἄνθρωπος» μόνον, ἀλλὰ προσέθεσε, διὰ νὰ φανερώσῃ ἀπὸ τοῦ ἦτο, τὸ «ἐξ Ἀρμαθαίμ Σωφίμ»¹¹. Μὲ τὸν Λόγον, ὁμῶς, δὲν ἔχουν ἔτσι τὰ πράγματα. Καὶ αἰσθάνομαι μὲν ἐντροπὴν, εὐρισκόμενος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀντεξετάζω αὐτὰ, ἐξ αἰτίας ἐκείνων, —διότι, ἂν καταδικάζωμεν ἐκεῖνους ποῦ πρότερον τοῦτο, προκειμένου περὶ ἀνθρώπων,

10. Γεν. 1, 2.

11. Ἀπεδείχθη πλήρως τὸ ἀσθητικὸν τοῦ Ἰακωβου τῶν κρητικῶν. Ἄλλ' ἀπεδείχθη καὶ κάτι ἄλλο, ὅτι αὐτοὶ θαυμάσιος δὲν ἐστρέφοντο εἰς τὴν Γραφήν, διὰ νὰ ἀρηθῶν τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, ἀλλ' εἰς τὸν ἀνθρώπινον λόγον, αὐτὸν δὲ προσέθετον ἐκλεκτῶς νὰ καταγράψουν ἡραφικῶς. Ἄλλ' ἐν ταύτῃ περιπτώσει ἡ προσθήκη των ἦταν γὰρ ἀπὸ τὴν καὶ σοφιστείαν, διότι ἡ Γραφὴ ἔχει μόνον δὲν προσφέρειται σὲ τέτοιου εἴδους ἐρημνευτικὸς «ἐκρηματισμὸς», ἀλλ' ἀποτελεῖ κατ' ὁμοίαν μεγαλειώδη ὄργανον εἰς τὴν θεανδρικῆν προσωπικότητα τοῦ Κυρίου μας.

τῶν ὁποίων ἡ ἀρετὴ εἶναι καταφανῶς ἀνοκότερα, μοιολόν-
τι εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως, πῶς δὲν εἶναι πράξεις ἐσχάτης
παροφροσύνης τὸ νὰ ἀνακινῶμεν αὐτά, ὅταν καὶ ἡ φύσις
καὶ ὅλοι τὰ ἄλλα εἶναι τόσο ἀπειρώς ἠνώτερα ἀπὸ ἡμᾶς;
—ἀλλ' εἶθε αὐτὸς ὁ ὀβριζόμενος ἀπὸ αὐτοῦ νὰ φωνῇ
πρὸς ἡμᾶς συγκαταφατικός καὶ εὐμενής. Διότι τὴν ἀνάγκη
αὐτοῦ τοῦ εἰθους τῶν λόγων δὲν ἐπενοήσαμεν ἡμεῖς,
ἀλλ' ἐκείνοι, ποῦ, πολυμοῦντες τὴν ἰδικὴν τῶν σωτηρίων,
μᾶς ἐξηγάγασαν εἰς τοῦτο¹².

Τί λοιπὸν λέγω; "Ὅτι τοῦτο τὸ «ἦν» ἐπὶ τοῦ Λόγου εἶ-
ναι δηλωτικὸν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τῆς αἰδίου ὑπάρ-
ξεως «διότι ἐν ἀρχῇ ἦν, λέγει, ὁ Λόγος»¹³; τὸ δεῦτερον δὲ
«ἦν» φανεράναι ἀκριβῶς εἰς ποῖον κοντὰ ὑπέρχεν. Ἐπει-
δὴ δὲ τὸ αἰδίον καὶ ἀναρχὸν εἶναι κύριον καὶ ἀποκλειστι-
κὸν γνώρισμα τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ ἐτοποθέτησε πρῶτον. Ἐ-
πειτα, διὰ νὰ μὴ εἰπῇ κανεὶς, ὅταν ἀκούσῃ τὸ «ἦν ἐν ἀρ-
χή», ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀγέννητος, ἀμέσως διεσκέδασεν αὐ-
τό, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ τὸ «πρὸς τὸν Θεὸν ἦν», προτοῦ νὰ εἰπῇ
τί ἦτο. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ κανεὶς ὅτι «ὁ Λόγος» εἶναι

12. Τὸ νόημα τοῦ χωρίου αὐτοῦ εἶναι τὸ ἐξέλθετον: ὁ ἱερὸς Χριστοστο-
μος, χειριζόμενος ὡς ἄλλος νομικὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Πλοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀποβί-
νεται ἀντροπῆν, διότι εἶναι ἀνομηκὸς καὶ ἐξέτασῃ ἠθρητικὰς «θέσεις»
τῶν αἱρετικῶν, τὴν ἀντιπέλαν τοῦ Λόγου, ἔστι καὶ ὡς ἀνήγορος ὑπερα-
πίσεως αὐτοῦ. Ἀνομῆ καὶ μὲ ἀσὴν τὴν ἰδιότητα, εἶναι ἀποκλειόμενος νὰ
γνωρίζῃ καλῶς καὶ ἐπαναλαμβάνῃ διακριτῶς ἀπειθουμήτους δι' αὐτὸν ἀσέβεις,
προκειμένου νὰ ἀνακαυθῇ αὐτάς. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀχαρὶ καὶ ἀνομορ-
στικόν, ἐὰς προτιμῶσθε δὲ νὰ ἀνασπῆται ὁμοῦ πρὸς τὸν ἀσπῆτον Χριστόν.
δι' αὐτὸ καὶ παρακαλεῖ, ὅπως ὁ «βλαστηνομένης» γίνῃ δι' αὐτὸν «ἴλαως».

13. Τὸ συμπέρασμα. Ἡ πρόσις αὐτῆ φανεράναι τὴν αἰδίον ὑπαρξίν τοῦ
Λόγου. Ἐπομένως ὁ Λόγος δὲν ἔμπορεῖ νὰ νομισθῇ κτίσμα ποιήμα, ἔργον
κ.λ.π., ὡς ἤθελον οἱ αἱρετικοί. Διότι εἶναι γνήσιον γέννημα ἐκ τῆς οὐσίας
τοῦ Θεοῦ. Ἰὸς Μονογενῆς, συναΐδιος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἴσος ἀσὴ-
καὶ ἀπαράλληλος. Αὐτὰί πὶ ἐκτρέψεις ἀριζῶν εἰς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ
κατὰ τὸν θεῖον Χριστοστομόν.

ἀπλῶς λόγος προφορικός ἢ ἐνδιάθετος, μὲ τὴν προσθή-
κην τοῦ ἄρθρου, ὅπως προηγουμένως εἶπα, καὶ μὲ τὴν
δευτέραν αὐτὴν φράσιν ἀνήρεσε τοῦτο, διότι δὲν εἶπεν
«Ἐν Θεῷ ἦν», ἀλλὰ «πρὸς τὸν Θεὸν ἦν», δηλῶν εἰς ἡμᾶς
τὴν καθ' ὑπόστασιν αἰδιότητα αὐτοῦ.

Ἐπειτα καὶ σαφέστερα εἰς τὴν συνέχειαν ἐφανέρω-
σεν αὐτό, λέγων, ὅτι ὁ Λόγος οὗτος καὶ Θεὸς ἦτο. Ἄλλ' ἔ-
χει δημιουργηθῆ, λέγει¹⁴. Τί λοιπὸν ἠμποδίζει νὰ εἰπῇ
τοῦτο, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν Λόγον; Πε-
ρὶ τῆς γῆς λοιπὸν ὁμιλῶν ὁ Μωϋσῆς, δὲν εἶπεν «Ἐν ἀρχῇ
ἦν ἡ γῆ», ἀλλ' ὅτι «ἐποίησεν» αὐτὴν καὶ ἔκτοτε ὑπῆρχε.
Τί λοιπὸν ἠμποδίζει καὶ τὸν Ἰωάννην νὰ εἰπῇ ὁμοίως, ὅτι
ἐν ἀρχῇ «ἐποίησεν» ὁ Θεὸς τὸν Λόγον; Διότι, ἀν ἐφοβήθη
καὶ περὶ τῆς γῆς νὰ εἰπῇ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς, μήπως θεωρή-
σῃ κανεὶς αὐτὴν ἀδημιούργητον, πολὺ περισσώτερον ἔ-
πρεπε νὰ φοβῆθῃ νὰ εἰπῇ τοῦτο ὁ Ἰωάννης περὶ τοῦ Υἱοῦ,
ἀν θεοαίως ἦτο κτιστός. Διότι ὁ μὲν κόσμος, ἐφ' ὅσον εἶ-
ναι ὁρατός, μόνος του ἀνακηρύσσει τὸν Δημιουργόν, «οἱ
οὐρανοὶ, λέγει, διηγούνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ»¹⁵, ἐνῶ ὁ
Υἱὸς εἶναι ἀόρατος καὶ ἔχει ὑπερβῆ πάρα πολὺ καὶ ἀπει-
ρώς τὴν ὁρατὴν κτίσιν. Ἐάν λοιπὸν ἐκεῖ ποῦ δὲν ἐχρειά-
ζετο λόγος καὶ διδασκαλία, διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ὁ κό-
σμος εἶναι κτιστός, σαφῶς καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Προφήτης
μᾶς τὸ εἶπε πολὺ περισσώτερον ἔπρεπε νὰ εἰπῇ τοῦτο ὁ
Ἰωάννης περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐάν θεοαίως ἦτο κτιστός. Ναί,
λέγει, ἀλλ' ὁ Πέτρος εἶπε τοῦτο σαφῶς καὶ ρητῶς Πλοῦ
καὶ πότε; "Ὅταν εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὁμιλῶν πρὸς
αὐτοῦς, «ὅτι ὁ Θεὸς κύριον καὶ Χριστὸν ἐποίησεν αὐτόν»¹⁶.
Διατί λοιπὸν δὲν προσέθεσε καὶ τὸ ἀκολούθως λεγόμε-

14. Ἐννοεῖται ὁ αἱρετικὸς.

15. Ψαλμ. 18, 1.

16. Πραξ. 2, 36.

νον, ὅτι «τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖον αἰεὶ ἐσταυρώσατε;»¹⁷. Ἡ ἀγνωεὶς ὅτι ἀπὸ τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀφθαρτον θεϊαν φύσιν, ἀλλὰ δὲ εἰς τὴν θεϊαν οἰκονομίαν;¹⁸

Ἄν ὁμως δὲν εἶναι ἔτσι, ἀλλ' ὄλα γενικῶς ἀποδεχθῆς ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὴν θεότητα, θὰ ἐμφανίσῃς τὸ θεϊον καὶ παθητόν. Ἄν ὁμως δὲν εἶναι παθητόν, οὔτε καὶ κτιστόν. Διότι, ἂν μὲν τὸ αἷμα ἐλύθη ἀπὸ αὐτὴν τὴν θεϊαν καὶ ἀφρητον φύσιν, καὶ ἀντὶ τοῦ ὕλικου σώματος ἐσχίζετο καὶ ἐκόπτετο αὐτὴ μὲ τὰ καιρῖα ἐπάνω εἰς τὸν Σπουρόν, θὰ εἶχε κάποιο νόημα ὡς πρὸς τοῦτο τὸ σόφισμά σου. Ἄν ὁμως οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος ἐβλασφήμησε τοῦτο, διὰ ποῖον λόγον ὑποκρίνεσαι σὺ, ὅτι ἀγνωεὶς τέτοιαν ἀσυγγώρητον ἀγνωεῖαν καὶ τὴν ὁποῖαν οὔτε αὐτοὶ οἱ θαύμονες ὑπεκρίθησαν ποτέ; Ἄλλωστε τὸ «Κύριος»¹⁹ καὶ τὸ «Χριστός»²⁰ δὲν εἶναι ὀνόματα δηλωτικὰ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τοῦ ἀξιώματος, διότι τὸ μὲν ἓνα εἶναι δηλωτικὸν τῆς ἐξουσίας, τὸ δὲ ἄλλο τοῦ Χρίσματος.

Ἰλιούτων θὰ λογιωσθῆς περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; Διότι, ἂν κατὰ τὴν γνώμην σου, ἦσαν καὶ κτιστός, τοῦτο δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχη Θεόν, διότι δὲν ἐδημιουργήθη προηγουμένως καὶ μετὰ τὸν ἐχειροτόνησεν ὁ Θεός, οὔτε ἔχει

17. Ἀδελφοί.

18. Εἰς τὴν ἑνωτικὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν τοῦ Λόγου καὶ τοῦ ὄπ' Αὐτοῦ ἐπιτελεσθέν πρὸς αὐτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἔργον.

19. Ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ (ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ καὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν Ἀποστόλων ἀποκαλεῖται «Κύριος καὶ Θεός», ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀποκαλεῖ Αὐτὸν «Κύριος» (Ψαλμ. 109, 1). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἀποθίβει τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς τὸν ἐκκεντῶν του (Ἰωάν. 13, 15 καὶ 14). Τὸ ὄνομα αὐτὸ φανερώνει τὴν θεϊαν, μοναδικὴν καὶ κτιστὴν ἐξουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Αὐρωτοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν.

20. Κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ Μωσίου — Μωσίου, Χριστός = ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ κτιστὸς Σωτὴρ τοῦ κόσμου (πρὸς Ἰωάν. 1, 42 καὶ 4, 25)

ἀρχὴν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἠμπορεῖ νὰ ἐκπέσῃ, ἀλλὰ φύσει καὶ οὐσίᾳ. Διότι ἐρωτηθεὶς, ἂν εἶναι βασιλεὺς, ἀπήντησεν «Ἐγὼ διὰ τοῦτο ἐγεννήθην»²¹. Ὁ δὲ Πέτρος ὁμιλεῖ ἔτσι, ὅπως θὰ ὁμιλοῦσε διὰ κάποιον ποῦ ἐχειροτονήθη, διότι ὁ λόγος του στρέφεται ἐξ ὀλοκλήρου περὶ τὸ ἔργον τῆς θεϊας οἰκονομίας²².

δ'. * Καὶ διατὶ ἀπορεῖς, ἂν ὁ Πέτρος λέγῃ τοῦτο; Πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁμιλῶν ὁ Παῦλος ὀνομάζει Αὐτὸν μόνον ἄνθρωπον, διότι λέγει: «Διὰ ἀνθρώπος τὸν ὁποῖον διώρισεν καὶ ἔδωκεν εἰς πάντας θεσθαλίαις περὶ τοῦτου, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν»²³ καὶ δὲν λέγει τίποτε περὶ τῆς θεϊας Αὐτοῦ φύσεως, οὔτε ὅτι εἶναι ἴσος πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε ὅτι εἶναι ἀπαύλαστος²⁴ τῆς δόξης Αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγως, διότι δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς δι' αὐτοῦς τοὺς λόγους, ἦτο ὁμως

21. Ἰωάν. 18, 37.

22. Κατὰ τὸν θεῖον Χριστόστομον τὰ ῥήματα ποιεῖν, κτίζειν, γίνεσθαι, ὅταν λέγονται περὶ τοῦ Λόγου, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν θεϊαν, ἀλλ' εἰς τὴν θεϊαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ φύσιν καὶ εἰς τὸ ἐπὶ γῆς χρεῖν ἡμῶν ἐπιτελεσθέν ἔργον Του.

* Βασικὴ σκέψις ἐδοῦ εἶναι, ὅτι τὸσον ὁ Ἐθναγωγιστὴς Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τριετίαν ἔλατο ἐξῆρε πλῆκτον τοῦ Ἰησοῦ καὶ διηγῆθη εἰς εἴθε καὶ ἤκουσε, ἔσεν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἂν ἦσαν «κτιστός», ἔνθα θὰ παρέλασε, νὰ τὸ διδάξῃ σαφέως, ὅπως ἀπὸ ταπεινοφροσύνης ἀποποιεῖται μὲν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἑρμῆα του προσόντα, λέγει δὲ ἄλλα, τὰ ὅποια φαίνονται ταπεινὰ καὶ εὐτελέα.

23. Πράξ. 17, 31.

24. Ἡ εἰκόνη τοῦ ἀπαύλαστον (Ἐβρ. 1,3) χρησιμοποιεῖται πρὸς καινότητα τῆς ἐκείνου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς. Ὁ Πατὴρ ὡς αὐτὸν φῶς ἀπέμεινε ἀέλιον τὸ ἀπαύλαστον (τὴν ἀκτιστοσύνην, τὴν ἀμείωτον) καὶ δὲν δύναται νὰ κερθῆ ἀνεύ αὐτοῦ. Διὰ τοῦ φωτός συμβολίζεται ὁ Πατὴρ, διὰ τοῦ ἀπαύλαστον ὁ Υἱός. Ὁ Χριστόστομος δὲν διατάζει νὰ χρησιμοποιεῖται παραδείγματι ἀπὸ τῆς φύσιν, ἀλλὰ τὸ κάνει μὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ συνεστῶ συνεχθῶς τὰ ἀφροθῆνα εἰς τὸν Θεὸν νὰ νοθῆται «θεοκρεπτός», διότι διαφορετικὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐδημιουργεῖται εἰς «ἐκκεντῶν».

καλόν και ἀφθάλμιον, κατ' ἀρχήν, νά μάθουν και νά παραιδεχθούν ότι εἶναι ἄνθρωπος και ότι ἀνέστη. Ἔτσι ἔκοιμε και ὁ ἰδιος ὁ Χριστός, ἀπό τόν ὁποῖον ἀφοῦ ἔμοιβε και ὁ Παῦλος, ἔτσι οἰκονομοῦσε τὰ πράγματα. Διότι δέν ἀπεκάλυψεν ἀμέσως πρὸς ἡμᾶς τήν Θεότητα Αὐτοῦ, ἀλλ' ἀρχικῶς μὲν ἐνομιζέτο ἀπλῶς ἄνθρωπος, προφήτης και Χριστός, κατόπιν ὅμως ἐφάνη ἐκεῖνο, πού πράγματι ἦτο, διά τῶν ἔργων και τῶν λόγων του.

Διά τοῦτο και ὁ Πέτρος αὐτόν τόν τρόπον ἐχρησιμοποίησεν εἰς τήν ἀρχήν. Και διότι αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη ἁμλία, πού ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπειδὴ ὅμως δέν ἤμποροῦσαν τίποτε σαφῆς περὶ τῆς Θεότητος Αὐτοῦ νά μάθουν ἐξ ἀρχῆς, δι' αὐτό ἀσχολεῖται μὲ τοὺς περὶ τῆς οἰκονομίας λόγους, διά νά προετοιμάσῃ τήν ὑπόλοιπον διδασκαλίαν, ἀφοῦ προηγουμένης γυμνάσῃ καταλλήλως τήν ἀκοήν τους.

Καί, ἂν κανεὶς θελήσῃ νά μελετήσῃ προσεκτικὰ ὁλον τὸν λόγον του ἐξ ἀρχῆς, θά ἴδῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον λέγω, πάρα πολὺ καθαρά. Διότι και αὐτός τὸν ὀνομάζει ἄνθρωπα και ἰδιαιτέρως ἐπιμένει εἰς τὸ Πάθος και τὴν Ἀνάστασιν και τὴν κατὰ σάρκα Γέννησιν.

Και ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «πὺ ἐγενήθη ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ κατὰ σάρκα»²⁶, τίποτε ἄλλο δέν διδάσκει εἰς ἡμᾶς, παρὰ ότι τὸ «ποίησεν» ἐλέγχῃ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, πρᾶγμα πού δεχόμεθα και ἡμεῖς. Ἄλλ' ὁ υἱὸς τῆς θροντῆς ὁμιλεῖ τώρα εἰς ἡμᾶς περὶ τῆς ἀρρήτου και προαιωνίου ὑπέρβειως. Δι' αὐτό, ἀφοῦ ἄφησε τὸ «ποίησεν», ἔθεσε τὸ «ἦν». Ἐπρεπε δέ, ἐάν ἦτο κτιστός, τοῦτο μάλιστα νά καθορίσῃ σαφῶς.

Ἄν δέ ὁ Παῦλος ἐφοβήθη μήπως κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀ-

26. Ρομ. 1, 3.

νοήτους φαντασθῇ ότι ὁ Υἱὸς θά εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα κα' ἐπομένως θά ἔχη Αὐτόν, πού τὸν ἐγέννησε, ὑποταταγμένον — ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους: «Ὅταν δέ εἴπῃ ότι ὅλα εἶναι ὑποταγμένα, φανερόν ότι ἐξαιρεῖται ὁ ὑποτάξας εἰς αὐτόν τὰ πάντα»²⁶, καιτοι ποῖος θά ἦτο δυνατὸν νά φαντασθῇ ποτὲ κάτι τέτοιο, ότι ὁ Πατὴρ και μαζὶ μὲ τὰ πάντα θά ὑποταγῇ ποτὲ εἰς τὸν Υἱόν; — ἂν λοιπὸν και αὐτός ἐφοβήθη τὰς παρὰ λόγους αὐτὰς ὑπονοίας και εἶπεν «ἐκτός ἀπὸ τῶν ὑποτάξαντα εἰς αὐτόν τὰ πάντα»²⁷, πολὺ περισσότερον ὁ Ἰωάννης, ἐάν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦτο κτιστός, ἔπρεπε νά φοβηθῇ, μήπως κανεὶς τὸν νομίσῃ ἀκτιστον και νά διδάξῃ τοῦτο πρὶν ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα. Τώρα δέ, ἐπειδὴ εἶναι γεννητός, εὐλόγως οὔτε αὐτός, οὔτε ἄλλος κανεὶς, οὔτε Ἀπόστολος, οὔτε προφήτης εἶπεν, ότι εἶναι κτιστός. Και αὐτός δέ ὁ Μονογενὴς δέν θά παρέλειπεν, ἂν ἦτο κτιστός, νά τὸ εἴπῃ σαφῶς, διότι Ἐκεῖνος πού ἀπὸ συγκατάθεσιν λέγει τὰ τὸσον ταπεινά, πολὺ περισσότερον δέν θά ἀποσιωποῦσεν αὐτό.

Διότι νομίζω ότι δικαιολογημένα μᾶλλον, ἐφ' ὅσον κατεῖχε τὸ ὕψηλόν ἐσιώπησε, παρὰ, ἐπειδὴ δέν τὸ εἶχε παρέλειψε τοῦτο και δέν ἐδίδαξεν, ότι δέν τὸ ἔχει. Εἰς τὴν πρώτῃν λοιπὸν περίπτωσιν, εὐλόγως ἀφορμὴ τῆς σιωπῆς ἦταν τὸ ότι ἤθελε νά διδάσκῃ τοὺς ἀνθρώπους νά εἶναι ταπεινώφρονες και δι' αὐτό ἔπρεπε νά ἀποσιωπᾷ τὰ μεγάλα ἀπὸ τὰ προσόντα του, εἰς τὴν δευτέραν ὅμως περίπτωσιν δέν ἤμπορεῖς νά εἴπῃς καμμίαν δικαιολογημένην ἀφορμὴν τῆς σιωπῆς.

Διά ποῖον λόγον ὁ παραιτούμενος πολλῶν προσόν-

26. Α' Κορινθ. 16, 21.

27. Ἀδελφ.

των του, ἐφ' ὅσον ἦταν κτιστός, ὁποῦσωποῦσε τὸ γεγονός ὅτι ἦταν κτιστός; Ὡστε λοιπὸν Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος χάριν τῆς διδασκαλίας τῆς ταπεινοφροσύνης εἶπε καὶ δὲνα δὲν ἦσαν ταπεινὰ προσόντα του πολλὰς φορές, πολλὸ περισσότερο, ἐάν ἦταν κτιστός δὲν θὰ παρέλειπε νὰ τὸ εἴπῃ. Ἡ δὲν τὸν φλέπεις ποῦ λέγει καὶ πρέπει τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς Αὐτὸν ἀγέννητον, ἀκόμη δὲ ὅτι λέγει καὶ ἀνάξια τῆς ἰδικῆς του ἀξίας καὶ οὐσίας, ποῦ φθάνουν μέχρι τῆς ταπεινότητος ἐνὸς Προφήτου;

Διότι τὸ «καθὼς ἀκούω κρίνω»²⁸ καὶ τὸ «ἐκεῖνος μοῦ εἶπε τί νὰ εἰπῶ καὶ τί νὰ λαλήσω»²⁹ καὶ ὅσα παρόμοια πρὸς αὐτὰ ὑπάρχουν, εἶναι ἀξια μόνον προφητῶν. Ἐάν λοιπὸν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ ἐξαλείψῃ αὐτὴν τὴν ὑποψίαν, δὲν ἀπηξίωσε νὰ εἴπῃ τῶσον ταπεινὰ λόγια, πολλὸ περισσότερο, ἐάν ἦτο κτιστός, διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς αὐτὸν ἀκτιστόν, θὰ ἔλεγε πολλὰ τέτοια, ὅπως φέρ' εἰπεῖν, «μὴ νομίζετε ὅτι ἔχω γεννηθῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἔχω δημιουργηθῆ, δὲν ἔχω γεννηθῆ, οὔτε εἶμαι τῆς ἰδίας με αὐτὸν οὐσίας». Τώρα δὲ πρέπει τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετον, διότι ἐκφράζεται κατὰ τρόπον ὑποχρεώνοντα καὶ τοὺς μὴ θέλοντας καὶ παρὰ τὴν θέλησίν τους νὰ δεχθοῦν τὴν ἀντίθετον ὑπόνοιαν, ὅπως, ὅτι «ἐγὼ εἰς τὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατὴρ εἰς ἐμέ»³⁰ καὶ «τόσον καιρὸν εἶμαι μαζί σας καὶ δὲν με ἐγνώρισες, Φίλιππε; ὁποῖος εἶδεν ἐμὲ εἶδε τὸν Πατέρα»³¹ καὶ «διὰ νὰ τιμοῦν ὅλοι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμοῦν τὸν Πατέρα»³² «καθὼς ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ

28. Ἰωάν. 5, 30.

29. Ἰωάν. 12, 49.

30. Ἰωάν. 14, 10.

31. Ἰωάν. 14, 9.

32. Ἰωάν. 5, 23.

ζωοποιεῖ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱός, ὁποῖος θέλει ζωοποιεῖ»³³ «ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι»³⁴ καὶ «καθὼς με γνωρίζει ὁ Πατὴρ καὶ ἐγὼ γνωρίζω τὸν Πατέρα»³⁵ «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν εἰμεθα»³⁶ καὶ παντοῦ, με τὸ «ὡσπερ» καὶ τὸ «οὕτως» καὶ με τὸ «ἐν εἶναι πρὸς τὸν Πατέρα», φανερῶνει τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἀπαρραλαξίαν Αὐτοῦ, τὴν δὲ αὐθεντίαν δεικνύει καὶ με αὐτὰ καὶ με ἄλλα πολλὰ, ὅπως, ὅταν λέγῃ «Σῶπα, ἠσύχασε»³⁷ «θέλω νὰ θεραπευθῆς»³⁸ «σὲ διατάσσω, τὸ πνεῦμα τὸ κωφὸν καὶ ἄλαλον, νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ αὐτόν»³⁹ καὶ τὸ «ἀκούσατε ὅτι ἐλήθη εἰς τοὺς ἀρχαίους· Μὴ φανεώσης· ἐγὼ δὲ μως σᾶς λέγω, ὅτι ὁ ὄργιζόμενος ἀνατιῶς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, θὰ εἶναι ἔνοχος»⁴⁰.

Καὶ ὅσα ἄλλα παρόμοια νομοθετεῖ καὶ θαυματουργεῖ, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν ἐξουσίαν του, μᾶλλον δὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος αὐτῶν εἶναι ἱκανὸν νὰ προσελκύσῃ καὶ νὰ πείσῃ ὅσους δὲν ἐφθάσαν εἰς μεγάλην ἀνασθήσιαν.

ε'.* Ἄλλ' εἶναι φοθερόν ἐλάττωμα ἡ κενοδοξία καὶ ἱκα-

33. Ἰωάν. 5, 21.

34. Ἰωάν. 8, 17.

35. Ἰωάν. 10, 15.

36. Ἰωάν. 10, 30.

37. Μάρκ. 4, 39.

38. Ματθ. 8, 3.

39. Μάρκ. 9, 26.

40. Ματθ. 5, 21 καὶ 22.

* Περὶ κενοδοξίας ὁ λόγος εἰς τὰς ἐπαμένους δύο παραγράφους. Τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας συγκρίνεται πρὸς τὰ λοιπὰ πάθη (φιλαργυρίαν, φιληθονίαν) καὶ ἀποδεικνύεται ἀθλιώτερον ὅλων, διότι αὐτοῦ, ἐνῶ δὲν παρέχει καμμίαν ἡσυχίαν, ἔστω καὶ στιγμιαίαν, ὅπως τὰ λοιπὰ πάθη, ἀπὸ πλέον καθιστᾷ τὸς κενοδόξους δυστυχιστοὺς καὶ ἀπληστέτους. Ἀπολούθως ὁ θεὸς Χρυσόστομος συμβουλεύει τοὺς χριστιανούς νὰ ἀποφεύγουν μὲν τὸν ἕπαινον τῶν πολλῶν, νὰ προτιγοῦν δὲ νὰ ἀρέσουν διὰ παντός λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς μόνον τὸν θεόν.

νόν να αποτυφλώση τελείως τὸ μυαλό τῶν συλλαμβανομένων εἰς τὰ δίκτυά της καὶ εἰς τὰ ἀπολύτως ἀκριβῆ καὶ φανερά καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ φιλονικούν ἀκόμη καὶ εἰς αὐτά, τὰ ὅποια ἴσως ἔχουν ὁμολογηθῆ. "Ἄλλους δὲ πάλιν, ποὺ γνωρίζουν πολὺ καλά τὸ ἀληθές καὶ εἶναι ἀπολύτως πεπεισμένοι περὶ αὐτοῦ, παρακινεῖ εἰς ὑποκρισίαν καὶ ἀντιθρῆσιν. Αὐτὰ ἐγίνοντο καὶ μετὰ τοὺς Ἰουδαίους. Διότι δὲν ἠρνοῦντο τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἀγνοίας, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐκτίμησιν τῶν πολλῶν. Καὶ διότι «ἐπίστευον εἰς αὐτόν»⁴¹, λέγει, ἀλλ' ἐφοβοῦντο μήπως γίνον ἀποσυνάγωγοι καὶ ἔπει μετεβίβασαν τὴν σωτηρίαν των εἰς ἄλλους. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐκεῖνος, ποὺ ἐνδιαφέρεται τόσο πολὺ διὰ τὴν παροῦσαν δόξαν. Δι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐπέπληξε διὰ τῶν ἐξῆς: «Πῶς ἠμπορεῖτε σεῖς νὰ πιστεῦετε, οἱ ὅποιοι λαμβάνετε τὴν δόξαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν ζητεῖτε τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ δόξαν;»⁴². Ἐπειδὴ εἶναι μέθη δυνατὴ καὶ θαθεῖα. Δι' αὐτὸ καὶ τὸ πάθος τοῦτο κάνει δύσκολον τὸ πνευματικὸν ἀνέθεσμαι αὐτοῦ, ποὺ ὑπεβουλώθη εἰς αὐτό. Ἡ κενοδοξία, ὅταν ἀποκόψῃ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς τὴν ψυχὴν τῶν ὑποβουλωθέντων εἰς αὐτήν, τὴν προσηλώνει εἰς τὴν γῆν καὶ δὲν τὴν ἀφήνει νὰ ὑψώσῃ τὸ βλέμμα της πρὸς τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἀλλὰ τὴν πείθει νὰ κυλίνεται διὰ παντός εἰς τὸν θόρυβον καὶ δημιουργεῖ εἰς αὐτοὺς τόσον δυνατοὺς δεσπότης, ὥστε νὰ κυριαρχοῦν ἐπ' αὐτῶν χωρὶς διαταγὰς. Διότι αὐτός, ποὺ πάσχει ἀπὸ αὐτὸ τὸ νόσημα, καὶ χωρὶς νὰ διατάσῃ καθεὶς, πράττει αὐτομάτως ὅλα, ὅσα ἀκριβῶς νομίζει ὅτι εὐχαρι-

41. Ἰωάνν., 13, 42.

42. Ἰωάνν., 5, 44.

στοῦν τοὺς κυρίους του, ἐπὶ πλέον δὲ φορεῖ καὶ ὠραία ἐνδύματα χάριν αὐτῶν καὶ καλλωπίζει τὸ πρόσωπον, δὲχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ περιφέρει εἰς τὴν ἀγορὰν ὑπηρέτας, διὰ νὰ θαυμάζεται ἀπὸ ἄλλους. Καὶ ὅλα ὅσα κάνει, τὰ ὑπομένει ἐξ αἰτίας ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἄλλων. Ἄραγε θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ χειρότερον πάθος ἀπὸ αὐτὸ; Ἰεροκειμένον νὰ τὸν θαυμάσῃ ἄλλοι, κατρακυλῆ συνεχῶς. Εἶναι λοιπὸν ἀρκετὰ καὶ αὐτά, ποὺ εἶπεν ὁ Χριστός, διὰ νὰ φανερώσῃν ὅλην τὴν τυραννίαν του, πλὴν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐδῶ ἠμπορεῖς νὰ διαπιστώσῃς αὐτήν. Διότι, ἐάν θελήσῃς νὰ ἐρωτήσῃς κάποιον ἀπὸ τοὺς πολιτευομένους καὶ ἐξοβεύοντας κατὰ τρόπον σπάταλον τὰ χρήματά τους, χάριν ποίου δαπανοῦν τόσα χρήματα καὶ τί σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ ἡ ἀλόγιτος αὐτῆ δαπάνη, θὰ πληροφορηθῆς ὅτι αὐτὴ γίνεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον πρὸς κολακείαν τοῦ ὄχλου. Ἐάν δὲ πάλιν ἐρωτήσῃς τι λοιπὸν εἶναι ὁ ὄχλος, θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ «πράγμα, πλήρες θορύβου καὶ παρασχῆς καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνόητον, κινούμενον ἀσκοπῶς ὅπως τὰ κύματα τῆς θαλάσσης καὶ ἔχον μάλιστα πολλάκις ἄστατον καὶ μαχητικὴν διάθεσιν». Ὅταν λοιπὸν κάποιος ἔχῃ τέτοιον δεσπότην, ποίου δὲν θὰ εἶναι ἀδελιώτερος;

Ἄλλὰ τὸ νὰ ἀσχολοῦνται μανιωδῶς μετὰ αὐτὰ κοσμικοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶναι τόσο φοβερόν — ἂν καὶ εἶναι φοβερόν — τὸ νὰ πάσχουν ὅμως ἀπὸ τὰ ἴδια, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ ἀκόμη χειρότερα, οἱ λέγοντες ὅτι ἔχουν ἀπομακρυνθῆ τοῦ κόσμου, τοῦτο εἶναι πάρα πολὺ φοβερόν, διότι ἡ ζημία τῶν πρώτων φθάνει μέχρι τῶν χρημάτων, τῶν δευτέρων ὅμως ὁ κίνδυνος φθάνει μέχρι τῆς ψυχῆς. Διότι, ὅταν ἀνταλλάσσουν μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ, διὰ νὰ δοξάζωνται αὐτοί⁴³, ἀτιμάζου

43. Ἦ βαρύτερα κτελεῖ αὐτὴ κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον. Οἱ ἄφρονες καὶ οἱ καλαιότεροι καὶ οἱ νεώτεροι ἐκινήθησαν ἀπὸ κενοδοξίαν.

τὸν Θεόν, ποίαν ὑπερβολὴν ἀνοησίας καὶ μονίας δὲν ἔχει ἡ πράξις τῶν αὐτῆ; Πές μου.

Τὰ μὲν λοιπὸν ἄλλα πάθη, ἂν καὶ θλάπτουν μεγάλως, φέρουν πάντως καὶ κάποιαν ἡδονήν, ἂν καὶ πρόσκαιρον καὶ μικράν — διότι καὶ ὁ φιλοχρήματος καὶ ὁ φιλοπάτης καὶ ὁ φιλογύνης ἔχουν μαζί με τὴν θλάσθην καὶ κάποιαν ἡδονήν, ἂν καὶ μικράν — οἱ αἰχμάλωτοι ὁμοίως αὐτοῦ τοῦ πάθους ζοῦν διὰ παντός δυστυχέστατον θίον καὶ ἐστερημένον κάθε ἡδονῆς. Διότι δὲν ἐπιτυγχάνουν ἐκεῖνο ποῦ ἀγαποῦν, ἐκεῖνο ποῦ ἀγαποῦν πάρα πολύ, τὴν δόξαν λέγω, τὴν δόξαν ἐκ μέρους τῶν πολλῶν, καὶ νομίζουν μὲν ὅτι τὴν ἀπολαμβάνουν, δὲν τὴν ἀπολαμβάνουν ὁμοίως, διότι τὸ πράγμα κατ' ἀλήθειαν δὲν ἀποτελεῖ δόξαν. Δι' αὐτὸ οὔτε δόξα, ἀλλὰ πράγμα κενὸν δόξης ἔχει ὀνομασθῆ τὸ πάθος τοῦτο, κενοδοξίαν δὲ εὐλόγως θ-λοι οἱ παλαιοὶ τὸ ὠνόμασαν. Διότι εἶναι κενή, δὲν ἔχει μέσα τῆς τίποτε λαμπρὰν καὶ ἔνδοξον. Συμβαίνει καὶ ἐδῶ ὅτι καὶ μετὰ τὰ προσωπεία, τὰ ὅποια φαίνονται μὲν ἐξωτερικῶς λαμπρὰ καὶ ἀξιογάπητα, ἐσωτερικῶς ὁμοίως εἶναι κενά — δι' αὐτὸ καὶ παρ' ἑλὸν ποῦ εἶναι ἐξωτερικῶς περισσότερον καλλωπισμένα ἀπὸ τὰ πραγματικὰ πρόσωπα, ἐν τούτοις ποτὲ κανένα δὲν προσεῖλκυσαν εἰς τὸν ἑρωτὰ τους — κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ἀκόμη χειρότερα καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν πολλῶν δόξα ἐσχημάτισεν εἰς ἡμᾶς τὸ τυραννικὸν τοῦτο καὶ δυσκόλως πολεμούμενον πάθος. Διότι μόνον ἐμφάνισιν λαμπρὰν ἔχει, τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ὁμοίως δὲν εἶναι μόνον κενά, ἀλλὰ καὶ πλήρη ἀτιμίας καὶ ὀμῆς τυραννίας.

Ἄπο ποῦ λοιπὸν, λέγει, γεννᾶται τὸ πάθος τοῦτο, τὸ ὅποιον εἶναι τόσοσὺν παράλογον καὶ οὐδεμίαν φέρει ἡδονήν; Ἄπο ποῦ; Ὅχι ἀπὸ ἄλλου, ἀλλ' ἀπὸ ψυχῆν ταπεινὴν καὶ εὐτελεῆ. Διότι δὲν ἔμπορεῖ αὐτὸς, ποῦ ἐκυριεύθη ἀπὸ τέτοιου εἶδους δόξαν, νὰ ἐνοήσῃ γρήγορα κάτι τὸ μέγα καὶ εὐγενές, ἀλλὰ τοῦ πρέπει ἢ ἀσυχρότης, ἢ εὐτέ-

λεια, ἢ ἀτιμία καὶ ἡ μικρότης. Πῶς ἄλλωστε νὰ καταστῆ ἀξίος διὰ κάτι σπουδαῖον αὐτὸς, ποῦ δὲν ὑπηρέτησε ποτὲ τὴν ἀρετὴν, ἐπὶ πλέον δὲ, διὰ νὰ φανῆ ἀρεστὸς εἰς ἄνθρωπον στερουμένους πάσης ἀξίας, ἀκολουθεῖ παντοῦ καὶ κατὰ γράμμα τὴν ἐσφαλμένην καὶ πλανωμένην γνώμην τῶν; Ἄλλὰ σκέψου. Ἐάν κάποιος τὸν ἑρωτήσῃ: «Ποίαν γνώμην ἔχεις σὺ περὶ τῶν πολλῶν;» θὰ ἀπαντήσῃ, εἶναι φανερόν, ὅτι εἶναι δεικνῶν καὶ καθυστερημένοι.

Τὶ λοιπὸν; «θὰ ἤθελες νὰ γίνης σάν κι' αὐτούς;», ἔάν κάποιος τὸν ἑρωτοῦσε πάλιν, μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ἤθελε νὰ γίνῃ. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἐντελῶς γελοῖον τὸ νὰ ἐπιδιώκῃς τὴν δόξαν αὐτῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἤθελες ποτέ, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον, νὰ ὁμοιάσῃς;

ς'. Ἄν πάλι ἰσχυρίζεσαι, ὅτι εἶναι πολλοὶ καὶ μάλιστα ἐνωμένοι, δι' αὐτὸ — θὰ σοῦ ἀπαντήσω — ἔπρεπε μάλιστα νὰ περιφρονῆς αὐτούς. Διότι, ἂν εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν κεχωρισμένως εἶναι ἀξιοκατάκριτος, ὅταν γίνωνται πολλοὶ, κατὰ μέγρονα λόγον θὰ συμῆ τούτο. Διότι ἡ μωρία ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, ὅταν ἐνώνεται μετὰ τὴν μωρίαν τῶν ἄλλων, γίνεται μεγαλύτερα, ἐνεκα τοῦ πλήθους. Δι' αὐτὸ καὶ ἂν πάρῃ κανεὶς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν χωριστὰ, ἴσως ἠμπορέσῃ νὰ τὸν διορθώσῃ, ἄλλως ὁμοίως μαζί, δὲν θὰ ἠμπορέσῃ εὐκόλως, λόγω τῆς ἐπιτεινωμένης μωρίας τῶν, ἐπὶ πλέον δὲ, διότι πορεύονται ὁμαδικὰ σάν τὰ ἄθουλα ζῶα καὶ εἰς κάθε τι ἀκολουθοῦν τὰς μεταξὺ τῶν γνώμας. Αὐτὴν λοιπὸν, πές μου, τὴν δόξαν θὰ διωκθῆσθε ἀπὸ τοὺς πολλούς; Μὴ, εὐχόμεν καὶ παρακαλῶ. Διότι τοῦτο τὰ ἔχει κάμει δια ἑνοῦ κάτω. Τοῦτο ἐγέννησε τὴν πλεονεξίαν, τὸν φθόνον, τὴν κατηγορίαν, τὰς ἐπιβουλάς. Τοῦτο ὀπλίζει καὶ ἐξαγριώνει αὐτούς, ποῦ δὲν ἠδικήθησαν εἰς τίποτε, ἐναντίον ἐκείνων ποῦ δὲν ἐβλαψαν κανένα. Αὐτὸς δὲ ποῦ κατελήφθη ἀπὸ αὐτὸ τὸ νόσημα, οὔτε φιλίαν ἀναγνωρίζει, οὔτε συνηθείας ἐπιθυ-

μείται, ούτε καθόλου ξεύρει να έντρέπεται κανένα, άλλ' άφου άπορρίψη από την ψυχήν του όλα τὰ καλά, κατανατὰ έχθρός όλων, άσπαστος, άστοργος. Καί τὸ μὲν πάθος τῆς όργῆς, άν καί είναι τυραννικόν καί άφώρητον, δέν συνηθίζει νά ένοχλή πάντοτε, άλλ' όταν τὸ έρεθίζου, τὸ πάθος όμως τῆς κενοδοξίας διά παντός καί δέν ύπάρχει περίπτωση, ούτως εἰπεῖν, νά παύση νά ένοχλή άν δέν έμποδίζεται καί καταστέλλεται από τόν λογισμόν. Είναι διαρκώς κοντά μας καί έτοιμον όχι μόνον νά μάς παρακινηί πάντοτε νά άμαρτάνωμεν, άλλά καί νά άρπάξη άπό τὰ τὰ ίδια μας τὰ χέρια ότιδήποτε έπιτυχάνομεν, ένίοτε δέ νά προσπαθή νά έμποδίζη καί τήν προγματοποιήσιν τῆς άρχῆς. Καί άν ό Παύλος δνομάζη τήν πλεονεξίαν ειδωλολατρίας, πῶς πρέπει νά δνομάσωμεν τήν μητέρα αὐτῆς καί ρίζαν καί πηγὴν, τήν κενοδοξίαν λέγω, πῶς είναι δίκαιον νά τήν δνομάσωμεν; Διότι, δέν είναι δυνατόν νά εὐρωμεν όνομα κατάλληλον διά τήν κακίαν αὐτήν.

Ἄς συνέλθωμεν λοιπόν, άγαπητοί, καί ός άπορρίψωμεν τὸ ποιηρὸν τοῦτο ένδυμα, ός τὸ καταστρέψωμεν καί κατακόψωμεν καί ός γίνωμεν κάποτε έλεύθεροι μετὴν άληθινήν έλευθερίαν καί θά αίσθανθώμεν τήν εὐγένειαν, πού μάς έδωσεν ό Θεός.

Ἄς περιφρονήσωμεν τήν δόξαν τῶν πολλῶν, διότι δέν ύπάρχει κανένα άλλο πάθος τόσο καταγέλαστον καί άτιμον, όπως αὐτὸ τὸ πάθος' οὐδέν τόσον πλήρες έντροπῆς καί πολλῆς άδοξίας. Καί τοῦτο θά ήμποροῦσε κανείς από πολλά νά τὸ διαπιστώσῃ, ότι τὸ νά άγαπᾶ μὲν κανείς τήν δόξαν είναι άδοξία, πραγματική δέ δόξα τὸ νά περιφρονῆ αὐτήν, καί νά μὴ κάνῃ κανένα λόγον περὶ αὐτῆς, άλλά νά λέγῃ καί νά πράττῃ όλα όσα είναι άρεστά εἰς τόν Θεόν. Διότι, όταν άρκοῦμεθα εἰς τόν Θεόν καί αὐτόν μόνον έχομεν θεατὴν τῶν πράξεών μας, θά ήμπορέσωμεν νά λάθωμεν κάποτε καί τόν μισθόν μας. Εἰς τί

μάς χρειάζονται καί άλλα μάτια, από τὰ μάτια Ἐκείνου, ό οποίος παρακολουθεῖ άγρυπνα τὰ κατορθώματά μας καί πρόκειται νά μάς τιμῆσῃ; Καί πῶς δέν είναι παράλογον, ό μὲν ύπηρέτης, όσα πράττει, νά τὰ πράττῃ πρὸς χάριν τοῦ κυρίου του καί νά μὴ έπιζητῆ τίποτε άλλο από τήν θέαν καί παρουσίαν του, οὔτε νά προσπαθῆ νά προσελκύῃ άλλα μάτια πρὸς τήν πράξιν, έτσι καί άν αὐτά ανήκουν σέ σκουδαίους άνδρας, άλλά νά επιδιώκῃ ένα μόνον θασικόν, πῶς νά τόν προσέχῃ ό κύριός του, ήμεῖς δέ έχοντες τέτοιον Κύριον, νά επιζητῶμεν άλλους θεατάς, πού δέν ήμποροῦν μὲν νά μάς ώφελήσουν σέ τίποτε, ήμποροῦν όμως νά μάς θλάσων από τήν παρατήρησιν καί νά άδειάσων έπάνω μας όλόν τόν πόνον; Μή, παρακαλῶ. Ἄλλά νά προσκαλῶμεν θεατὴν καί έπαινήτην τῶν πράξεών μας Ἐκείνον, από τόν όποῖον έχομεν νά λάθωμεν τοὺς μισθοὺς. Καί τὰ ανθρώπινα μάτια, ός μὴ είναι τίποτε δι' ήμάς.

Διότι, εάν θέλωμεν νά επιτύχωμεν καί αὐτὴν τήν δόξαν, τότε θά τήν επιτύχωμεν, όταν ζητῶμεν άποκλειστικῶς τήν παρά τοῦ Θεοῦ δόξαν «διότι αὐτοὺς, πού με δόξάζου, θά δοξάσω»⁴⁴, λέγει.

Καί όπως εὐποροῦμεν εἰς υλικὰ άγαθὰ τότε μάλλον, όταν τὰ περιφρονῶμεν καί ζητῶμεν μόνον τόν εκ μέρους τοῦ Θεοῦ πλοῦτον, «διότι, λέγει, ζητεῖτε τήν θασίλειαν τοῦ Θεοῦ καί όλα αὐτὰ θά προστεθοῦν εἰς εσάς»⁴⁵, έτσι καί μετὴν δόξαν. Ὅταν λοιπόν ή χορηγῆσις καί τῶν υλικῶν άγαθῶν καί τῆς δόξης καταστῆ άκίνδυνος δι' ήμάς τότε πλουσίως θά μάς τήν χορηγήσῃ ό Θεός. Τότε δέ κατίσταται άκίνδυνος, όταν δέν μάς έξουσιάζῃ, οὔτε ύπερτερῆ ήμῶν, οὔτε μάς διατάσῃ ός δούλους, άλλ' όταν έρχεται ός εἰς κυρίου καί έλευθέρους

44. Α' Κορινθ. 9, 20.

45. Ματθ. 6, 33.

ανθρώπους. Δι' αυτό και δεν θέλει να τα αγαπάμεν, διὰ να μὴ ἐξουσιαζώμεθα ἀπὸ αὐτά. Καὶ ὅταν κατορθώσωμεν τοῦτο, μᾶς τὰ παρέχει δια πλουσίας. Διότι ποῖος εἶναι ἐνδοξότερος ἀπὸ τὸν Παῦλον, πὲς μου, ποῦ λέγει· «Δὲν ζητοῦμεν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου δόξαν, οὔτε ἀπὸ σῶς, οὔτε ἀπὸ ἄλλου;»⁴⁶. Ποῖος δὲ εἶναι πλουσιώτερος ἀπὸ ἐκείνον, ποῦ δὲν ἔχει τίποτε καὶ τὰ πάντα κατέχει; Ὁ-
ταν λοιπὸν, καθὼς εἶπα, δὲν ἐξουσιαζώμεθα ἀπὸ αὐτά, τότε θὰ ἐξουσιασώμεν αὐτά, τότε θὰ λάβωμεν αὐτά. Ἐάν λοιπὸν ἐπιθυμῶμεν νὰ κερδίσωμεν δόξαν, πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν κάθε δόξαν, διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν, ἂν ἐπιτελέσωμεν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, νὰ κερδίσωμεν καὶ τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ τὰ μέλλοντα, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν λάθει ὑποσχέσεις, καὶ τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μετὰ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

46. Α' Θεσσαλ., 2, 6.

ΟΜΙΛΙΑ Δ' (4)

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν
πρὸς τὸν Θεόν» (Ἰωάν. 1,1).

α*. Οἱ διδασκαλοὶ εἰς τὰ παιδιὰ, ποῦ διὰ πρώτην φοράν εἰσάγονται εἰς τὰ μαθήματα, οὔτε τοποθετοῦν ἀμέσως μεγάλα φορτία, οὔτε διὰ μίαν πράττουν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μικρὰ καὶ τὰ ἴδια πολλές φορές ἐπαναλαμβάνουσι εἰς αὐτά, ὥστε τὰ διδασκόμενα νὰ εἰσέλθουν εὐκόλῃ εἰς τὸ μυαλὸ τους. Διότι ὑπάρχει κίνδυνος, ἂν τὰ σπευχωρήσουν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὸ πλήρες τῶν γνώσεων καὶ τὴν υπερφόρτωση τῆς μνήμης των, νὰ γίνουσι ἀκίνητα εἰς τὴν πρόσληψιν καὶ διατήρησιν τῶν γνώσεων ποῦ ἐδόθησαν ἐξ αἰτίας τῆς καταπονήσεώς των, ποῦ τὰ ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς εἰς κατὰστασιν νεκρώσεως καὶ ἀνωσθησίας. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπιθυμῶ νὰ κάμω καὶ ἐγὼ, διὰ νὰ ἐλαφρύνω τὸν κόπον σας, νὰ παίρνω, δηλαδή, ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ ἐδρισκομένα εἰς τὴν Θεῖαν αὐτὴν τράπεζαν καὶ καθ' ὁμοίον τρόπον νὰ τοποθετῶ αὐτὰ εἰς τὰς ἰδικὰς σας ψυχὰς. Δι' αὐτὸ καὶ θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὰ ἴδια λόγια, ὅχι διὰ νὰ εἰπῶ τὰ ἴδια πάλιν, ἀλλὰ διὰ νὰ προσθέσω μόνον αὐτὰ ποῦ λείπουν. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ὅς ἐπαναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ προσημῶν «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος

* Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀρχίζει τὸ Εὐαγγέλιόν του ἀπὸ τὴν θεῖαν φωνὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ λέει, ὅπως οἱ πρῶτοι Ἕλληες Εὐαγγελιστὰὶ ἀπὸ τὴν ἀναφρασίαν, διότι αὐτοὶ περὶ τοῦ θεῖου Λόγου φέροντες ὅλγα εἶχαν γράψει. Ἦ λέγει· «Ὁ Λόγος» δηλοῖ ὅχι ἀπὸ τὸν Λόγον Θεοῦ, ἔτσι πρῶτα μὴ ἢ προφητεῖαν, ἀλλ' ὅσῳ ἐκπομπῆς, ἢ ὅσῳ ἐκπομπῆς ἀκαθῶς, ἐξ ἑσῶτος τοῦ Πατρὸς. Τὸ «ὅσῳ ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν» σημαίνει, ὅτι ὁ Λόγος εἶναι ἀνάπαυτος πρὸς τὸν Πατέρα.

την προς τὸν Θεόν»¹. Ἐξ αἰτίας τίνος, ἐνῶ οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταὶ ἤρχισαν ἀπὸ τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν —διότι καὶ ὁ Ματθαῖος λέγει· «Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ» καὶ ὁ Λουκᾶς εἰς τὴν ἀρχὴν μᾶς διηγείται τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Μαρίαν καὶ ὁ Μάρκος ὁμοίως μὲ τοὺς ἴδιους αὐτοὺς λόγους ἀσχολεῖται, διηγούμενος ἐξ ἀρχῆς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ — ὁ Ἰωάννης δι' ὀλίγων μὲν καὶ ἐν συνεχείᾳ μᾶς ὀπληκτῆ αὐτὰ διὰ τῶν ἐξῆς λόγων «Καὶ ὁ Λόγος ἔγιμε σὰρξ»², ἀφοῦ δὲ παρέλειπεν ὅλα τὰ ἄλλα — τὴν σύλληψιν, τὴν γέννησιν, τὴν ἀνατροφὴν, τὴν ἀβέησιν— μᾶς διηγείται ἀμέσως περὶ τῆς ἀϊδίου γεννήσεως τοῦ Λόγου; Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν τούτων, θά σὰς ἐξηγήσω τώρα.

Ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταὶ ἠσυχολήθησαν περισσότερο μὲ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, ὑπῆρχε φόβος ἐξ αὐτοῦ νὰ παραμείνουν μερικοί, περὶ τὰ χαμηλά καὶ ταπεινά ἀσχολούμενοι, μόνον εἰς αὐτὰ τὰ δόγματα. Πρῶγμα ποῦ ἔπαθε ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς³. Δικαίως λοιπὸν προκειμένου νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς μέλλοντας νὰ ἐμπέσουν εἰς αὐτὴν τὴν χαμαιζήτηλον ἀσχολίαν καὶ νὰ τοὺς ἀνεβάσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀρχίζει τὸ Εὐαγγέλιόν του ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀπὸ τὴν αἰδίον καὶ προαιώνιον ὑπαρξίν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ μὲν Ματθαῖος ἀπὸ τὸν Θεοῦ αὐτὸς Ἡρώδη, ὁ δὲ Λουκᾶς ἀπὸ τὸν Καίσαρα Τιθέριον καὶ ὁ Μάρκος ἀπὸ τὸ θάπτισμα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἤρχισαν τὴν διήγησιν, ὁ Ἰωάννης ἀφοῦ ἀφησεν ὅλα αὐτὰ, ἀνήλθεν ὑπεράνω τοῦ χρόνου καὶ κάθε αἰ-

1. Ἰωάν. 1, 1.

2. Ἰωάν. 1, 14.

3. Αἰρετικὸς τοῦ γ' αἰῶνος (Πρόλ. καὶ ἡν' ἀριθ. 5 σημ. τῆς τρίτης ἐπιλήξεως).

νος καὶ ἐκεῖ πρὸς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν» ἐξαπέστειλε τὴν σκέψιν τῶν ἀκροατῶν, χωρὶς νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ σταθῇ κάπου, χωρὶς νὰ θέσῃ ὄριον, ὅπως ἐκείνοι, τὸν Ἡρώδη καὶ τὸν Τιθέριον καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστῆν. Ἐκεῖνο πάντως ποῦ εἶναι ἀξίον θαυμασμοῦ εἰς αὐτοὺς, ἐκεῖνο μάλιστα ποῦ πρέπει νὰ ὑπογραμμίσωμεν εἶναι, ὅτι οὔτε ὁ Ἰωάννης, ποῦ ἀμφόθη εἰς τὸν ὑψηλότερον λόγον, ἐδείξεν ἀμέλειαν διὰ τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν, οὔτε ἐκείνοι, ποῦ ἰδιαίτερως ἐπέμειναν εἰς αὐτὴν, ἀπεσιώπησαν τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν. Καὶ ἦτο πάρα πολὺ φυσικόν.

Διότι ἓνα εἶναι τὸ Πνεῦμα, ποῦ κινεῖ τὰς ψυχὰς ὀλων. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπέδειξαν πολλὴν συμφωνίαν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν γεγονότων. Σὺ δέ, ἀγαπητέ, δταν ἀκούσης διὰ τὸν «Λόγον», νὰ μὴ δεχθῆς ποτὲ τὴν γνώμην ἐκείνων, ποῦ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἔργον, ἀλλ' οὔτε ἐκείνων, ποῦ τὸν φαντάζονται ὡς ἀπλοῦν λόγον. Διότι πολλοὶ μὲν εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἐφαρμόζουσι καὶ οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν εἶναι Θεός, ἀλλ' ἐκείνοι μὲν εἶναι ὄλοι προφητεῖαι καὶ προστάγματα —διότι ἔτσι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Γραφὴν νὰ ὀνομάζῃ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τὰ προστάγματα καὶ τὰς προφητείας· δι' αὐτὸ καὶ, ὀμιλοῦσα περὶ τῶν ἀγγέλων, προσθεῖται· «Δυνατοὶ ἐν ἰσχύϊ οἱ ἐκτελοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ»⁴ —ἐνῶ αὐτὸς ὁ Λόγος εἶναι οὐσία ἐνυπόστατος⁵, ποῦ προήλθεν ἀπαθῶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς. Τοῦτο ἄλλωστε, καθὼς εἶπα, ἐδήλωσε διὰ τῆς προσγορίας τοῦ Λόγου. Καθὼς λοιπὸν τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος» δηλοῖ τὸ ἀϊδίον, ἔτσι τὸ «οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν

4. Ψαλμ. 102, 20.

5. Ἐκεῖνος, ποῦ πραγματικῶς ὑπάρχει, ὡς ἴδωμεν πρόωπον καὶ ὑπεστασιότατος.

Θεόν» μᾶς ἀπεκόλυψε τὸ συναίδιον Αὐτοῦ. Διὰ τὴν μὴ νομίσας λοιπὸν, ὅταν ἀκούσης ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», τὸν μὲν Υἱὸν αἰδίον, τὴν δὲ ζωὴν τοῦ Πατρὸς τὴν ἐνωσῆσιν χρονικῶς ἀρχαιότεραν καθ' ὄρισμένον διάστημα καὶ αἰῶνας πολλοὺς καὶ δώσης ἀρχὴν εἰς τὸν Μονογενῆ, προσέθεσε τὸ «ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἦν», ποῦ σημαίνει, ὅτι εἶναι τόσο ἀίδιος, ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ, διότι δὲν ἦτο ποτὲ μόνος, χωρὶς τὸν Λόγον, ἀλλ' ἦταν πάντοτε Θεὸς πρὸς Θεόν, ἐν ἰδίᾳ δηλαδὴ ὑποστάσει.

Πῶς λοιπὸν, λέγει, εἶπεν ὅτι «ἦν ἐν τῷ κόσμῳ»⁶, ἐὰν βεβαίως ἦτο πλησίον τοῦ Θεοῦ; Διότι καὶ μαζὶ μὲ τὸν Θεὸν ἦτο καὶ εἰς τὸν κόσμον ἦτο. Ἐπειδὴ δὲν περιορίζεται πούθενά, οὔτε ὁ Πατήρ, οὔτε ὁ Υἱός. Διότι, ἂν «ἡ μεγαλωσύνη του δὲν ἔχει πέρας»⁷ καὶ «ἡ σύνεσις του εἶναι ἀμέτρητος»⁸, εἶναι φανερόν, ὅτι οὔτε ἡ οὐσία ἔχει κάποιαν χρονικὴν ἀρχὴν. Ἦκουσες, ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»⁹; Τί σκέπτεσαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς; Εἶναι φανερόν, ὅτι σκέπτεσαι, ὅτι αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν πρὶν ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα ὄρατά. Ἔτσι καὶ ὅταν ἀκούσης, περὶ τοῦ Μονογενοῦς, ὅτι «ἐν ἀρχῇ ἦν», νὰ σκέπτεσαι, ὅτι Αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ νοητὰ καὶ τοὺς αἰῶνας. Ἐὰν δὲ κοινεὶς ἐρωτᾷ: καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν, ἐφ' ὅσον εἶναι Υἱός, νὰ μὴ εἶναι νεώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα; διότι εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη αὐτό, ποῦ ὑπάρχει ἐξ αἰτίας κάποιου, νὰ ὑπάρχη μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαθε τὴν ὑπαρξίν, θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀνθρώπινοι συλλογισμοὶ καὶ ὅτι αὐτὸς, ποῦ ἀναζητεῖ τοῦτο, θὰ ἀναζητήσῃ καὶ ἄλλα περισσότερον πα-

6. Ἰωάν. 1, 10.

7. Φαλμ. 144, 3.

8. Φαλμ. 148, 5.

9. Γεν. 1, 1.

ράλογα, τὰ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ δεχθῆ οὔτε νὰ ἀκούσῃ, διότι περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι τῶρα ὁ λόγος μας, ὄχι περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἣ ὅποια ὑπόκειται ὑποχρεωτικῶς εἰς τοιοῦτου εἶδους συλλογισμούς. Ἀλλὰ προκειμένου νὰ πεισθοῦν καὶ θεσπισθοῦν τελείως καὶ οἱ περισσότερον ἀδύνατοι περὶ τὴν πίστιν, θὰ ἀπαντήσωμεν καὶ εἰς αὐτά.

β' * Διότι, πές μου! Ἐὰν ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου ἐκπηδῆ ἀπὸ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου ἢ ἀπὸ κάποιου ἄλλου; Αὐτὸς, ποῦ δὲν ἔχει ἀναπήρους καὶ τὰς αἰσθήσεις του, κατ' ἀνάγκην θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι πράγματι ἀπὸ αὐτὴν ἐκπηδᾷ τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου. Ἐν τούτοις τὸ ἀπαύγασμα, καίτοι προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου, δὲν θὰ ἐλέγμεν ποτέ, ὅτι ὑπάρχει μετὰ ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου, ἐπειδὴ ποτέ δὲν ἐφάνη ὁ ἡλιος χωρὶς τὸ ἀπαύγασμα. Ἄν δὲ τοῦτο γίνεταί καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ὄρατά καὶ ὄλικά σώματα—διότι καὶ ἐδῶ τὸ παρελθὸν ἀπὸ κάποιου ἄλλου δὲν ἐφάνη ὑστερώτερα ἀπὸ ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προήλθε¹⁰— διατί ἀρμεῖσαι νὰ δεχθῆς ὅτι τοῦτο γίνεταί καὶ μὲ τὴν δάρατον καὶ ἀνέκφραστον φύσιν; Τὸ ἴδιο λοιπὸν συμβαίνει καὶ ἐδῶ, ὅπως ἀρμόζει εἰς Ἐκείνην τὴν οὐσίαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος ὠνόμασεν αὐτὸν ἔτσι καὶ δι' αὐτοῦ παρέστησε καὶ τὸ συναίδιον¹¹. Ἐξ ἄλλου, πές μου, ὅλοι

* Ὁ Λόγος, ὅν καὶ ἐγενήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς, δὲν εἶναι νεότερος Αὐτοῦ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ συνέτακτος, καθὼς καὶ τὸ ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου εἶναι σύγχρονον πρὸς αὐτὸν ἡλιον. Ἄλλωστε, ὁ Υἱὸς εἶναι συναίδιος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ διότι ἐδημιούργησε τοὺς αἰῶνας. Ἀκολουθεῖ ἀνάγκη χωρὶς τὴν Ἐραφῆς, τὸ ὅποια ἐπεδεικνύουν τὴν ἐρῆμν αὐτὴν περὶ Λόγον διδοκαλίαν.

10. Ἀπόδειξις, ἐκτρέπεται τὸν συλλογισμὸν τῶν αἰρετικῶν, ἐξ αὐτῶν τῶν αἰσθητῶν ληφθεῖται (Περλ. καὶ ὅτι ὁμο. 24 σημείωσις τῆς γ' οὐσίας).

11. Ἐβρ. 1, 5.

οι αιώνες και όλον το διάστημα δεν ἐδημιουργήθησαν δι' Αὐτοῦ; Αὐτός πού δὲν ἔχασε τὰ λογικά του, θὰ ὁμολογήσῃ καὶ τοῦτο ὑποχρεωτικῶς. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν καμμία χρονικὴ ἀπόστασις μεταξύ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ ἂν δὲν ὑπάρχη, δὲν εἶναι νεώτερος ἀλλὰ συναϊδιος. Διότι τὸ «πρὸ» καὶ τὸ «μετὰ» εἶναι ἔννοια πού φανεράνουν χρονικὰ διαστήματα καὶ χωρὶς χρονικὰ διαστήματα δὲν θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ αὐτὰς τὰς λέξεις. Ὁ δὲ Θεὸς εἶναι ὑπεράνω τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων. Ἄν ὁμοῦ δεχθῆς πλήρως τὴν ἀποψιν, ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἀρχὴν, πρόσθετε μὴπως ἀναγκασθῆς, κατὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ συλλογισμὸν, νὰ δεχθῆς ὁμοίως, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ ἔχει ἀρχὴν, ἀρχαιότερον μὲν ἀλλ' ὅπως οὐδέποτε ἀρχὴν. Διότι, πῶς μου, δὲν θέσασε εἰς τὸν Υἱὸν κάποιο χρονικὸν ὄριον καὶ ἀρχὴν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς προχωρῶν πρὸς τὰ ἄνω δὲν ἐφθασε εἰς τὸ λογικὸν συμπέρασμα, ὅτι ὁ Πατὴρ προϋπάρχει τοῦ Υἱοῦ; Εἶναι φανερόν, ὅτι ἔτσι ἐσκέφθης. Πῶς μου λοιπὸν πόσον παλαιότερος εἶναι ὁ Πατὴρ; Διότι, εἴτε ὀλίγον χρονικὸν διάστημα εἴπῃς, εἴτε πολὺ, ὅπως οὐδέποτε ἔβαλες τὸν πατέρα κάτω ἀπὸ κάποια ἀρχὴν. Διότι εἶναι φανερόν ὅτι, ἀφοῦ ἐμέτρησες τὸ ἐνδιάμεσον διάστημα, εἴπῃς κατόπιν ἂν εἶναι ὀλίγον ἢ πολὺ. Δὲν θὰ ἠμποροῦσες ὁμοῦ νὰ μετρήσῃς, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἀρχὴ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Ὡστε καὶ εἰς τὸν Πατέρα ἔχεις δώσει ἀρχὴν, συμπέρασμα εἰς τὸ ὅποιον φυσικῶς ἐφθασες σὺ καὶ ἐπομένως, κατὰ τὴν γνώμην σου, οὔτε ὁ Πατὴρ ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἀναρχος. Βλέπεις πόσον ἀληθὲς εἶναι τὸ λεχθέν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος καὶ πόσον δύναμιν καὶ ἀκρίθειαν ἔχει εἰς ὅλα ὁ λόγος του; Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος; «Αὐτὸς πού δὲν τιμᾷ τὸν Υἱὸν δὲν τιμᾷ τὸν Πατέρα»¹². Καὶ γνωρίζω μὲν ὅτι ὁ

12. Ἰωάν. 5, 23.

λόγος αὐτὸς εἶναι εἰς πολλοὺς ἀκατανόητος. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς συχνὰ δὲν ἀνοικνοῦμεν τὰ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων συλλογισμῶν προερχόμενα συμπεράσματα, καθ' ὅσον οὔτε ὁ ὑπόλοιπος λαὸς θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὰ παρακολουθήσῃ, οὔτε πάλιν θὰ ὠφελεῖτο εἰς τίποτε καὶ ἂν τὰ παρακολουθοῦσε, διότι δὲν ἔχουν τίποτε τὸ θέσιον καὶ ἀσφαλές· «διότι οἱ συλλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι δειλοὶ καὶ αἱ σκέψεις των ἀσταθεῖς καὶ ἀθέβαιαι»¹³. Εὐχαρίστως δὲ θὰ ἐρωτοῦσα ἐκείνους πού μᾶς ἀντιλέγουσιν καὶ τοῦτο, τί δηλαδὴ σημαίνει τὸ λεγόμενον ἀπὸ τὸν προφήτην, τὸ «πρὶν ἀπὸ ἐμὲ ἄλλος Θεὸς δὲν ὑπῆρξεν, οὔτε θὰ ὑπάρῃ μετὰ ἀπὸ ἐμὲ»¹⁴; διότι ἂν εἶναι νεώτερος ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα, πῶς λέγει «μετὰ ἀπὸ ἐμὲ δὲν θὰ ὑπάρῃ»¹⁵; θὰ ἀνστρέψετε λοιπὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Μονογενοῦς τὴν οὐσίαν; Διότι ὑποχρεωτικῶς, ἢ θὰ ἐπιχειρήσετε αὐτό, ἢ θὰ δεχθῆτε μίαν τὴν Θεότητα ἐν ἴδιᾳ ὑποστάσει Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. Ποῦ δὲ τὸ «ὅλα δι' αὐτοῦ ἐγιναν»¹⁶ ἀληθεύει ἐξ ὀλοκλήρου; Διότι ἂν ὑπάρχη αἰὼν ἀρχαιότερος ἀπὸ Αὐτόν, πῶς τὸ πρὸ Αὐτοῦ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἔχη δημιουργηθῆ δι' Αὐτοῦ; Παρατηρήσατε εἰς πόσῃ θρασύτητι τοῦς παρέσυρεν ὁ λόγος, μάλιστα παρεβιάσθη ἢ ἀλήθεια; Καὶ διατὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲν εἶπεν, ὅτι ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ μηδενός, καθὼς σαφῶς μᾶς λέγει ὁ Παῦλος δι' ὅλα, μὲ τὰ ἐξῆς λόγια «Αὐτὸς πού ἐκάλεσέ τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα»¹⁷. Ὅλα' εἶπεν «ἐν ἀρχῇ ἦτο»; Διότι τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνο. Καὶ πολὺ ὀρθῶς, διότι ὁ Θεὸς οὔτε γίνεται, οὔτε ἔχει κάτι προσθῶ-

13. Σαπ. Σαλμ. 9, 14.

14. Ἦεζ. 49, 10.

15. Ἦεφ. 2νεστ.

16. Ἰωάν. 1, 3.

17. Ρωμ. 4, 17.

τερον, αυτά δὲ εἶναι λόγια Ἑλλήνων. Πές μου ὅμως καὶ τοῦτο.

Τὸν κτίστικὸν δὲν θὰ θεωρήσῃς ἀσύγκριτως ἀνώτερον ἀπὸ τὰ ἔργα; Ὅταν λοιπὸν τὸ προελθὸν ἐκ τοῦ μη-δενὸς (ἐξ οὐκ ὄντων)¹⁸ εἶναι ὅμοιον πρὸς αὐτὰ τὰ ἔργα, ποῦ ὑπάρχει ἡ ἀσύγκριτος ὑπεροχή; Τί σημαίνει δὲ γενικῶς τὸ «ἐγὼ πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα»¹⁹ καὶ «πρὶν ἀπὸ ἐμέ δὲν ὑπῆρξεν ἄλλος Θεός»;²⁰ Διότι, ἐάν ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας, εἶναι ἄλλος Θεὸς καὶ ἂν δὲν εἶναι συναΐδιος, ὑπάρχει μετὰ ἀπὸ Αὐτὸν καὶ ἂν δὲν προήλθεν ἐκ τῆς οὐσίας, φανερόν εἶναι ὅτι ἐδημιουργήθη. Ἄν πάλιν λέγουν, ὅτι αὐτὰ ἐλέχθησαν πρὸς ἀντιδιαστολήν ἀπὸ τὰ εἰδωλα, διατί δὲν συμφωνοῦν πρὸς ἀντιδιαστολήν ἀπὸ τὰ εἰδωλα νὰ ὁμολογοῦν τὸν ἕνα ἀληθινὸν Θεόν; Ἄν δὲ τοῦτο ἐλέχθη καὶ πρὸς ἀντιδιαστολήν ἀπὸ τὰ εἰδωλα, πῶς θὰ ἐρμηνεύσῃς ἄλλην τὴν φράσιν; «Διότι μετὰ ἀπὸ ἐμέ, λέγει, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἄλλος Θεός»²¹. Αὐτὸ δὲν τὸ λέγει ἀρνούμενος τὸν Υἱόν, ἀλλὰ διὰ νὰ θεσπαιώσῃ, ὅτι μετ' ἐμέ δὲν ὑφίσταται εἰδωλολατρικὸς Θεός, ἔχι ὅτι δὲν ὑφίσταται Υἱός. Ναί, λέγει. Τί λοιπὸν; Καὶ τὸ «πρὶν ἀπὸ ἐμέ δὲν ὑπῆρξεν ἄλλος Θεός»²² θὰ τὸ ἐκλάσῃς καθ' ὅμοιον τρόπον, ὅτι εἰδωλολατρικὸς μὲν δὲν ἔγινε, ἔγινεν ὅμως Υἱὸς πρὶν ἀπὸ Αὐτόν; Καὶ ποῖος δαίμων θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰσχυρισθῇ τοῦτο; Διότι νομίζω ὅτι οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ σημείον νὰ ὑποστηρίξῃ κάτι τέτοιο.

18. Μιά ἀπὸ τὰς συνήθεις φράσεις τῶν αἰρετικῶν.

19. Ἰωάν. 41, 4.

20. Ἰωάν. 43, 10.

21. Αὐτόθι.

22. Αὐτόθι.

Ἄλλωστε, ἂν δὲν εἶναι συναΐδιος πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς θὰ εἴπῃς ὅτι ἡ ζωὴ του εἶναι ἀπειρος; Διότι, ἐάν ὁ Υἱὸς ἔχη ἀνωθεν ἀρχήν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀθάνατος, ἀπειρος πάντως δὲν εἶναι, διότι τὸ ἀπειρον πρέπει νὰ εἶναι ἀπειρον ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Πράγμα, ποῦ ἀκριβῶς ἐδήλωσε καὶ ὁ Παῦλος, λέγων «μη ἔχων μήτε ἀρχὴν ἡμερών, μήτε τέλος ζωῆς»²³ καὶ δευκινῶν καὶ τὸ ἀναρχον καὶ τὸ ἀθάνατον αὐτῆς. Διότι ὅπως τοῦτο δὲν ἔχει τέλος, ἔτσι οὔτε ἐκεῖνο, ἐπειδὴ οὔτε ἐδῶ ὑπάρχει τέλος, οὔτε ἐκεῖ ἀρχή.

γ'. Ἦὼς δὲ, ἐφ' ὅσον εἶναι καὶ ζωὴ, ὑπῆρχε περίοδος, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Λόγος δὲν ὑπῆρχεν²⁴; διότι ὅλοι θὰ ὁμολογήσουν ὅτι ἡ ζωὴ ὑπάρχει πάντοτε καὶ κατὰ τρόπον ἀναρχον καὶ ἀθάνατον, ἐάν θεσπαιῶς πράγματι εἶναι ζωὴ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἶναι. Ἄν ὅμως ὑπάρχῃ περίοδος κατὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ὑπάρχει, πῶς θὰ εἶναι ζωὴ τῶν ἄλλων αὐτῆ, ποῦ κάποτε δὲν ὑπάρχει; Ἦὼς λοιπὸν, λέγει, ὁ Ἰωάννης ἔθεσεν ἀρχὴν λέγων «Ἐν ἀρχῇ ἦν»; Πές μου, ἐπρόσεξες εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ» καὶ εἰς τὸ «ἦν»; καὶ τὸ «ὁ Λόγος ἦν» δὲν τὸ ἐννοεῖς; Τί δὲ ἐννοεῖς ὅταν λέγῃ περὶ τοῦ Πατρὸς ὁ Προφήτης; «Ἀπὸ τοῦ αἰῶ-

23. Ἰέρ. 7, 3.

²³ Ἀκολουθεῖς, ὁ θεὸς Χριστοτομὸς διδάσκει, ὅτι ὁ Λόγος ὡς «ζωὴ», δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἀρχὴν χρονικὴν-ἢ τέλος. Εἰς τὴν φράσιν «θεὸς ἦν ὁ Λόγος», ἐπειδὴ τὸ ἀναρχόν «θ ε ὁ ε» καταγράφεται εἰς τὸν Υἱόν, εἶναι ἔπειτα, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος τοῦ Πατρὸς. διότι καὶ ὁ Πατὴρ πολ- λέτως εἰς τὴν Γραφὴν ἐκκηρύσσεται ἁπλῶς «θεός» χωρὶς ἄρθρον. Ἄλλωστε, ἡ αἰωνία ἰσορροπία καὶ ἡμοιογενεὶα τοῦ Υἱοῦ φανεροῦνται, ὅτι ὁ Λόγος εἶναι θεός, ἴσος καὶ ἡμοιογενὴς πρὸς τὸν Πατέρα.

²⁴ Μία, ἔτισης, ἀπὸ τὰς συνήθεις φράσεις τῶν αἰρετικῶν. Νῆς τὸ καί- μενον ἔχει ὡς εἶδος: «ἦν ποτε, θεε οὐκ ἦν», ἐφ' ὅσον, ἐπιλαβῆ, ὁ Υἱὸς εἶναι, κατ' αὐτὸς, ἡμοιογενεῖα ἐκ τοῦ μηδενός, «ἐξ οὐκ ὄντων», ὡς ἀ- κριβῶς ἔλεγεν. Ἐπειτα ὅτι δὲν ὑπῆρχε πάντοτε, ἀλλ' ὑπῆρχε χρονικὴ πε- ρίοδος, κατὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ὑπῆρχε. Ὁ θεὸς Χριστοτομὸς ἀναφέρει: Ἐν πρῶς ἐν τὰ ἀπεχρημάτευε αὐτὰ μὲ ὑπομονὴν καὶ αὐστηρίαν καὶ ἀποδοκίμιαν: διὰ καὶ ἀπέλη καὶ ἀντι- Γραφικὰ εἶναι, ὡς μὴ ἐπὶ τῆς Γραφῆς ἀποδοκίμιαν.

νος και ἕως τοῦ αἰῶνος οὐ εἰσαι»²⁵; Ἐὰρ γε, ἐπειδὴ θέτει ἄρια εἰς Αὐτόν, δι' αὐτὸ ὁμιλεῖ ἔτσι; Ὅχι, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ αἰῶδιον. Ἔτσι λοιπὸν νὰ σκέπτεσαι καὶ ἐδῶ, διότι δὲν εἶπε τοῦτο, θέτων ἄρια, οὔτε ἀλλῶστε εἶπεν «Ἀρχὴν ἔλασεν», ἀλλ' «ἐν ἀρχῇ ἦτο» καὶ μετὰ τὸ «ἦτο» σὲ παρακινεῖ νὰ ἐνοήσῃς ἀναρχὸν τὸν Υἱόν. Ἄλλ' ἰδοῦ, λέγει, ὁ Πατὴρ ἀνεφέρθη μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου, ἐνῶ ὁ Υἱὸς χωρὶς αὐτήν.

Τὶ λοιπὸν ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος δευτέρῳ λέγει «Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»²⁶ καὶ πάλιν «ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπὶ πάντων Θεός»²⁷ Ἰδοῦ λοιπὸν ἐδῶ ἐμνημόνευσε τὸν Υἱόν χωρὶς τὸ ἄρθρον. Τὸ ἴδιον κάνει καὶ μετὰ τὸν Πατέρα. Εἰς ἐπιστολὴν τοῦ πάλιν πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, γράφει ὡς ἑξῆς: «Ὁ ὁποῖος, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, δὲν ἐνόμισεν ἀρπαγὴν τὸ νὰ εἶναι ἴσα μετὰ τὸν Θεόν»²⁸ καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους δὲ πάλιν «Χάρις εἰς ἑσᾶς καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ»²⁹. Ἄλλῶστε ἦταν καὶ περιττὸν νὰ προσεπιθῇ αὐτὸ ἐδῶ, ἐφ' ὅσον πᾶρα πάνω προσετίθετο συνεχῶς εἰς τὸν λόγον. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς, δευτέρῳ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Πατρὸς, λέγει «Πνεῦμα ὁ Θεός»³⁰ καὶ δὲν ἀρνούμεθα τὸ ἀσώματον τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲν ἀναφέρει τὰ Πνεῦμα ἐν ἄνθρωπῳ, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἔτσι καὶ ἂν ὁ Υἱὸς δὲν ἀναφέρεται ἐν ἄνθρωπῳ, δὲν εἶναι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ κατώτερος Θεός. Διὰ τὸ λοιπὸν; Διότι ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι ἦτο πρὸς τὸν Θεόν καὶ ἀφοῦ τὸν

25. Ψαλμ. 89, 2.

26. Ψαλμ. 2, 13.

27. Ῥωμ. 9, 5.

28. Φίλιπ. 2, 6.

29. Ῥωμ. 1, 7.

30. Ἰωάν. 4, 24.

ἀπεκάλεσε καὶ Θεόν, δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ φαντασθῶμεν καμμίαν διαφορὰν εἰς τὴν Θεότητα αὐτήν, ἀλλ' ἀντιθέτως. Διότι, ἀφοῦ προηγουμένως εἶπε: «καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος», διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι ἡ Θεότης τοῦ Υἱοῦ εἶναι κατωτέρα, ἀμέσως ἔθεσε καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς γνησίας Θεότητος Αὐτοῦ, δηλαδὴ καὶ τὸ αἰῶδιον, «διότι οὗτος ἦτο, λέγει, ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν» καὶ τὸ δημιουργικόν, «διότι ἔλα δι' αὐτοῦ ἔγιναν καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἔγινεν οὐδὲ ἓν, τὸ ὅποιον ἔγινε»³¹, τὸ ὅποιον μάλιστα καὶ ὁ Πατὴρ Αὐτοῦ διὰ τῶν Προφητῶν λέγει παντοῦ ὅτι εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς οὐσίας Αὐτοῦ. Καὶ συνεχῶς αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ἀποδείξεως χρησιμοποιοῦν οἱ προφήται καὶ ὄχι τυχαίως, ἀλλ' ἀγωνιζόμενοι καὶ πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν, «διότι οἱ θεοὶ, λέγει, ποῦ δὲν ἔκαμαν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, θὰ καταστραφῶν»³² καὶ πάλιν «Ἐγὼ μετὰ τὸ χεῖρ μου ἐξέτεινα τὸν οὐρανὸν»³³ καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι δηλωτικὸν θεότητος, τοποθετεῖ αὐτὸ παντοῦ.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς ἡμῶν Ἰωάννης δὲν ἠρέσθη εἰς αὐτὰ τὰ λόγια, ἀλλὰ τὸν ὠνόμασε καὶ ζωὴν καὶ φῶς. Ἐάν λοιπὸν ἦταν πάντοτε μαζί μετὰ τὸν Πατέρα, ἐάν Αὐτὸς τὰ ἐδημιούργησεν ἄλλα καὶ τὰ συντηρῆν —διότι αὐτὸ ὑπηλύθη διὰ τῆς ζωῆς— ἐάν φωτίζῃ τὰ πάντα, ποῖος θὰ φανῆν τὸσον ἀνόητος, ὥστε νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔσπευσε δι' αὐτῶν νὰ εἰσηγηθῇ ἐλάττωσιν τῆς Θεότητος τοῦ Υἱοῦ, διὰ τῶν ὁποίων μάλιστα εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδειχθῇ ἰσότης καὶ πλήρης ὁμοιότης; Ἄς μὴ συγχέωμεν λοιπὸν τὴν κτίσιν μετὰ τὸν κτίστην, διὰ νὰ μὴ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι «ἐσεβάσθησαν τῇ κτίσει παρά

31. Ἰωάν. 1, 3.

32. Ἰερμ. 10, 11.

33. Ἰσα. 44, 24.

τόν κτίσαντα»³⁴. Ἐάν πάλιν ἰσχυρισθοῦν, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῆ καὶ περὶ τῶν οὐρανῶν, ἐν τούτοις εἰς τὸν περὶ αὐτῶν λόγον, διεκήρυξε σαφῶς, ὅτι δὲν πρέπει καθόλου νὰ λατρεύωμεν τὴν κτίσιν, καθ' ὅσον εἶναι πράξις εἰδωλολατρική.

δ'. * Ἄς μὴ τοὺς ὑποβάλλωμεν, λοιπόν, εἰς αὐτὴν τὴν κατάραν. Δι' αὐτὸ ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν λατρείαν. Δι' αὐτὸ ἔλασθε δούλου μορφὴν, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δουλείαν. Δι' αὐτὸ ἐπέτυσθη, δι' αὐτὸ ἐρραπίσθη, δι' αὐτὸ ὑπέμεινε τὸν ἐπονείδιστον θάνατον. Ἄς μὴ καθιστῶμεν λοιπόν ὅλα αὐτὰ ἀνωφελῆ, οὔτε νὰ ἐπανερχώμεθα πάλιν εἰς τὴν προηγούμενην ἀσέθειαν, μᾶλλον δὲ εἰς τὴν χειροτέραν. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα νὰ λατρεύωμεν τὴν κτίσιν μὲ τὸ νὰ κατεβάζωμεν αὐτὸν τὸν Δημιουργὸν εἰς τὴν εὐτέλειαν τῆς κτίσεως, κατόντημα εἰς τὸ ὁποῖον ἐφθάσαμεν ἡμεῖς. Διότι ἐκεῖνος παραμένει πάντοτε, ὁποῖος εἶναι, ἀναλλοίωτος καὶ ἀμετάβλητος, «διότι σὺ εἶσαι ὁ Ἰδιος, λέγει, καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θὰ ἐκλείψουν»³⁵.

* Εἰς τὰς ἐπομένους δύο παραγράφους ἀκολουθεῖ, ὡς συνήθως, ἡθική διδασκαλία. Ὁ θεὸς Χριστοστόμους συμβουλεύει τὸς ἀκούοντες, νὰ μὴ ὀργίζονται κατὰ τῶν ἀσκητῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀναλογισθῶμεν πὺς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διακεκριμένους ἁμαρτίας τῶν, ὡς καὶ τῆς ἀλεθρίας ἐνεπαίξις τοῦ Θεοῦ, νὰ συμπεριφέρωνται πρὸς αὐτοὺς πρᾶξαι καὶ ἱπικῶς. Ἀκολουθῶν, ὁ θεὸς Πατὴρ συνίστει τὴν ἀνάγκην τῆς καὶ δι' ἔργων θ ο ξ ο λ ο γ ι α ς τοῦ Θεοῦ, διότι τὰ «ὕγι δόγματα» δὲν ἀφαιροῦν εἰς τίποτε, ἔσαν δὲν β-πάρχει καὶ ἵος ἡθικός. Εἰς τὴν α', τέλος, παραγράφου ἔρχεται μίαν θαυμασίαν ὅπως ἀνάλασιν τοῦ φασερό «νοσήματος» τῆς ὀργῆς, τὸ ὅποσον ὀ-δῆται τόχιστα, τοὺς μὴ προσεσθόντας νὰ θεραπεύουν αὐτό, εἰς βεβαίαν ἐπιπέσειν καὶ καταστροφῆν.

34. Ρωμ. 1, 25.
35. Φαλιμ. 101, 28.

Ἄς τὸν δοξάζωμεν λοιπόν, ὅπως ἀκριβῶς τὸν παρελάσωμεν ἀπὸ τοὺς πατέρας. Ἄς τὸν δοξάζωμεν καὶ μὲ πίστιν καὶ μὲ ἔργα, διότι τὰ ὕγι δόγματα δὲν ὀφελοῦν σὲ τίποτε τὴν σωτηρίαν μας, ὅταν ἡ ζωὴ μας εἶναι διεφθαρμένη. Δι' αὐτὸ, ἄς τὴν ρυθμίσωμεν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἄς σταθοῦμε μακριὰ ἀπὸ κάθε ἀισχύροτητα, ἀδικίαν, πλεονεξίαν. Ἄς αἰσθανώμεθα ὡς ἐννοί καὶ παρεπίδημοι καὶ ἄς εἴμεθα ἀνώτεροι ὄλων τῶν ἐπιγείων. Καί, ἂν κανεὶς ἔχη χρήματα πολλὰ καὶ κτήματα, ἄς τὰ χρησιμοποίησῃ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ πάροικος, ὁ ὁποῖος ὀλίγον ἀργότερα, εἴτε τὸ θέλει, εἴτε ὄχι, θὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτά. Καί, ἂν κανεὶς ἔχη ἀδικηθῆ ἀπὸ κάποιον, ἄς μὴ διατηρῆ παντοτινὴν ὀργὴν, μᾶλλον δὲ οὔτε πρόσκαιρον, διότι ὁ Ἀπόστολος δὲν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ τὴν κρατήσωμεν περισσότερον τῆς μίαις ἡμέρας, «διότι ὁ ἥλιος, λέγει, ἄς μὴ δύῃ μὲ τὸν παροργισμὸν σας»³⁶. Καὶ πολὺ δικαίως, διότι θὰ εἶναι εὐτύχημα καὶ εἰς τὸσον σύντομον χρόνον νὰ μὴ γίνῃ κανένα κακόν. Ἄν ὁ δ-μῶς καὶ υκτώσῃ, ὅσα συνέθησαν γίνονται χειρότερα ... ἐφ' ὅσον ἡ μνήμη αὐτῶν ἐπαυξάνει τὸ πῦρ τῆς ὀργῆς — καὶ πικρότερα, καθὼς ἡμεῖς τὰ ἐξετάζωμεν σχολαστικά.

Προτοῦ λοιπόν ἐπιληφθῶμεν αὐτῆς τῆς ἀλεθρίας ἀσυχολίας καὶ ἡ φωτιά ἀνάψῃ περισσότερον, παραγγέλλει νὰ προλάβωμεν καὶ νὰ ἐξαφανίσωμεν τὸ κακόν. Διότι τὸ πάθος τῆς ὀργῆς εἶναι σφοδρὸν καὶ ἀπὸ κάθε φλόγα σφοδρότερον. Δι' αὐτὸ πρέπει πολὺ γρήγορα νὰ προλάβωμεν τὴν φλόγα, καὶ νὰ μὴ ἀφήσωμεν νὰ ἀνεβῆ ὕψηλά. Καὶ διότι ἔτσι τὸ νόσημα τοῦτο γίνεται αἰτιον πολλῶν κακῶν. Διότι ἀνέτρεψεν ὀλακλήρους οἰκίας,

36. Ἐφεσ. 4, 26.

διέλυσε παλαιάς γνωριμίας, έπροξένησεν άπαρηγορητούς συμφοράς έντός ελάχιστου χρόνου και άκαριαώς, «εϊότι ή όρμή του θυμού του είναι ή πτώσις του»³⁷, λέγει.

“Ας μή αφήνωμεν λοιπόν άχαλίνωτον τόν θηρίον, άλλ' άς του θάλλωμεν ισχυρόν χαλινόν, τόν φόβον του δικαστηρίου του μέλλοντος. “Όταν σέ λυπήση φίλος, ή και σέ έξοργίση κάποιος από τούς οικείους, σκέψου τά άμαρτήματά σου ένώπιον του Θεού και ότι με την πρός εκείνους επιείκειαν κάμνεις διά τόν έαυτόν σου πραότερον τόν δικαστήριον εκείνο, «συγχωρείτε, λέγει, και θά συγχωρηθήτε»³⁸ και θά χαθή γρήγορα τόν πάθος. Μαζι με αυτά νά εξετάσης και τούτο, άν κάποτε, όταν εξέπεσες εις άγριότητα, συνεκράτησες τόν έαυτόν σου και άλλοτε πάλιν άν παρσούρθης από τόν πάθος. “Επειτα κόμει την σύγκρισιν των δύο αυτών διαφορετικών καταστάσεων και θά ώφελιθής πολύ. Διότι πές μου: πότε έπήνεσες τόν έαυτόν σου, όταν ένικήθης, ή όταν ένίκησες; Δέν αισθανόμεθα έντροπήν και δέν κατηγορούμε σκληρά τούς έαυτούς μας εις την πρώτην περίπτωση — άκόμη και ένφ' κανείς δέν μάς κατηγορεί — και δέν μετανοούμε πολύ και διά λόγους και διά πράξεις αστόχους; όταν πάλιν συγκρατούμεθα, δέν χαϊρόμεθα και δέν καυχόμεθα, ώς νικήται; Νίκη δε επί της όργης δέν είναι τόν νά άνταποδίδωμεν τά ίσα —διότι αυτή είναι χειρίστη ήττα — αλλά νά θαστάσωμεν με πραότητα τούς κατατρεγμούς και τάς κακολογίας. Διότι αυτό είναι άνώτερον, νά κακοπαθή τις, ήχι νά κακοποιή.

Μή λέγης λοιπόν, όταν όργιζεσαι: «Πάντως θά έκδικηθώ και έγώ, πάντως θά επανέλθω», ούτε νά άποκρι-

37. Σαρ. Σειρ. 1, 29.

38. Λουκ. 6, 37.

νσαι προς τούς προτρέποντας νά νικής, λέγων «Δέν θά άνεχθώ νά αφήσω νά φύγη ή τάδε, άφου με περιγελάση», διότι δέν θά σέ περιγελάση ποτέ, άλλ' όταν άνταποδώσης. “Αν δε και τότε σέ περιγελάση, ώς άνόητος, θά πάθης τούτο. Σ'υ δε μή ζητής νά νικής την γνώμην των άνοήτων, αλλά νά θεωρής έπαρκή αυτήν, που έχουν οι συνετοί. Διατι όμως σέ ύποχρεώνω νά παρακολουθήσης μικρόν και ταπεινόν θέατρον, τόν όποιον συνέθεσα από ανθρώπους; “Υψωσε τά θλέμματα σου προς τόν Θεόν και εκείνος θά σέ επαινέση. “Εκείνος δε, που τιμάται από τόν Θεόν, δέν πρέπει νά έπιζητή τόν έκ μέρους των ανθρώπων έπαινον, διότι ό μόν άνθρωπος έπαινος άπένεμεται πολλές φορές και προς χάριν και προς απέχθειαν άλλων και δέν προσκόμισε κανένα κέρδος, ό έκ μέρους όμως του Θεού έπαινος είναι άπηλλαγμένος από αυτήν την κατάθειαν και άταξίαν και φέρει εις τόν τιμώμενον πολλήν ώφέλειαν. “Ας επιδιώκωμεν λοιπόν τούτον τόν έπαινον.

ε'. Θέλεις νά μάθης πόσον κακόν είναι ή όργη; Παρακολούθησε άλλους, διαπληκτιζόμενους εις την άγοράν. Διότι δέν θά ήμπορέσης εύκολα νά ιδής εις τόν έαυτόν σου την άσχημίαν, με σκοτισμένο και ναρκωμένο από τόν πάθος μυαλό. Δι' αυτό, όταν απαλλαγής από τόν πάθος, τότε παρατήρησε σέ άλλους τά συμβαίνοντα σέ σένα, όποτε ή κρίσις σου δέν είναι διεστραμμένη. Παρατήρησε λοιπόν τούς περιφερόμενους και όργιζόμενους όχλους εις την άγοράν, που άσχημονούν ένώπιον άλλων, σάν νά κατελήφθησαν από παραφροσύνην. Διότι, όταν ό θυμός, που θράζει μέσα εις τόν στήθος, έρεθισθή και έξαγριωθή, τόν στόμα θγάζει φωτιά, τά μάτια πετούν φλόγες, όλα τόν πρόσωπον πρήζεται, τά χέρια κινούνται νευρικά, τά πόδια τινάσσονται κατά τρόπον καταγέλαστον και άγωνίζονται κατά των αντιπάλων των. Καθώς δε είναι μανιασμένοι τίποτε δέν τούς χωρίζει, διότι είναι ά-

νοήσονται έντελώς πρὸς ἄλλα αὐτὰ καὶ κλωτσούν καὶ σαγκώνουν, χειρότερα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγριούς θύους. Πράγματι, ὁ θυμῶδης ἀνὴρ δὲν εἶναι εὐπρεπής.

Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ τὴν πολλὴν αὐτὴν γελοϊότητα, ὄταν ἀνασχωρήσουν διὰ τὰς οἰκίας των καὶ συνέλθουν, αἰσθάνονται μεγαλύτερον δόνησιν καὶ πολλὴν φόβον, σκεπτόμενοι ποιοὶ ἦσαν οἱ παρόντες, ὅταν κατείχοντο ὑπὸ τῆς ὀργῆς. Ἔτσι καὶ οἱ παραλογιζόμενοι, ὅταν συνέλθουν καὶ ἠσυχάσουν, μὴ γνωρίζοντες καὶ ἐνθυμούμενοι τοὺς παρευρεθέντας εἰς τοὺς παραλογισμούς των, ἀκαλογίζονται τὰ ἐξῆς: «Ἄραγε, μήπως μὲ εἶδαν φίλοι, μήπως μὲ εἶδαν ἀντίπαλοι καὶ ἐχθροί;», καθ' ἕσπον φοβῶνται ὁμοίως καὶ τοὺς δύο, τοὺς μὲν, διότι θὰ τοὺς μάθουν καλὰ καὶ θὰ κάμουν τὴν ἐντροπὴν τοὺς μεγαλύτεραν, τοὺς δὲ, διότι θὰ εὐχαριστηθοῦν. Ἄν μάλιστα ἀλληλοκτυπηθοῦν καὶ προσενηθίσουν πληγὰς, ἐπαιξάνεται ὁ φόβος τους, διότι θασονίζονται ἀπὸ τὴν σκέψιν μήπως συμβῆ τίποτε χειρότερον εἰς τὸν παθόντα, ἢ πυρετὸς ἴκανός νὰ φέρῃ τὸν θάνατον, ἢ δυσθεράπευτον ἐξόγκωμα, ἱκανὸν νὰ τὸν δηγῆσιν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Καὶ ποία ἀνάγκη ὑπῆρχε συμπλοκῆς; τί ἐχρειάζοντο αἱ ὕβρεις καὶ αἱ φιλονικίαι; Ἄς χαθοῦν καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα. Καὶ καταρῶνται λοιπὸν ἄλλα τὰ σαθρὰ αὐτὰ πράγματα καὶ αὐτοὺς ποὺ ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς αὐτὰ.

Οἱ περισσότερον δὲ ἀνόητοι θεωροῦν αἰτίαν ἄλλων αὐτῶν καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας καὶ τὴν κακὴν ὥραν. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ζήτημα κακῆς ὥρας — οὔτε ἄλλωστε ὑπάρχει ποτὲ κακὴ ὥρα — οὔτε εἶναι αὐτὰ ἔργα πονηροῦ δαίμονος, ἀλλ' ἀποτελέσματα τῆς κοκίας, ὅσων ὑπέκυψαν εἰς τὸ πάθος αὐτοῦ τῆς ὀργῆς. Διότι αὐτοὶ καὶ τοὺς δαίμονας προσελκύουν καὶ ἄλλα τὰ δυστυχήματα προκαλοῦν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των. Ἄλλ' ὑποφέρει, λέγει, ἡ καρδιά καὶ πονεῖ ἀπὸ τὰς ὕβρεις; Καὶ ἐγὼ τὸ γνωρίζω καὶ δι' αὐτὸ ἐπαινῶ αὐτοὺς, ποὺ δαμάζουν τὸ

φοθερὸν τοῦτο θηρίον. Ἄν μάλιστα θέλωμεν, ἠμποροῦμεν νὰ συντρίψωμεν τὸ πάθος. Διὰ τὸ ὅμως δὲν ὑποφέρομεν ἀπὸ αὐτοῦ τὸ πάθος, ὅταν μᾶς ὕβριζουν οἱ ἄρχοντες; Δὲν ἠμπούσαμε ἄραγε ὁ παρεμβληθεὶς Ἰσοδύναμος τοῦ πάθους αὐτοῦ φόβος, ποὺ μᾶς ἐπροξένησεν ἀληθινὸν τρόμον καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ οὔτε ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ; Διὰ τὸ δὲ καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀκούοντες ἀπὸ ἡμᾶς κυρίως ὕβρεις, ὑπομένουν ἄλλας σιωπῶντες; Ἄραγε, δὲν συγκρατοῦνται καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν αὐτὸν φόβον ποὺ ἐπικρέμαται ἐπ' αὐτῶν; Σὺ δὲ νὰ μὴ σκεφθῆς μόνον τὸν ἐκ Θεοῦ φόβον, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεός, ποὺ διατάσσει νὰ σιωπῆς, σὲ ὕβριζει τότε καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλα θὰ τὰ ὑπομείνης μὲ πραότητα. Καὶ νὰ εἰπῆς πρὸς τὸν ἀντίπαλόν σου: «Τί νὰ σοῦ κάμω; Ἄλλος μοῦ κρατᾷ καὶ τὸ δεξιὸν μου χεῖρ καὶ τὴν γλώσσαν» καὶ θὰ γίνῃ ὁ λόγος αὐτὸς καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς ἐκείνον πηγὴ ὑπομονῆς καὶ ἐγκρατείας. Τώρα δὲ ἐξ αἰτίας μὲν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ ἀνυπόφορα ὑποφέρομεν καὶ πρὸς τοὺς ὕβριστάς λέγομεν πολλὰς φορές: «Ἐκεῖνος μὲ ὕβρισεν, ὄχι ἐσὺ», ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ἔχωμεν οὔτε αὐτὴν τὴν εὐλάβειαν; Καὶ ποίας συγγνώμης θὰ τυχώμεν;

Ἄς εἰπώμεν λοιπὸν πρὸς τὴν ψυχὴν μας: «Ὁ Θεός μᾶς ὕβριζει τώρα, ὁ Θεός, ποὺ κρατεῖ τὰ χεῖρια μας. Ἄς μὴ κινώμεθα καὶ ἄς μὴ εἶναι δι' ἡμᾶς ὁ Θεός ἀτιμότερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους». Ἐτρομάξατε μὲ τὸν λόγον αὐτόν; Ἄλλὰ θέλω νὰ σᾶς κάμω νὰ φοβῆσθε ὄχι μόνον διὰ τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πράξιν, διότι ὁ Θεὸς μᾶς παρήγγειλεν, ὅταν ραπιζώμεθα ὄχι μόνον νὰ ὑπομένωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρωμεθα διὰ τὸ χειρότερον⁹⁹. Ἡμεῖς ὅμως ἐναντιούμεθα μὲ τὴν σφοδρότη-

99. Ματθ. 5, 39.

τα και επιμονή, ώστε όχι μόνον δέν παρέχομεν τους εαυτούς μας εις τήν κακοπάθειαν, αλλά και ανταποδίδομεν, συχνά μάλιστα και επιτιθέμεθα ἡμεῖς πρώτοι και νομίζομεν ὅτι ὑστεροῦμεν, ἂν δέν πράξωμεν τὰ ἴδια.

Τὸ δὲ χειρίστον ἐν προκειμένῳ εἶναι τοῦτο, ὅτι νομίζομεν ὅτι νικῶμεν, ἐνῶ ὑφιστάμεθα τὴν χειρίστην ἤτταν, καί, ἐνῶ εἴμεθα πεσμένοι κάτω και καταπληγωμένοι ἀπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ διαθόλου, νομίζομεν ὅτι ἐξουσιάζομεν αὐτόν. Δι' αὐτὸ, παρακαλῶ, νὰ μάθωμεν ποῖος εἶναι ὁ τρόπος αὐτῆς τῆς νίκης και νὰ ἀκολουθῶμεν αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ τρόπου, διότι τὸ νὰ κακοπαθῆ κανεὶς, τοῦτο εἶναι τὸ στεφάνι τῆς νίκης. "Ἄν λοιπὸν θέλωμεν και ἡμεῖς νὰ ὀφρωθῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἅς μὴ τηρῶμεν τὸν νόμον τῶν κοσμικῶν ἀγώνων εἰς αὐτούς ἐδῶ τοὺς ἀγῶνας⁴⁰, ἀλλὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ και ἅς ὑπομένωμεν τὰ πάντα μὲ μακροθυμίαν, διότι ἔτσι θὰ νικῶμεν μὲν τοὺς ἐδῶ ἀντιπάλους μας, θὰ κερδίσωμεν δὲ τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν και τὴν φιλοφροσύναν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου και μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως και εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα πρέπει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

40. Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀρχαῖα ἰσχυεὶ ἡ νίκη τῆς ἀνταποδοτικῆς και ἐκδικητικῆς, ὃ ὁποῖος ἔχει συγγῆ τον τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ νόμος αὐτός, εἰς ἐποχὰς μεγάλῃς ἤθελ' καταπτώσεως, μεταβάλλει τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς πραγματικὴν κλίμακον, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν μόνον ὁ παρθέτος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἤρρισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ. Διότι ἡ ἀγάπη, ἔγρουα πρὸς τὴν αὐτὴν τοῦτον τὸν Θεόν, προφοδοτεὶ τὸν νόμον τῆς ἀντικτικῆς, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐδῶ ὁ λόγος. Ὁ ἀ ν ε ξ ε κ κ α ρ ἀντικτικῆς μὲ μακροθυμίαν, ὑπομονὴν και καρτερίαν τὰ θεῖα τοῦ θίου, ὄχι ἀπὸ φόβου ἢ ἀνάγκης, ἀλλ' ἀπὸ ἀγάπης και μόνον και γίνετα δὲ ὁ θίου μὲ ἄντικτικὴ ἀκτινολογία ἀγάπης, ὅπως ὁ Θεὸς ἠγάπησε τὸν ὁποῖον ἔχει μ ε τ ρ ο ν και ἄ ν ο γ ρ α μ μ ὀ ν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε' (5): (Ἰωάν. α', 3-6)

«Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, και χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν» (Ἰωάν. 1,3).

α* Ὁ μὲν Μωυσῆς, ἀρχόμενος τῆς ἱστορίας τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου και ὀλακλήρου τῆς συγγραφῆς του, τῆς περιεχομένης εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην¹, μὰς ὀμιλεῖ διὰ τὰ ἀισθητὰ και αὐτὰ ἐκθέτει διὰ πολλῶν, διότι, λέγει: «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν»², ἔπειτα προσθέτει ὅτι θεμιουργήθη και φῶς και δεύτερος οὐρανός, ὅτι ἀκολούθως ἐνεφανίσθησαν ἀστέρεις και ζῶα ὄλων τῶν γενῶν και ὄλα τὰ ἄλλα, διὰ νὰ μὴ μακρογορῶμεν διηγούμενοι ἕνα ἕκαστον κεχωρισμένως. Ὁ δὲ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, ἀφοῦ τὰ ἐσυντόμει-

* Ἡ φράσις «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, και χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν», ἡ πραγματικὴ τῆς παροῦσης ὀμιλίας, σημαίνει ὅτι ὁ Λόγος παρήγαγεν ὄλα τὰ μαθεῖν, ὄχι μόνον τὰ ὄρατὰ κτίσματα, ἀλλὰ και τὰ ὄρατα. Τὸ «ὃ γέγονεν» δὲν ἀπαρτίζεται ἐπὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὄς διακρίνομεν τὸ Ἰουδαϊστικόν. Πρῶτον, διότι δὲν ἔσο καιρὸς ὃ Ἰουδαϊστικῆς Ἰωάννης ἐδῶ νὰ ἐπιλέξῃ περὶ τοῦ Ἰωάννου, δεύτερον, διότι και ἂν ἤθελε νὰ ἐπιλέξῃ περὶ αὐτοῦ, δὲν θὰ ἔπιλετε τῶνον ἀσπῆς και, τρίτον, διότι ὄχι τὸ «ὃ γέγονεν» ἀπαρτίζεται εἰς τὸ ἁγιον Ἰωάννην, ὄλα και αὐτὸ ἐπιμεκτι λέγεις «ὄλα» και ὄρατὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῶν ἐπιτορ εἰς αὐτό, ὄρατὰ θὰ φανῆ ὅτι ἀσπῆται και ἀνιδιότατοι Ἰουδαῖοι, τὸ Ἰωάννην τὸ ἁγιον και ὄχι ὁ Ἰωάν, ἔπει αὐτοῦ.

1. Ἐννοεὶ τὴν Πεντατεύχον, ἡ ὄρατα ἀρχαῖα, ὄπε τοῦ Μωυσῆος και ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε βιβλίων. Τὸ πρῶτον βιβλίον, ἡ Γένεσις, νὰ εἴστορετὶ τὰ ὄρατικὰ μὲ τὴν ὄρατικὴν τὸν κόσμον και τὸν ἀνθρώπον. Ἡ συγγραφῆς, ὄρατῃ τοῦ Μωυσῆος ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Π. Διαθήκης.
2. Γεν. 1, 1.

σεν ἄλλα, εἰς μίαν φράσιν περιλαμβάνει καὶ ἐκεῖνα καὶ τὰ ἀνώτερα ἐκείνων. Εὐλόγως, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἄλλα αὐτὰ εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς ἀκούοντας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιίγεται νὰ ὁμιλήσῃ περὶ σπουδαιότερου ζητήματος, καθ' ὅσον τὴν πραγματείαν³ του συνέθεσεν ἐξ ὀλοκλήρου, διὰ νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ δημιουργήσαντος τὰ πάντα καὶ ὄχι περὶ τῶν δημιουργημάτων του. Δι' αὐτὸ ἐκεῖνος μὲν, καίτοι θεοβίως ἀνεφέρθη εἰς τὸ μικρότερον μέρος τῆς κτίσεως — διότι δὲν μᾶς ὁμιλήσῃ καθόλου περὶ τῶν ἀοράτων δυνάμεων — ἀσχολεῖται λεπτομερῶς μὲ αὐτὰ, ἐνῶ αὐτὸς ἐδῶ, ἐπειδὴ ἐπιίγεται νὰ ἀνέλθῃ πρὸς αὐτὸν τὸν Ποιητὴν τῆς κτίσεως, δικαίως τὰ προσπερνᾷ ἄλλα, ἀφοῦ τόσοι αὐτὰ ὄσων καὶ ἐκεῖνα, ποῦ ἀπεισιώπησεν ἐκεῖνος, τὰ περιέλαβεν εἰς μίαν μικρὰν καὶ σύντομον φράσιν, τὴν «ἄλλα ἐδημιουργήσαν δι' αὐτοῦ». Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθῇ, ὅτι αὐτὸς μᾶς ὁμιλεῖ μόνον δι' ἄλλα ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα ἡδη μᾶς ὁμιλήσῃ καὶ ὁ Μωυσῆς, συμπληρώνει, ὅτι «καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἔγινεν οὔτε ἓν, τὸ ὅποιον ἔγινε», δηλαδή, ἀπὸ θεοῦ ἐδημιουργήθησαν, εἴτε τοῦτο εἶναι ὀρατὸν, εἴτε ἀόρατον, τίποτε ἀπολύτως δὲν ἔλαθεν ὑπαρξῆν ἄνευ τῆς δυνάμεως τοῦ Υἱοῦ. Διότι δὲν θὰ θάλωμεν τὴν τελείαν στιγμὴν εἰς τὸ «οὔτε ἓν», ὅπως θέλουν οἱ αἰρετικοί⁴. Διότι ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ θέλουν νὰ διδάξουν ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι κτιστὸν, λέγουν «Ὁ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν». Ἄλλ' ἔτσι τὸ λεγόμενον γίνεται ἀκατανόητον,

3. Ἦνωσται τὸ πέταρον ἐπαγγέλιον.

4. Τὴν σίβην αὐτὴν κρατεῖσιν οἱ Γνωστικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι αἰρετικοί. Ἐργότερον δὲ προσέτιξαν αὐτὴν καὶ οἱ Πνευματικοί. Ὁ βίαιος Χριστοσκοπὸς ἐβόησε: ἔτι ἡ σίβις αὐτὴ εἶναι τελείως ἐσφαλμένη. Βλέπει δι' αὐτῆς ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου καθίσταται βεβαιωμένη, καὶ ἀπερριπτόν γίνεται τὸ λεγόμενον». Πράγματι, ὡς θὰ ἴδωμεν, ὡχρητὶ εἰς ἐντελῆς ἐσφαλμένα συμπέρασμα.

διότι, πρῶτον μὲν δὲν ἦτο ἐδῶ καιρὸς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ αὐτὸ ἦβλε, διὰ τοῖον λόγον ὁμιλήσῃ τόσοι ἀσαφῶς περὶ Αὐτοῦ; Διότι ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερόν, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πνεύματος; Ἄλλαυτε, κατὰ τὸν λόγον τοῦτον, θὰ εὐρωμεν ὄχι τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν γινόμενον δι' ἑαυτοῦ.

Ἄλλ' ἐντείνετε τὴν προσοχὴν σας, ὥστε νὰ μὴ σᾶς διαφύγῃ τὸ λεγόμενον καὶ ὅς ἀναγνωρίσωμεν κατὰ τὸν ἰδικὸν τῶν τρόπον, ὡς ἀνωτέρω, διότι ἔτσι θὰ φαῖν ἔν ἡμᾶς καθαρώτερα τὸ παράλογον «Ὁ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν». Τὸ Πνεῦμα λέγουν ὅτι ἔχει ὀνομασθῆ ἡ ζωὴ. Ἄλλ' ἡ ζωὴ αὐτὴ εὐρίσκεται καὶ ὡς φῶς, διότι προσθέτει «Καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων». Κατ' αὐτοὺς λοιπὸν ἐδῶ τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα. Ἢ λοιπὸν; Ὅταν ἐν συνεχείᾳ λέγει, ὅτι «Υἠήρξεν ἀνθρώπος ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός», αὐτοὶ ὑποχρεωτικῶς πρέπει νὰ δεχθῶν, ὅτι καὶ τοῦτο ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πνεύματος διότι ἐκεῖνον, ποῦ ἀνωτέρω ὀνόμασε Λόγον, εἰς τὴν συνέχειαν ὀνομάζει καὶ Θεὸν καὶ ζωὴν καὶ φῶς. Ἦτο δὲ ζωὴ, λέγει, ὁ Λόγος αὐτὸς καὶ ἡ ζωὴ αὐτὴ ἦτο φῶς. Ἐάν λοιπὸν ὁ Λόγος εἶναι ἡ ζωὴ, αὐτὸς δὲ ὁ Λόγος καὶ ἡ ζωὴ ἐσαρκώθη, ἡ ζωὴ ἐσαρκώθη, — δηλαδή ὁ Λόγος — καὶ εἶδαμε τὴν δόξαν αὐτῆς, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ἄν, λοιπὸν, λέγουν ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐδῶ ἔχει ὀνομασθῆ ἡ ζωὴ, πόσους πόσους παράλογα θὰ ἀκολουθήσωμεν, διότι θὰ θεωρηθῆ ὅτι ἐσαρκώθη αὐτὸ, ὄχι ὁ Υἱός, θὰ εἶναι μονογενὴς Υἱὸς τὸ Πνεῦμα⁵. Ἐάν

5. Ἰωάνν. Ι, 6—7.

6. Τὸ πρῶτον ἔτασαν συμπέρασμα, εἰς τὸ ὅποιον ὡχρητὶ ἡ ἐσφαλμένη σίβις τῶν αἰρετικῶν.

πάλιν αποφύγουν τούτο, επιμένοντες να διαβάσουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ φθάσουν εἰς ἄλλο τελείως παράλογον συμπέρασμα ἐν τῇ προσπάθειά των νὰ τὸ ἀποφύγουν, διότι, ἂν ὁμολογήσουν, ὅτι ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ δὲν θέλουσιν τὴν στίξιν, οὔτε διαβάσουν ὅπως ἡμεῖς, θὰ εἰποῦν ὅτι αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἔχει γίνεαι ἀπ' ἑαυτοῦ. Ἐὰν ὅμως ἡ ζωὴ εἶναι ὁ Λόγος, ἐκεῖνο δὲ ποῦ ἐγένετο, ἦτο ζωὴ εἰς Αὐτόν, Αὐτὸς εἰς Αὐτόν καὶ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του ἐγένετο, σύμφωνα μὲ αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσιν⁷.

Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπε μερικά ἐνδιαμέσως, συνεπλήρωσε: «Καὶ εἶδαμε τὴν δόξαν του, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρὸς»⁸. Ἰδοῦ, ὅτι τὸ «Ἅγιον Πνεῦμα εὐρίσκεται καὶ Μονογενὴς Υἱὸς, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐκείνων, ποῦ ἰσχυρίζονται αὐτὰ, διότι περὶ αὐτοῦ ἐγένετο ὅλη αὐτὴ ἐδῶ ἡ διήγησις. Βλέπετε, ὅταν ὁ λόγος ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ποῦ ἐκτρέπεται καὶ πόσα παράλογα γεννᾷ; Τί λοιπὸν; δὲν εἶναι, λέγει, τὸ Πνεῦμα φῶς; Εἶναι μὲν φῶς, ἀλλ' ἐδῶ δὲν ἔχει λεχθῆ περὶ αὐτοῦ. Ἄλλωστε καὶ ὁ Θεὸς λέγεται Πνεῦμα—σώματος δηλαδὴ—, ἀλλὰ τούτο δὲν σημαίνει ὑποχρεωτικῶς, ὅτι οπουδήποτε ἔχει ἀναφερθῆ ἡ λέξις Πνεῦμα, δι' αὐτῆς δηλοῦται ὁ Θεός. Καὶ διατὶ ἀποραεῖς, ἂν λέγωμεν τούτο περὶ τοῦ Πατρὸς; διότι οὔτε περὶ τοῦ Παρακλήτου δυναμέθα νὰ εἰπώμεν τούτο, ὅτι, ὅπου ἀναφέρεται ἡ λέξις Πνεῦμα, ὅπως οὐδέποτε δηλοῦται ὁ Παράκλητος, παρ' ὅλον, θεθαίως, ὅτι τὸ ὄνομα τούτο εἶναι πρό παντός αὐτό, μὲ τὸ ὅποιον γνωρίζεται καὶ διακρίνεται, ἀλλὰ πάντως δὲν δηλοῦται ὁ Παράκλητος, οπουδήποτε ἀναφέρεται ἡ λέξις Πνεῦμα.

7. Ἄλλο, ἐπίσης, ἔστιον συμπέρασμα. Ἀκολουθῶν, ὡς θὰ ὁμιλέται πολλὰ ἄλλο.

8. Ἰωάν. 1, 14.

Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται Θεοῦ δύναις καὶ Θεοῦ σοφία, ἐν τούτοις δὲν δηλοῦται ὁ Χριστὸς, ὅπου ὁῦποτε ἀναφέρεται ἡ φράσις αὕτη. Θεοῦ δύναις καὶ σοφία ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ, παρ' ὅλον ὅτι τὸ Πνεῦμα φωτίζει, ἐν τούτοις τῶρα δὲν ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ὁ Εὐαγγελιστὴς. Ἄλλ' αὐτοί, ὅταν τοὺς ἀποκλείσωμεν αὐτὰ τὰ παράλογα συμπέρασματα, ἐπειδὴ παντοῦ φροντίζουν νὰ πολεμοῦν τὴν ἀλήθειαν, λέγουσιν πάλιν, ἀκολουθοῦντες τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναγνώσεως* «δὲ γέγονεν, ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν», δηλαδὴ, «ὅ,τι ἐγένετο ἦτο ζωὴ». Τί λοιπὸν; Καὶ τὰ πάθη τῶν Σοδομιτῶν καὶ ὁ κατακλισμός καὶ ἡ κάλασις καὶ ἀναρίθμητα ἄλλα τέτοια; Ἄλλὰ, λέγει, ὁ λόγος μας εἶναι περὶ δημιουργίας. Μάλιστα, λοιπὸν καὶ ἐκεῖνα ἀναφέρονται εἰς τὴν δημιουργίαν. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐλέγξωμεν ἀπολύτως τὸν ἰσχυρισμὸν τους, θὰ τοὺς ἐρωτήσωμεν: «Πές μου, τὸ εὐὸν εἶναι ζωὴ; καὶ ὁ λίθος, εἶναι ζωὴ; τὰ ἄμυχα αὐτὰ καὶ ἀκίνητα; ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ζωὴ; Καὶ ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰσχυρισθῆ τούτο; Διότι δὲν εἶναι αὐτοζωὴ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ δεκτικὸς ζωῆς.

6'. * Ἄλλὰ πρόσεξε καὶ ἐδῶ πάλιν τὸ παράλογον. Διότι μὲ τὸν ἴδιον τρόπον θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ καταλάβωμεν καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων τὴν μα-

* Συνεχίζεται καὶ ἐδῶ ὁ ἐπίλογος κατὰ τὸν αἰετικὸν. Ἐλέγχος καὶ ἐρμηνεία τοῦ ὄρους τὸ προτεινόμενον τῆς ἐπιπέρας ζωῆς. Ἡ ἐπιπέρας ἔρμηνεια, ἐν περιλήψει, ἔχει ὡς ἀποκρίθην: Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, διὰ νὰ μὴ φαίνεται κανεὶς, εἶπεν, εἰς τὴν φράσιν «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο», συνεπονοῦται καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, προσέθετο τὸ «δὲ γέγονεν», διὰ νὰ μὴ διέξῃ σαφῶς, ὅτι διὰ τοῦ λόγου ἐδημιουργήθησαν ἅλα τὰ ἐν χρόνῳ γενόμενα καὶ ὅχι τὸ Πνεῦμα, διότι τούτο ἐκπεριέχεται ἄλλως παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ἀκολουθῶν, ἐρμηνεύεται ἡ φράσις «δι' αὐτοῦ», ἡ ὁποία δὲν μενοῦναι καθόλου τὴν εἴσαν τοῦ Υἱοῦ, καθόσον ἀλλοτρίῃ τῆς Πραξὸς ἀποδίδεται εἰς Αὐτόν τὸ αὐτὸ δημιουργικὸν ἔργομα, τὸ ὅποιον ἀποδίδεται εἰς τὸν Πατέρα.

ρίαν των. Διότι έτσι δὲν ἀποδίδουν τίποτε καὶ μὲ κανένα τρόπον τὸ ἀρμόδιον, τὸ πρέπον εἰς τὸ Πνεῦμα, καθ' ὅσον, ὅταν ἐκπέσουν ἀπὸ ἐκεῖ, προσαρμόζουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐνόμισαν ὅτι ἐπαξίως ἔχουν λεχθῆ περι τοῦ Πνεύματος. Ἄλλ' ἄς ἐξετάσωμεν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσιν. Ζωὴ λέγεται τῶρα ἢ κτίσις, ἐπομένως αὐτὴ εἶναι καὶ φῶς καὶ ὁ Ἰωάννης⁹ ἦλθε νὰ μαρτυρήσῃ περὶ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς δὲν εἶναι φῶς; «διότι δὲν ἦτο ἐκεῖνος τὸ φῶς»¹⁰, λέγει, καίτοι καὶ αὐτὸς ἦτο τῆς κτίσεως. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι αὐτὸς φῶς; Πῶς δὲ «ἦτο ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁ κόσμος ἔγινε δι' αὐτοῦ»¹¹; Ἡ κτίσις ἦτο εἰς τὴν κτίσιν καὶ ἡ κτίσις ἔγινε διὰ τῆς κτίσεως; Πῶς λοιπὸν «καὶ ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν»¹²; Ἡ κτίσις δὲν ἐγνώρισε τὴν κτίσιν; «Ὅσοι δὲ ἐδέχθησαν αὐτόν, εἰς αὐτοὺς ἔδωκεν ἐξουσίαν νὰ γένουν τέκνα Θεοῦ»¹³. Ἄλλ' ἀρκετὰ κράτησε τὸ ἀστεῖον.

Ἰώρα ἀφήνω ἐσᾶς νὰ σκεφθῆτε ἐξ ἀρχῆς τὴν τερατολογίαν ὄλων αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ νομισθῆ ὅτι ἡμεῖς τοῦτο μόνον ἐπεδιώξαμεν, τὴν γελοιοποίησιν ἀπλῶς καὶ διὰ νὰ μὴ χάσωμεν ἀδίκως καὶ ματαίως τὸν καιρὸν μας. Διότι, ἂν αὐτὰ δὲν ἔχουν λεχθῆ περὶ τοῦ Πνεύματος — ὅπως καὶ πράγματι δὲν ἔχουν λεχθῆ περὶ αὐτοῦ καθὼς ἔχει ἀποδειχθῆ —, οὔτε περὶ τῆς κτίσεως — καὶ ἄς ἐπιμένουν ἀκόμη εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ἀναγνώσεως —, θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ πλέον παράλογον ἀπὸ ὅλα τὰ συμπεράσματα, ἐκεῖνο ποὺ εἶπαμε προηγουμένως, τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει γίνε δι' ἑαυτοῦ. Διότι, ἂν ὁ Υἱὸς εἶναι τὸ φῶς

9. Ἦννοι ἐστὶ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν.

10. Ἰωάν. 1, 8.

11. Ἰωάν. 1, 10.

12. Ἰωάν. 1, 10.

13. Ἰωάν. 1, 12.

τὸ ἀληθινόν, τοῦτο δὲ τὸ φῶς ἦτο ζωὴ, ἢ δὲ ζωὴ ἔγινεν ἐν αὐτῷ, εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ ἐξαχθῆ ὡς συμπέρασμα, σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικὴν των ἀνάγνωσιν. Δι' αὐτὸ, ἀφοῦ τὴν ἐγκαταλείψωμεν, ἄς ἐλθωμεν εἰς τὴν παραδεδομένην ἀνάγνωσιν καὶ ἐξηγήσιν. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτή; Νὰ προχωρήσωμεν μέχρι τοῦ «ὃ γέγονεν» καὶ νὰ σταματήσωμεν ἐκεῖ τὸν λόγον. Ἐπειτα νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς ἐπομένης λέξεως, ἢ ὁποῖα λέγει «Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν». Αὐτὴ δὲ ἡ φράσις σημαίνει τὸ ἐξῆς: «Χωρὶς Αὐτοῦ δὲν ἔγινε οὔτε τὸ παραμικρόν ἀπὸ ὅσα ἔγιναν». Ὁ τιθήποτε, λέγει, ἐδημιουργήθη, δὲν ἐδημιουργήθη ἀνευ Αὐτοῦ.

Βλέπετε πῶς μὲ τὴν μικρὰν αὐτὴν προσθήκην διαρωθώθησαν τὰ ὑπόλοιπα ὀρόντα ἀποπα; Διότι μὲ τὴν συμπληρωματικὴν φράσιν «χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν» καὶ μὲ τὴν προσθήκην τῆς φράσεως «ὃ γέγονεν», ἐπέτευχεν ἀφ' ἑνὸς μὲν καὶ συμπεριέλαθε καὶ τὰ νοητὰ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἀπέκλεισε τὸ Πνεῦμα. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶπεν, ὅτι «ὅλα δι' αὐτοῦ ἔγιναν καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἔγινεν οὔτε ἓν», διὰ νὰ μὴ ἰσχυρισθῆ κανεὶς: «Λοιπὸν, ἂν ὅλα ἐδημιουργήθησαν δι' αὐτοῦ, ἐπομένως καὶ τὸ Πνεῦμα ἐδημιουργήθη», ἦτο ἀναγκαῖα αὐτὴ ἡ προσθήκη¹⁴. «Διότι ἐγώ, λέγει, ὁ τιθήποτε ἔχει δημιουργηθῆ, τοῦτο εἶπα ὅτι ἐδημιουργήθη δι' αὐτοῦ, εἴτε εἶναι ἀόρατον, εἴτε ἀσώματον, εἴτε εἰς τοὺς οὐρανοὺς, δι' αὐτὸ δὲν εἶπα ἀπλῶς ὅλα, ἀλλ' ὁ τιθήποτε ἐδημιουργήθη, δηλαδὴ, ὅσα ἐδημιουργήθησαν, ὅσα εἶναι κτιστὰ. Τὸ Πνεῦμα ὅμως δὲν εἶναι κτιστόν»¹⁵. Εἶδες τὴν ἀκρίβειαν καὶ σαφήνειαν τῆς διδασκαλίας; Ἐμνημόνευσε τὴν δημιουργίαν τῶν α-

14. Ἡ προσθήκη τῆς φράσεως «ὃ γέγονεν».

15. Ἐπομένως, δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς ὅσα θινάσονται διὰ τῆς φράσεως «ὃ γέγονεν».

σθητών —διότι τὰ ἐδίδαξαν ὁ Μωϋσῆς, προηγηθεὶς αὐτοῦ—, ἔπειτα ἀπὸ ἐκεῖ, ἐφ' ὅσον ἐπροχώρησαν, τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὰ ὑψηλότερα —εἰς τὰ ἀσώματα ἔννοια καὶ τὰ ἀόρατα— ἐξαίρετας ἀπὸ ὀλοκλήρων τῆν δημιουργίαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, ἐμπνεόμενος ἀπὸ αὐτὴν τὴν χάριν, ἔλεγεν «Διότι δι' αὐτοῦ ἐκτίσθησαν τὰ πάντα»¹⁶.

Καὶ πρόσθετε πάλιν καὶ ἐδῶ τὴν αὐτὴν ἀκριβείαν. Τὸ ἴδιο Πνεῦμα ὠλοκλήρως κινῶσε καὶ αὐτὴν ἐδῶ τὴν ψυχὴν. Διὰ τὴν μὴ ἐξαίρεση λοιπὸν κανεὶς τίποτε ἀπὸ τὰ κτιστὰ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀόρατα, ἀλλὰ συγχρόνως διὰ τὴν μὴ ἀναμίξιμην κανεὶς εἰς αὐτὰ τὸν Παράκλητον, ἀφοῦ προσέπεσε καὶ αὐτὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ εἰς ἄλλους γνωστὰ, ἀπαριθμῶν τὰ οὐράνια, λέγων «Εἴτε θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἄρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι»¹⁷. Διότι τὸ «εἴτε», ἐπαναλαμβάνονμεν μὲ τὸ καθένα, τίποτε ἄλλο δὲν σημαίνει, παρὰ τοῦτό, ὅτι «ὄλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἔγινεν οὔτε ἓν, τὸ ὅποιον ἔγινεν». Ἄν πάλιν νομίζης, ὅτι ἡ πρόθεσις «διὰ»¹⁸ ἐκφράζει μείωσιν, ἀκούσε αὐτὸν, ποῦ λέγει «Κατ' ἀρχὰς οὐ, Κύριε, ἐθεμελίωσες τὴν γῆν καὶ οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν σου»¹⁹· ἐκεῖνο, ποῦ ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πατρὸς, ὡς δημιουργοῦ, δὲν θὰ ἔλεγε περὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐὰν δὲν ἦτο πραγματικὸς Δημιουργός, οὔτε θὰ εἶχεν ὁ Υἱὸς τέτοιον δόξαν (δόξαν δημιουργοῦ), ἂν ἦτο ὄργανον καὶ ὑπηρέτης κάποιου. Τώρα δὲ μὴ λέγει τοῦτο, βέβαιος ὢν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι πραγματικὸς Δημιουργός.

16. Κολοσ. 1, 16.

17. Κολοσ. 1, 16.

18. Ἀπὸ ἐδῶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἐπισημάνει τῆς φράσεως «δι' αὐτοῦ», περὶ τῆς ἐπιστῆς ἐδῆ καὶ περὶ τῆς τῆς παραγράφου.

19. Ψαλμ. 101, 26.

Ἐν προκειμένῳ δὲ ἡ φράσις «δι' αὐτοῦ» ἔχει λεχθῆ, ὅχι δι' ἄλλον τινὰ λόγον, ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ φαντασθῆ κανεὶς τὸν Υἱὸν ἀγέννητον²⁰. Ὅτι δέ, ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς δημιουργίας, δὲν ὑπολείπεται εἰς τίποτε τοῦ Πατρὸς, ἀκούσε αὐτὸν, ποῦ τὸ λέγει «Ἐπειδὴ καθὼς ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ἐκείνους ποῦ θέλει ζωοποιεῖ»²¹. Ἄν λοιπὸν τὸ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ λεγόμενον «Κατ' ἀρχὰς οὐ, Κύριε, ἐθεμελίωσες τὴν γῆν»²², ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Υἱοῦ, εἶναι σαφές τὸ ἀξίωμα τῆς δημιουργίας. Ἄν πάλιν ἐπιμένῃς, ὅτι ὁ Προφήτης τὸ εἶπε περὶ τοῦ Πατρὸς, ὁ δὲ Παῦλος, τὸ περὶ τοῦ Πατρὸς λεχθῆν, ἀπέδωκεν εἰς τὸν Υἱόν, μάθε διὰ καὶ ἔτσι τὸ ἴδιο πρᾶγμα εἶναι, καθ' ὅσον ὁ Παῦλος δὲν θὰ ἐνομοθετοῦσεν, ὅτι τὸ ἴδιο ἀρμόζει καὶ εἰς τὸν Υἱόν, ἂν δὲν ἦτο ἀπολύτως πεπεισμένος, ὅτι ἦσαν ὁμοίωμα ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν. Ἐξάλλου, ἐχρειάζετο μεγίστη καὶ ἐπικίνδυνος τόλμη νὰ ἀποδώσῃ τὰ πρέποντα εἰς τὴν ἀσύγκριτον φύσιν εἰς τὴν κατωτέραν καὶ μεγάλως ὑπολειπομένην ἐκείνης.

γ' * Ἄλλ' ὅτε κατώτερος εἶναι, οὔτε διαφέρει ὁ Υἱὸς τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὅχι μόνον αὐτὰ ἐτόλμησεν ὁ Παῦλος νὰ εἰπῆ περὶ Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα παρόμοια, ἄλλωστε τὴν φράσιν «ἐξ οὐ», ποῦ οὐ κατὰ προτίμησιν τὴν ἀπονέμειμς μόνον εἰς τὸν Πατέρα, τὴν χρησιμοποιεῖ καὶ διὰ τὸν Υἱόν, ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, ὅταν λέγῃ «ἐξ οὐ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἀφῶν καὶ συν-

20. Ἀξιοσημειώτος ἡ ἐπισημάνει αὐτῆ τῆς φράσεως «δι' αὐτοῦ».

21. Ἰωανν. 5, 21.

22. Ψαλμ. 101, 26.

* Ἐδῆ ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀπαριθμῶν, ὅτι αἱ φράσεις «ἐξ οὐ», «δι' αὐτοῦ» καὶ «ἐν ἑαυτῷ», ἀποδίδονται ἐν τῇ Γραφῇ ἐναλλάξ καὶ εἰς τὰ πρὶν πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸς δήλωσιν τῆς ταυτότητος τῆς οὐσίας αὐτῶν. Ἀκολουθεῖ ἐπισημάνει τὸν χωρίον φέρει τὸν ἀντιθέτου, ἐπὶ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ «ἡ σκοτία ἀπὸ οὐ κατέλαθε».

δέσμων επιχορηγούμενον και συμβιβαζόμενον αὐξεῖ εἰς τὴν αὐξησιν τοῦ Θεοῦ»²³. Καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ σὰς ἀποστομώνει καὶ μὲ ἄλλα, ὅπως μὲ τὸ «δι' οὐ», τὸ ὁποῖον, ἐνῶ λέγει εἰς τὴν ἐκφράζει ἔλαττωσιν, τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν Πατέρα· «Πιστός ὁ Θεός, λέγει, «δι' οὐ» προσεκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ»²⁴. Καὶ πάλιν, «διὰ τοῦ θελήματος αὐτοῦ»²⁵. Καὶ ἄλλο, «ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα»²⁶. Ὡστε ἡ «ἐξ οὐ» δὲν ἔχει ἀποδοθῆ μόνον εἰς τὸν Υἱόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα, διότι καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ ὁ ἄγγελος ἐνεγε· «Μὴ φοβηθῆς νὰ παραλάβῃς τὴν Μαριάμ τὴν γυναῖκα σου, διότι τὸ ἐντός αὐτῆς γεννηθὲν εἶναι «ἐκ» Πνεύματος Ἁγίου»²⁷, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ «ἐν ᾧ», ποῦ ἀποδίδεται εἰς τὸ Πνεῦμα, δὲν διατάζει καθόλου ὁ Προφήτης νὰ τὸ ἀποδώσῃ καὶ εἰς τὸν Θεόν, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Ἐν τῷ Θεῷ θὰ κάμωμεν ἀνδρογαθίας»²⁸.

Καὶ ὁ Παῦλος, «θεόμιμος», λέγει, «εἰ πως ἦδη ποτὲ εὐδοκώθησομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς»²⁹. Καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ πάλιν χρησιμοποιοῖ τοῦτο, λέγων· «Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»³⁰. Καὶ θὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι αἱ λέξεις αὗται συνεχῶς καὶ πολλὰς φορές ἐξ ὀλοκλήρου ἀλλάσσουσιν σημασίαν καὶ θέσιν, αὐτὰ δὲ δὲν θὰ συνθέσαιν, ἐάν παντοῦ δὲν ὑπῆρχεν ὡς κοινὴ θάσις ἡ

23. Κολοσ. 2, 19.

24. Α' Κορινθ. 1, 9.

25. Ἔφεσ. 1, 1.

26. Ρωμ. 11, 36.

27. Ματθ. 1, 20.

28. Ψαλμ. 58, 14.

29. Ρωμ. 1, 10.

30. Ἔφεσ. 1, 1.

αὐτῆ οὐσίας³¹. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίση, ὅτι τὸ «ἄρα δι' αὐτοῦ ἔγιναν» λέγεται τώρα περὶ τῶν σημείων —διότι περὶ αὐτῶν ὠμίλησαν οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί—, προσθέτει μετὰ ταῦτα τὰ ἑξῆς· «Εἰς τὸν κόσμον ἦτο, καὶ ὁ κόσμος ἔγινε δι' αὐτοῦ», ἀλλ' ὅχι τὸ Πνεῦμα, διότι τὸ Πνεῦμα δὲν ὑπάγεται εἰς τὰ δημιουργήματα, ἀλλ' εἰς αὐτὰ ποῦ εὐρίσκονται ὑπεράνω πάσης δημιουργίας.

Ἄλλ' ὅς ἐξετάσωμεν ἀκολουθῶν τὰ ἑξῆς, καθ' ὅσον ὁ Ἰωάννης, ἀφοῦ εἶπε περὶ τῆς δημιουργίας, ὅπως, ὅτι «ἄρα ἔγιναν δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἔγινεν οὔτε ἓν, τὸ ὁποῖον ἔγινε», προσθέτει καὶ τὸν περὶ τῆς Προνοίας λόγον, λέγων ὅτι «ἐν αὐτῷ ἦτο ζωὴ». Καὶ διὰ νὰ μὴ διατηρῇ κανεὶς ἀμφιβολίας, πῶς δι' Αὐτοῦ ἔγιναν τὰ ἀφαντάτως πολλὰ καὶ ἐξαιρετικῶς μεγάλα ἔργα, συνεπλήρωσεν, ὅτι «ἐν αὐτῷ ἦτο ζωὴ». Συμβαίνει, ὅτι ἀκριβῶς καὶ μὲ τὴν πηγὴν, ἡ ὁποία γεννᾷ ἀδύσους. Ὅπως, δηλαδὴ, τὴν πηγὴν, ὅσον καὶ ἂν ἀφαιρέσης, καθόλου δὲν τὴν μειώνει, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Μονογενοῦς, ὅσα καὶ ἂν πιστώσης ὅτι παρήγογε καὶ ἐδημιούργησε, δὲν πρέπει οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ φαντασθῆς, ὅτι ἠλαττώθη. Μᾶλλον ὅμως θὰ ἀναφέρω τὸ παράδειγμα τοῦ φωτός, τὸ ὁποῖον εἶναι πιὸ οἰκείο καὶ γνωστὸ καὶ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος προσέθεσεν εὐθὺς ἀμέσως, ὅταν εἶπε· «Καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τὸ Φῶς». Ὅπως, δηλαδὴ, ἀκριβῶς τὸ φῶς, ὅσα μωριάθως δημιουργημάτων καὶ ἂν φωτίσῃ, τίποτε δὲν χάνει ἀπὸ τὴν λαμπρότητά του, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς καὶ πρὸ τῆς δημιουρ-

31. Οἱ πνευματικοὶ ἀπέδιδον τὴν φωνὴν «ἐξ οὐ» ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Πατέρα, τὴν «δι' οὐ» εἰς τὸν Υἱόν καὶ τὴν «ἐν ᾧ» εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ προσεπάθουν νὰ ἀποδείξουν, ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς τὸν Πατέρα. Ὁ ἱερός Χριστολόγος ἀπέδειξε, ὅς εἶδωμεν, διὰ παραθέσεως πολλῶν χωρίων ἐκ τῆς Γραφῆς, ὅτι αἱ ἐφάσεις αὗται ἀποδίδονται ἀδιακρίτως καὶ εἰς τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ταῦτα, ἐπιλέγει ὁ ἱερός Πιότης, καθὼς ἂν ἀνέβῃ, μὴ πάντως κατὰ τῆς πότῃς οὐσίας διακεκμημένης.

γίας και μετά την δημιουργίαν, παραμένει ὁ αὐτός, χωρίς νά ὑφίσταται καμμίαν ἀπολύτως ἐλάττωσιν, ἢ ἀτολίαν καί ἀδυναμίαν ἀπό τὴν πολλὴν δημιουργίαν. Ἄλλὰ παραμένει πάντοτε ὁ ἴδιος, ἀμετάβλητος, ἔστω καὶ ἂν χρειασθῆ νά παραχθοῦν μύριοι, ἄπειροι τέτοιοι κόσμοι καὶ ἑπαρκεῖ δι' ὅλους ὅχι μόνον πρὸς δημιουργίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς συντήρησιν καὶ διατήρησιν αὐτῶν μετὰ τὴν δημιουργίαν, διότι ἐδῶ τὸ θῆμα τῆς ζωῆς δέν σημαίνει μόνον τὴν δημιουργίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρόνοιαν πρὸς συντήρησιν τῆς δημιουργίας. Καὶ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον μᾶς προλέγει καὶ ἀρχίζει τὰς θαυμαστάς αὐτάς καὶ καλὰς εἰδήσεις. Διότι, ἐφ' ὅσον ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἡ ζωὴ, ἐχάθη ἡ δύναμις τοῦ θανάτου, καὶ, ἐφ' ὅσον ἔλαμψε μέσα μας τὸ φῶς, ἐχάθη πλέον τὸ σκοτάδι καὶ παραιμένει εἰς ἡμᾶς διὰ παντός ἀμετακίνητος ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος ἀδυνατεῖ νά ὑπερισχύσῃ αὐτῆς. Ὡστε, ἐκεῖνο ποῦ ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ περὶ Αὐτοῦ κυρίως ἠμπορεῖ νά λεχθῆ, ὅτι δηλοῦσθ «ἐντός αὐτοῦ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν»³². Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε, διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ ἐκτίσθησαν τὰ πάντα καὶ τὰ πάντα συντηροῦνται δι' αὐτοῦ»³³. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχει ὀνομασθῆ ρίζα καὶ θεμέλιον.

Ὅταν δὲ ἀκούσῃς, ὅτι ἐν αὐτῷ ἦτο ζωὴ, νά μὴ τὸν θεωρήσῃς σύνθετον, διότι λέγει ἀκολούθως καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς: «διότι ὅπως ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, ἔτσι ἔδωκεν καὶ εἰς τὸν Υἱὸν νά ἔχη ζωὴν ἐν ἑαυτῷ»³⁴. Καὶ ὅπως δέν θά εἴπῃς, περὶ τοῦ Πατρὸς, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ὅτι εἶναι σύνθετος, ἔτσι οὔτε περὶ τοῦ Υἱοῦ, διότι καὶ ἄλλου λέγει, ὅτι «Ὁ Θεὸς εἶναι φῶς»³⁵, καὶ

³². Πρῶτ. 13, 28.

³³. Κολοσ. 16, 17.

³⁴. Ἰωάν. 5, 26.

³⁵. Α' Κοθολ. Ἰωάν. 1, 5.

πάλιν, ὅτι «κατοικεῖ φῶς ἀπρόσιτον»³⁶. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ, ὅχι διὰ νά φατασθῶμεν σύνθεσιν, ἀλλὰ διὰ νά ἀνέλθωμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὸ ὕψος τῶν δογμάτων. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο δυνατόν μεταξύ τῶν πολλῶν μερικῶν νά μὴ ἠμποροῦσαν εὐκόλως νά ἀντιληφθοῦν, κατὰ ποῖον τρόπον ἡ ζωὴ Αὐτοῦ εἶναι ἐνυπόστατος, ἐν ἀρχῇ μὲν εἶπεν ἐκεῖνο τὸ ταπεινότερον, ἔπειτα δὲ ἀφοῦ προητοιμάσθησαν καταλλήλως τοὺς ὁδηγεῖ πρὸς τὸ ὑψηλότερον. Διότι ἐκεῖνος ποῦ εἶπεν, ὅτι «ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νά ἔχη ζωὴν ἐν ἑαυτῷ»³⁷ ἐκεῖνος πάλιν λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ»³⁸ καὶ πάλιν «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς»³⁹. Καὶ τί εἶδους, πές μου, εἶναι τοῦτο τὸ φῶς; Δέν εἶναι τέτοιο αἰσθητὸν, ἀλλὰ νοητὸν, ποῦ φατίζει αὐτὴν τὴν μυχίην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς πρόκειται νά διδάσκῃ, ὅτι «οὐδεὶς ἠμπορεῖ νά ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, ἐάν δέν ἐλκύσῃ αὐτὸν ὁ Πατὴρ»⁴⁰, δι' αὐτὸ ἀφοῦ ἐπρόλαθεν ἐδῶ ὁ Εὐαγγελιστῆς εἶπεν, ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ φατίζων, διὰ νά μὴ ἠποστηρίζῃς ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Πατέρα. Ἐστω καὶ ἂν ἀκούσῃς κάτι τέτοιο περὶ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Υἱὸν, «διότι ὅλα, λέγει, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ μου ἰδικὰ μου εἶναι»⁴¹.

Κατὰ πρῶτον λοιπὸν μᾶς ἐδίδαξε περὶ τῆς δημιουργίας, ἔπειτα μᾶς ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς μυχίης, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔφερε μὲ τὸν ἐρχομὸν του. Αὐτὰ μάλιστα ὑπαινισσόμενος ὁ Εὐαγγελιστῆς εἰς μίαν μικρὰν φράσιν, τὴν ἀκόλουθον, εἶπε: «Καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων». Καὶ δέν εἶπεν «ἦτο τὸ φῶς τῶν Ἰουδαίων», ἀλλὰ γενικῶς «τῶν ἀνθρώπων», διότι δέν προσήλθον μόνον Ἰουδαῖοι εἰς αὐτὴν τὴν ἀληθῆ γνῶσιν, ἀλλὰ

³⁶. Α' Τιμοθ. 6, 16.

³⁷. Ἰωάν. 5, 26.

³⁸. Ἰωάν. 14, 6.

³⁹. Ἰωάν. 8, 12.

⁴⁰. Ἰωάν. 6, 44.

⁴¹. Ἰωάν. 16, 15.

καὶ Ἕλληνας καὶ τὸ φῶς τοῦτο ὑπῆρχε ἐνώπιον Ἰωαν καὶ προσεφέρετο εἰς Ἰωαν. Διὰ ποῖον ἕως λόγον δὲν προσέθεσε καὶ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλ' εἶπεν ὅτι ἦτο τὸ φῶς «τῶν ἀνθρώπων» μόνον; Διότι τώρα ὁ λόγος του εἶναι περὶ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ πρὸς αὐτοὺς ἦλθε νὰ εὐαγγελισθῇ τὰ ἀγαθὰ. «Καὶ τὸ φῶς φέγγει εἰς τὸ σκότος»⁴². Σκότος ὀνομάζει καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν πλάην, διότι, ἐνῶ αὐτὸ ἐδῶ τὸ αἰσθητὸν φῶς δὲν φωτίζει εἰς τὸ σκότος, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐν τούτοις τὸ κήρυγμα τοῦτο ἔλαμψεν ἐνώπιον τῆς ἐπικρατοῦσης πλάνης καὶ τὴν ἐξηφάνισε. Καί, ὅταν κατήλθεν εἰς τὸν θάνατον, ὑπερίσχυεν αὐτοῦ τόσον πολὺ, ὥστε ἀπηλευθέρωσε καὶ αὐτοὺς ποὺ ἤδη κατείχοντο ὑπ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν τὸ κατενίκησεν, οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε ἡ πλάην, ἀλλ' εἶναι παντοῦ εὐχάριστον καὶ λάμπει μὲ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν, δι' αὐτὸ λέγει: «Καὶ τὸ σκότος δὲν κατέλασθεν αὐτό»⁴³. Καὶ διότι εἶναι ἀκατανίκητον καὶ δὲν ἀγαπᾷ νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὰς ψυχὰς ἐκεῖνων, ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ φωτισθοῦν.

δ' * Ἐάν πάντως δὲν τοὺς προσεῖλκυεν Ἰωαν, μὴ σὲ ἀνησυχῇ, διότι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ὀδηγεῖ κοντὰ του θείως καὶ ἀναγκαστικῶς, ἀλλὰ κατόπιν ἐλευθέρως θελήσεως καὶ διαθέσεως. Μὴ λοιπὸν κλείσῃς τὴν πόρταν εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ φῶς καὶ θὰ ἀπολαύσῃς μεγάλην ἱκανοποίησιν. Τὸ φῶς τοῦτο ἔρχεται διὰ τῆς πίστεως καὶ ὅταν ἔλθῃ φωτίζει πλουσίως, μὲ τὴν ἀφθονίαν τῆς λάμψεώς

42. Ἰωάν. 1, 5.

43. Ἰωάν. 1, 5.

* Τὸ θέμα τῆς τελευταίας παραγράφου εἶναι ἡθικόν. Ὁ Θεὸς Χριστὸς οὐκ ἐπιβάλλει τοὺς ἀκούοντας νὰ καθαρῶσιν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀπὸ καθε ἀμαρτίας, εἰς νὰ καταστῶν ἄξιον νὰ ἴδῃν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος ἔσῃ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἐπιβάλλει μὲ τὸν καθῆμενον εἰς τὸ σκοτάδι καὶ μὴ ἐπιμένον ἐξ αἰτίας αὐτοῦ νὰ διακρίνῃ τοὺς φίλους ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς καὶ γενικῶς τὰ πράγματα μεταξὺ τῶν.

του, αὐτὸν ποὺ τὸ ὑπεδέχθη. Καὶ ἂν παρέχῃς εἰς αὐτὸ θίον καθαρὸν, παραμένει καὶ κατοικεῖ συνεχῶς ἐντὸς σου. «Ἐάν κάποιος μὲ ἀγαπᾷ, θὰ φυλάξῃ τὰς ἐντολάς μου καὶ θὰ ἔλθωμεν ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ πρὸς αὐτόν, λέγει, καὶ θὰ κατοικήσωμεν εἰς αὐτόν»⁴⁴. Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸ ἡλιακὸν φῶς, ποὺ δὲν ἔμπορεῖς νὰ τὸ χαίρῃσαι, καθὼς πρέπει, ἂν δὲν κρατᾷς ἀνοικτὰ τὰ μάτια σου, ἔτσι δὲν ἔμπορεῖς νὰ συμμετάσχῃς πλουσίως καὶ εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν πνευματικὴν λαμπρότητα, ἂν δὲν ἀνοιξῇς καλὰ τὸ μάτι τῆς ψυχῆς καὶ δὲν τὸ κάμῃς νὰ ἐλέηθῃ καθαρὰ καὶ γρήγορα πρὸς Ἰωαν τὰς κατευθύνσεις. Πῶς ἕως γίνεται τοῦτο; Ὅταν καθαρῶσιν τὴν ψυχὴν ἀπὸ ἅλα τὰ πάθη, διότι ἡ ἀμαρτία εἶναι σκοτάδι καὶ μάλιστα σκοτάδι βαθύ καὶ εἶναι φανερόν ὅτι ἐνεργεῖ κατὰ τρόπον ὑπουλοῦ καὶ ἀσυνείδητον, «διότι καθεὶς ποὺ πράττει τὰ φαῦλα μισεῖ τὸ φῶς καὶ δὲν πλησιάζει πρὸς τὸ φῶς»⁴⁵, καὶ, «αὐτὰ ποὺ γίνονται κρυφῶς εἶναι αἰσχροὶ καὶ νὰ λέγῃ κανεὶς»⁴⁶. Ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ σκοτάδι, ποὺ δὲν γνωρίζει κανεὶς φίλον, οὔτε ἐχθρόν, ἀλλ' ἀγνοεῖ ἅλα τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ἀμαρτίαν, διότι καὶ ὁ πλεονέκτης δὲν ἐξχωρίζει τὸν φίλον ἀπὸ τὸν ἀντίπαλον καὶ ὁ φθονερός ἀκόμη καὶ τὸν πλησιέστερον συγγενῆ ἐλέπει ὡς ἐχθρόν του καὶ ὁ κακὸς ὁμοίως κηρύττει τὸν πόλεμον πρὸς Ἰωαν καὶ γενικῶς ὁ διαπράττων τὴν ἀμαρτίαν δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τοὺς μεθυσαμένους καὶ παράφρονας εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔμπορεῖ καὶ αὐτὸς νὰ διακρίνῃ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων.

Καὶ ὅπως, μέσα εἰς σκοτάδι τῆς νύκτας, τὰ ἐλέπομεν ἅλα ὁμοίως καὶ τὸ εὐλο καὶ τὸ μαλῶδι καὶ τὸν σίδηρον καὶ τὸν ἀργυρον καὶ τὸ χρυσάφι καὶ κάθε ἄλλο πο-

44. Ἰωάν. 14, 23.

45. Ἀποκ. 3, 20.

46. Ἰησοῦ. 5, 12.

λύτιμο μέταλλο, επειδή αποκυιάζει τὸ φῶς, ποὺ τὰ κάνει ἄλλα εὐδιάκριτα. ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ ζῆ θίον ἀκάθαρτον καὶ ἀσεβῆ δὲν γνωρίζει τὴν ἀρετὴν τῆς σωφροσύνης, δὲν γνωρίζει τὴν ὁμορφιά τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, διότι μέσα εἰς τὸ σκοτάδι, καθὼς εἶπα προηγουμένως καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀπλωμένοι πολῦτοι λίθοι, δὲν δεικνύουν τὸ κάλλος των, ἔχι διότι τοῦτο δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν των, ἀλλὰ διότι τὸ ἀγνοοῦν οἱ παρόντες.

Καὶ δὲν συμβαίνει εἰς ἡμᾶς, ποὺ ζῶμεν εἰς τὰς ἀμαρτίας, μόνον τοῦτο τὸ φοβερόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ζῶμεν μέσα εἰς συνεχῆ φόβον. Καὶ καθὼς οἱ θαβίζοντες μέσα σὲ ἀσέλγηον νύκτα τρέμουσι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπάρχη κανεὶς διὰ νὰ τοὺς φοβίξει, ἔτσι τρέμουσι καὶ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀμαρτίαν καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχη κανεὶς διὰ νὰ τοὺς ἐλέγῃ καὶ φοβοῦνται καὶ ὑποπτέονται τὰ πάντα, ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ τὴν συνείδησίν των καὶ ἄλλα εἰς αὐτοὺς εἶναι γεμάτα ἀπὸ φόβον καὶ ἀγωνίαν. ἄλλα τὰ ἐλέπουν ὑπόπτως, ἄλλα τὰ φοβοῦνται. Ἄς ἀποφύγωμεν λοιπὸν τὴν τόσον ὀδυνηρὰν ζωὴν καὶ διότι μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὀδυνηρὰν θά ἀκολουθήσῃ θάνατος, θάνατος αἰώνιος, ἐνὸς δὲν ὑπάρχει τέρμα τῆς ἐκεῖ καλᾶσεως. Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ σὲ τίποτε δὲν διαφέρουν ἀπὸ τοὺς πλανωμένους, ὅσοι ονειροπολοῦν πράγματα, ποὺ δὲν ὑπάρχουν καὶ διότι νομίζουσι ὅτι πλουτοῦν χωρὶς νὰ πλουτοῦν, φαντάζονται ὅτι ζοῦν θίον εὐχάριστον χωρὶς νὰ ζοῦν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται αὐτὴν τὴν ἀπάτην, ὅπως πρέπει, προτοῦ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραφροσύνην, προτοῦ ἀποτινάξουσι τὸν πνευματικὸν αὐτὸν ὕπνον.

Δι' αὐτὸ ὁ Παῦλος παραγγέλλει εἰς ὄλους ἡμᾶς νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ ἀγρυπνώμεν, καθὼς ὁμοίως καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς. Ὁ προσηκτικὸς καὶ ἀγρυπνῶν καὶ ἂν κυριευθῇ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, ἀμέσως συνέρχεται καὶ τὴν ἀποκρούει, ἐνῶ ὁ νωθρὸς καὶ πρόθυμος εἰς τὴν ἀμαρτίαν, δὲν ἀντιλαμβάνεται πῶς ὑποβουλώνεται εἰς αὐτὴν.

Ἄς μὴ κοιμώμεθα λοιπὸν, διότι ὁ καιρὸς, ποὺ διερχόμεθα δὲν εἶναι καιρὸς νυκτός, ἀλλ' ἡμέρας. «Ἄς περιπατήσωμεν λοιπὸν εὐσχημένως ὡς ἐν ἡμέρα»⁴⁷, διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀσχημότερον ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Εἶναι δὲ εἰς λόγον ἀσχημοσύνης ὀλιγότερον κακὸν νὰ περιφερώμεθα γυμνοί, παρά ἀμαρτάνοντες ἢ παρεκτρεπόμενοι, διότι ἐκεῖνο μὲν δὲν εἶναι τόσον μεγάλο ἔγκλημα — διότι πολλὰς φορές θὰ ἤμποροῦσε νὰ συμβῇ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς πτωχείας —, ἐνῶ ἀπὸ τὸν ἀμαρτάνοντα, δὲν ὑπάρχει τίποτε αἰσχρότερον καὶ ἀτιμότερον. Ἄς ἀναλογισθῶμεν τοὺς μεταβαίνοντας εἰς δικαστήριον, λόγω ἀρπαγῆς καὶ πλεονεξίας, πόσον αἰσχροὶ καὶ καταγέλαστοι φαίνονται, συμπεριφερόμενοι πρὸς ὄλους μὲ ἀναίδειαν καὶ θράσος καὶ διαρκῶς ψευδόμενοι. Ἡμεῖς δὲ εἴμεθα τόσον ἐλεεινοὶ καὶ ταλαίπωροι, ὥστε, ἐνῶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνεχθῶμεν ἐπάνω μας ἐνδυμα ἀπλοῦν καὶ μὴ ἀρμόζον, ἐπὶ πλέον, ἂν ἴδωμεν καὶ εἰς ἄλλον κάτι παρόμοιον, τὸ διορθῶμεν, ἐν τούτοις δὲν ἀντιλαμβανόμεθα καθόλου τὸ ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ πλησίον μας περπατοῦμε μὲ σκυμμένο ἀπὸ τὴν ντροπὴν κεφάλι. Διότι τί αἰσχρότερον ὑπάρχει, πὲς μου, ἀπὸ ἄνδρα, ποὺ ἐπισκέπεται ἀνῆθικον γυναῖκα; Τί χειρότερον ἀπὸ ὕβριστήν; Τί γελοιωδέστερον θὰ ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ συκοφάντην καὶ φθονερόν;

Διατὶ λοιπὸν αὐτὰ δὲν θεωροῦνται πόσον αἰσχρά, ὅσον τὸ νὰ περιφερώμεθα γυμνοί; Ἐξ αἰτίας μόνον τῆς συνηθείας, διότι τοῦτο μὲν οὐδεὶς ποτὲ ἔπαθε μὲ τὴν θέλησίν του, ἐκεῖνο ὅμως ἀπὸ ὄλους ἐπιχειρεῖται πάντοτε χωρὶς φόβον καὶ ἐντροπήν. Ἄν, ὅμως, κανεὶς ἤμποροῦσε νὰ εὐρεθῇ ἀνάμεσα σὲ πλῆθος ἀγγέλων, μεταξὺ τῶν ὁποίων οὐδέποτε ἔγινε κάτι τέτοιο, θὰ ἔβλεπε τότε ἀκριβῶς τὴν μεγάλην γελοιοτητα. Καὶ διατὶ λέγω διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων; Διότι εἰς αὐτὰ τὰ θασάλικα ἀνάκτορα, ποὺ εὐρίσκονται ἐδῶ, ἂν τολμήσῃ κανεὶς νὰ

εἰσαγάγη καὶ ἐκμεταλλευθῆ ἀνθρώκιν γυναῖκα, ἢ ἀν συλ-
ληφθῆ μεθυσμένος, ἢ νὰ διαπράττη οἰανδήποτε ἄλλην ἀ-
σχημίαν, τιμωρεῖται μὲ τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν. Ἐάν
δὲ εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα δὲν εἶναι ἀνεκτὸν νὰ τολ-
μᾶ κανεὶς τοιαύτας ἀσχημίας, πολὺ περισσότερον, ὅταν
ὁ βασιλεὺς εὐρίσκειται παντοῦ καὶ παρακολουθῆ τὰ γι-
νόμενα, ἀν τολμῶμεν τέτοια, θά ὑποστώμεν τὴν χειρί-
στην κόλασιν. Δι' αὐτὸ, παρακαλῶ νὰ ἐπιβεῖξωμεν εἰς
τὴν ζωὴν μας μεγάλην σωφροσύνην, πολλὴν ἠθικὴν κα-
θαρότητα. Καὶ διότι ἔχομεν βασιλέα, ποὺ παρακολου-
θεῖ συνεχῶς ὅλας τὰς πράξεις μας. Διὰ νὰ μᾶς φωτίζη
λοιπὸν πάντοτε πλουσίως τὸ φῶς τοῦτο, ὅς προσελκύ-
σωμεν αὐτὴν τὴν ἀκτίνα. Διότι ἔτσι θά ἀπολαύσωμεν
καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν βοήθειαν
καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ
ὁποῦ καὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα,
συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Σ' (6)

(Ἰωάν. α', 6—8)

«Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμέ-
νος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάν-
νης* (Ἰωάν. 1, 6).

Ἄφοῦ προοιμιακῶς μᾶς ἐξέθεσε τὰ κοπειγόντα
περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, συνεχίζων κανονικῶς τὴν διήγη-
σίν του, ἔρχεται τώρα καὶ εἰς τὸν κήρυκα τοῦ Λόγου,
τὸν ὁμώνυμόν του Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν. Σὺ ὅμως,
ὅταν ἀκούῃς ὅτι ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ μὴ φαντά-
ζεσαι ὅτι ὑπάρχει τίποτε τὸ ἀνθρώπιον εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ
λεγόμενα, διότι ἀποκαλύπτει ὅλα τὰ θελήματα Ἐκεί-
νου, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπέστειλε καὶ ὄχι τὰ ἰδικὰ του θελή-
ματα. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχει προσγορευθῆ ἄγγελος, ἀρετὴ
δὲ τοῦ ἀγγέλου εἶναι νὰ μὴ εἴπῃ τίποτε ἰδικόν του. Τὸ
δὲ «ἐγένετο» ἔδῳ δὲν φανερώνει τὸν ἐπὶ γῆς ἐρχομόν
του, ἀλλ' εἶναι δηλωτικὸν αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς, διότι τὸ
«ἐγένετο ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ» ἔχει τεθῆ ἀντὶ τοῦ
«ἀπεστάλη παρὰ Θεοῦ». Πῶς λοιπὸν ἰσχυρίζονται, ὅτι τὸ
«ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων», δὲν ἔχει λεχθῆ διὰ νὰ ἐκφρά-

* Εἰς τὴν μικρὰν ἀπὸ τὴν ἐπιτομὴν τουζῶνται τὰ ἀνάκτορα σημαία: Ὁ
Βαπτιστὴς Ἰωάννης, ὅς καὶ «ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ», τίποτε δὲν εἶπεν
ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅσα τὸν διέταξεν ὁ ἀποστολὰς αὐτὸν Θεός. Τὸ Θεός, ἐν
καὶ λέου κήρυκον, ἀπεδίδεται ὅμοιος εἰς τὸν Πατέρα. Ἦ περὶ τοῦ ἀπεστό-
του Χριστοῦ μαρτυρεῖ τὸ βούλου Ἰωάννου φανερώσει τὴν ἀέκφραστον ταπει-
νωσιν τοῦ Χριστοῦ, διότι συγκρίσῃ νὰ μαρτυρηθῆ ὑπὸ βούλου. Ὁ Ἐὐαγγελί-
στης λέγει περὶ τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅτι τοῦκ ἦν ἐκείνος τὸ φῶς, εἰς νὰ μὴ νο-
μίση κανεὶς τοῦτον ἀνώτερον τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τέλει, ὁ ἕτερος Χριστόςτοις
σημειολογεῖ τὸς ἀκούοντας μᾶλλον τὴν πίστιν νὰ ἐπιβεῖξουν καὶ εἶναι κα-
θαρόν, διότι ἡ «ἀρετὴ τῶν θεοματῶν» δὲν ἐμφατῆ εἰς τίποτε, ἐν δὲν ἔχο-
μεν καὶ «ὄσον κἀκεῖνον καὶ παλιτέραν λαμπρόν».

ση τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἀπαρῶλαξ[αν τοῦ Υἱοῦ, ἐπειδὴ ἔχει παραλειφθῆ τὸ ἄρθρον; Ἰδοὺ καὶ ἐδῶ δὲν ἔχει τεθῆ καθόλου ἄρθρον². Ἄρα γε δὲν ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Πατρὸς; Τί λοιπὸν θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν Προφήτην, ποῦ λέγει ὅτι «Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃ ὁποῖός θὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ὁδόν σου»³; Διότι τὸ «ἐμοῦ» καὶ «σου» εἶναι δηλωτικὰ δύο προσώπων.

«Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, διὰ τὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ φωτός». Τί σημαίνει τοῦτο; Ὁ δοῦλος βλέπει μαρτυρίαν περὶ τοῦ Θεοῦ, θὰ ἠμποροῦσε, ἐν ἀπορία εὐρισκόμενος, νὰ εἰπῆ κανεὶς; Ὅταν, ὅμως, τὸν ἴδῃς, ὅχι μόνον νὰ μαρτυρῆται ἀπὸ τὸν δοῦλον, ἀλλὰ καὶ νὰ προσέρχεται πρὸς τὸν δοῦλον καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Ἰουδαίους νὰ θαυμάζεται ἀπὸ τὸν δοῦλον, ἄρα γε δὲν θὰ δοκιμάσῃς μεγαλύτεραν ἐκπληξιν καὶ ἀπορίαν; Ἄλλ' οὐδεὶς λόγος ὑφίσταται ταραχῆς καὶ ἀησυχίας, ἀλλὰ μόνον ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἀνέκφραστον ἐγαθότητα. Ἄν ὁμοῦ ἐξακολουθῆ κανεὶς ἀκόμη νὰ ἐλιγγιᾶ καὶ νὰ φοβῆται, θὰ τοῦ εἰπῆ καὶ τοῦτο, τὸ ὅποιον εἶπε καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν: «Ἄφησε τώρα, διότι ἔτσι εἶναι πρέπον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐκπληρώσωμεν πάσαν δικαιοσύνην»⁴. Καὶ ἂν ταραχθῆ ἀκόμη περισσότερο, πάλιν θὰ τοῦ εἰπῆ ἐκεῖνος, ποῦ εἶπε πρὸς τοὺς

2. Τὸ θέμα αὐτὸ ἔχει ἡθελοῦς ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος εἰς τὴν τρίτην παράγραφον τῆς 3' ἐπιτομῆς. Ἐδῶ, παρεμπιπτότως, ἀποσημαίνει τὸ ἄρθρον «θεοῦ» τῆς φράσεως «ἐγένετο ἀνθρώπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ καὶ ἐναντίον τῆν ἀπαρίτην του, ὅτι τὸ ἄρθρον «θεοῦ» τῆς φράσεως «καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος» δὲν ἀπαρῶλαξ ἐστὶν ὁ λόγος εἶναι κατώτερος τοῦ Πατρὸς, ἢ ὅσον τὸ «θεοῦ» ἀνάρθως ἀποδοθῆται πολλῶν καὶ εἰς τὸν Πατέρα. Ἀποτελεῖ ἀπάντησιν πρὸς τοὺς αἰρετικούς, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ εἴρουν ἐπιμέτιστα, διὰ τὴν πολυεπίσημον τὴν «ἡμετέραν», καὶ «καὶ πατέρα καὶ υἱόν» τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

3. Ματθ. 1, 2.

4. Ματθ. 3, 15.

Ἰουδαίους, καὶ πρὸς αὐτόν, ὅτι «ἀπὸ ἀνθρώπων δὲν λαμβάνω τὴν μαρτυρίαν»⁵. Ἐάν, λοιπόν, δὲν ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς τῆς μαρτυρίας, ἐξ αἰτίας τίνος ἀπεστάλη ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τὸν Θεόν; Ὅχι, πάντως, διότι ἔχει ἀνάγκην μαρτυρίας—αὐτὴ ἡ σκέψις ἀποτελεῖ τὴν χειροτέραν θλασφήμιον— ἀλλὰ, τότε, διατί;

Αὐτὸς ὁ Ἰωάννης διδάσκει, λέγων «διὰ τὴν πιστεύω σου εἶμι δι' αὐτοῦ». Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι «ἀπὸ ἀνθρώπων δὲν λαμβάνω τὴν μαρτυρίαν»⁶, διὰ τὴν νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους, ὅτι ἀντιφάσκει πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, μὲ τὸ νὰ λέγῃ, ἄλλοτε μὲν «Ἄλλος εἶναι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ καὶ γνωρίζω ὅτι εἶναι ἀληθὴς ἡ μαρτυρία του»⁷, ὑπαινισσόμενος τὸν Ἰωάννην, ἄλλοτε δὲ «Ἀπὸ ἀνθρώπων δὲν λαμβάνω τὴν μαρτυρίαν»⁸, συμπληρώσει, δίδων ταχέως τὴν λύσιν, τὰ ἀκολουθῶν λεγόμενα: «Ἀλλὰ λέγω αὐτὰ διὰ τὴν σωθῆτε αἰεὶς»⁹, ὡς νὰ ἔλεγεν «Διότι εἶμι μὲν Θεὸς καὶ γνήσιος Υἱὸς Θεοῦ καὶ τῆς ἀφθόρου ἐκείνης καὶ μακαρίας θείας οὐσίας καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην οὐδενός, διὰ τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ, καθ' ὅσον, ἔστω καὶ ἂν κανεὶς δὲν ἐπιθυμῆ νὰ πράττῃ τοῦτο, ἐγὼ, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ σὲ τίποτε δὲν μειώνομαι εἰς τὴν ἰδικὴν μου φύσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνδυναμίζομαι διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πολλῶν, κατέθηκα, ἕνεκα τούτου ἀκριβῶς, σὲ τέτοια ταπεινότητα, ὥστε καὶ εἰς ἀνθρώπων νὰ ἐπιτρέψω νὰ κάμῃ τὴν περὶ ἐμοῦ μαρτυρίαν»¹⁰. Ἐνεκα, λοιπόν, τῆς πρὸς τὰ χαμηλά ροπῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀσθενείας τῶν Ἰουδαίων, τόσον ἀπλοῦ-

5. Ἰωάν. 5, 34.

6. Ἀδελφί.

7. Αἰτῶν, 5, 32.

8. Αἰτῶν, 5, 34.

9. Ἀδελφί.

10. Εἶναι κατὰ τὸν τρόπον ἀπλοῦν καὶ ἔλαττον ἐπισημῶν τῆς φαινομενικῆς ἀντιφάσεως μεταξὺ τῶν δύο προαναφερθέντων χωρίων.

στέρα εις αὐτούς και εὐκολωτέρας ἐπρόκειτο νά γίνεσαι ἢ πρὸς Αὐτὸν πιστεῖς.

Ὅπως λοιπὸν περιεβλήθη ἀνθρωπίνην σάρκα, διὰ νά μὴ τοὺς ἀφανίσῃ θεοὺς, ἐμφανιζόμενος μὲ γυμνὴν τὴν Θεότητα, ἔτσι ἀπέστειλε και ἀνθρώπον κήρυκα, διὰ νά προσέρχωνται εὐκολωτέρας οἱ τότε ἀκροαταί, ἀκούοντες τὴν συγγενῆ πρὸς αὐτοὺς ἀνθρωπίνην φωνήν. Ἐπειδὴ, ὅτι θεοσάως δὲν εἶχε κομμίαν ἀνάγκην τῆς μαρτυρίας ἐκείνου, ἀρκοῦσε νά δειλῇ τὸν ἑαυτὸν του μόνον, ὅπως ἦτο μὲ γυμνὴν τὴν οὐσίαν και θά ἐξεπλήρουντο θεοὶ. Ἀλλά δὲν ἐπράξε τοῦτο, διὰ τὸν λόγον ποὺ ἀνέφερα προηγουμένως, διότι θεοὺς θά τοὺς ἐξηφάνιζε, ἐφ' ἃσον οὐδεὶς δύναται νά ἀνθέξῃ τὴν προσέγγισιν ἐκείνου τοῦ ἀπροσίτου, διὰ τὸν ἀνθρώπον, φωτός. Δι' αὐτό, καθὼς ἦδη εἶπα, ἐφόρεσε και ἀνθρωπίνην σάρκα και εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς συναθρώπους μας ἀπέθεσε τὴν μαρτυρίαν, ἐπειδὴ ἔκαμε τὰ πάντα διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων και ἀπέβλαψεν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἰδικὴν του ἀξίαν, ἀλλά και εἰς τὴν ἀνετον κατανόησιν και τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων. Τοῦτο δὲ ὑπαναστάμενος και ὁ ἴδιος, ἔλεγε: «Αὐτὰ λέγω διὰ νά σωθῆτε σεις»¹¹. Ἀλλά και αὐτός ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, λέγων τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Δεσπότη, ἀφοῦ εἶπε: «Διὰ νά μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός», προσέθεσε: «Διὰ νά πιστεύουν θεοὶ δι' αὐτοῦ», ποὺ σημαίνει, δι' ὀλίγων, τὰ ἑξῆς: «Μὴ νομίσης ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς διὰ τοῦτο ἦλθε νά μαρτυρήσῃ, διὰ νά προσθέσῃ κάτι πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ Δεσπότη, δὲν ἦλθε δι' αὐτό, ἀλλά διὰ νά πιστεύσουν δι' αὐτοῦ οἱ ὁμόφυλοί του». Και ὅτι τοῦτο εἶπε, σπεύδων ἐκ τῶν προτέρων νά ἀπομακρύνῃ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὑποψίαν, εἶναι φανερόν και ἐξ ἐκείνων, ποὺ εἶπε μετὰ ταῦτα, διότι συνεπλήρωσε: «Δὲν ἦτο ἐκεῖνος τὸ φῶς».

11. Ἰωάν. 5, 34.

Ἄν ὁμως διὰ τῆς ἐπαναλήψεως αὐτῆς, δὲν ἀποσκοποῦσεν εἰς τὴν ἀπομάκρυσιν αὐτῆς τῆς ὑπονομίας, τότε τὸ λεγόμενον ἐπλεόναζεν ἀπλῶς και ἦτο περιττὴ ταυτολογία, παρά σαφήνεια διδασκαλίας, διότι, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι ἀπεστάλη, «διὰ νά μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός», διὰ ποῖον λόγον προσέθεσε: «δὲν ἦτο ἐκεῖνος τὸ φῶς»; Δὲν τὸ προσέθεσεν ἀπλῶς και ἀδίκως, ἀλλ' ἐπειδὴ, ὅπως οὐμφαίνει συχνά εἰς ἡμᾶς, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δίδει τὴν μαρτυρίαν φαίνεται ὡς νά εἶναι ἀνώτερος ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποῖου μαρτυρεῖ, πολλές φορές μάλιστα και περισσότερον ἀξιοπίστος, διὰ νά μὴ φαντασθῇ κοκεῖς και μὲ τὸν Ἰωάννην κάτι τέτοιο, ἀνήρεσεν αὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν πονηρὰν αὐτὴν ὑποψίαν, και, ἀφοῦ τὴν ἀπέκοψε ἀπὸ τὴν ρίζαν, ἔδειξε ποῖος μὲν εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ δίδει τὴν μαρτυρίαν, ποῖος δὲ ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποῖου δίδεται ἡ μαρτυρία και πόση εἶναι ἡ διαφορά μεταξὺ τοῦ μαρτυρομένου και τοῦ μαρτυροῦντος. Και ἀφοῦ ἔκαμε τοῦτο και ἔδειξε τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν του, ἐπροχώρησεν ἔτσι ἀφοῦτα και εἰς τὸν ὑπόλοιπον λόγον και ὁτιδήποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ παράλογα ἐνόμισεν ὅτι θά ἠδύνατο νά εἰσχωρῇ ὑπόουλα και κρυφά εἰς τὰς διανοίας τῶν ἀνοητοτέρων, ἀφοῦ μὲ κάθε ἀκρίθειαν τὸ ἀπειμάκρυνεν ἀπὸ τὴν μέσσην, ἔτσι ἐφεξῆς εὐκόλα και ἀνεμπόδιστα ἐναπέθετεν εἰς θεοὺς τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας.

Ἄς εὐχηθῶμεν λοιπὸν μαζί μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νοημάτων τούτων και τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων, νά μεταστραφῇ και ἡ ζωὴ μας και ἡ ἐν γένει πολιτεία μας νά γίνῃ ἠθικῶς λαμπρὰ και ἀπολύτως καθαρὰ, ἐπειδὴ σὲ τίποτε δὲν ὠφελοῦν αὐτὰ, ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἐνώπιόν μας ἔργα ἀγαθὰ. Διότι και ἂν ἔχαμεν ὅλην τὴν πίστιν και κατονοῶμεν πλήρως τὰς Γραφὰς, εἴμεθα ὁμως ἐρημοί, γυμνοί και ἀπροστάτευτοι ἐξ ἐπάμεως ἠθικοῦ θεοῦ, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νά εὐρεθῶμεν εἰς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως και νά κατακαϊώμεθα αἰώνως εἰς τὴν ἀβυσσῶς.

στον φλόγα της. Διότι, όπως εκείνοι, οι οποίοι έπραξαν τὰ κατὰ, θὰ ἀναστηθοῦν εἰς αἰώνιον ζωὴν, ἔτσι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐτόλμησαν νὰ πράξουν τὰ ἀντίθετα, εἰς αἰώνιον κόλασιν, ἢ ὅποια δὲν ἔχει ποτὲ τέλος. Δι' αὐτὸ ἄς φροντίσωμεν με' κάθε τρόπον, ὥστε τὸ ἐκ τῆς ὀρθῆς πίστεως κέρδος μας, νὰ μὴ τὸ καταστρέψωμεν με' τὴν φαυλότητα τῶν ἔργων μας, ἀλλ' ἀφοῦ εὐδοκμήσωμεν καὶ εἰς αὐτὰ, νὰ ἀντικρύσωμεν με' παρησίαν τὸν Χριστόν, διότι καμμιὰ ἄλλη μακαριότης δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξαμοιωθῇ με' αὐτήν. Καὶ εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀξιοθῶμεν ὧτων αὐτῶν, πράττοντες τὰ πάντα πρὸς δόξαν Θεοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸν Μονογενῆ Του Υἱὸν καὶ εἰς τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ζ' (7) (Ἰωάν. α', 9).

«Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 1, 9).

α' * Δι' αὐτὸ, πολυπλόητα τέκνα, σὰς προσφέρομεν τμηματικῶς τὴν φιλοξενίαν με' τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὰς Γραφὰς νοήματα καὶ δὲν σὰς τὰ δίδομεν ὅλα μαζί, διὰ νὰ γίνῃ εὐκόλη ἢ ἀπὸ μέρους σὰς διαφύλαξις τῶν συνεχῶς προσφερομένων. Διότι τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ με' τὴν οἰκοδόμησιν οἰκίας, ἐκεῖνος τοῦ, χωρὶς νὰ ἔχουν στερεωθῇ οἱ προηγουμένως τοποθετηθέντες λίθοι, τοποθετεῖ ἄλλους ἐπάνω εἰς αὐτούς, οἰκοδομεῖ τοίχον τελείως σαθρὸν καὶ εὐκόλως καταβαλλόμενον, ἐκεῖνος δὲμος, τοῦ περιμένει προηγουμένως νὰ στερεωθῇ κατὰ τὸ χαλίκι καὶ ἔπειτα ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ οἰκοδομήσῃ τὸ ὑπόλοιπον, κατασκευάζει ὅλην τὴν οἰκίαν με' ἀσφάλειαν, ὄχι προσωρινῇ καὶ ἐσθιάλῳτῳν, ἀλλὰ μόνιμον καὶ σταθεράν. Αὐτοὺς τοὺς οἰκοδόμους μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οἰκοδομοῦμεν τὰς ψυχὰς σὰς, κατ' ὅσον φοβοῦμεθα, μήπως ἢ προσθήκη τῶν νέων τοιμημάτων, ἐφ' ὅσον αὐτὰ εἶναι ἀκόμη νωπὰ καὶ ὡς ἐκ τοῦ-

* Ἡ κατασκευή τῶν ἔργων τῆς ἀθεοποίητος γνώσεως εἶναι ὀρθρὴ γνώσις, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος προσδοκᾷ μείζονος γνώσεως ὑπερέξῃ τῆς ἐπινοήσεως καὶ ἔχει μόνον ἐν ἑαυτῷ τὸ ἴδιον, ὅς ἤλπιεν, ἀλλὰ καὶ ἐξέπεσον εἰς τὴν ἐπινοήσῃ τῶν θανάτου καὶ ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ εἶναι τοῦ μὴ κρῖναι ἔχοντες. Δι' αὐτὸ ὁ χριστιανός, κατὰ τὸν θεῖον Χριστότατον, ὀφείλει νὰ μὴ ζητῇ νὰ καταλήσῃ ἀντικείμενα, τὰ ἑαυτὸν ὑπερβαίνοντες τὰς ἀποκαταστάσεις του θανάτου, ὅπως, πρὸς εἰπεῖν, πρὸς τὸ Λόγον, ἵδῃ ἐν τοῦ Πατρὸς, δὲν εἶναι νεώτερος, ἀλλὰ συνάνταρος πρὸς Αὐτὸν κ.λπ., διότι ἔτσι ὁ διάβολος εἰρλακεὶ καὶ τὸν ἀπέλλογον νὰ ἐμβέλλῃ εἰς ἀπιστίαν τὸν πολυπραγμονοῦσα τὰ ὑπερ-ἑαυτοῦ, ἔχοντα, ἐν περιλήξει, εἰς τὴν παράσῃν ἐπιπέταν.

του καταθή, θλάψη και τὰ προηγούμενα, μὴ δυναμένης τῆς διανοίας νὰ συγκρατῆ ἅλα αὐτὰ μαζί.

Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτό, ποῦ μᾶς ἀνεγκώσθη σήμερον; «Ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ὁποῖον φωτίζει κάθε ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Ἐπειδὴ δηλαδὴ προηγουμένως, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἔλεγεν ὅτι ἦλθε «διὰ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός»¹ καὶ ὅτι τὴν ἀπεστάλη, διὰ νὰ μὴ φατασθῆ κανεῖς, ὅταν ἀκούῃ αὐτὰς, κάτι τέτοιο καὶ διὰ τὸν μαρτυρούμενον, λόγῳ τῆς προσφάτου παρουσίας τοῦ μαρτυρούμενου, ἀνέβασε τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἀπέστειλεν εἰς τὴν πέραν πάσης ἀρχῆς θεῖαν ὑπαρξίν, ποῦ δὲν τελειώνει πουθενά, οὔτε παραμένει πουθενά. Καὶ πῶς, λέγει, εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη τοῦτο, ἐφ' ὅσον εἶναι Υἱός; Περὶ Θεοῦ ὁμιλοῦμε καὶ ἐρωτᾶς τὸ πῶς; Καὶ δὲν φοβείσαι καὶ δὲν φρίττεις; Ἐπειτα, ἂν σὲ ἐρωτήσῃ κάποιος: «Πῶς λοιπὸν αἱ ψυχαὶ καὶ τὰ σώματά μας θὰ ἔχουν αἰώνιον τὴν ζωὴν μετὰ ταῦτα;» θὰ εἰρωνευθῆς τὴν ἐρώτησιν, διότι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια δὲν πρέπει, οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ἐρευνᾷ τοιαύτης φύσεως ζητήματα, ἀλλ' ὀφείλει νὰ πιστεύῃ μόνον καὶ νὰ μὴ περιεργάζεται τὴν μὴ δυναμένην νὰ κατανοηθῆ ὅτι αὐτῆς ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν, νὰ ἀρκῆται δὲ περὶ αὐτῆς εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν ἐκείνου ποῦ τὴν ἀπεκάλυψε. Κατὰ μείζονα λόγον, ἂν δεχθῶμεν ὅτι ὁ δημιουργὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σαμάτων, ὁ ὑπερέχων ἀσυγκρίτως ὁλοκλήρου τῆς κτίσεως, εἶναι ἀναρχος, θὰ ἀξιώσῃς νὰ σοῦ εἰπῶμεν καὶ τὸν πρόπον τῆς ἀνάρχου ὑπάρξεώς Του; Καὶ ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι αὐτὰ εἶναι λόγια σταθερᾶς ψυχῆς; Ποῖος ὅτι εἶναι ἀπαιτήσεις ὑγιαίνοντος λογισμοῦ; Ἦκουσες, ὅτι «ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν», διατὶ φιλονικεῖς ἀσκόπως καὶ ματαιῶς διὰ

1. Ἰωάν. 1, 8.

νὰ υπερβῆς μετὰ τὴν σκέψιν σου τὴν ἀπειρον αὐτὴν ζωὴν, ἐφ' ὅσον μάλιστα τοῦτο εἶναι τελείως ἀδύνατον; Διατὶ ζητεῖς τὰ ἀζήτητα; Διατὶ περιεργάζεσαι τὰ ἀκατάληπτα; Διατὶ ἐρευνᾶς τὰ ἀνεξερευνήτα;

Σκέψου καλὰ, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃς αὐτὴν τὴν ρίζαν τῶν ἡλυστικῶν ἀκτίνων, ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ κατορθώσῃς καὶ ὁμῶς δὲν ἀγανακτεῖς, οὔτε δυσχεραστεῖσαι ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας σου αὐτῆς. Πῶς λοιπὸν ἔγινες τόσοσιν τολμηρὸς καὶ προπετὴς εἰς τὰ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα; Ὁ υἱὸς τῆς θρονῆς, ὁ Ἰωάννης, αὐτὸς ποῦ ἤχει ἀπὸ τὴν πνευματικὴν σάλπιγγα, ὅταν ἤκουσε τὸ «ἦτο» ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, δὲν ἐζήτησε τίποτε περισσότερο, ἐνῶ σὺ, ποῦ στερεῖσαι τῆς χάριτος ἐκείνου, ποῦ ὁμιλεῖς ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου λογικὴν, τὴν ἀσθενῆ καὶ περιορισμένην, φιλοδοξεῖς νὰ υπερβῆς τὸ μέτρον τῆς γνώσεως ἐκείνου; Δι' αὐτὸ, ἀκριβῶς, δὲν θὰ ἠμπορέσῃς οὔτε νὰ πλησιάσῃς τὸ μέτρον τῆς γνώσεως ἐκείνου, διότι τέτοια εἶναι ἡ πηλοποιία τοῦ διαβόλου, μᾶς ἀπομακρύνει μὲν, ὅσους πειθόμεθα εἰς αὐτόν, ἀπὸ τὰ δοθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σὲ μᾶς ὄρια, διότι ἀναζητοῦμεν πολὺ μεγαλύτερα, ὅταν δέ, ἀφοῦ κατορθώσῃ νὰ μᾶς δελεάσῃ μετὰ αὐτὰς τὰς ἐλπίδας, μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τότε λοιπὸν οὐ μόνον δὲν μᾶς προσφέρει τίποτε περισσότερο — πῶς θὰ ἠμπορούσε νὰ κάμῃ κάτι τέτοιο, ἀφοῦ εἶναι διάβολος; — ἀλλ' οὔτε εἰς τὰ προηγούμενα, εἰς τὰ ὁποῖα παρεμύνημεν μετὰ σταθερότητα καὶ ἀσφάλειαν, ἀφήνει νὰ ἐπανέλθωμεν, ἀλλὰ μᾶς περιφέρει παντοῦ πλανωμένους καὶ μὴ ἔχοντας ποῦ νὰ σταθῶμεν².

2. Αὐτὸ εἶναι τὸ μαρτύριον τοῦ ἀνθρώπινου «λόγου», ὅταν δὲν ἀφήνῃ κτάμεν εἰς τὴν πίστιν. Ἀλλὰ καὶ ὁ «λόγος» καὶ ἡ «πίστις» πρέπει νὰ ἡσυχάζωνται καὶ νὰ ὀκηθῶν εἰς τὴν ἀγίαν χριστιανικὴν ζωὴν, διότι ἄλλως ὁ μὲν λόγος «πλανᾶται» ἢ δὲ πίστις «ἀποκρίνεται» καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς τοὺς ἀφελῶν.

“Ετσι έκοιμε και τόν πρωτόπλαστον νά έκπέση από τήν ζωήν του παραδείσου, διότι, αφού τόν εφόσκωσε μέ τήν έλπίδα μεγαλύτερας γνώσεως και τιμής, τόν απέμακρυνε αφόβως και από αυτά που ύπήρχαν εις αυτόν. “Ετσι όχι μόνον δέν έγινε ισοθέος, καθώς του υπέσχετο, αλλά και εξέπεσε εις τήν τυρανίαν του θανάτου, όχι μόνον δέν επέτυχε τίποτε περισσότερο μέ τήν θρώσιν του άπηγορευμένου καρπού, αλλά και από τήν γνώσιν, που κατείχε, έχασεν όχι ολίγην, μέ τήν έλπίδα μεγαλύτερας γνώσεως. “Αλλά και ή έντροπή και ή έκαυσία απομακρυνεις και απόκριψις του, λόγω τής γυμνότητος, τότε προσετέθη εις αυτόν, καθ’ όσον πρό τής άπάτης δέν ύπήρχεν εις αυτόν αυτή ή έντροπή. Και αυτή άλλωστε ή συνείδησις τής φυσικής γυμνότητός του και ή ανάγκη τής δι’ ένδυμάτων καλύψεώς του, αλλά και πολλά άλλα πάθη τότε ένεφανίσθησαν εις αυτόν.

Αυτά λοιπόν διά νά μη πάθωμεν και ήμείς, άς υπακούωμεν προθύμως εις τόν Θεόν και άς παραμένωμεν σταθεροί εις εκείνα, που μιάς διέταξε και άς μη πολυπρασιμονώμεν πέραν τούτων, διά νά μη χάσωμεν και τά ήδη δοθέντα εις ήμάς αγαθά, όπως ακριβώς έπαθαν και αυτοί, διότι προσπαθούντες νά εύρουν τήν άρχήν τής ανάρχου ζωής, έχασαν και εκείνα ακριβώς, που ήμπορούσαν νά έχουν. “Ετσι και αυτό, που ζητούσαν, δέν εύρήκαν τελικώς —ούτε άλλωστε είναι δυνατόν— και από τήν όρθήν περί του Μονογενοϋς πίστιν εξέπεσαν. “Αλλ’ ήμείς άς μη μετακινώμεν αιώνια όρια, τά όποια έθεσαν οι πατέρες μας, αλλά’ άς ακολουθοϋμε πιστούς τους νόμους του Πνεύματος, και, άκούοντες ότι «ήτο τό φώς τό αληθινόν», άς μη επικητώμεν νά εύρωμεν τίποτε περισσώτερον, διότι δέν ύπάρχει άλλωστε τρόπος νά υπερβώμεν αυτόν τόν λόγον. Διότι, άν μέν έγεννοόσεν ως άνθρωπος, τότε υποχρεωτικώς έπρεπε νά ύπάρχη κάποια διαφορά μεταξύ του γεννώτος και του γεννωμένου, έ-

πειδή όμως γεννᾶ ὑπερφύως και ὅπως ἀρμόζει σέ Θεόν μή ἀσχολήσαι μέ τό «πρό» και τό «μετά», διότι αὐταί εἶναι λέξεις θηλωτικά τῶν χρόνων, ἐνθ’ ὃ Υἱός εἶναι δημιουργός και ὄλων τῶν αἰώνων.

θ’. Λοιπόν, δέν εἶναι Πατήρ, λέγει, ἀλλ’ ἀδελφός. Ποία ἀνάγκη; Πές μου. Διότι, άν μέν ἐλέγαμεν ὅτι και ὁ Πατήρ και ὁ Υἱός εἶναι ἀπό ἄλλη ρίζαν, τότε ὀρθῶς θα ὕποστήριζες αὐτά, τώρα ὅμως αὐτήν μέν τήν ἀσέθειαν ἀποφεύγομεν, ἀμολογοϋμεν δέ τόν μέν Πατέρα ἀναρχον και ἀγέννητον, τόν δέ Υἱόν ἀναρχον μέν, γεγεννημένον, ὅμως, ἐκ τοῦ Πατρός. Λοιπόν, ποία ἀνάγκη, ἀπό τήν ἔννοίαν αὐτήν νά φθάσωμεν εις τόν ἀσέθη ἐκείνον λόγον; Οὐδεμία, διότι εἶναι ἀπαύγασμα, τό δέ ἀπαύγασμα λογίζεται μαζί μέ τήν φύσιν, τής ὁποίας εἶναι ἀπαύγασμα³. Δι’ αὐτό ἀκριβώς και ὁ Παῦλος τόν ὠνόμασεν ἔτσι, διά νά μη φαντασθῆς καμμίαν διαφοράν μεταξύ τοῦ Πατρός και τοῦ Υἱοῦ. Τοῦτο λοιπόν εἶναι θηλωτικόν αὐτοῦ, τό δέ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενον εις τό παράδειγμα, διορθώνει τόν ἄλλον παραλογισμόν, που εἰσορμᾷ εις τόν νοῦν τῶν ἀνοήτων. “Αλλά δέν πρέπει, λέγει, ἐπειδή ἤκουσες τήν λέξιν «ἀπαύγασμα», νά νομίσης ὅτι Αὐτός ἔχει στερηθῆ τής ἰδίας αὐτοῦ ὑποστάσεως, διότι αὐτό εἶναι ἀσέθές και ὀφείλεται εις τήν παραφροσύνην τῶν Σαβελλιανῶν⁴ και τῶν ὁμοῶν του

3. Παρ’ αὐτοῦ ἔχει γίνει λόγος εις τήν θ’ παράγραφο τῆς θ’ ἡμελίας.

4. “Ὅσοι τοῦ κίριστου Σαβελλίου. Ὅσοι ἐδέχοντο, ὅτι ὁ Θεός εἶναι μέν ἕνας, ἀμεταῖτετα, ὅμως, εις τόν κόσμον μέ διαφορετικά προσωπεῖα, ἄλλοτε τοῦ Πατρός, ἄλλοτε τοῦ Υἱοῦ και ἄλλοτε τοῦ “Αγίου Πνεύματος. Κατά τόν Μ. “Αθανάσιον (κατά Ἀρειανῶν, Λόγος θος, § 4) ὁ Σαβελλίος εἰλεγεν: «αὐτόν ἄλλοτε μέν Πατέρα, ἄλλοτε δέ Υἱόν ἰκετοῦ γίνεσθαι». τοῦτο δέ αὐτός ἐφρονήσας, καίρετικῶς ἀκρίβη. Τοῦτο, ὅμως, σχηματίζει, ὅτι ὁ Υἱός δέν ἔχει ἴδιον ὑπόστασιν, δέν εἶναι ἴσον πρόσωπον. Αὐτόν ἀκριβῶς τήν κίριστην κωκυλάξαν πολυματ’ ἐθεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Μαρκέλλου⁵.

Ἡμεῖς, ὅμως, δὲν δεχόμεθα αὐτά, ἀλλ' ὑποστηρίζομεν ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει καὶ ὡς ἴδια ὑπόστασις. Δι' αὐτό, ἀφοῦ τὸν ἀνόμισαν ἀπαύγαγμα, προσέθεσεν ὅτι «εἶναι καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»⁶, διὰ τὴν δηλώσει τὴν ἴδιον ὑπόστασιν καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας, τῆς ὁποίας εἶναι καὶ χαρακτὴρ. Διότι δὲν ἀρκεῖ, καθὼς ἤδη εἶπον, μὲ μίαν λέξιν νὰ παραστήσωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ περὶ Θεοῦ δόγματα, ἀλλ' εἶναι καλόν, ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν πολλὰ, νὰ ἐπιλέξωμεν ἐξ ἐκάστου τὸ πρέπον, διότι ἔτσι θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ προσεγγίσωμεν τὴν ἀξίαν δοξολογίαν, λέγω δὲ ἀξίαν, ὡς πρὸς τὴν ἰδικὴν μας δύναμιν, διότι αὐτὸς, ποῦ νομίζει ὅτι ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ πρὸς αὐτὴν τὴν δυνάμιν ἀξίαν δοξολογίαν καὶ φιλονικεῖ, ἰσχυριζόμενος ὅτι γνωρίζει τὸσον καλὰ τὸν Θεόν, ὅσον αὐτὸς ὁ Θεὸς γνωρίζει τὸν ἑαυτὸν του', αὐτὸς μάλιστα εἶναι, ποῦ ἀγνοεῖ περισσότερο ἄλλων τὸν Θεόν.

Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτά, ἅς παραμένωμεν ὀρθοί εἰς ὅσα μᾶς παρέδωσαν αὐτοί, ποῦ ἐξ ἀρχῆς ἔγιναν

5. Οὗτοι εἶχον συγγενεὶς πρὸς τὰς τῶν Σαβελλιτιανῶν ἰδέας. Ὁ Μαρκελλὸς Ἀγνόρας (280 — 374) ἐπέλεξε τὸν Υἱὸν ὡς δύναμιν ἐντὸς τοῦ Θεοῦ ἀπαύγαγμα καὶ ἀμετανάστευτον ἄλλο πρὸς τὴν δημιουργίαν καὶ χάριν αὐτῆς. Καὶ ἡ αἵρεσις αὐτῆ ἀπεδίδαξε τὸ πρῶτον τοῦ Λόγου εἰς ἀπλήν δύναμιν δι' ἣ καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος τοῦ 381 καθήρεσε τὸν Μαρκελλόν, ἡ δὲ Β' Οὐκρανικὴ Σύνοδος τοῦ 1381 ἀνεθάρτυσε τοὺς ἀπαυλισμοὺς του.

6. Ἠερ. 1, β.

7. Ὁ ὑπερβίβλος αὐτὸς ἰσχυρισμὸς ἀρελλεται εἰς τὸν Εὐαγγέλιον, ἡγέτην τῶν Ἀνομισίων, τῶν ἀσπληθῶν, δηλαδὴ, Ἀρειανῶν, τοὺς ὁποῖους κενός πολεμεῖ εἰς τὴν ὑπόμνησιν αὐτῆ ἐ 117ος Χριστολόγου (πρὸς καὶ σημειώσιν 92 τῆς δευτέρας διελίξας). Πιθρῆσσαν τὰς περὶ Θεοῦ ἀπόψεις του ὁ τερὸς Πατήρ ἐκθέτει εἰς τὸς δώδεκα «κατὰ Ἀνομισίων» λόγους, εἰς τὰς ὁποῖους καὶ παραπέμπομεν.

αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ Λόγου καὶ ἅς μὴ περιεργαζόμεθα αὐτὰ περαιτέρω, διότι δύο δευτὰ ἀναμένουν αὐτοὺς ποῦ πιάσθουν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν, πρῶτον, ἡ ἀνευ λόγου ταλαιπωρία των, καθ' ὅσον ζητοῦν νὰ εὕρουν ἐκεῖνα, ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὕρουν καὶ, δεύτερον, ὁ παραργισμὸς τοῦ Θεοῦ, διότι ἐπιχειροῦν νὰ ἀνατρέπουν τὰ ὑπ' αὐτοῦ τεθέντα ὅρια. Πόσῃ δὲ ὀργὴν προκαλεῖ τοῦτο, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθετε ἀπὸ ἡμᾶς, καθὼς ὅλοι σεῖς γνωρίζετε. Δι' αὐτό, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὴν παραφροσύνην των, ἅς τρέψωμεν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν μᾶς προσοτατεῖα συνεχῶς, «διότι εἰς ποῖον, λέγει, θὰ ἐπιθλέψω, ἀν ὄχι εἰς τὸν πρῶτον καὶ ταπεινόν, εἰς τὸν φρόνιμον καὶ τρέμοντα τοὺς λόγους μου;»⁸. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀφήσωμεν τὴν ὀλεθρίαν αὐτὴν πολυπραμοσύνην, ἅς ταπεινωθῶμεν καὶ ἅς πενήσωμεν τὰ ἀμαρτηματά μας, καθὼς ἐπρόσταξεν ὁ Χριστός, ἅς ἀσθενώμεν συντριβὴν διὰ τὰ πλημμελήματά μας, ἅς ἀναλογισθῶμεν ἀκριβῶς ὅλα, ὅσα ἐκάμωμεν κατὰ τὸν παρελθόντα χρόνον καὶ ἅς φροντίσωμεν νὰ ἐξαφανίσωμεν αὐτὰ ἐξ ὀλοκλήρου, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς ἠνοίξεν εἰς ἡμᾶς πολλὰς ὁδοὺς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, «διότι λέγει σὺ, λέγει, πρῶτος τὰς ἀμαρτίας σου, διὰ τὴν δικαιοσύνης»⁹ καὶ πάλιν, «εἶπα, θὰ ἐξομολογηθῶ μὲ εὐκρίνειαν τὴν ἀνομίαν μου εἰς τὸν Κύριον καὶ θὰ κατηγορήσω ἑαυτὸν αὐτὴν τὸν ἑαυτόν μου. Τότε σὺ συνεχώρησας ἀμέσως τὴν ἐνοχὴν καὶ ἀσέθειαν τῆς καρδίας μου»¹⁰. Διότι δὲν συντελεῖ ὀλίγον εἰς τὴν μείωσιν τοῦ μεγέθους τῶν ἀμαρτημάτων μας ἡ συνεχὴς ἐνθύμησις καὶ καταδίκη των. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ὁδὸς περισσότερο ἀποτελε-

8. Ἠερ. 66, 2.

9. Αἰνὰ 48, 26.

10. Ψαλμ. 31, 5.

σματος, ἡ δὸς τῆς ἀπαλλαγῆς μας ἀπὸ κάθε μησεκακίαν διὰ τὰς ἐναντίον μας γενομένας ἀδικίας, ἡ ὁδὸς τῆς συγχωρήσεως τῶν πλημμελημάτων ὧν ἐκείνων, τοῦ μᾶς ἠδίκησαν.

Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ τρίτην ὁδόν; Ἄκουσε τὸν Δαυιδ, ποῦ λέγει· «Διὰ τοῦτο ἐξάλειψε τὰς ἁμαρτίας σου με ἐλεημοσύνας καὶ τὰς ἀνομίας σου με τὴν ἔμπρακτον ἀγάπην πρὸς τοὺς πτωχοὺς»¹¹. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη μαζὶ με αὐτὴν, ἡ ἀδιάλειπτος προσεχὴ καὶ ἡ συνεχὴς μεθ' ὑπαμονῆς ἐπικοινωνία με τὸν Θεόν. Κάποιαν κατηγορίαν, ὅχι μικράν καὶ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων, φέρει ὁμοίως καὶ ἡ νηστεία, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν πρὸς ἄλλους φιλανθρωπίαν καὶ σθῆνει τὴν μεγάλην ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, «Τὸ νερὸ σθῆνει τὴς φλόγας τῆς φωτιάς καὶ με ἐλεημοσύνας καθαρίζονται αἱ ἁμαρτίαι»¹². Ἄς θαβίζωμεν λοιπὸν ὅλους αὐτοὺς τοὺς δρόμους. Ἄν δὲ παραινεῖτομεν εἰς αὐτὰ σταθεροὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς μας, ἂν ἀφοσιωθῶμεν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς αὐτὰ, θὰ ἀπαλλαγῶμεν ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ πλημμελήματα τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ ὠφεληθῶμεν τὰ μέγιστα, διότι δὲν θὰ δώσωμεν εὐκαιρίαν εἰς τὸν διάβολον νὰ μᾶς προσβάλλῃ, οὔτε με πνευματικῶς ὀκνηρὸν θίον, οὔτε με τὴν ὀλεθρίαν περιέργειάν μας. Διότι ἐπὶ πλέον καὶ αὐτὰ μαζὶ με τὰ ἄλλα καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν εἰσάγει τὰς ἀνοήτους καὶ θλασθεράς συζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας καὶ τῆς ὀκνηρίας, ποῦ θλέπει καὶ ἐκ τῆς πλήρους ἀδιαφορίας διὰ τὴν ἐν τῷ βίῳ ἀρετὴν. Ἄλλ' ἡμεῖς ἄς τοῦ κλεισώμεν αὐτὸ τὸ πέρασμα, ἄς εἴμεθα πάντοτε ἕτοιμοι καὶ προσεκτικοί, διὰ νὰ κερδίσωμεν, ἀφοῦ κοπιᾶσωμεν ὀλίγον εἰς

11. 2α, 4, 21.

12. Σφ. Σπρ. 3, 30.

τὸν σὺνταμον αὐτὸν χρόνον τῆς ζωῆς μας, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Η' (8)

(Ίωάν. 2', 9 — 10).

«Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ίωάν. 1, 9).

α'. * Ἦποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ σήμερον μὲ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἐπεὶδὴ κατὰ τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν μᾶς ἠμποδισεν ἡ λεπτομερὴς ἐρμηνεία τῶν δογματικῶν νὰ ἐξετάσωμεν ὅλα, ὅσα ἀνεγνώσθησαν. Ποῦ λοιπὸν εἶναι αὐτοί, ποῦ δὲν τὸν ὀνομάζουσι ἀληθινὸν Θεόν; Διότι ἐδῶ μὲν ἔχει ὀνομασθῆ ἀληθινὸν φῶς, ἀλλοῦ δὲ αὐτοαλήθεια καὶ αὐτοζωή. Ἄλλ' ἐκείνον μὲν τὸν λόγον, ὅταν ἔλθωμεν ἐκεῖ, θὰ ἐξηγήσωμεν σαφέστερα, κατὰ τὴν παρούσαν θίμας στιγμὴν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν προηγουμένως τοῦτο πρὸς τὴν ἀγάπην σας: «Ἐάν φωτίζει κάθε ἄνθρωπον, ποῦ ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον, πῶς ἔχουν μείνει τόσο ἀφώτιστοι; — διότι δὲν ἀνεγνώρισαν ὅλοι τὸ πρὸς τὸν Χριστὸν σέβας — πῶς λοιπὸν φωτίζει κάθε ἄνθρωπον;» Μὲ τὸ νὰ χορηγή τὸν πλοῦσιον φωτισμόν Ἰου. Ἄν δὲ ὑπάρχουν μερικοί, ποῦ, ἀφοῦ ἔκλεισαν μὲ τὴν θέλησίν των τὰ μάτια τῆς διανοίας των, ἀρνοῦνται νὰ ἀποδεχθοῦν καὶ φωτισθοῦν ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ τοῦ φωτός, εἶναι θέλωσιον ὅτι ἡ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρνήσεως τύφλωσις των δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ φω-

* Ἦταν ὅτι πῆσαι τὸ ἐρώτημα: Ἐάν ὁ Χριστός, ὁ ὁπίος ἡς λόγος καὶ ὡς δεύτερον Πρόσωπον τῆς Θεότητος, ἦτο πάντοτε τὸ ἴδιον φῶς, «ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, φωτίζει κάθε ἄνθρωπον, πῶς μείναντες τόσοι ἀφώτιστοι; Εἰς τὸ ἐρώτημα αὗτο, τὸ ὁπίος εἶναι τὸ θέμα τῆς ἐγδοῆς ὁμιλίας, ὁ θεὸς Πατήρ ἀπαντᾷ, ὅτι οἱ πολλοὶ ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς θελήσεώς των δὲν ἔλαβον τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καὶ παρεμένον εἰς τὸ σκότος τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς εὐάντη.

τός, ἀλλ' εἰς αὐτούς, ποῦ κατὰ τρόπον ἐγκληματικῶν ἀπεστέρησαν θεληματικῶς τοὺς ἑαυτοὺς των αὐτῆς τῆς δωρεᾶς. Διότι ἡ μὲν χάρις ἔχει μὲ ἀφθονίαν ἀπλωθῆ εἰς ὅλους καὶ δὲν ἀποστρέφεται, οὔτε τὸν Ἰουδαῖον, οὔτε τὸν Ἕλληνα, οὔτε τὸν θάρσαρον, οὔτε τὸν Σκύθη, οὔτε τὸν ἐλεύθερον, οὔτε τὸν δοῦλον, οὔτε τὸν ἄνδρα, οὔτε τὴν γυναῖκα, οὔτε τὸν γέροντα, οὔτε τὸν νέον, ἀλλὰ προσφέρεται καὶ καλεῖ κοντὰ τῆς ἄλλης ὁμοίας καὶ ἰσότητος¹. Αὐτοὶ δὲ, ποῦ δὲν θέλουσι νὰ ἀπολαύσων αὐτὴν τὴν δωρεάν, ἂν εἶναι δίκαιοι, θὰ ἀποδώσων εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των τὴν ζημίαν των αὐτῆν. Διότι, ὅταν, ἐνῶ ἡ εἰσοδος εἶναι ἀνοικτὴ εἰς ὅλους καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ποῦ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διέλευσιν, μερικοὶ μένουσι ἐξω θεληματικῶς προσκολλημένοι εἰς τὸ κακὸν καὶ χάνονται, δὲν χάνονται διὰ κανένα ἄλλον λόγον, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς των καὶ μόνου κακίας.

«Εἰς τὸν κόσμον ἦτο, ἀλλ' ὄχι σύγχρονος μὲ τὸν κόσμον, ὄχι! Δι' αὐτὸ ἄλλωστε συνεπλήρωσε: «Καὶ ὁ κόσμος ἐδημιουργήθη δι' αὐτοῦ» καὶ μὲ ταῦτα πάλιν τὸν λόγον σὲ ὑψώνει εἰς τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν τοῦ Μονογενοῦς. Αὐτὸς δὲ, ποῦ ἤκουσε, ὅτι ὅλος αὐτὸς ἐδῶ ὁ κόσμος εἶναι ἔργον ἰδικόν του, θὰ ἀνογκασθῆ νὰ ὁμολογήσῃ, εἴτε τὸ θέλει, εἴτε ὄχι, ὅτι ὁ Δημιουργὸς ὑπάρχει πάντως πρὸ τῶν ἔργων του, ὅσον ἀναίσητος καὶ ἂν εἶναι, ἢ ἐχθρὸς, ἢ πολέμιος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ εἶναι νὰ ἐξανίσταται καὶ ν' ἀπορῆ κανεὶς πάντοτε μὲ τὴν παροφροσύνην τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως²,

1. Πρὸς 1, 2, 3, 28.

2. Ὁ αἰρετικὸς ὄσως, τὸν ὅσιον καὶ ἀλλεγοῦ ἔχονεν συναντήσει, ἦτο ἐπίσκοπος Ἀντοχείας (290), ἐριστικὸς οὔτε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παλιγγρίας Ζηροῦτος. Παρὰ τὴν καθαιρέσιν του (298), ἐνηκολούθη νὰ παραμῆνῃ εἰς τὴν θείαν του, ὑποστηρίζοντας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας

πῶς ἐτόλμησε νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν, ποῦ εἶναι τόσον φανερά καὶ κατέστρεψε θεληματικῶς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι δὲν διέπραττε τὴν ἀμαρτίαν αὐτὴν ἐξ ἀγνοίας, ἀλλ' ἔχων σαφὴ γνῶσιν τοῦ πράγματος, δι' αὐτὸ καὶ ἔπαθεν ὅτι ἔπαθαν οἱ Ἰουδαῖοι. Διότι καθὼς ἐκείνοι, ἀπολλέοντες εἰς τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, ἐπράδωσαν τὸ ὑγιὲς φρόνημα τῆς πίστεως, γινώσκοντες πολὺ καλὰ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρνούμενοι νὰ τὸν ὁμολογήσουν φανερά ἐξ αἰτίας τῶν ἀρχόντων διὰ νὰ μὴ γίνωιν ἀποσυνάγωγοι, ἔτσι καὶ αὐτὸς, χαριζόμενος εἰς κάποιαν γυναῖκα, λέγουσιν ὅτι ἐπώλησε τὴν ἰδικὴν του σωτηρίαν. Εἶναι φοβερά, πράγματι φοβερά ἡ τυραννία τῆς κενοδοξίας, ἰκανὴ δὲ νὰ τυφλώσῃ ἀκόμη καὶ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, ὅταν δὲν ἀγρυπνοῦν, διότι, ἂν ἡ θεωροδοκία ἔχη τὴν δύναμιν νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, πολὺ περισσότερο τὸ πάθος αὐτὸ ποῦ εἶναι βικαιότερον ἀπὸ αὐτὴν. Δι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἔλεγε καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: «Πῶς δύνασθε εἶς νὰ πιστεύσετε, οἱ ὅποιοι λαμβάνετε δόξαν ὁ ἕνας παρὰ τοῦ ἄλλου καὶ δὲν ζητεῖτε τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ;»⁴.

«Καὶ ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν». Ἐξῆδὲ κόσμον ὀνομάζει τὸ πλῆθος, τὸ διεφθαρμένον καὶ προσκολλημένον εἰς τὰ γήινα πράγματα, τὸν χυδαῖον καὶ ταραχώδη καὶ ἀνόητον λαόν. Ὅπως ὅλοι οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκκλητικοὶ τὸν ἀνεγώρισαν καὶ πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας του. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Πατριάρχου καὶ αὐτὸς

καὶ τὸν ἔπαθεν του. Τελικῶς ἀπεμαρτυρήθη, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀθρηναίου, νικηθέντος τῆν Ζηροβίαν. Ἐντεῦθεν ὁ ἱερός Χριστοδότης ἐπισημαίνει: τὴν «κ ε ν ο δ ο ε ι ε ν» τὸ ἀρετικὸν καὶ εὐρέτικον, ὅτι τὸ πάθος αὐτὸ ἀδήγησε καὶ αὐτὸν εἰς τὴν ἡμιάναν τῆς ἀρνήσεως, ὅπως τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς «νῆν» Ἰουδαίους, δηλαδὴ, τοὺς Ἀρειανούς.

3. Ἰωάν. 6, 41.

ὁ Χριστὸς λέγει ὀνομαστικῶς, ὅτι «Ὁ Ἀβραάμ ὁ πατήρ σου ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη»⁴. Ἐλεγε δὲ καὶ περὶ τοῦ Δαβὶδ, ἐλέγγων τοὺς Ἰουδαίους: «Πῶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ διὰ Πνεύματος ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον, λέγων Ἐἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Κύριόν μου: Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;»⁵. Καὶ εἰς πολλὰ μέρη, εὐρισκόμενος μὲ αὐτοὺς καὶ ὁμιλῶν, ἐνθυμεῖται τὸν Μωϋσέα. Διὰ τοὺς λοιποὺς δὲ προφήτας ὁμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος. Διότι ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι ὅλοι οἱ προφῆται ἀπὸ τοῦ Σαμουὴλ καὶ ἐντεῦθεν ἐγνώρισαν Αὐτόν καὶ προσηγγέλιον ἀνέκαθεν τὴν παρουσίαν του, ὡς ἐξῆς: «Καὶ ὅλοι δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ ἔπειτα, ὅσοι ἐλάλησαν, προσηγγέλιον καὶ τὰς ἡμέρας ταύτας»⁶. Εἰς δὲ τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν πατέρα του, καθὼς καὶ εἰς τὸν πάππον του, ἐπὶ πλέον ἐφανερῶς καὶ ὠμίλησε καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ὑποσχέθη νὰ δώσῃ, τὰ ὅποια καὶ ἐπραγματοποίησε.

Πῶς λοιπὸν, λέγει, ἐκείνος ἔλεγε: «Πολλοὶ προφήται ἐπεθύμησαν νὰ ἴδωιν ὅσα βλέπετε εἰς καὶ δὲν εἶδον καὶ νὰ ἀκούσωιν ὅσα ἀκούετε εἰς καὶ δὲν ἤκουσαν»⁷; Ἄρα γε καθόλου δὲν ἐγνώρισαν Αὐτόν; Πολὺ μάλιστα. Καὶ τοῦτο θὰ προσπαθήσω νὰ κάμω φανερόν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φράσεως, ἐκ τῆς ὁποίας μερικοὶ συμπεραίνουν, ὅτι ἐκείνοι ἐστερήθησαν πάσης σχετικῆς μὲ Αὐτὸν γνώσεως. «Διότι πολλοί, λέγει, ἐπεθύμησαν νὰ ἴδωιν ὅσα βλέπετε εἰς»⁸. Ὡστε ἐγνώριζαν, ὅτι θὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι θὰ πραγματοποιη-

4. Ἀβθ. 8, 16.

5. Ματθ. 23, 43 καὶ 44.

6. Πρξ. 3, 24.

7. Λουκ. 10, 24.

8. Λουκ. 10, 24.

ση, ὅσα ἀκριβῶς καὶ ἐπραγματοποίησε, διότι δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσαν, ἂν δὲν ἐγνώριζαν, καθ' ὅσον δὲν εἶναι θυματόν κανεὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ πράγματα, τὴν ὑπαρξίν τῶν ὁποίων ἀγνοεῖ τελείως. Ὡστε ἐγνώριζαν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι θὰ ἐμφανισθῇ ἐνάπιον τῶν ἀνθρώπων. Ποία λοιπὸν εἶναι αὐτά, ποῦ δὲν ἐγνώριζαν καὶ ποῖα ἐκείνα τὰ ὁποῖα δὲν ἤκουσαν; Αὐτά, ποῦ τώρα σεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. Διότι, καίτοι ἤκουσαν φωνὴν καὶ εἶδαν Αὐτόν, ἐν τούτοις δὲν τὸν εἶδαν μὲ σάρκα, οὔτε ἔπει συναναστρεφόμενον μὲ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ὁμιλοῦντα πρὸς αὐτοὺς μὲ τὴν ἐλευθερίαν. Τοῦτο ἐδήλωσε καὶ ὁ ἴδιος, δι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς: «Ἐπεθύμησαν νὰ ἴδουν ἐμέ», ἀλλὰ τί; «Ὅσα βλέπετε σεῖς», οὔτε: «Νὰ ἀκούσετε ἐμέ», ἀλλὰ τί; «Ὅσα ἀκούετε σεῖς». Ὡστε, ἂν καὶ δὲν εἶδαν τὴν ἑνσαρκὸν παρουσίαν του, ἐν τούτοις ἐγνώριζαν ὅτι θὰ ἐπραγματοποιεῖτο αὐτὴ μελλοντικῶς, δι' αὐτὸ καὶ τὴν ἐπεθύμουν καὶ ἐπίστευαν εἰς Αὐτόν, ἀκόμη καὶ προτοῦ τὸν ἰδοῦν μὲ σάρκα.

Ὅταν λοιπὸν μᾶς κατηγοροῦν οἱ ἔθνικοι καὶ λέγουν: «Πῶς ἔκανε ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον, δὲν ἐφρόντιζε διὰ τὰ ἀνθρώπινα γένος; καὶ διατί λοιπὸν ἦλθε πρὸς σωτηρίαν μας κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς χρόνους, ἐπὶ τὸσον χρόνον ἀδιαφορήσας ἐντελῶς δι' ἡμᾶς;» θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐνσαρκου παρουσίας του ἦτο εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὰ ἔργα του καὶ ἦτο γνωστὸς εἰς ὅλους τοὺς ἀξίους. Ἄν πάλιν, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν ὅλοι τότε, ἀλλὰ μόνον οἱ γενναῖοι καὶ ἐνάρετοι ἐκείνοι, ἰσχυρίζεσθε ὅτι δὲν ἦτο γνωστὸς, καθ' ὅμοιον τρόπον οὔτε τώρα θὰ ὁμολογήσετε, ὅτι προσκυνεῖται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ οὔτε τώρα γνωρίζουν Αὐτόν ὅλοι. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς τώρα οὐδεὶς θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν παρουσίαν του εἰς τοὺς γνωρίζοντας αὐ-

τόν, ἐξ αἰτίας τῶν ἀγνοούντων Αὐτόν, καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν πρέπει νὰ ἀμφισβητήσῃ κανεὶς τὴν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους παρουσίαν του, διότι εἰς πολλοὺς, μᾶλλον δὲ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς γενναίους καὶ ἐκλεκτοὺς ἀνδρας, ἦταν γνωστὸς.

β' * Ἄν πάλιν ἐρωτήσῃ κάποιος: «Καὶ διατί δὲν ἐπρόσεχαν ὅλοι εἰς Αὐτόν, οὔτε τὸν ἐλάτρευαν ὅλοι τότε, ἀλλὰ μόνον οἱ δίκαιοι;», θὰ ἐρωτήσω καὶ ἐγώ: «Διὰ ποῖον λόγον δὲν τὸν γνωρίζουν ὅλοι τώρα;». Καὶ διατί ὁμιλῶ διὰ τὸν Χριστόν; «Διατί δὲν ἀνεγνώρισαν ὅλοι, οὔτε τότε, οὔτε τώρα, τὸν Πατέρα Αὐτοῦ, ἀλλ' ἄλλοι μὲν ἰσχυρίζονται, ὅτι ὅλα γίνονται αὐτομάτως, μόνον τῶν, ὅλοι δὲ ἐμπιστεύονται τὴν διακυβέρνησιν τοῦ σύμπαντος εἰς θαίμονας, ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄλλοι, ποῦ διὰ τῆς φαντασίας τῶν δημιουργῶν παραλλήλως πρὸς Αὐτόν καὶ ἄλλον Θεόν, μερικοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοὺς θλασφημοῦν καὶ τὴν πραγματικῶς ὑπάρχουσαν δύναμιν Αὐτοῦ καὶ νομίζουν ὅτι οἱ νόμοι του εἶναι κάποιου κακοῦ θαίμονος ἔργον; Τί λοιπὸν; Δὲν θὰ διακηρύξωμεν ἕνεκα τούτου, ὅτι Αὐτὸς εἶναι Θεός, ἐπειδὴ ὑπάρχουν μερικοὶ ποῦ ἰσχυρίζονται τοῦτο καὶ θὰ δεχθῶμεν ὅτι Αὐτὸς εἶναι κακὸς; Καὶ διότι καὶ τοῦτο ἰσχυρίζονται ὅσοι θλασφημοῦν Αὐτόν». Μακριὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν φθερὰν πλάνην! Διότι, ἂν πρόκειται νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀξίαν καὶ ὁρθότητα τῶν δογμάτων ἀπὸ τὴν κρίσιν αὐτῶν, ποῦ κατελήφθησαν ἀπὸ τὴν παραφροσύνην τῆς ἀρνήσεως, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ πείσωμεν καὶ ἡμεῖς

* Ὁ κόσμος ἔχει δύο ἄετα. Τὴν ἀμὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἐκφέρεται ἡ ἐπιθυμία, κλησθήμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν, διότι ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τοῦ κόσμου ἔχει μόνον δὲν ἀφαιρῆ εἰς τίποτε, ἀλλὰ καὶ βλέπει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ἄκωλύτως ὁ Θεὸς Πατὴρ μᾶς καλεῖ νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν Θεόν, διότι αὐτὴ ἡ ἀγάπη μᾶς ἀφαιρῆ καὶ εἰς τὴν σαρκὸς καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

εις τὴν φοβερὴν αὐτὴν παραφροσύνην. Ἐπειτα, καιεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι ὁ ἥλιος μὲν εἶναι καταστρεπτικὸς διὰ τοὺς ὀφθαλμούς, ἐξ αἰτίας ἐκείνων, ποὺ ἔχουν ὀφθαλμικὸν νόσημα, ἀλλὰ φωτιστικὸς, καθ' ὅσον ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ἀποδείξεις ἀπὸ τοὺς ὕγιεις. Καὶ τὸ μέλι πάλιν οὐδεὶς θὰ συμφωνήσῃ ὅτι εἶναι πικρὸν, ἐπειδὴ αὐτὸ φαίνεται πικρὸν εἰς τὴν γαστρὶν τῶν ασθενῶν. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ Θεοῦ, πῶς θὰ ἀποφασίσουν μερικοὶ καὶ θὰ εἰποῦν, ὅτι δὲν ὑπάρχει, ἢ ὅτι εἶναι κακὸς, ἢ ὅτι ἄλλοτε μὲν προνοεῖ, ἄλλοτε δὲ ἀδιαφορεῖ τελείως, ἐξ αἰτίας τῆς ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως τῶν πνευματικῶς ασθενῶν; Καὶ ποῖος θὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι οἱ ὑποστηρίζοντες αὐτὰ ἔχουν πνευματικὴν ὑγείαν καὶ δὲν ἐξετράπησαν καὶ παραιπίουν καὶ κατελήφθησαν ἀπὸ τὴν χειρίστην παραφροσύνην;

«Ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν», λέγει. Ἐγνώρισαν ὁμῶς αὐτόν ἐκεῖνοι, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ κόσμος δὲν ἦτο ἀξίος⁹. Ἀφοῦ δὲ ὠμίλησε καὶ δι' ἐκείνους, ποὺ δὲν τὸν ἐγνώρισαν, προσέθεσεν ἐν συντομίᾳ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀγνοίας, διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι «οὐδεὶς ἐγνώρισεν αὐτόν», ἀλλ' ὅτι «ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν», ποὺ σημαίνει, οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἶναι προσκολλημένοι ἐξ ἀλακλήρου εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐπιθυμοῦν μετὰ μανίας καὶ φρονοῦν τὰ τοῦ κόσμου. Ἐστὶ ἀκριθῶς συνηθίζει νὰ δνομάζῃ αὐτοὺς καὶ ὁ Χριστὸς, καθὼς, ὅταν λέγῃ «Πάτερ ἄγιε, καὶ ὁ κόσμος δὲν σὲ ἐγνώρισεν»¹⁰. Ἐπομένως ὄχι μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν Πατέρα του ἠγνόησεν ὁ κόσμος, καθὼς ἀκριθῶς ἐλέγαμεν, διότι τίποτε δὲν θολώνει ἔτσι τὴν σκέψιν, ὅσον ἡ προσκόλλησις εἰς τὰ παρόντα. Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτὰ, ἀπομακρύνετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀποκόψατέ τους ἀπὸ

9. Πρβλ. Ἐβρ. 11, 38.

10. Ἰωάν. 17, 25.

τὰ σαρκικὰ πράγματα, ὅσον θεσθαίως εἶναι δυνατόν, διότι ἡ ζημία ἀπὸ αὐτὰ δὲν σὰς προξενεῖται εἰς τὰ ἀσήμαντα πράγματα, ἀλλ' εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἄνθρωπος, ποὺ, προσκολλώμενος ἰσχυρῶς εἰς τὰ πράγματα τοῦ παρόντος βίου, θὰ ἠμπορέσῃ γνησίως καὶ σοβαρῶς νὰ ἀσχοληθῆ μετὰ τὰ οὐράνια, ἀλλ' ὑποχρεωτικῶς, ἐκείνος ποὺ ἐσπούδασε καὶ ἐφρόντισεν ἀποκλειστικῶς δι' ἐκείνα, θὰ χάσῃ καὶ ἐκπέσῃ τούτων. «Δὲν ἠμπορεῖτε δέ, λέγει, νὰ ὑπηρετήτε Θεὸν καὶ μαμωνά»¹¹, διότι κατ' ἀνάγκην θὰ εἰσθε ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν ἓνα καὶ θὰ μισήτε τὸν ἄλλον. Αὐτὰ δὲ θεῶ καὶ αὐτὴ ἡ πείρα τῶν πραγμάτων. Αὐτοὶ λοιπὸν, ποὺ περιεφρόνησαν τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὕλικῶν πραγμάτων, αὐτοὶ μάλιστα εἶναι οἱ ἀγαπῶντες γνησίως τὸν Θεόν. Ὅπως, ἀκριθῶς, οἱ θαυμάζοντες ἐκείνην τὴν ἐξουσίαν, εἶναι οἱ μάλιστα, ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων, χαλαρωτέρων ἔχοντες τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην. Διότι ψυχῇ, ποὺ ἐκυριεύθῃ μιά γιὰ πάντα ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοχρηματίας, δὲν ἠμπορεῖ νὰ παρατηθῆ εὐκόλως καὶ γρηγορᾶ ἀπὸ πράξεις καὶ λόγους, ποὺ ἐξοργίζουν τὸν Θεόν, διότι ἡ ψυχὴ αὐτῆ ἐγιγνε δούλη καὶ ἄλλου δεσπότη καὶ μάλιστα δεσπότη καὶ ἐπιτάσσει ἅλα τὰ ἀντίθετα πρὸς τὸν Θεόν.

Κάποτε λοιπὸν πρέπει νὰ συνέλθετε καὶ νὰ ἀναλάβετε τὴν πνευματικὴν σας ὑγείαν, καὶ, ἀφοῦ ὀλοι ἐνηγήσετε ποίου εἴμεθα ὑπηρετῆται, ἄς ἀγαπήσωμεν τὴν ἰδικὴν του μόνου Βασιλείαν, ἄς κλειώσωμεν καὶ θρηνησωμεν διὰ τὰ περασμένα χρόνια, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὑπηρετήσωμεν τὸν μαμωνά, ἄς ἀπορρίψωμεν μιά γιὰ πάντα τὸν ζυγὸν του, τὸν θαρὸν καὶ ἀνυπόφορον καὶ ἄς φέρωμεν μετὰ σταθερότητα τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐλαφρὸν καὶ εὐκόλον. Διότι τίποτε δὲν ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς τέτοιου εἴδους ζυγόν, ὅπως ὁ μαμωνάς. Αὐτὸς μὲν δια-

11. Λουκ. 16, 8.

τάσσει νά εἰμεθα ἔχθροι ἄλλων, ὁ δὲ Χριστός, τούγκαντιον, ἐπιβάλλει νά δεχώμεθα καὶ ἀγαπῶμεν ἄλλους. Ἐκεῖνος, ἀφοῦ μᾶς προσηλώσῃ εἰς τὴν λάσπην καὶ τὸ χῶμα — αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ὁ χρυσός—, δὲν μᾶς ἀφήνει νά ἀναπνεύσωμεν ὀλίγον οὔτε τὰς νύκτας. Ὁ Χριστός, ἀντιθέτως, μᾶς ἀπαλλάσσει μὲν ἀπὸ αὐτὴν τὴν περιττὴν καὶ ἀνόητον φροντίδα, μᾶς διατάσσει δὲ νά συγκεντρώωμεν τοὺς θησαυροὺς μας εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὄχι ἀπὸ τὴν εἰς θάρος τῶν ἄλλων ἀδικίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας δικαιοσύνην. Ἐκεῖνος μετὰ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἰδρώτας καὶ τὰς τολαιπωρίας, δὲν ἠμπορεῖ νά συμπαρασταθῇ εἰς ἡμᾶς, ὅταν τιμωρούμεθα ἐκεῖ καὶ ὑποφέρωμεν, ἐξ αἰτίας τῶν νόμων του καὶ ἐπαυξάνει τὴν φλόγα, ὁ Χριστός ἑμᾶς καὶ ἓνα ποτήρι δροσερὸ νερὸ νά μᾶς ἐπιβάλλῃ νά δώσωμεν, δὲν ἀφήνει ποτὲ νά χάσωμεν καὶ αὐτῆς τῆς ἀσημάντου εὐεργεσίας τὸν μισθὸν καὶ τὴν ἀμοιβὴν, ἀλλ' ἀνταποδίδει τὸ καλὸν μὲ πολλὴν ἀφθονίαν.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι πράξις ἐσχάτης ἀνοησίας, νά ὑπηρετῶμεν ἀχάριστον καὶ ἀγνώμονα τύραννον, ποὺ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν οὔτε ἐδῶ, οὔτε ἐκεῖ νά ὠφελῇ τοὺς πιστοὺς εἰς αὐτόν καὶ σταθεροὺς ὀπαιθούς, παραμελοῦντες τὴν τόσο ἐπιεικῆ καὶ γεμάτην ἀπὸ τόσα ἀγαθὰ Δεσποτεῖαν τοῦ Χριστοῦ; Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ κακόν, οὔτε αὐτὴ μόνον ἡ ζημία, ὅτι δηλοδὴ δὲν ὑπεραιοπίζεται τοὺς τιμωρουμένους, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ πλεόν, καθὼς προεῖπα, προξενεῖ εἰς τοὺς ὀπαιθούς του μύρια, ἀναρίθμητα δυστυχήματα, διότι θὰ ἴδῃ κανεὶς ἐκεῖ, τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς τιμωρουμένους, νά τιμωροῦνται, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὑπηρετήσαν καὶ ἠγάπησαν τὸ χρέμα καὶ δὲν ἐβοήθησαν αὐτούς, ποὺ εἶχαν ἀνάγκην. Τὰ ὅποια δὲν νά μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἄς σκορπίσωμεν μὲ ἀπλόχεριά, ἄς δώσωμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἄς ἀπολλάξωμεν τὴν ψυχὴν μας καὶ ἀπὸ τὰς ὀλαθεράς φροντίδας τῆς παρούσης ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ποὺ μᾶς ἀναμένει εἰς

τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Ἄς ἀποθέσωμεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς δικαιοσύνην, ἀντὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς χρημάτων, ἄς σιλλέξωμεν ἀναφαιρέτους θησαυροὺς, θησαυροὺς, ποὺ ἠμποροῦν νά μᾶς ἀκολουθήσουν εἰς τὸν οὐρανόν, ποὺ ἠμποροῦν νά μᾶς συμπαρασταθοῦν, ὅταν κινδυνεύωμεν καὶ νά κάμουν τότε συγκαταβατικόν καὶ ἐπιεικῆ τὸν Κριτὴν, τὸν ὅποιον εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νά σικαντήσωμεν καὶ τώρα καὶ κατ' ἐκείνην, κυρίως, τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, εὐμενῆ, ὥστε νά ἀπολαύσωμεν μὲ πολλὴν πληρίαν τὰ ἀγαθὰ, ποὺ ἔχουν ἐτοιμασθῇ εἰς τοὺς οὐρανοὺς δι' ἐκεῖνους ποὺ ἀγαποῦν. Αὐτόν, ὅπως πρέπει, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Θ' (9)

(Ιωάν. α', 11)

«Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον» (Ιωάν. 1, 11).

α'. * Ἐάν φρονίζετε νὰ διατηρήτε εἰς τὴν μνήμην σας τὰ νοήματα ποὺ ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὰς προηγουμένας μας συναντήσεις, θὰ οἰκοδομήσωμεν καὶ τὰ ἐπόμενα μὲ μεγαλύτεραν προθυμίαν, διότι θὰ πράττωμεν τοῦτο μὲ μεγάλο κέρδος. Ὁ λόγος, καθ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ γίνῃ καὶ εἰς σὰς περισσότερον κατανοητὸς καὶ εὐληπτός, ἐφ' ὅσον θὰ ἐνθυμήσθε τὰ ἤδη λεχθέντα, καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ χρειασθῆ νὰ καταβάλωμεν μέγαν κόπον, ἐφ' ὅσον σεῖς θὰ ἔχετε τὴν δύναμιν, μὲ τὴν μεγάλην φιλομάθειάν σας, νὰ ἐννοήτε βαθύτερα καὶ εὐχερέστερα τὰ ὑπόλοιπα. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λησμονεῖ πάντοτε, ὅσα διδάσκεται, θὰ ἔχῃ πάντοτε ἀνάγκην τοῦ διδασκάλου καὶ δὲν θὰ μάθῃ ποτέ τίποτε, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ διατηρεῖ ἐπιμελῶς τὰ διδασκόμενα καὶ ἔτσι προσλαμβάνει ἀνετα τὰ ὑπόλοιπα, θὰ γίνῃ ἀπὸ μαθητὴς διδασκαλὸς καὶ χρήσιμος ὄχι μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους τοὺς ἄλλους. Πράγμα ποῦ, ἀν συμπερῶνα ἀπὸ τὴν ἐπιβεκνωσμένην ἐδῶ φιλομάθειάν σας, ἐλπίζω καὶ ἀναμένω νὰ γίνῃ αὕτη ἐδῶ ἡ Ἐκκλησία. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς

* Κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, «ἴδιοι», οἱ ὅποιοι δὲν ἀδέχθησαν τὸν Χριστὸν, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς λαὸς τοῦ Θεοῦ περιούσιος ἢ καὶ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ δημιουργήντες. Εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον ὁ ἱερὸς Πατὴρ μᾶς ἠμιλεῖ περὶ ὑπερηφανίας. Ἡ ὑπερηφανία καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀνίκανον νὰ σωθῆ, διότι εἶναι ὅλως ἄκων τῶν κακῶν. Αἱ μεγάλαι ἀρεταὶ τῆς παρθένιας, ἡγιασίας, προσευχῆς καὶ ἐλεημοσύνης, ἀδυνατοῦν νὰ δεχθῶσιν εἰς αὐτην ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος καταλήφθη ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό.

ἀποταμιεύσωμεν τὸν θησαυρὸν τοῦ Κυρίου εἰς τὰς ψυχὰς μας, ὡς εἰς ἀσφαλὲς θησαυροφυλάκιον καὶ ἄς ἀναπτύξωμεν τὰ ἐνώπιόν μας ἐκτεθέντα, κατὰ τὴν δύναμιν ποὺ θὰ μᾶς παρέχῃ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος.

Εἶπεν, ὅτι «ὁ κόσμος δὲν ἐγνώρισεν αὐτόν», ἡμιλλῶν περὶ τῶν πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας χρόνων. Κατόπιν, κατέρχεται καὶ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ κηρύγματος, καὶ λέγει: «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἀδέχθησαν αὐτόν». Ὀνομάζει δὲ ἐδῶ «ἴδιους» τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ ἦσαν λαὸς περιούσιος, ἢ καὶ ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους ὡς δημιουργηθέντας ὑπ' Αὐτοῦ. Καί, ὅπως προηγουμένως, ἐκκληττόμενος διὰ τὴν μαρτίαν τῶν πολλῶν καὶ ἐντροπόμενος διὰ τὴν κοινὴν φύσιν, ἔλεγεν ὅτι ὁ κόσμος, παρ' ὅλον ποὺ ἐδημιουργήθη δι' αὐτοῦ, ἐν τούτοις δὲν ἐγνώρισε τὸν Δημιουργόν, ἔτσι πάλιν καὶ ἐδῶ, θυσανασχετιῶν διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν πολλῶν, διατυπώνει ἐντονότερα τὴν κατηγορίαν, λέγων ὅτι «οἱ ἴδιοι δὲν ἀδέχθησαν αὐτόν» καὶ συμπεριφέρθησαν καθ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκεῖνος ἦλθε πρὸς αὐτούς. Καὶ ὄχι μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ οἱ προφῆται μὲ ἐκπληξιν διεπίστωναν τὸ ἴδιο ἀκριθῶς, ἀργότερα δὲ καὶ ὁ Ἰακώβος, ἐκκληττόμενος διὰ τὴν ἴδιαν συμπεριφορὰν, παρετήρει τὰ αὐτά. Καὶ οἱ μὲν προφῆται ἐφώναζον δυνατὰ τὰ ἀκούουθα, πρὸ τοῦ Χριστοῦ: «Λαός, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώρισα, ἐδοῦλευσεν εἰς ἐμέ. Μόλις ἐπληροφορήθη τὴν δόξαν μου ἔγινεν ὑπὲρ μου. Ἐξένοι ὑπετάχθησαν εἰς ἐμὲ ἕνεκα φόβου. Ἄλλοθενεῖς λαοὶ ἠχρησατεύθησαν, ὡσάν παλαιὰ ἐφαρμομένα ἐνδύματα, ὡσάν χωλοὶ ἐσκόνταφταν εἰς τοὺς δρόμους των»¹ καὶ πάλιν, «θὰ ἴβουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνηγγέλθη πρὸς αὐτοὺς καὶ θὰ ἐνωσήσουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἤκουσαν»² καὶ «εὐρέθη μετὰξὺ

1. Ψαλμ. 17, 46 καὶ 46.

2. Ἠσαϊ. 52, 15.

αυτῶν, ποῦ δὲν μὲ ζητοῦσαν. Ἐφανερώθην εἰς αὐτοὺς ποῦ δὲν ρωτοῦσαν δι' ἐμέ³; ὁ δὲ Παῦλος ἔγραψε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους: «Τί λοιπὸν; ἐκεῖνα, ποῦ ζητοῦσεν ὁ Ἰσραήλ, δὲν ἐπέτυχεν, οἱ ἄκλεκτοί, ὅμως, ἐπέτυχον»⁴ καὶ πάλιν, «Τί λοιπὸν θὰ εἴπωμεν; Ὅτι τὰ ἔθνη, ποῦ δὲν ζητοῦν δικαιοσύνην, ἔφθασαν εἰς δικαιοσύνην, ὁ δὲ Ἰσραήλ ζητῶν νόμον δικαιοσύνης δὲν ἔφθασεν εἰς αὐτόν»⁵.

Καὶ εἶναι, πράγματι, ἄξιον ἀπορίας, πῶς οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, παρ' ὄλον ποῦ ἀνετράφησαν μὲ τὰ προφητικά θιβλία καὶ καθημερινῶς ἤκουαν τὸν Μωυσῆα νὰ τοὺς λέγῃ πολλά περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ τοὺς ἄλλους μετὰ ταῦτα προφήτας, ἐπὶ πλέον δὲ ἔθλεπαν καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν νὰ θαυματουργῇ καθ' ἐκάστην ἐνώπιόν τους καὶ μόνον εἰς αὐτοὺς νὰ ἀμιλῇ, ἀκόμη δὲ, παρ' ὄλον ποῦ τὸν ἔθλεπαν νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ ἀρχικῶς εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τὴν εἰσοδὸν εἰς εἰδωλολατρικὸν ἔθνος ἢ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν⁶, ὅλλ' ἀντιθέτως νὰ θεσπιῶν, ὅτι ἀπεστάλη πρὸς τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραήλ⁷, κατήνησαν μὰ γιὰ πάντα εἰς τοιαύτην πνευματικὴν πάρωσιν καὶ κώφωσιν, ὥστε ν' ἀγνοήσουν καὶ τὰ θαυμαστά γεγονότα καὶ τοὺς προφήτας, ποῦ τοὺς ἐδίδασκαν καθημερινῶς καὶ αὐτοὺς, ποῦ συνεχῶς τοὺς ξαναθύμιζαν Ἐκεῖνον καὶ νὰ φθάσουν εἰς τοιαύτην ἀναίσθησιν, ὥστε τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ ἠμπορέσῃ νὰ τοὺς παρακινήσῃ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Οἱ δὲ ἔθνηκοί, ἀντιθέτως, χωρὶς νὰ ἀπολαύσουν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, χωρὶς νὰ ἀκούσων ποτὲ θεοὺς λόγους, οὔτε ὅσον κρατεῖ τὸ

3. Πιστ. 65, 1.

4. Ρωμ. 11, 7.

5. Ρωμ. 9, 30 καὶ 31.

6. Πρὸλ. Μαρτ. 10, 5.

7. Πρὸλ. Μαρτ. 10, 6.

ὄνειρον, οὕτως εἰπεῖν, ὅλλὰ διαρκῶς τρεφόμενοι μὲ τοὺς μύθους τῶν πλανωμένων —διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐθνικὴ φιλοσοφία— καὶ ἀναμασῶντες τὰς ἀνοήτους φλυαρίας τῶν ποιητῶν καὶ προσηλωμένοι εἰς ἐξόλα καὶ λίθους⁸, χωρὶς νὰ γνωρίσουν ὠφελῆς ἀληθείας, ἢ τέλος πάντων κάτι τὸ καλὸν καὶ ὕγιες, ἐξ αἰτίας τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς των— καὶ διότι ἡ ζωὴ των ἦτο πὸ ἀκάθαρτη καὶ θδελυρῆ ἀπὸ τὰς πεποιθήσεις των. Πῶς ἠμποροῦσε, ὅλλωστε, νὰ γίνῃ διαφορετικά; Ἐπρόκειτο νὰ βλέπουν τοὺς θεοὺς των νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ κάθε κακίαν καὶ νὰ λατρεύωνται μὲ ἀσχηρῶς λόγους καὶ ἀκόμη πὸ ἀσχηρῶς ἐκδηλώσεις, ἐπὶ πλέον δὲ νὰ νομίζων ὅτι αὐτὸ ἀποτελοῦσε ἑορτὴν καὶ τιμὴν δι' αὐτοὺς. Ἀκόμη δὲ νὰ τιμῶνται μὲ ἀνοσίους φόνους καὶ παιδοκτονίας⁹ καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἀσχολοῦνται μὲ ζῆλον εἰς αὐτὰ— παρ' ὄλον ποῦ ἔφθασαν ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πηθῆμενα τῆς κακίας, ἐν ταῦτοις, ξαφνικὰ, ὥσαν ἀπὸ κάποιαν μηχανήν¹⁰ ὑπεράνω ἡμῶν καὶ ὥσαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν οὐρανῶν, ἀνεφάνησαν λαμπροὶ καὶ περιφανεῖς.

Πῶς, λοιπὸν, ἔγινε τοῦτο καὶ διατί; Ἄκουσε τὸν Παῦλον, ποῦ τὸ λέγει. Διότι ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἀνὴρ δὲν ἔπαυσε νὰ ἀναζητῇ τὴν αἰτίαν ὄλων αὐτῶν τῶν παραδόξων φαινομένων, ἕως ὅτου τὴν εὗρηκε καὶ τὴν ἔφανερώσασκε καὶ εἰς ὄλους τοὺς ὄλους. Ποῖα λοιπὸν εἶναι

8. Ἐννοεῖ τὰ εἰδωλά.

9. Ἐννοεῖ τὴν ἐνθουσιαστικὴν, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν μέρος τῆς λατρείας τῶν εἰδωλολατρῶν. Ταῦτας ἐπεριέλαβεν ἑριστικῶς ὁ Χριστιανισμὸς, ἀποκαλύψας τὴν ἐν «πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» λατρείαν τῶν μόνου καὶ ἀληθοῦ θεοῦ.

10. Ἡ εἰκόμ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον θέατρον. Ἡ θεατρικὴ μηχανὴ ἦτο τέχνασμα, διὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸ τέλος τοῦ παίζομένου δράματος, ἀνεφάνετο ὁ θεὸς διὰ τὴν εὐχὴν τῆν ἰδὸν αὐτοῦ. Ἡ θεατρικὴ αὕτη «εφορῶνται» ἐπραγματοῦνται διὰ μηχανῆς (γρανῶν) καὶ ἀχρησιμοποίηθ' ἰσχυρῶς ἀπὸ τὸν μεγάλον τραγικὸν τῆς ἀρχαιότητος Ἑβριπίδην.

αυτή; Και από ποῦ προήλθεν ἡ τόση εἰς αὐτοὺς πάρωσις; Ἔκουσε τὸν Παῦλον, ποῦ μᾶς ἐνεπιστεύθη τὴν εὐεργετικὴν αὐτῆν διαπίστωσιν, λέγοντα τὰ ἑξῆς: Τί λοιπὸν λέγει ὁ Παῦλος, ἀπαντῶν εἰς τὴν ἀπορίαν αὐτῆν τῶν πολλῶν; Ἐγνοοῦντες, λέγει, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ ζητοῦντες νὰ στήσουν τὴν ἰδικὴν τῶν δικαιοσύνην, δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ¹¹. Δι' αὐτὸ ἔπαθαν αὐτά. Ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλον τρόπον ἐξηγεῖ τὸ ἴδιον καὶ λέγει: «Τί λοιπὸν θὰ εἴπωμεν; Ὅτι τὰ εἰδωλοκρατικὰ ἔθνη, ποῦ δὲν ἐπεδίωκον δικαιοσύνην, ἔφθασαν εἰς ἰκαιοσύνην, δικαιοσύνην ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστιν, ὁ δὲ Ἰσραὴλ, ζητῶν νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης δὲν ἔφθασε»¹². Πές μου, ὅμως, καὶ τὴν αἰτίαν «διότι ἐπεδίωξαν αὐτὴν ὄχι διὰ τῆς πίστεως» διότι ἐσκόνηταισαν εἰς τὸν λίθον τοῦ προσκόμματος¹³. Μὲ αὐτὸ δέ, ποῦ λέγει, ἐννοεῖ τὰ ἑξῆς: «Ἦ ἀπιστία τῶν ἐγενεῖν εἰς αὐτοὺς αἰτία τῶν κακῶν, αὐτὴν δὲ ἐγέννησεν ἡ παραφροσύνη τῆς ἀλαζονείας καὶ ὁ φθόνος». Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ, ὑπερτεροῦσαν τῶν ἐθνικῶν εἰς τὸ εἶχαν λάβει τὸν νόμον καὶ ἐγνώριζαν τὸν Θεόν, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα λέγει ὁ Παῦλος, τὰ ἐγνώρισαν, μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς πίστεως, ἔφ' ὅσον καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι ἐκαλοῦντο ὁμοτίμως εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι, ποῦ εἶχαν τὸ τιμητικὸν γνῶρισμα τῆς περιτομῆς, δὲν εἶχαν τίποτε περισσώτερον ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς μετὰ τὴν πίστιν, κατελήφθησαν ἀπὸ παραφροσύνην καὶ φθόνον καὶ δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἀγάπην τοῦ Δεσπότη, τὴν ὑπερβολικὴν καὶ ἀπερίγραπτον ἀγάπην. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔπαθαν, ὄχι ἀπὸ ἄλλου καὶ ἐξ αἰτίας ἄλλων, ἀλλ' ἀπο-

11. Ρωμ. 10, 3.

12. Ρωμ. 9, 30 — 32.

13. Ρωμ. 9, 30 — 32.

κλειστικῶς καὶ μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς τῶν ἀλαζονείας, τῆς κακίας καὶ τῆς μισανθρωπίας τῶν.

β'. Διότι λοιπὸν ἀνόητοι οἰεῖς, πῶς ἀνόητοι ἀπ' ὅλους θὰ ἐξημιώνεσθε οἰεῖς, ἀπὸ τὴν ἐπιδεικνυομένην καὶ παρεχομένην εἰς ἄλλους ἀγάπην καὶ φροντίδα; Πῶς δὲ θὰ ἐμειώνοντο τὰ ἰδικὰ σας ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν καὶ ἄλλων εἰς τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ; Ἄλλ' ἡ κακία εἶναι, πράγματι, τυφλὴ καὶ, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἠμπορεῖ νὰ διακρίνη γρήγορα τίποτε ἀπὸ τὰ πρέποντα. Ἀφοῦ λοιπὸν κατελήφθησαν ἀπὸ φθόνου, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἔχουν καὶ ἄλλους κοινωνοὺς τῆς αὐτῆς παρρησίας¹⁴, ὤθησαν τὸ εἶδος ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ τῶν, ἀπομακρυνθέντες ἑκουσίως ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολὺ δικαίως, διότι, λέγει, «φιλε, δὲν σὲ ἀδικῶ, θέλω δὲ νὰ δώσω καὶ εἰς αὐτοὺς, ὅσον καὶ εἰς σέ»¹⁵. Μᾶλλον δὲ αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἄξιοι οὔτε αὐτῶν τῶν λόγων, διότι Ἐκεῖνος μὲν, ἂν καὶ τοὺς δυσαρρεστοῦσεν, ἐν τούτοις, εἶχε νὰ διηγηθῇ κόπους ὁλοκλήρου ἡμέρας καὶ ταλαιπωρίας καὶ ἰδρώτας καὶ ὄλην, αὐτοὶ δὲ τί θὰ ἠμποροῦσαν νὰ εἰποῦν; Τίποτε τέτοιο δὲν ἠμποροῦσαν νὰ εἰποῦν, ἀντιθέτως, μάλιστα, τοὺς ἐθάρυνε ὀκηγρία καὶ ἀσωτία καὶ τὰ ἄλλα ἀναρίθμητα κακὰ, τὰ ὁποῖα πάντοτε κατέλογίζαν εἰς θάρος τῶν οἱ προφήται καὶ ἐξ

14. Ἡ λέξις «παρρησία» ἐκφράζει εἰς τὸν ἱερὸν Χριστόσταν ἑκουσίως ἡμεῶν νόμον. Ἐκφράζει τὴν ἀποκρίσιν εἶναι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις. Ὁ θεὸς Πιτὴ ἐδίωκε, μέχρι τῆς τελευτικῆς τοῦ ποσῆ, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ὡς παροργισμὸν, θάρρος, ἐλευθερίαν, ἐλευθερίαν γαλήνην καὶ χαρὰν. Τὸ ἡρώδης τούτο πρόβλημα ἀποκαλεῖ τὸ παρεχόμενον καὶ τὴν οἰκίαν τῆς ζωῆς του. τὸ ἐξέφρασε δὲ δὲ μίαν γενναίαν εἰς ὅλους τοὺς τομείς συμμερισηρὰς καὶ δὲ τὸ ἀληθὲς γενναίου καὶ ἀμύτητος ἤθους του. Ἦ δὴν τοῦ ζωῆ καὶ ἡ θάνατος. οἱ ἀγῶνας του καὶ ἡ διδασκαλία του ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Ὁμιλίαν, ἑκτὸν, ὁ θεὸς Χριστόστανος περὶ παρρησίας, ἐκφράζει τὴν ἐμπειρίαν ἀπὸ τὴν ὁδοῦν γυμνασίαν του μὲ τὸν Χριστόν.

15. Ματθ. 20, 13 καὶ 14.

αίτιας τῶν ὁμοίων καὶ αὐτοί, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ἔθνικοι, εἶχαν προσκρούσεις εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ ἐφανέρωσεν αὐτὸ ὁ Παῦλος λέγων «Διότι δὲν ὑπάρχει διαφορά»¹⁶ μεταξύ Ἰουδαίου καὶ ἔθνικοῦ, «ἐπειδὴ ὅλοι ἠμάρτησαν καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, γίνονται δὲ δίκαιοι καὶ σώζονται δωρεάν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁷.

Καὶ τοῦτο μὲν, μὲ δολικὴν ἑκείνου τὸ κεφάλαιον, διδάσκει εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν, κατὰ τρόπον χρησίμου καὶ πάρα πολὺ συνειτόν, εἰς τὸ προηγούμενον δὲ ἀποδεικνύει, ὅτι εἶναι ἀξιοὶ καὶ μεγαλύτερας τιμωρίας «διότι ὅσοι ἠμάρτησαν ἐνῶ εἶχαν νόμον, θά κριθοῦν διὰ τοῦ νόμου»¹⁸, λέγει, δηλαδὴ αὐστηρότερα, διότι θὰ ἔχουν κατηγοροῦν ἐκτός ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὸν δοθέντα εἰς αὐτοὺς γραπτὸν νόμον. Ὅχι δὲ μόνον ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι ἔγιναν αἰτίοι νὰ θαλασφημηθῶν ὁ Θεὸς εἰς τὰ ἔθνη· «διότι τὸ δνομά μου, λέγει, ἐξ αἰτίας σας θαλασφημεῖται μεταξύ τῶν ἐθνῶν»¹⁹. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸ ἦταν, ποῦ ἰδιαίτερος τοὺς ἐνωχλοῦσε —καὶ διότι καὶ εἰς τοὺς περιτετημένους Ἰουδαίους, ποῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ πρῶτον, ἐφαίνετο παράδοξον²⁰, δι' αὐτὸ καὶ κατηγοροῦσαν τὸν Πέτρον, ὅταν ἐπανήλθε πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Καισάρειαν²¹, ὅτι εἰσῆλθε εἰς τὰς οἰκίας ἀνδρῶν, ποῦ εἶχαν ἀκροβυστίαν²² καὶ συνέφαγε μαζί τους

16. Ρωμ. 3, 29.

17. Ρωμ. 29 καὶ 34.

18. Ρωμ. 2, 12.

19. Ρωμ. 2, 24 καὶ Ἦσα. 52, 6.

20. Διὰ τοῦς «περιτετημένους» Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, ἦτο «παράδοξον» τὸ γεγονός, ὅτι καὶ οἱ ἔθνικοι ἐνέληθον εἰς τὴν νῆαν Πίστεως καὶ μάλιστα μὲ τὰς αὐτὰς δικαιώματα.

21. Εἶχε μεταξὺ, διὰ τὴν κερύκη καὶ διαπίση τῶν ἐθνῶν Κορινθίων καὶ τὴν οἰκογένειάν του (πρὸς Κορ. 10).

22. Οἱ διακροβυστιες τὴν «ἀκροβυστίαν» ἦσαν οἱ ἔθνικοι, οἱ μὴ «περιτετημένοι» εἰδωλοῦνται. Τοσοῦτος ἦτο ὁ Κορινθίος καὶ ἡ οἰκογένειά του.

ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπληροφορήθησαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ²³, πάλιν ἀποροῦσαν, πῶς ἀπλώθηκε καὶ εἰς τὰ εἰδωλολογητρικὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐξεπλήρουντο εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἐφάνηκεν ὅσον νὰ μὴ ἀνέμεναν νὰ συμῆθι ποτὲ τοῦτο τὸ παράδοξον —ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγκώριζεν ὅτι αὐτὸ ἦταν, ποῦ κατ' ἐξοχήν, τοὺς προσέβαλλε καὶ τοὺς ἐνωχλοῦσε, πράττει τὰ πάντα, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ τελειῶς ἀπὸ αὐτὸ τὸ φοβερὸν φῶσκωμα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ὑπερβολικῆς ἐξωγκωμένης ἀλαζονείας των. Καὶ πρόσθε, πῶς πράττει τοῦτο. Ἄφου ὠμίλησε περὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰδωλολογητρῶν καὶ ἐβειξεν ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀπὸ πουθενὰ ἀπολογίαν, οὔτε ἐλπίδα σωτηρίας, καὶ ἀφου τοὺς κατηγορήσεν ἀκριβῶς καὶ διὰ τὴν διαστροφήν τῶν δογματικῶν των καὶ διὰ τὴν ἠθικῶς ἀκάθαρτον ζωὴν των, στρέφει τὸν λόγον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀφου διηγῆθη ὅλα ὅσα εἶπεν ὁ Προφήτης²⁴, ὅτι ἦσαν ἀνθρωποὶ μαρφοὶ καὶ δόλιοι καὶ ὑποκιοι, ὅτι ὅλοι «ἐξηγγειώθησαν» καὶ ὅτι μεταξύ αὐτῶν οὐθεὶς «ἐπιζητεῖ τὸν Θεόν», ὅλλ' ὅλοι «ἐξέκλινον» καὶ ὅλα τέτοια παρόμοια, προσέθε· «Γνωρίζομεν δὲ ὅτι ὅσα λέγει ὁ νόμος, τὰ λέγει εἰς τοὺς διατελοῦντας ὑπὸ τὸν νόμον, διὰ νὰ κλεισθῇ ἔτσι κάθε στόμα καὶ διὰ νὰ γίνῃ

23. Ἐννοεῖ τὴν ἐνοχάν ὅπῃ τῶν ἐθνῶν, ἡ ὅποια ἐπέβη διὰ τῆς κλήσεως καὶ αὐτῶν εἰς τὴν νῆαν πίστεως. Διὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίου χριστιανούς τὸ πρῶτον ἦτο ἀκατανόητον. Ἐν τούτοις οἱ προφῆται ἐμύλησαν περὶ τῆς κλήσεως καὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνῶν, ὡς ὁ Ἄμωσ, ὁ ὅποιος λέγει, ὅτι «ἐξηγγειώσωσιν οἱ κατὰ τὸν νόμον τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη» (Ἠσα. 52, 17 καὶ Ἄμ. 9, 11 καὶ 12).

24. Ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν 18ον Ψαλμόν. Περιγράφεται ἐκεῖ ἡ ἡθικὴ ἕκαστα τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Ἄμ. Παῦλος παραθέτει εἰς τὸ 8ον κεφάλαιον τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς του χωρὶς ἀπὸ τῶν ψαλμῶν αὐτῶν, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι «ἠμάρτησαν» καὶ ἐπαρμένως εἶον «ὑστεροῦνται» τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Πῶς οὖν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἔθνικοι, πάντες ἄμαρτωλοὶ ὄντες ἐνόησαν τὸν Θεόν, ἀνακρούσει εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἐπιστολῆς.

δλος ὁ κόσμος ὑπόλογος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διότι ὅλοι ἠμάρτησαν καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»²⁵.

Διατί, λοιπόν, ὑψώνεις τὸν ἑαυτὸν σου, Ἰουδαίε; Διατί ὑπερηφανεύεσαι; Καὶ τὸ ἰδικόν σου στόμα ἔχει κλεισθῆ καὶ ἡ ἰδική σου παρρησία ἔχει ἀφαιρεθῆ καὶ μαζὶ μὲ ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον ἔγινες καὶ σὺ ὑπόδικος καὶ ὅπως οἱ ἄλλοι ἔτσι καὶ σὺ ἔχεις ἀπόλυτον ἀνάγκη τῆς δωρεᾶν σωτηρίας. Δὲν ἔπρεπε λοιπὸν ἂν διέθετες ἀληθινὴν καὶ σταθερὰν πίστιν καὶ εἶχες πολλὴν παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, δὲν ἔπρεπε νὰ φθονῆς, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐκείνους ποὺ ἐπρόκειτο ἐξ ἀγάπης νὰ ἐλεῶνται καὶ σώζονται. Διότι ὁ φθόνος διὰ τὰ ἀγαθὰ ἄλλων, ποὺ φέρει ψυχικὴν ὀδύνην καὶ ἀγωνίαν, ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ἐσχάτης κακίας, καὶ μάλιστα, ὅταν ἡ ἐδεργασία αὐτῆ δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνεταί μὲ ἰδικὴν σου ζημίαν. Διότι, ἂν ἡ σωτηρία τῶν ἄλλων κατέστρεφε τὰ ἰδικὰ σου ἀγαθὰ, τότε θὰ εἶχε λόγον ὁ πόνος σου, καίτοι θεσβαίως δι' αὐτὸν, ποὺ ἔχει μάθει νὰ σέβεται καὶ νὰ ζῆ κατὰ Θεόν, οὔτε αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐπαρκῆ δικαιολογίαν, ἂν, ὁμως, οὔτε τιμωρομένου τοῦ ἄλλου, ὑπεονάζουν οἱ μισοὶ σου, οὔτε εὐεργετουμένου, ἐλαττώνονται αὐτοί, διὰ ποῖον λόγον ὑποφέρεις σὺ δι' αὐτά, ποὺ γίνονται αἰτία νὰ σώζεται ἄλλος δωρεάν;

Ἐπρεπε λοιπὸν καθὼς εἶπα, ἂν ἦσαν μεταξύ αὐτῶν, ποὺ ἔχουν εὐδοκίμησει εἰς τὴν πίστιν, νὰ μὴ ὑποφέρῃς διὰ τὴν πρὸς τὰ ἔθνη δωρεάν παρεχομένην σωτηρίαν. Σὺ ὁμως, ἀντιθέτως, παρ' ὅλον ποὺ ἔναντι τοῦ Δεσπότη εἶσαι ὑπεύθυνος διὰ τὰς αὐτάς παραβάσεις καὶ παρ' ὅλον ποὺ καὶ σὺ ἔχεις προσκρούσει εἰς τὴν δικαιοσύνην του, βυσσασαγετῆς διὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων καὶ ὑπερηφανεύεσαι ὅτι μόνον ἐσὺ δικαιόουσαι νὰ μετά-

25. Ρωμ. 8, 19 καὶ 28.

σχῆς τῆς θείας χάριτος, δι' αὐτὸ θὰ εἶσαι ὑπεύθυνος ὄχι μόνον διὰ τὸν φθόνον καὶ τὴν μαρίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐσχάτην παρρησιόουνην καὶ δι' ὅλα τὰ ἀκληρότατα θιασασιαστῆρια. Διότι τὴν ὑπερηφανείαν, ποὺ εἶναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν, τὴν ἐφύτευσε θεοθεῖα μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγεν «Ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ ὑπερηφανία»²⁶, δηλαδὴ, ρίζα καὶ πηγὴ καὶ μητέρα. Ἔτσι καὶ ὁ πρωτόπλαστος ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν μακαρίαν ἐκείνην κατὰστασιν, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος, ποὺ τὸν ἐξηπάτησε, κατεβίβασθη ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὕψος τῆς ἀξίας.

Δι' αὐτὸ μάλιστα ὁ ἀσχυρὸς ἔμαθε τὴν φύσιν αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀντελήφθη, ὅτι εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔξωσιν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν οὐρανῶν, αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀκριβῶς ἠκολούθησεν, ὅταν ἐσκέφθη νὰ κατεβῆσθαι τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐκείνην τιμὴν. Διότι, ἀφοῦ τὸν ἐφούσκωσε μὲ τὴν ὑπόσχασιν τῆς ἰσοθείας, ἔτσι τὸν κατεκρήμνισε καὶ τὸν κατεβίβασεν εἰς αὐτὰ τὰ θάρατρα τοῦ Ἄδου, καθ' ὅσον τίποτε ἄλλο δὲν μᾶς ἀπομακρύνει τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς παραδίδει εἰς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ὅσον ἡ τυραννία τῆς ὑπερηφανείας. Ὅταν αὐτὴ κυριαρχῇ μέσα μας, ὅλη ἡ ζωὴ μας γίνεται ἀκάθαρτη, εἴτε ἐπιτελῶμεν σωφροσύνην, εἴτε παρθενίαν, εἴτε νηστείαν, εἴτε προσευχάς, εἴτε ἐλεημοσύνην, εἴτε ἡτιδήποτε ἄλλο· «διότι ἀκάθαρτος εἶναι, λέγει, κάθε ὑπερήφανος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»²⁷. Πρέπει νὰ καταπολεμῶμεν λοιπὸν αὐτὸ τὸ φούσκωμα τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ἀνοικόπωμεν τὴν πρόσδον αὐτοῦ τοῦ κακοήθους ὄγκου, ἐάν θεσβαίως θέλωμεν νὰ εἰμθα ψυχικῶς καθαροὶ καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν φοβερὰν κόλασιν, ποὺ εἶναι προωρισμένη διὰ τὸν διάβολον. Καὶ ὅτι ὁ ἀλαζὼν κατ'

26. Συγ. Σειρ. 10, 13.

27. Πέτρος, 16, 8.

ανάγκη θά πάθη, ὅτι καὶ ἐκεῖνος, ἄκουσε πού τό λέγει ὁ Παῦλος: «Νά μὴ εἶναι νεοκατήχητος, διὰ νά μὴ ὑπερηφανευθῆ καὶ πέσῃ εἰς «κρίμα» καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου»²⁸.

Τί σημαίνει κρίμα; Εἰς τὴν ἴδιαν, λέγει, καταδίκην, εἰς τὴν αὐτὴν κόλασιν. Πῶς λοιπὸν θά ἡμπορέσῃ νά ἀποφυγῇ κακίαι αὐτό τό κακόν, λέγει; Ἐάν θεοβίως ἀναλογισθῆ τὴν φύσιν του, τό πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων του, τό μέγεθος τῶν ἐκεῖ θασανιστηρίων, τό πρόσκαιρον τῶν δοῶν πραγμάτων, πού θεωροῦνται μὲν σπουδαία, δὲν διαφέρουν ὅμως ἀπὸ τὰ ἀσήμαντα χόρτα καὶ μαραίνονται γρηγορώτερα ἀπὸ τὰ ἀνοιξιότικα ἄνθη. Ἄν ἀνασκινώμεν διαρκῶς μέσα μας αὐτάς τὰς σκέψεις καὶ ἂν ἐνθυμούμεθα, συνεχῶς, ὅσους ἔχουν κατορθώσει τὰ μέγιστα εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰ ἠθικά ἐπιτεύγματα, παρ' ὅλας τὰς ἐπιβουλὰς του, ὁ διάβολος δὲν θά ἡμπορέσῃ ποτέ νά μᾶς ἀνατρέψῃ, ἀκόμη δὲ οὔτε νά μᾶς μετακινήσῃ ἀπὸ τὰς ὀρθὰς μας θέσεις. Ὁ δὲ Θεὸς τῶν ταπεινῶν, ὁ καλὸς καὶ ἐπακίχης, ἄς χάρισῃ καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἐσᾶς καρδίαν πλήρη μετανοίας καὶ ταπεινώσεως, διότι ἔτσι θά δυνηθῶμεν εὐκόλως νά ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ ἄλλα πρὸς δόξαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, αἰσχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

28. Α' Τιμ. 3, 6.

ΟΜΙΛΙΑ Ι' (10)

(Ἰωάν. α', 11 — 18)

«Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαθον» (Ἰωάν. 1, 11).

α'. * Ὁ Θεός, ἀγαπητέ, ὡς φιλόφρωντος καὶ εὐεργέτης πού εἶναι, φροντίζει μεγάλως καὶ ἐπινοεῖ καὶ πράττει ὅ,τι χρειάζεται, διὰ νά μᾶς κάμῃ νά λάμπωμεν ἀπὸ ἀρετὴν, ἐπιθυμῶν δὲ νά εὐδοκιμῶμεν πάντοτε, διὰ τῆς πειθούς καὶ τῆς εὐεργεσίας καὶ ὄχι βίαιως καὶ ἀναγκαστικῶς, προσκαλεῖ καὶ προσελκύει κοντά του ὄλους, τοὺς εὐκρινῶς ἐπιθυμοῦντας τοῦτο. Δι' αὐτό, ὅταν ἦλθεν, ἄλλοι μὲν τὸν ἐδέχθησαν, ἄλλοι ὅμως δὲν τὸν ἐδέχθησαν. Δὲν ἐπιθυμοῦν, ἄλλωστε, νά ἔχῃ κοντά του κανένα ὑπηρέτην παρὰ τὴν θέλησίν του καὶ κατ' ἀνάγκη, ἀλλὰ τοὺς θέλει ὄλους θεληματικῶς καὶ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως καὶ ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζουν καὶ δέχονται ὡς χάριν τὴν εἰς Αὐτὸν ὑποταγὴν. Καὶ συμβαίνει, οἱ μὲν ἄνθρωποι, παρ' ὄλον πού χρειάζονται τὴν διακονίαν τῶν ὑπηρετῶν, νά τοὺς κρατοῦν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των μὲ τὸν νόμον τῆς ἐπ' αὐτῶν κυριότητος, ἐνῶ ὁ Θεός, παρ' ὄλον πού δὲν ἔχει ἀνάγκας καὶ δὲν χρειάζεται τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας, καὶ μάλιστα, παρ' ὄλον, πού, ὅτι πράττει, τό πράττει πρὸς χάριν τῆς σωτηρίας μας, μᾶς κάνει κυρίου αὐτοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐξα-

* Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλοφροσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ θέμα ἐδῶ. Ἀπὸ τὴν ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι, παρ' ὄλον ὅτι οἱ «ἴδιοι» δὲν ἐδέχθησαν τὸν Ἰὼν τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις ὁ Θεὸς διὰ τῆς μετανοίας τοῦς ἐδέχεται καὶ πάλιν κοντά του. Τραπὴν παραδείγμα ἀποτελεῖ ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν Ἑθῶν Παῦλος.

ναγκάζει αυτούς, που αρνούνται να δεχθούν την κυριότητα του, ούτε χρησιμοποιεί θίαν —διότι αποβλέπει εξ ολοκλήρου εις τὸ συμφέρον μας— ἐπειδὴ ἡ ἀθέλητος προσέλευσις εἰς αὐτὴν τὴν ὑπακοὴν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν πληρῆ ἀρνήσιν αὐτῆς. Διὰ τοῦ λοιποῦ τιμωρεῖ, λέγει, τοὺς ἀρνούμενους νὰ ὑπακούουν εἰς Αὐτόν; Διὰ τὴν ἠπειλήσε καὶ μὲ κόλασιν ἐκείνους, ποὺ δὲν ὑπακούουν εἰς τὰς ἐντολάς του;

Διότι, καθὼς εἶναι Πανάγαθος, φροντίζει ὑπερβολικὰ δι' ἡμᾶς καὶ ὅταν δὲν ὑπακούωμεν. Καὶ πάλιν δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει καὶ ὅταν Τὸν ἀποφεύγωμεν καὶ ὅταν ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ κοντὰ Του. Ἐπειδὴ περιεφρονήσαμε τὴν προηγουμένην ὁδὸν τῆς εὐεργεσίας καὶ ἠρνήθημεν νὰ θαυιάσωμεν αὐτήν, ποὺ μᾶς προσεφέρθη διὰ τῆς παιθοῦς καὶ τῆς εὐεργεσίας, εἰσήγαγε καὶ τὴν ἄλλην ὁδὸν τὴν διὰ τῆς κολάσεως καὶ τῶν τιμωριῶν, ποὺ εἶναι μὲν πικροτάτη, ἀλλ' ὅμως ἀναγκαία, διότι, ὅταν περιφρονῆται ἡ προηγουμένη, καθίσταται ἀναγκαία ἡ εἰσαγωγή καὶ τῆς δευτέρας. Διότι καὶ τοὺς νομοθέτας, ποὺ καθώρισαν πολλὰς καὶ σκληρὰς τιμωρίας κατὰ τῶν παρθωτῶν, δὲν τοὺς ἀποστρέφόμεθα ἐξ αἰτίας αὐτῶν, μάλιστα δὲ καὶ περισσώτερον τοὺς τιμῶμεν χάριν αὐτῶν. Καὶ διότι, οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχοντες τῶν ἰδικῶν μας ὑπηρεσιῶν, πολλὰκις μάλιστα ἀγνοοῦντες τελείως τοὺς μέλλοντας νὰ ἐπαφελῆθοῦν καὶ ἀπολαύσουσιν τὴν ἀπὸ τῶν νόμων τῶν ὠφέλειαν καὶ βοήθειαν, ἐφρόντισαν διὰ τὴν εὐταξίαν, ποὺ πρέπει νὰ ὑπάρχη εἰς τὴν ζωὴν μας, μὲ τὴν καθιέρωσιν τιμῶν μὲν διὰ τοὺς ἐναρέτους, τιμωριῶν δὲ διὰ τοὺς ἀκολάστους, ποὺ ἐμποδίζουν καὶ καταστρέφουσιν τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων. Ἄν δὲ θαυμάζωμεν καὶ ἀγαπῶμεν αὐτούς, δὲν πρέπει πολὺ περισσώτερον νὰ θαυμάζωμεν καὶ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν χάριν αὐτῆς τῆς τόσο μεγάλης φροντίδος του; Καὶ διότι εἶναι ἀπέραντος ἡ διαφορά τῆς πρὸς ἡμᾶς Προνοίας τοῦ Θεοῦ Ἐναν-

τι ἐκείνης τῶν νομοθετῶν. Καὶ εἶναι πράγματι ἀνέκφραστος καὶ ὑπεράνω πάσης ὑπερβολῆς ὁ πλοῦτος τῆς καλωσύνης Του.

Ἄλλὰ πρόσεξε· εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν», ὅχι ἐξ αἰτίας ἰδικῆς Του ἀνάγκης, διότι, καθὼς εἶπα, τὸ Θεῖον οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην, ἀλλὰ πρὸς χάριν τῆς εὐεργεσίας τῶν «ἰδίων». Οἱ ἴδιοι, ὅμως, Αὐτοῦ ὅχι μόνον ἔτσι, ὡς εὐεργέτην, δὲν τὸν ἐδέχθησαν, ὅταν ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια πρὸς σωτηρίαν τῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἠρνήθησαν καὶ τὸν ἀπέκρουσαν, καὶ ὅχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ, ἀφοῦ τὸν ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τῶν ἀμπελωνῶν Του¹, τὸν ἐφόνευσαν. Καί, παρ' ὅλα αὐτὰ, δὲν τοὺς ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὴν μετάνοισιν, ἀλλὰ τοὺς ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν, ἂν ἤθελαν, νὰ καθαρῶσθουν ἀπ' ὅλα τὰ ἀδικήματα, ποὺ διέπραξαν, μετὰ ἀπὸ τὴν τόσην παρανομίαν, μὲ τὴν πρὸς Αὐτὸν πίστιν καὶ νὰ ἐξισωθοῦν πρὸς αὐτούς, ποὺ δὲν διέπραξαν τίποτε τέλειο, μάλιστα δὲ καὶ πρὸς τοὺς πλέον ἀγαπητοὺς του φίλους.

Καὶ ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, οὔτε χάριν ψυχαγωγίας, ἀποδεικνύουσι λαμπρῶς, ὅσα συνέθησαν εἰς τὸν μακάριον Παῦλον, διότι ὁ Παῦλος, ἐνῶ μετὰ τὴν Σταύρωσιν κατεδίωκε τὸν Χριστὸν καὶ ἐλιθοβόλησε μὲ τὰ πολλὰ χέρια² τὸν μάρτυρα Ἐκείνου, τὸν

1. Πρὸς Κορ. 20, 9-10.

2. Διότι ὁ Παῦλος, κατὰ τὴν σχετικὴν διήγησιν τοῦ Πρέξιου, «τὴν ἀνευθεκῶν τῆ ἀναίρεσις αὐτοῦ» (Πράξ. 8, 1), δηλαδὴ, τοῦ Στεφάνου. Συνεπὸς σημαίνει ἐπιδοκιμάζω, ἐπικροτῶ, συγκατατίθημαι, συμμετέχω, ἐπομένως, ψυχικῶς. Ἐπιδοκίματα, ἡ Πράξις τοῦ Θεοῦ ἐρρόθησαν ἐπὶ τὰ πρῶτα, ὅτε ὁ «νεαυτὸς» τότε Σαῦλος νὰ μὴ λάβῃ ἀναργῶν μέρος εἰς τὸν θάνατον τοῦ μάρτυρος. Ἦν τούτους, κατὰ τὸν Θεὸν Χριστόστομον, ὁ ἴσως δέχεται παρανομίαν τῶν Μ. Ἀθανασίου, δύνανται νὰ λέγη διὰ τὸν Παῦλον, ὅτι ἐλιθοβόλησε τὸν Στέφανον «ταῖς πολλαῖς χέρια», μὲ τὰ πολλὰ, δηλαδὴ, χέρια τῶν λιθοβολούντων, οὕτως εἶπεν, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχε μὲν μέρος εἰς τὸν λιθοβολισμόν, συμμετέλλε δὲως ψυχικῶς εἰς αὐτόν. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῶν ἐντάθη λεγόμενων.

Στέφανον, ἀργότερα ἐπειδή μετενόησε καὶ ἀνεγνώρισε τὰ ἀδικήματα, ποὺ διέπραξεν εἰς θάρος Του προηγούμενος, προσήλθεν εἰς τὸν καταδιωχθέντα Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἀμέσως τὸν συγκατέλεξε μεταξύ τῶν φίλων, ποὺ εἶχαν τὰ πρωτεῖα κοντὰ του, ἀναβείβας αὐτὸν κήρυκα καὶ διδάσκαλον ὅλης τῆς οἰκουμένης, τὸν θλάσφημον, τὸν διώκτην, τὸν ὀφριστὴν, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, χαίρων ὑπερβολικὰ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, διακήρυσσεν αὐτά. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐντροπέταν, ἀλλὰ καὶ ὅλα, ὅσα προηγούμενος ἐτόλμησε νὰ διαπράξῃ, ἀφοῦ ὡς εἰς στήλην εἰς τὰς ἐπιστολάς του τὰ ἐχάραζε, τὰ ἐπεδείκνυε, νομίζων ὅτι εἶναι καλύπερα νὰ καταδικάζεται ἀπ' ὅλους ὁ προηγούμενος θίος του, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἀνοιγεῖθῃ τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, παρὰ νὰ ἀποκρύψῃ τὴν ἀπέραντον καὶ ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν του, ἀρνούμενος νὰ καταδικάσῃ δημοσίως τὴν ἰδικὴν του πλάην. Δι' αὐτὸ ἀνω καὶ κάτω στρέφει τὰς διώξεις, τὰς ἐπιβουλὰς, τοὺς πολέμους, ποὺ ἐπεχείρησε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, λέγων ἄλλοτε μὲν «Δὲν εἰμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος, διότι κατεδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ»³, ἄλλοτε δέ «ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦλθε διὰ νὰ σώσῃ ἁμαρτωλοὺς, τῶν ὁποίων πρῶτος εἰμαι ἐγώ»⁴, καὶ ἄλλοτε «διότι ἤκούσατε τὴν ἄλλοτε διαγωγὴν μου εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, ὅτι ὑπερβολικὰ καταδιώκων τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκακοποιῶν αὐτήν»⁵.

β'. * Διότι, ἀνταποδίδων εἰς τὸν Χριστόν, διὰ τὴν

3. Α' Κορινθ. 15, 9.

4. Α' Τιμοθ. 1, 15.

5. Παλ. 1, 18.

* Ἦδὲ, ἐρημιζέσθαι ἢ γράσει «ἔβουαν ἐβουσαν τὴνκα θεοῦ γενέσθαι» καὶ ποιεῖται ὅτι αὐτὸς δύναται νὰ μὴ ἀφαιρέσῃ τὴν δουλείαν ἐβουσαν νὰ γίνωμαι τὴνκα θεοῦ καὶ ὅτι τὴν χερίν τῆς υἰοθεσίας λαμβάνουν οἱ ἔχοντες ἀγαθὴν θέλησιν.

πρὸς αὐτὸν μακροθυμίαν, ἢ ὅποια ἐγένινε ἀφορμὴ νὰ τοῦ φανερώσῃ ποῖος εἶναι καὶ πῶς τὸν ἔσωσεν, ἐνῶ ἦτο ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος, κηρύττει μὲ τὴν πολλὴν παρρησίαν τὴν μάχην, μὲ δαμν ἐπολέμησεν ἐξ ἀρχῆς μὲ πᾶσαν προθυμίαν τὸν Χριστόν. Μαζὶ δὲ μὲ αὐτὸν ἐπαυξάνει καὶ τὰς καλὰς ἐλπίδας τῶν ἀπελπισμένων, καθὼς οὖν λέγει ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς δι' αὐτὸ τὸν προσεῖλκυσε, διὰ νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν πρῶτον ὅλην τὴν μακροθυμίαν του καὶ τὸν ὑπερβολικὸν πλοῦτον τῆς ἀγαθότητός του, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ πιστεύουν εἰς Αὐτὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Καὶ διότι, ὅσα ἐτόλμησαν νὰ πράξουν, ἦσαν μεγαλύτερα ἀπὸ κάθε συγγνώμην, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐφάνερωσε μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν», Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πληροῖ τὰ πάντα μὲ τὴν παρουσίαν του καὶ εἶναι πανταχοῦ παρών; Ποῖον τόπον ἔφησε, διὰ νὰ ἔλθῃ κοντὰ μας Ἐκεῖνος, ποὺ περιπαλεῖει καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα μὲ τὸ χερί του; Δὲν ἐγκατέλειψε μὲν κανένα τόπον— πῶς ἄλλωστε; — ἐπραγματοποίησε δὲ τοῦτο μὲ τὴν πρὸς ἡμᾶς κατάβασιν.

Ἐπειδὴ, δηλαδή, εὐρισκόμενος εἰς τὸν κόσμον, δὲν ἐφάνετο ὅτι εἶναι παρών, διότι δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστὸς, ἐφάνερωσε δὲ κατόπιν τὸν ἑαυτὸν του, καταδεχθεὶς νὰ φορέσῃ τὴν ἰδικὴν μας ἀνθρωπίνην σάρκα, ὀνομάζει παρουσίαν τὴν φανέρωσιν αὐτὴν καὶ τὴν κατάβασιν⁶. Εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ μαθητὴς ὄχι μόνον δὲν ἐντρέπεται διὰ τὴν ἀτίμωςιν τοῦ Διδασκάλου, ἀλλὰ καὶ μὲ παρρησίαν ἀναγράφει τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην

6. Ὁ λόγος, ὅς θεὸς ἦτο πάντοτε εἰς τὸν κόσμον, ὡς ἄνθρωπος ὁμοῦ ἐφανερώθη ἐν χρόνῳ. Δὲν ἔφησε, λοιπὸν, κάποιον τόπον, ὅταν εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, ἀλλ' ἐφανερώθη ὡς ἄνθρωπος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

ὄφρην⁷. Καί τοῦτο πάλι δέν εἶναι μικρά ἀπόδειξις τῆς φιλαληθείας του. Ἐξ ἄλλου δέ ὁ ἐντρέπόμενος διά τοὺς ὄφριστάς, δέν πρέπει νά ἐντρέπεται διά τόν ὄφρισθέντα. Διότι ὁ μὲν ὄφρισθεὶς ἔλοιπε περισσότερο μέ αὐτὴν τὴν ὄφρην, καί ἐφ' ὅσον ἐπέδειξε τόσην πρόνοιαν μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ὑπὲρ τῶν ὄφριστῶν, ἐνῶ ἐκείνῳ ἐφάνησαν εἰς ὁλοὺς ἀγνώμονες καί μικροί, διότι Ἐκεῖνον, ποῦ ἦλθε πρὸς αὐτοὺς μέ τόσα ἀγαθά, τὸν κατεδίωξαν ὡς ἐχθρόν καί ἀντίπολον. Δέν ὑπέστησαν δέ μόνον αὐτὴν τὴν ζημίαν, ἀλλὰ καί τὸ ὅτι δέν ἔτυχαν τῶν εὐεργεσιῶν, ποῦ ἔτυχαν αὐτοὶ ποῦ τὸν ἐδέχθησαν.

Τι ὅμως ἐκέρδιον αὐτοί; «Εἰς ὅσους ὁμοῦ τὸν ἐδέχθησαν, ἔδωκεν ἔξουσίαν νά γίνουσι τέκνα τοῦ Θεοῦ», λέγει, Διὰ τί λοιπὸν, μακάριε, δέν μᾶς πληροφορεῖς καί διά τὴν τιμωρίαν αὐτῶν, ποῦ δέν τοὺς ἐδέχθησαν, ἀλλὰ μᾶς εἶπες ὅτι ἦσαν μὲν οἱ ἐκλεκτοὶ του καί ὅτι, ὅταν τοὺς ἐπεσκέψῃ, δέν τὸν ἐδέχθησαν, δέν προσέθεσες ὁμοῦ καθόλου τί θά πάθουν ἐξ αἰτίας τῆς συμπεριφορᾶς των καί ποῖαν τιμωρίαν θά ὑποστοῦν; Καί ὁμοῦ θά τοὺς ἐφώτιζες μεγάλως ἔτσι καί θά ἐμαλάκωνες μέ τὴν ἀπειλήν τὴν σκληρότητα τῆς κακίας των. Διὰ τί λοιπὸν ἀπεισιώπησες τὴν τιμωρίαν; Καί ποῖα ἄλλη τιμωρία, λέγει, μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὴν θά ἠμποροῦσε νά γίνῃ, ὅταν, ἐνῶ εἶχαν τὸ δικαίωμα καί τὴν δύναμιν νά γίνουσι τέκνα Θεοῦ, δέν γίνονται, ἀλλ' ἀποστεροῦν θεληματικῶς τοὺς ἑαυτοὺς

7. Τὴν ἔφρην τῶν «ὄφρων», δηλαδὴ, τῶν ἰουδαίων, νά τὸν ἐλθέτω καί γενέσθαι τὴν εἰς ἑαυτὸν ἐπιδειγμένην ἀσέβειαν, ἢ ἐπειὶ ἐννοεῖται ἐπὶ τὴν πρωτοφανῆ ἀγνοήσασιν καί τὸν ὄφρον Ἀλλοῦ Στανικῶν βέλκων, ἔνοστο ἔφρ ὁ ἱερεὺς Ἀρσαστομαί, κατ' ἄρτον, κατὰ τὴν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, οἱ «ὄφροι» δέν «κατάλαβον», ὡς ἀπεκρίθη, Ἀυτοῦ, ἐλθόντα πρὸς αὐτοὺς, εἰς τὰ ὄφρα. Ὁ ἑργαζόμενος τοῦ Θεοῦ ἠκούσθη εἰς τοὺς «ὄφρους» ἀπεπέλα: ἠλίστην τιμὴν, ἢ ὅποια, ὁμοῦ, ἐπληρώθη δὲ μίση σειράς ἄδικων κατ' Ἀυτοῦ προσβολῶν.

8. Ἰωάν. 1, 12.

των αὐτῆς τῆς τόσον μεγάλης δόξης καί τιμῆς; Ἄλλ' ἡ τιμωρία των δέν θά σταματήσῃ μέχρις ἐδῶ, μέχρι τοῦ νά μὴ λάθουν κανέν ἀγαθόν, ἀλλὰ θά τὴν διαδεχθῇ τὸ ἀσθεστον πῦρ, πράγμα ποῦ ἀπεκάλυψε σαφέστερα εἰς τὴν συνέχειαν. Προηγουμένως, ὁμοῦ, ἀποκαλύπτει τὰ ἀπόρητα ἀγαθά, ποῦ θά ἀπολαύσουν ἐκεῖνοι, ποῦ τὸν ἐδέχθησαν καί ἀκολούθως παριστᾷ αὐτὰ εἰς αὐτοὺς μέ ὀλίγας λέξεις, λέγων «Εἰς ὅσους ὁμοῦ τὸν ἐδέχθησαν, ἔδωκεν ἔξουσίαν νά γίνουσι τέκνα Θεοῦ». Δούλοι καί ἐλεύθεροι, Ἕλληνες καί θάρσαροι καί Σκύθαι, ἄσφοι καί σοφοί, ἄνδρες καί γυναῖκες, γέροντες καί παιδιά, ἐντιμοὶ καί ἀτιμοί, πλούσιοι καί πτωχοί, ἄρχοντες καί ἰδιῶται, λέγει, ὅλοι ἔχουν ἀξιοθῆ τῆς αὐτῆς τιμῆς. Διότι ἡ πίστις καί ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀφοῦ ἐξηφάνισεν τὴν ἐκ τῶν κοσμικῶν ἀξιοματίων προερχομένην ἀνωμαλίαν, διεμόρφωσεν εἰς μίαν μορφήν ὅλους καί ἐσχημάτισεν εἰς ἓνα χαρακτήρα, τὸν βασιλικόν. Ποῖα φιλανθρωπία θά ἠμποροῦσε νά συγκριθῇ πρὸς αὐτὴν; Ὁ μὲν βασιλεὺς, ποῦ εἶναι πλασμένος ἀπὸ τὴν αὐτὴν μέ ἡμᾶς λάσπην, τοὺς ὁμοδόλους του καί συμμετέχοντας εἰς τὴν αὐτὴν μέ αὐτὸν ἀνθρωπίνην φύσιν, ποῦ εἶναι μάλιστα πολλές φορές ἀνώτεροι, ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα, δέν καταδέχεται νά συγκαταλέγῃ εἰς τὸ βασιλικόν στρατόπεδον, ἐν τύχη νά εἶναι δούλοι, ὁ Μονογενὴς ὁμοῦ, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δέν ἀπηξίωσε νά συμπεριλάβῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν παιδιῶν του καί τεχνάνας καί μάγους καί δούλους καί τοὺς χειροτέρους ἀπ' ὅλους, πολλοὺς δέ καί ἀνοπήρους σωματικῶς καί ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν τῆς λέπρας πάσχοντας. Τόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς πίστεως εἰς Ἀυτὸν, τόση ἡ ὑπερβολὴ τῆς Χάρτιος Αὐτοῦ.

Καί ὅπως ἀκριθῶς ἡ φύσις τοῦ πυρός, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μέ τὴν γῆν τῶν μετάλλων, δημιουργεῖ ἀμέσως ἀπὸ γῆν αὐτὴν τὸν χρυσόν, παρομοίως καί τὸ θάπτισμα, εἰς μεγαλύτερον μάλιστα θαθμόν, μεταβάλλει καί καθι-

στᾶ από πηλίνους χρυσοῦς τοὺς βαπτισμένους, μόλις τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ἄλλο πῦρ, εἰσέλθῃ εἰς τὰς ἰδικὰς μας ψυχὰς κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ βαπτίσματος, ὅποτε κατακαίει μὲν τὴν εἰκόνα τοῦ χωματένιου ἀνθρώπου, ἀνορθώνει δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ καὶ τὴν καθιστᾷ τελείως καινουργή, λαμπρὰν καὶ σὰν ἀπὸ καμίνι, ἀκτινοβολούσαν.

Καὶ διὰ τοῖον λόγοι δὲν εἶπεν, ὅτι «ἔκαμεν αὐτοὺς τέκνα Θεοῦ», ἀλλ' «ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν νὰ γίνουσι τέκνα Θεοῦ»; Διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, προκειμένου τὴν ἐντυπωθεῖσαν εἰς ἡμᾶς εἰκόνα τῆς υἱοθεσίας κατὰ τὸ βάπτισμα, νὰ διατηρήσωμεν ἐξ ὀλοκλήρου ἀκηλίδωτον καὶ ἀκεραίαν. συγχρόνως δὲ καὶ διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν δὲν θὰ ἠμπορέσῃ κανεὶς νὰ μᾶς τὴν ἀφαιρέσῃ, ἂν δὲν τὴν ἀφαιρέσωμεν ἡμεῖς προηγουμένως ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διότι, ἂν αὐτοὶ ποῦ ἐπῆραν ἀπὸ ἀνθρώπους τὸ δικαίωμα νὰ ἐξουσιάζουν μερικὰ πράγματα, ἔχουν τόσην δύναμιν, ὅσην σχεδὸν καὶ αὐτοὶ ποῦ τοὺς τὸ ἔδωσαν, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς ποῦ ἐλάθασαμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν αὐτὴν τὴν τιμὴν, ἂν δὲν πράξωμεν τίποτε ἀνάξιον αὐτῆς τῆς ἐξουσίας, θὰ γίνωμεν δυνατώτεροι ὅλων, καθ' ὅσον καὶ Ἐκείνος ποῦ μᾶς ἔδωσεν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν εἶναι μεγαλύτερος καὶ ἀγαθώτερος ἀπ' ὅλους. Συγχρόνως, ὅμως, θέλει νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἡ Χάρις δὲν κατέρχεται ἀπλῶς καὶ εἰς ὅλους γενικῶς, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ποῦ θέλουσι καὶ προσπαθοῦν πολὺ καὶ σπεύδουσι πρὸς αὐτὴν. Ἄλλωστε εἰς τὴν ἰδικὴν τους ἐξουσίαν εὐρίσκεται τοῦτο, τὸ νὰ γίνουσι τέκνα Θεοῦ. Διότι ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ δὲν κατέρχεται εἰς αὐτοὺς, οὔτε ἀπεργάζεται κατὰ, ἂν δὲν προσέλθουσι αὐτοὶ προηγουμένως.

γ' * Παντοῦ λοιπὸν τὸ μὲν ὑποχρεωτικὸν ἀπεμάκρυνε, τὸ δὲ ἀνεξάρτητον καὶ αὐτεξούσιον κατέδειξε. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ τώρα, μὲ αὐτὸ ποῦ εἶπε.

Καὶ διότι εἰς αὐτὰς ἐδῶ τὰς ἀπαρρητοῦς ἀληθείας, τὸ μὲν πρῶτον — ἡ χορήγησις τῆς χάριτος — εἶναι εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ ἄλλο — ἡ προσφορά τῆς πίστεως — εἶναι εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνον, χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, διότι δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἠθικῆς μας καθαρότητος τὸ βάπτισμα μόνον καὶ ἡ πίστις μας, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρέχωμεν εἰς αὐτὴν καὶ ἠθικὸν βίον, ἂν θέλωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν διὰ παντός αὐτὴν τὴν χάριν.

Αὐτὸ δὲ τὸ ἐπραγματοποίησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, διότι ἡ μὲν πνευματικὴ ἀναγέννησις καὶ ὁ καθαρισμὸς ἀπὸ ὅλων τῶν ἁμαρτιῶν, ποῦ διεπράξαμε κατὰ τὸ παρελθόν, συντελεῖται εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος ἢ συνέχισις ὁμοῦ καὶ σταθεροποίησις τῆς ἠθικῆς μας καθαρότητος, ὅπως καὶ τὸ νὰ μὴ δεχθῶμεν νὰ πέσῃ εἰς τὴν ψυχὴν μας μετὰ ταῦτα καμία κηλίς, ἱκανὴ νὰ τὴν λερώσῃ εἶναι εἰς τὴν ἀποκαλειστικὴν μας ἐξουσίαν καὶ ἀπαιτεῖ συνεχὴ προσωπικὴν προσπάθειαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ μᾶς ὑπευθύνισεν τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως καὶ μᾶς ἀπέδειξεν ἐκ τῆς συγκρίσεως μὲ τοὺς σαρκικοὺς πόνους τὴν ὑπεροχὴν τῆς πνευματικῆς γεννήσεως, ὅταν εἶπεν «Οἱ ὅποιοι δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ ἁμαρτίας, οὔτε ἀπὸ

* Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργον τοῦ παραγόντων, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς παρακινεῖ, προετοιμασε καὶ χορηγεῖ αἰετοῦς τὴν χάριν τοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ἀποδέχεται ἐλευθέρως καὶ οὐκαιοποιεῖται αὐτὴν διὰ τῆς πίστεως. Ἡ πίστις καίεται πάντοτε ἔμπροσθεν καὶ εἰς ἀγάπης ἐναρτημένη, διότι ἄλλως δὲν ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν. Ἔργα «ὄντων» καθαρῶν καὶ ἠθικῶν βίων, συνεχῆς πνευματικὴ προσπάθεια καὶ ἐπιούσης εἶναι ἔκτατα, καὶ ἐποὶ συμπληροῦσι τὴν πίστιν καὶ πράξουσιν εἰς τὸν κατὰ Χριστὸν ἀνώτερον ἠθικὸν βίον. Μὲ τὰς παραπάνω εὐχὰς κλέβει τὴν ἐπιείκην αὐτῶν ὁ ἱερός Χριστός.

σαρκικήν ἐπιθυμίαν, οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμίαν καὶ θέλημα ἀνθρώπος, ἀλλ' ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν»⁹.

Αὐτὸ δὲ τὸ ἔκαμε, διὰ νὰ καταβάλλωμεν πολλὴν μετὰ ταῦτα προσπάθειαν, καὶ ἀφοῦ μάθωμεν τὸ εὐτελές καὶ ταπεινὸν τῆς προηγουμένης μας γεννήσεως — πού ἐπραγματοποιήθη μὲ αἵματα καὶ κατόπιν σαρκικῆς ἐπιθυμίας— καὶ κατανοήσωμεν ἐπακριθῶς τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐγενές τῆς δευτέρας γεννήσεως— πού ἐπραγματοποιήθη μὲ τὴν Θεῖαν χάριν— νὰ σχηματίσωμεν ἔτσι τὴν ἐμπρέπουσαν περὶ αὐτῆς τῆς γεννήσεως ἀντίληψιν καὶ ὑψηλὴν καὶ ἀξίαν τῆς δωρεᾶς Ἐκείνου, πού ἐπραγματοποίησεν αὐτὴν τὴν γέννησιν. Διότι ὑπάρχει φόθος, ὅχι μικρός, μήπως, ἂν κηλιδιάσωμεν τὴν ὥραιαν αὐτὴν στολήν, μετὰ ταῦτα ραθυμίαν καὶ τὰς ἀμαρτίας μας, διωχθῶμεν θιασῶς ἀπὸ τὸν πνευματικὸν νομφῶνα, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν πέντε ἀνοήτων ἐκείνων παρθένων¹⁰, ἢ κατὰ τὸ παράδειγμα ἐκείνου, πού δὲν εἶχεν ἔνδυμα γάμου¹¹. Καὶ διότι καὶ ἐκεῖνος ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς παρακαθήμενους εἰς τὸ βασιλικὸν τραπέζι—διότι ἐκλήθη καὶ αὐτός— ἀλλ' ἐπειδὴ, μετὰ τὴν κλήσιν καὶ τὴν ἀφάνταστον αὐτὴν τιμὴν, προσέβαλε τὸν οἰκοδεσπότην, πού τὸν ἐκάλεσε, ἀκούσε ποίαν τιμωρίαν τοῦ ἐπέβαλε, πόσον θλιθεράν καὶ ἀξίαν πολλῶν δακρύων. Διότι, ἐνῶ προσήλθε διὰ νὰ μετάσῃ εἰς τὸ λαμπρὸ αὐτὸ τραπέζι, ὅχι μόνον ἠμποδίσθη ἀπὸ τὴν πλουσίαν εὐαχλίαν, ἀλλὰ καί, ἀφοῦ εὐέθη ἀπὸ τὰ χέρια, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὰ πόδια, ὠδηγήθη εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, διὰ νὰ ὑποστῇ τὸν αἰώνιον καὶ ἀπέραντον ὀλοφύρον καὶ τὸν φοβερὸν θρυγμὸν τῶν ὀδόντων¹².

9. Ἰωάν. 1, 13.

10. Περὶ, Ματθ. 25, 1 καὶ 5.

11. Περὶ, Ματθ. 22, 1 κ. 5.

12. Περὶ, Ματθ. 8, 12 καὶ 4.

Δὲν πρέπει λοιπόν, ἀγαπητοί, οὔτε ἡμεῖς, νὰ νομίζωμεν, ὅτι μόνη ἡ πίστις ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν μας, διότι, ἂν δὲν ἐπιδείξωμεν θίον καθαρὸν, ἀλλὰ τοιμήσωμεν νὰ ἐλθῶμεν, ἀφοῦ φορέσωμεν ἐνδύματα ἀνάξια τῆς μακαρίας ἐκείνης κλήσεως, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια, τὰ ὅποια ἔπαθε καὶ ὁ ταλαίπωρος ἐκεῖνος. Εἶναι ἄλλωστε παράλογον, ἐκεῖνος μὲν, ὡς Θεὸς καὶ Θεοκύριος πού εἶναι, νὰ μὴ ἐντρέπεται δι' ἀνθρώπους εὐτελεῖς καὶ ἀγύρτας καὶ τελείως ἀναξίους, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ τοὺς ὀδηγῇ ἀπὸ τοὺς δρόμους εἰς αὐτὸ εὐδὸ τὸ τραπέζι, ἡμεῖς δὲ νὰ ἐπιδεικνύωμεν τόση ἀναίσθησιν, ὥστε ὅχι μόνον νὰ μὴ θελιωνώμεθα ὑστερα ἀπὸ τέτοιαν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κλήσιν νὰ παραμένωμεν εἰς τὴν ἴδιαν κακίαν καὶ νὰ προσβάλλωμεν τὴν ἀπέραντον φιλανθρωπίαν Ἐκείνου, πού μᾶς ἐκάλεσε.

Διότι δὲν μᾶς ἐκάλεσε, εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτὴν καὶ φρικτὴν κοινωνίαν τῶν Μυστηρίων, διὰ νὰ προσερχώμεθα μὲ τὴν προηγουμένην μας κακίαν, ἀλλὰ μᾶς ἐκάλεσε διὰ νὰ ἀλλάξωμεν τὴν στολήν τῆς ψυχῆς μας καὶ νὰ φορέσωμεν τὴν στολήν πού ἔχουν φορέσει, ὅσοι παρακάθηνται εἰς τὸ λαμπρὸ τραπέζι τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων, ἀφοῦ ἀποβάλλωμεν τὴν κακίαν. Ἀλλὰ δὲν ἀφελεται εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐτίμησεν, ἂν δὲν θελήσωμεν νὰ συμπεριφερθῶμεν ἀξίως ἐκείνης τῆς κλήσεως, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς, οὔτε μᾶς ἐκδιώκει Ἐκεῖνος, ἀπὸ τὸν θαυμαστὸν χορὸν τῶν συνδαιτυμόνων, ἀλλ' ἡμεῖς ἐκδιώκαμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι ὁ μὲν οἰκοδεσπότης ἔκαμε τὸ πᾶν —ἔκαμε γάμον, παρεσκεύασε τὸ τραπέζι, ἔστειλε τοὺς ὑπηρέτας διὰ νὰ κάμουν ἐκ μέρους του τὴν πρόσκλησιν, ἐδέχθη τοὺς προσερχομένους καὶ τοὺς ἐτίμησε μὲ ἄλλην τὴν ἄλλην τιμὴν— ἐνῶ ἡμεῖς προσεβάλαμε καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ τοὺς παρευρισκομένους καὶ τὸν γάμον μὲ τὰ ἀκάθαρτα ἐνδύματα —δηλαδή, μὲ τὰς ἀκαθάρτους πράξεις— δι' αὐτὸ καὶ διωκόμεθα δικαιολο-

γημένως. Καί ἐκδιώκει ἄλλους ἐκείνους τοὺς θρασείας καὶ ἀναισχύντους, ἀπὸ αὐτῆν τὴν τιμὴν, ἀπὸ σεβασμῶν πρὸς τὸν γάμον καὶ τοὺς προσκεκλημένους, διότι, ἐάν ἀφήνε τοὺς ἐνδεδυμένους μὲ αὐτὸ τὸ ἀκάθαρτον ἔνδυμα, ὁ Ἰ-δίας θὰ προσέβαλλε καὶ τοὺς ἄλλους. Ἄλλ' ἄς μὴ γίνῃ ποτὲ αὐτὸ ἀπὸ κανένα σὲ τέτοιον οἰκοδεσπότην, οὔτε ἀπὸ ἡμῶς, οὔτε ἀπὸ ἄλλους. Δι' αὐτὸ ἀλλώστε, προτοῦ γίνων ἄλλα αὐτά, ἐγράφησαν, ὥστε, ἀφοῦ σωφρονισθώ-μεν μὲ τὴν γραπτὴν αὐτὴν ἀπειλὴν, νὰ μὴ ἐπιτρέψω-μεν νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὴ ἡ ἀτιμία καὶ ἡ κόλασις, ἀλλὰ νὰ τὴν περιορίσωμεν εἰς τὰς λέξεις μόνον καὶ μὲ λαμπρὰν τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς μας ὁ καθέας νὰ προσε-ρχώμεθα εἰς αὐτὴν τὴν πνευματικὴν κλησίαν, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνῆκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ' (11)

(Ἰωάν. α', 14)

«Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐοκλήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. 1, 14).

α'.* Μίαν χάριν ἐπιθυμῶ νὰ ζητήσω ἀπὸ ὅλους ἑσᾶς, προτοῦ ἔλθω εἰς τοὺς εὐαγγελικούς λόγους. Σᾶς παρακαλῶ, ὁμῶς, νὰ μὴ ἀρνηθῆτε τὴν παράκλησίν μου αὐτὴν. Ἐπειδὴ, ἀλλώστε, δὲν ζητῶ οὔτε κάτι τὸ βαρὺ καὶ ἀποκρουστικόν, οὔτε τὸ διδόμενον θὰ εἶναι μόνον εἰς ἐ-μὲ τὸν λαμβάνοντα χρῆσιμον, ἀλλὰ καὶ εἰς σᾶς, οἱ ὁποῖοι παρέχετε. Ἴσως μάλιστα εἰς σᾶς πολὺ περισσώτερον. Τί λοιπὸν εἶναι αὐτὸ ἀκριθῶς, τὸ ὁποῖον ζητῶ ἀπὸ σᾶς; Τὴν περικοπὴν τῶν Εὐαγγελίων, ἢ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἀναγνωσθῇ εἰς σᾶς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδο-μάδος, τὴν Κυριακὴν, ἢ καὶ κατὰ τὸ Σάββατον, αὐτὴν τὴν περικοπὴν, ἀφοῦ πάρη εἰς τὰ χέρια του ὁ καθένας σας πρὸ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, καθημέως εἰς τὸ σπίτι του, ἄς μελετᾷ συνεχῶς καὶ ἄς ἐξετάζῃ αὐτὴν πολλὰς φορὰς μὲ κάθε ἀκρίθειαν καὶ ἄς βασανίζῃ κατὰ τὰ ἐκτεθέμενα εἰς αὐτὴν μέσα εἰς τὸ μυαλό του. Καὶ ἄς σημειώῃ μὲ προσοχὴν, ποῖον μὲν ἀπὸ αὐτὰ εἶναι σαφές, ποῖον δὲ ἀ-

*Ἐπισημ. ἀναστέταται ἡ κατ' ὄνομα ἰκανὴ προετοιμασίη τῆς εὐαγγελί-κης περικοπῆς, ἢ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ἐξηγηθῇ, διὰ τῆς ἐπισκοπικῆς μελέτης οὐτῆς, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἡ διδασκαλία καθίσταται ἀποδοτικωτέρα καὶ ἐντελέστερα καὶ ἡ κατανόησις πληρετέστερα καὶ οὐκ ἀσπαστέρα. Ἐν συνεχείᾳ, τονίζεται ἡ ἀκρίθεια, εἰς τὸ σαρκωθείς Λόγος, ἐνῶ τίποτε δὲν ἔλασεν ἀπὸ τὴν αἰώνιον δόξαν καὶ τὴν, συγγενῶς ἐτήμη-ον καὶ ἐδόξαον τὸν ἄνθρωπον, μετὰ τοῦ ὁποίου ταπεινῶς ἐπὶ τῆς τῆς συνέ-λξε. Ἀκολούθως, ἐξηγεῖται ἡ φράσις «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», ἢ ὁποῖα σήμαινει, εἰς τὸ Λόγος, γενόμενος ἄνθρωπος, δὲν μεταβλήθη κατ' οὐσίαν, ἀλ- λά παρέμεινε Θεός, ἴσους καὶ προγεννημένος ἦτο.

σαφές και σκοτεινόν, ποιόν, επίσης, από αυτά φαίνεται ότι είναι αντίθετον, ἐνῶ δὲν εἶναι, καὶ γενικῶς ἔλα ἀφοῦ τὰ ἐξουχίστε, τοιοῦτοτρόπως ἄς προσέρχεσθε εἰς τὴν ἀκρόασιν. Διότι δὲν θὰ εἶναι μικρὸν τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν μελέτην αὐτὴν καὶ εἰς σὰς καὶ εἰς ἡμᾶς. Ἡμεῖς μὲν δὲν θὰ χρειασθῶμεν πολὺν κόπον, προκειμένου νὰ κάμωμεν σαφῆ τὴν σημασίαν τῶν λεγομένων, ἐφ' ὅσον ἡ διάνοιά σας θὰ ἔχη ἐκ τῶν προτέρων ἤδη ἐξοικειωθῆ μετὰ τὴν γνώσιν τῶν εὐαγγελικῶν λόγων. Σεῖς δὲ μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ καταστήτε δεύτεροι καὶ διορατικώτεροι ὄχι μόνον εἰς τὸ νὰ ἀκούτε ἢ εἰς τὸ νὰ μάθετε, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ διδάξετε τοὺς ἄλλους.

Ἐπειδὴ, ὅπως φυσικὰ συμβαίνει τώρα, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐδῶ προσερχομένους, δὲν θὰ κατορθώσουν νὰ κερδίσουν τίποτε μεγάλο καὶ σπουδαῖο, ἐφ' ὅσον πιέζονται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ μάθουν ἅλα μαζί καὶ τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐξηγήσεις μας, ἀκόμη καὶ ἂν ὀλόκληρον χρόνον καταναλώσωμεν πρὸς τοῦτο. Διότι μετὰ ποῖον τρόπον δύναται νὰ ὀφελῆθῶν, ὅταν παρεμπιπτόντως καὶ ἐδῶ μόνον, κατὰ τὸν μικρὸν τοῦτον χρόνον, ἀσχολοῦνται μετὰ λεγόμενα; Ἐάν δὲ μερικοὶ προβάλλουν ὡς αἰτίαν ἔργα καὶ φροντίδας καὶ μεγάλην ἀπασχόλησιν εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις, πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν εἶναι μικρὸν παράπτωμα, τὸ νὰ περικυκλώνονται ἀπὸ τὸσον μεγάλο πλῆθος ὑποθέσεων καὶ τὸσον στερεὰ καὶ διὰ παντός νὰ προσηλώνονται εἰς τὰς βιοτικὰς μερίμνας, ὥστε νὰ μὴ κατορθώσουν νὰ εὐρίσκουν οὔτε μικρὸν χρόνον διὰ νὰ ἀσχολοῦνται καὶ μελετοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια κυρίως καὶ πρωτίτως εἶναι τὰ μέγιστα ἀναγκαῖα. Ἐπειτα, ὅτι ἅλα αὐτὰ εἶναι προσήματα καὶ προφάσεις, θὰ κατηγορήσουν καὶ ἐλέγξουν αὐτοὺς καὶ αἱ συναναστροφῆ μετὰ τοὺς φίλους καὶ αἱ χρονοτριβαὶ εἰς τὰ θεάτρα καὶ τὰ συνέδρια, τὰ ὅποια θεθαίωσιν

πραγματοποιοῦν πρὸς χάριν τῶν ἱπτικῶν ἀγώνων, εἰς τοὺς ὁποίους πολὺ συχνὰ ἀφιέρωσαν ὀλοκλήρους ἡμέρας καὶ φίλους στανεστράφησαν ἐπὶ πολὺ, καὶ ποτὲ ἐν τούτοις δὲν κατηγορήσε κανεὶς αὐτοὺς διὰ τὴν ἀπασχόλησιν των εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα.

Ἐπειτα εἰς μὲν τὰ εὐτελῆ καὶ ἀνάξια λόγου πράγματα ἠμπορεῖτε χωρὶς καιμῶν πρόφασιν παντοῦ νὰ ἀφιερῶντε χρόνον πολὺν, ἐάν δὲ πρέπει νὰ ἀφοσιώνησθε εἰς τὰ πράγματα τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ σὰς φαίνονται τὸσον περισσότερον ἐξ ἄλλων περιττὰ καὶ ἀνάξια, ὥστε νὰ νομίζετε ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀφιερῶντε οὔτε ὀλίγον χρόνον πρὸς χάριν των. Καὶ πῶς εἶναι ἄξιον καὶ πρέπον, συμπεριφερόμενοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, νὰ ἀναπνεύετε, ἢ νὰ ἀντικρύζετε αὐτὸν τὸν ἥλιον; Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλη πρόφασιν, διὰ τοὺς τὸσον ἀκηροῦς, περισσότερον παράλογος, τὸ ὅτι, δηλαδή, δὲν ἔχουν ἀποκτήσει θειῶλια, οὔτε ἔχουν θειῶλια. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς τοὺς πλουσίους, ἐν σχέσει μετὰ τὴν παράλογον αὐτὴν πρόφασιν, μετὰ γέλωτα ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὴν. Ἐπειδὴ δὲ νομίζω ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πτωχοτέρους κάμουν κατάχρησιν αὐτῆς τῆς προφάσεως συνεχῶς, θὰ ἤθελα τοῦτο νὰ τοὺς ἐρωτήσω εὐχαρίστως, ἂν, δηλαδή, παρ' ἄλλην τὴν ἀνέχειάν τους, δὲν ἔχουν ἔλα πλήρη καὶ ἀκέραια τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης, τῆς ὁποίας ὁ καθένας εἶναι δημιουργός.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλογον ἐκεῖ μὲν νὰ μὴ προβάλλετε τὴν πτωχείαν ὡς αἰτίαν, ἀντιθέτως μάλιστα νὰ πράττετε τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχη κανένα ἀπὸ πουθενὰ ἐμπόδιον, προκειμένου ἀπολύτως νὰ ἀσκήτε τὴν τέχνην σας, ἐδῶ δὲ νὰ θρηνητε διὰ τὴν ἀπασχόλησιν καὶ τὴν πτωχείαν, καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ καρπωθῆτε τὴν μεγάλην ὠφέλειαν; Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν πράγματι ὑπάρχουν μερικοὶ τὸσον πτωχοί, ὥστε νὰ μὴ ἔχουν θειῶλια, εἶναι δυνατόν ἀπὸ τὴν ἐδῶ συνεχῆ ἀνάγκωσιν τῶν βέλων Γραφῶν, νὰ μὴ ἀγνω-

οὐν τίποτε ἀπὸ τὰ εἰς αὐτὰς περιεχόμενα. Ἐν ἄλλῳ τοῦτο σὰς φαίνεται ἀδύνατον, εὐλόγως σὰς φαίνεται ἀδύνατον, διότι πολλοὶ προσέρχονται ἐδῶ, διὰ τὰ ἀκούσων τὰ λεγόμενα, ὅχι μὲ πολλὴν προθυμίαν. Ἔτσι, ἀφοῦ ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἐπὶ ὀλίγον μόνον, φεύγουν κατὰ τὴν ἀμέσως καὶ ἐπιστρέφουν εἰς τὰς οἰκίας των. Ἐάν δὲ μερικοὶ καὶ παραμείνουν, δὲν διάκεινται καθόλου καλύτερα ἀπὸ αὐτοῦ, ποὺ ἀνεχώρησαν, διότι εἶναι μαζί μας ἐδῶ μόνον μὲ τὸ σῶμα των.

Ἄλλὰ διὰ τὰ μὴ σὰς σπενχωρήσωμεν περισσότερον, μὲ τὰς κατηγορίας καὶ καταναλώσωμεν ὅλον τὸν χρόνον μας μὲ τὰς παρατηρήσεις, ἄς ἔλθωμεν καὶ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι λοιπὸν καιρὸς νὰ στρέψωμεν τὸν λόγον μας εἰς τὰ προκείμενα. Ἄλλ' ἀφοσιώθητε τώρα εἰς τρόπον, ὥστε τίποτε ἀπὸ τὰ λεγόμενα νὰ μὴ σὰς διαφύγη. «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, φησί, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»¹. Ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τὸν ἐδέχθησαν, «ἐγεννήθησαν»² ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἔχουν γίνε τέκνα Θεοῦ, δι' αὐτὸ ἀναφέρει τῆς ἀνεκφράστου αὐτῆς τιμῆς τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν. Εἶναι δὲ ἡ αἰτία αὕτη, τὸ ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ (ἐσαρκώθη, ἐνηθρώπησε) καὶ τὸ ὅτι ὁ Δεσπότης κατεδέχθη τὴν λάσθη τὴν μορφήν τοῦ δούλου. Διότι ἔγινεν Υἱὸς ἀνθρώπου, ἐνῶ εἶναι γνήσιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰ κάμη τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τέκνα τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ ὑψηλὸν ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ταπεινόν, αὐτὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν δόξαν του δὲν μειώνεται καθόλου, ἐκεῖνο δὲ (τὸ ταπεινόν) ἐξυμῶναι ἀπὸ τὴν πολλὴν ταπεινότητα. Πράγμα, τὸ ὅποιον ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἔχει γίνε. Διότι καὶ τὴν ἰδικὴν του φύσιν καθόλου δὲν ἐμείωσεν ἐξ αἰτίας τῆς καταθέσεως αὐτῆς, καὶ ἡμᾶς, τοὺς διὰ παντὸς καθημέ-

1. Ἰωάν. 1, 14.

2. Ἰωάν. 1, 13.

νοὺς εἰς τὴν ἀδοξίαν καὶ τὸ σκότος, ἀνεβίβασαν εἰς δόξαν ἀνεκφράστον. Ἔτσι καὶ κάποιος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος συναεστρέφετο μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ ἀγάπην πτωχὸν ἀνθρώπον, τὸν ἑαυτὸν του μὲν καθόλου δὲν ἐντρόπιαζε, ἐκείνον δὲ τὸν κατέστησεν εἰς δόξαν ἐνδοξον καὶ θαυμαστόν. Ἐάν δὲ ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας ἀξίας τῶν ἀνθρώπων, τὸν ἐνδοξότερον δὲν ἔβλαψε καθόλου ἡ ἐπικωνία του μὲ τὸν ἀδοξότερον, πολὺ περισσότερον ἐπὶ τῆς ἀφθόρου καὶ μακαρίας ἐκείνης οὐσίας, ἡ ὅποια δὲν ἔχει μὲν τίποτε τὸ ἀλλότριον καὶ προσθεμμένον, οὔτε κατὰ τὸ ὅποιον γίνετα καὶ ἀπογίνετα, ἔχει δὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ αἰωνίως ἀμετακίνητα, σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητα. Ὡστε, ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», νὰ μὴ θορυβηθῆς, οὔτε νὰ τὰ χάσῃς. Διότι οὔτε ἡ οὐσία μετεβλήθη καὶ ἐξέπεσεν εἰς σάρκα — διότι αὐτὸ εἶναι πράγματι ἀσέβες καὶ νὰ τὸ σκεφθῆ κανεὶς — ἀλλὰ παραμείνουσα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἶναι, ἀνέλαθε τοιοῦτοτρόπως τὴν μορφήν τοῦ δούλου.

8'.* Ἐξ αἰτίας τίνος λοιπὸν ἔχει κάμει χρῆσιν τοῦ ρήματος ἐγένετο; Διὰ τὰ κλίσθη τὰ στόματα τῶν ἀρετικῶν. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὑπάρχουν οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ σχετικὰ μὲ τὴν θεῖαν οἰκονομίαν εἶναι φαντασία καὶ ὑπακρίσια καὶ ὑπόνοια, διὰ τὰ ἀναίρεση ἐξ ἀρχῆς τελείως τὴν θλασφημίαν των, ἔθεσε τὸ ρῆμα ἐγένετο, ὅχι ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐκφράσῃ μεταβολὴν οὐσίας, ὅχι, ἀλλὰ διὰ τὰ δεῖξῃ ὅτι ἀνέλαθε πραγματικὴν σάρκα³. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἔτσι λέγει «ὁ Χριστὸς ἐξη-

* Η80, ἐρμηνεύεται ἡ φράσις «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» καὶ τούτως, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, ὅς ἀναλλοίωτος καὶ τέλειος, ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποσῆ σιωπῆσαι μεταβλήθη. Ἀκολουθῶς, συνιστάται εἰς τοὺς ἀκούοντας, ἔπος, ἀναλογισθῆναι τὴν ἠγγελίαν τιμὴν, τὴν ὅποιαν τοῦ ἔλαμν ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἐνορκιώσεως τοῦ Λόγου, σακοῦν ἄξιον αὐτῆς διὰ τῶν καλῶν ἔργων.

3. Ἐνοχρώθησαν ἀληθῶς καὶ ἔχ, φαινομενικῶς. Παλινοῖται ἐδῶ ὁ ἀσχετικὸς, ὁ ὁποῖος ἠναίτε τὸ πραγματικὸν καὶ ἄλλως τῆς ἀφωσμένης φύσεως τοῦ Χριστοῦ.

γόρασαν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρτας τοῦ νόμου, γενόμενος κατάρτα ὑπὲρ ἡμῶν»⁴, δὲν ἰσχυρίζεται αὐτό, ὅτι, δηλαδή, ἡ οὐσία Αὐτοῦ, ἀφοῦ ἔχασε τὴν ἰδικὴν τῆς θείας δόξης, ἔλαβε τὴν οὐσίαν τῆς κατάρτας. Διότι αὐτὸ οὔτε οἱ δαιμόνες θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἐνοήσουν, οὔτε οἱ τελείως ἀνόητοι καὶ ἐστερημένοι ἐκ φύσεως τῶν φρενῶν των. Τόσην μεγάλην ἔχει μαζί με τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν διανοητικὴν παράκρουσιν. Δὲν ἐνοεῖ λοιπὸν αὐτό, ἀλλ' ὅτι, ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν βαρύνουσαν ἡμᾶς κατάρταν, δὲν ἀφήνει πλέον νὰ εἰμεθα καταραμένοι. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ, ὅταν λέγῃ, ὅτι Ἐκεῖνος ἔγινε σὰρξ, δὲν ἐνοεῖ ὅτι μετέβαλε τὴν οὐσίαν εἰς σάρκα, ἀλλ' ὅτι ἀνέλαθεν αὐτὴν, ἐνῶ ἐκείνη, ἢ οὐσία, παρέμεινε ἀνάπαφος.

Ἐάν πάλιν ἰσχυρίζονται, ὅτι δύναται τὰ πάντα, ἐφ' ὅσον εἶναι Θεός, κατὰ συνέπειαν ἡδύνατο νὰ μεταβληθῆ καὶ εἰς σάρκα, θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: πράγματι ὁ Θεὸς δύναται τὰ πάντα, μέχρι τοῦ σημείου, Θεὸς ὢν, νὰ παραμῆνῃ Θεός, ἀμετάβλητος. Ἐάν δὲ ἐδέχθη μεταβολὴ καὶ μάλιστα μεταβολὴν πρὸς τὸ χειρότερον, πῶς θὰ εἶναι Θεός; Διότι τὸ μεταβάλλεσθαι εἶναι ξένον πρὸς τὴν ἀφθονοῦν ἐκείνην φύσιν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Προφήτης ἔλεγε: «Πάντες ὡς ἱμάτιον θὰ παλαιωθοῦν καὶ ὡς ἐπαναφόριον θὰ περιτυλιχθῆ αὐτοὺς καὶ θὰ ἀλλαχθοῦν. Σὺ δὲ ὡς εἶσαι ὁ αὐτὸς καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θὰ ἐκλείψουν»⁵. Ἀνωτέρα λοιπὸν καὶ ἐκτὸς πάσης μεταβολῆς εἶναι ἡ οὐσία ἐκείνη. Ἄλλωστε, οὔτε ὑπάρχει τίποτε καλλίτερον καὶ τελειότερον Αὐτοῦ, εἰς τὸν ὅσον ὥστε, ἀφοῦ ἀναπτύχθη καὶ προσδεύσῃ, νὰ φθάσῃ ἐκεῖνο. Διατί δὲ ὡς λέγω καλλίτερον; Τίποτεν ἴσον, οὔτε σχετικῶς μικρότερον. Κατὰ συνέπειαν ἀπομένει ἢ πρὸς τὸ χειρότερον μεταβολὴ Αὐτοῦ, ἢ ἂν φυσικὰ ὑποτε-

4. Γαλ. 3, 13.

5. Ψαλμ. 101, 27 καὶ 28.

θῆ ὅτι ὑπέκειτο εἰς μεταβολὴν. Αὐτὸ δὲ δὲν θὰ εἶναι Θεός. Ἄλλ' ἡ φοβερά αὐτῆ θλασφημία εἶθε νὰ στραφῆ καὶ νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκεῖνων, οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζονται αὐτά. Ὅτι δὲ τὸ «ἐγένετο» ἔχει λεχθῆ μόνον διὰ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ὑποφιασθῆς φαντασίαν, κύτταζε πᾶς διὰ τῶν ἐν συνεχείᾳ λεγομένων διασαφηνίζει τὴν φράσιν καὶ ἀνατρέπει τὴν πονηρὰν ὑπόψιν.

Διότι πρόσθε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προσέθεσε: «Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», τὸ ὁποῖον σημαίνει: «Τίποτε τὸ παράλογον νὰ μὴ ὑποφιασθῆς ἀπὸ τὸ ρῆμα «ἐγένετο», διότι δὲν ὠμίλησα περὶ μεταβολῆς τῆς ἀμεταβλήτου καὶ ἀτρέπτου ἐκείνης φύσεως, ἀλλὰ περὶ κατασκήνωσεως καὶ κατοικήσεως». Ἡ δὲ κατασκήνωσις δὲν δύναται νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μετὰ τὴν σκηνήν, ἀλλὰ διαφορετικόν. Διότι ἄλλο ἐντὸς ἄλλου κατασκηώνει. Ἐπειδὴ διαφορετικὰ δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ κατασκήνωσις, τίποτε φυσικὰ δὲν κατοικεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Εἶπα δὲ ἄλλο, ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν. Διότι, διὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τῆς συναφείας, ἕνα εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, ὅχι διότι ἔγινε σύγχυσις, οὔτε διότι ἐπῆλθεν ἀφανισμὸς τῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ διότι ἐπετεύχθη κάποια ἕνωσις ἀρρητος καὶ ἀνεκφραστοῦ. Αὐτὸ δὲ τὸ ὑπερφυῆς θαῦμα, μετὰ ποῖον τρόπον ἔγινε, μὴ τὸ ἐρευνᾶς. Διότι ἔγινε μετὰ τρόπον, ποῦ Ἐκεῖνος μόνον γνωρίζει.

Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ σκηνή, τὴν ὁποῖαν κατώκησε; Ἄκουσε τὸν Προφήτην, ὁ ὁποῖος λέγει: «Θά ἀναστήσω τὴν σκηνὴν τοῦ Δαβὶδ, ποῦ ἔχει πέσει»⁶. Διότι πράγματι εἶχε καταπέσει, εἶχε καταπέσει ὅαν πτώμα ἀθερόσπειτον ἢ ἰδικὴ μας φύσις καὶ εἶχεν ἀνάγκην τῆς χειρὸς Ἐκείνης τῆς μόνης κραταίως. Οὔτε θεσπιαίως ἦταν δυνατὸν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ σηκώσῃ, νὰ ἀναστήσῃ αὐτὴν, χωρὶς νὰ ἀπλώσῃ τὸ χεῖρι του Αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὴν

6. Ἀμὸς 9, 11.

ἐπλάσεν αὐτὴν καὶ ἄφησε διὰ παντός τὴν σφραγίδα του, μετὴν δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναγέννησιν. Καὶ πρόσεξε τὸ φρικτὸν καὶ ἀπόρητον τοῦ μυστηρίου. Συνεχῶς κατοικεῖ τὴν σκηνήν. Διότι ἐνεδύθη τὴν ἰδικὴν μας σάρκα, ἔχι μετὸν σκοπὸν νὰ τὴν ἀφήσῃ πάλιν, ἀλλὰ μετὸ σκοπὸν νὰ ἔχη αὐτὴν μαζί του συνεχῶς. Διότι, ἐὰν δὲν συνέβαινε αὐτό, δὲν θὰ ἔκρινεν αὐτὴν ἀξίαν καὶ τοῦ θρόνου τοῦ βασιλικοῦ. Καὶ δὲν θὰ τὸν προσκυνούσεν, ἐνῶ ἔφορει αὐτὴν, δλόκληρος ἡ ἀνω στρατιὰ τῶν Ἀγγέλων, Ἀρχαγγέλων, Θρόνων, Κυριοτήτων, Ἀρχῶν, Ἐξουσιῶν.

Ποῖος λόγος, ποῖα διάνοια τὴν τόσο μεγάλην τιμὴν, ἣ ὅποια ἐγένετο εἰς τὸ ἰδικόν μας γένος, τὴν πραγματικῶς ὑπερφυσικὴν καὶ φρικτὴν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ παραστήσῃ; Ποῖος ἄγγελος; Ποῖος ἀρχάγγελος; Κανεὶς ποθενά, οὔτε ἐξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τὴν γῆν. Διότι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι τέτοια καὶ αἱ εὐεργεσίαι Αὐτοῦ τόσο μεγάλα καὶ ὑπερφυσικά, ὥστε ἡ ἀκριθὴς ἐξιστόρησις αὐτῶν νὰ ὑπερβαίῃ ἔχι μόνον τὴν ἀνθρωπίνην γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγγελικὴν δύναμιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς θὰ κλείσωμεν μετὰ σιωπῆς τὸν λόγον, ἀφοῦ προηγουμένως σὰς συμβουλευώμεθα τόσο μόνον, νὰ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὸν τόσο μέγαν εὐεργέτην μας μετὰ ἀνταποδόσεις, αἱ ὅποια πάλιν εἰς ἡμᾶς θὰ ἐπιφέρουν ὄλον τὸ κέρδος. Εἶναι δὲ αὐτὰ ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἀκριθὴς φροντίς τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς. Καὶ διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς φιλανθρωπίας Ἐκείνου, τὸ ὅτι δηλαδὴ, ἐνῶ Ἐκεῖνος δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκην κανενὸς πράγματος ἐκ τῶν ἰδικῶν μας, νὰ λέγῃ ὅτι φέρομεν τὰς δωρεὰς εἰς Ἐκεῖνον, ὅταν ἡμεῖς μετὰ προσοχῆς ἐπιμελούμεθα τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς. Δι' αὐτὸ εἶναι ἐνδεικτὴ ἐσχάτης παραφροσύνης καὶ ἀξίον ἀπειρῶν τιμωριῶν τὸ ὅτι, ἐνῶ ἔχομεν ἀπολαύσει τόσο μεγάλης τιμῆς, δὲν προσεφέραμεν ὅσα ἠμπορούσαμε καὶ ἐξηρεθῶντο ἀπὸ ἡμᾶς. Καὶ μάλιστα, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξ αὐ-

τῶν πάλιν εἰς ἡμᾶς περιέρχεται ἡ ὠφέλεια καὶ ἀπειρα ἀγαθὰ ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς ἐξ αἰτίας τῶν δωρεῶν Ἐκείνου.

Δι' ὅλα αὐτά, λοιπὸν, ἂς ἀναπέμψωμεν δοξαλογίαν εἰς τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, ἔχι μόνον μετὰ λόγους, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο μετὰ πράξεις, προκειμένου νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ αἰώνια πνευματικὰ ἀγαθὰ. Τὰ ὅποια εἶθε ὄλοι ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, αἰετῶς καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ' (12)
(Ίωάν. α', 14)

«Και ἔθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». (Ίωάν. 1,14).

α* Ἴσως περισσότερο τοῦ πρέποντος ὑπῆρξαμε προηγουμένως δυσάρεστοι καὶ φορτικοί. Εἶναι γεγονός, ὅτι ἐχρησιμοποιήσαμεν ὀξύτερον καὶ ἀσπληρότερον λόγον καὶ ἀπευθύναμε μακρὰν κατηγορίαν ἐναντίον τῆς ἀκηρίας τῶν πολλῶν. Ἄλλ' ἐάν ὁ ἀποκλειστικός μας σκοπὸς ἦταν νὰ σὰς στενωχώρῳσῳμε, δικαιολογημένα ὁ καθένας θὰ ἐλυπεῖτο. Δὲν ἦτο ἄλλο αὐτὴ ἡ πρόθεσις μας, ἀλλ' ἄλλη, νὰ ὑπηρετήσωμε τὸ πραγματικόν σας συμφέρον. Δι' αὐτὸ καὶ παρεθλίψαμεν τὴν ὀραϊότητα εἰς τοὺς λόγους. Κατὰ συνέπειαν καὶ ἐν ἀκόμῃ δὲν θέλετε νὰ δεχθῆτε τὴν προθυμίαν καὶ τὴν προσοητικότητά μας, ἐν εἰσθε δίκαιοι, θὰ ἀναγνωρίσετε τὴν πραγματικῶς μεγάλην ἀγάπην μας, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐχρησιμοποιήσαμε τόσον αὐστηρὸν λόγον καὶ θὰ μὰς συγχωρήσετε. Καὶ διότι φοβοῦμεθα ἐπὶ πλέον ὑπερβολικά, μήπως αἱ μελλοντικαὶ σας εὐθύναι γίνουσι θαυρότεραι. Τοῦτο δὲ θὰ συμβῆ, ἐν ἀδιαφορήσῳ καὶ δὲν θελήσῳτε νὰ δεῖξετε, σχετικὰ μὲ τὴν

* Πολλοὶ ἐδοξάσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τὸν Πανάγαθον Θεόν, οὐδαίς, ὁμοίως, ἐδοξάσθη καὶ ἐτιμήθη ὡς ὁ Γίῳς Ἀδελφός. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς φράσεως «δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός» καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς πρώτης παραγράφου. Εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον ἀναπτύσσεται ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὅποιον ἐδοξάσθη ὁ Γίῳς τοῦ Θεοῦ, εἰς δὲ τὴν τρίτην συνιστάται εἰς τοὺς ἀκούοντας, ὅπως φροντίζουσι διὰ νὰ καταστήσουσι τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀξίους τῆς μελλούσης δόξης τοῦ Χριστοῦ.

ἀκρόασιν τῶν θεῶν λόγων, τὴν αὐτὴν μὲ ἡμὰς προθυμίαν καὶ προσπάθειαν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποῦ μὰς ἀναγκάζει συνεχῶς νὰ διεγειρώμεν καὶ ἀφυπνίζωμεν τὸ ἐνδιαφέρον σας, ὥστε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐδῶ λεγόμενα νὰ μὴ σὰς διαφύγῃ. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ καταστήθῃ δυνατὸν μὲ πολλὴν παρησίαν καὶ κατὰ τὴν ποροῦσαν ζωὴν νὰ ζῆτε καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως νὰ ἐμφανισθῆτε ἐνώπιον τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀρκετὰ προηγουμένως σὰς κατηγορήσαμε καὶ σὰς συμβουλεύσαμεν, ἄς προχωρήσωμεν σήμερον εὐθὺς ἐς ἀρχῆς εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους.

«Καὶ εἶδαμε τὴν δόξαν αὐτοῦ, λέγει, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρός». Ἄφου εἶπεν, ὅτι ἔχομεν γίνεαι τέκνα Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἐφανέρωσεν ὅτι τοῦτο δὲν καταρθῶθῃ μὲ κανένα ἄλλον τρόπον, παρὰ μόνον μὲ τὴν ἐνσάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν τοῦ Λόγου, μὰς ἀναφέρει πάλιν καὶ ἄλλο ἐπὶ πλέον κέρδος, ποῦ προήλθεν ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος. Ποῖον δὲ εἶναι τοῦτο; Τὸ ἀκόλουθον· «Εἶδαμε τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρός». Δὲν θὰ ἠμπορούσαμε δὲ νὰ βλέπαμε, ἐν δὲν ἐφανερῶντο ἐνώπιόν μας μὲ τὸ οἰκτεῖον σὲ μὰς ἀνθρώπινον σῶμα. Εἶναι ἔλωστε γνωστὸν ἐκεῖνο, ποῦ συνέβη μὲ τὸν Μωϋσῆν. Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν ὁ μέγας ἐκεῖνος Προφήτης, ὁ Μωϋσῆς, παρ' ὄλον ποῦ μετεῖχε τῆς αὐτῆς μὲ ἡμὰς φύσεως, ἐχρειάσθη καὶ κάλυμμα ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ἀνὴρ, διὰ νὰ δεῖξῃ τὸ δοξασθέν μόνον πρόσωπόν του εἰς τοὺς ἀθρώπους, ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ὑπομείνουσι νὰ ἀντικρύσουσι τοῦτο. Τὸ κάλυμμα δὲ τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη, προκειμένου νὰ σκιασθῇ κάπως τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης καὶ νὰ δεῖξῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Προφήτου αὐτοῦ ἡμερον καὶ εὐχάριστον!

1. Τοῦ Μωϋσεως (Ἐξοδ. 34, 35 κ. 3).

Ἄλλ' ἂν τοῦτο συνέθῃ με τὸν Μωϋσῆν, πολὺ περισσότερον με τὴν Θεότητα. Διότι, πῶς θὰ ἤμπορούσαμε νὰ ἀντικρύσωμε τὴν Θεότητα γυμνήν, ἢ ὅποια εἶναι ἀπρόσιτος καὶ εἰς αὐτὰς τὰς οὐρανίους δυνάμεις, ἡμεῖς οἱ χωματένιοι καὶ γῆτινοί ἄνθρωποι; Δι' αὐτὸ «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», διὰ νὰ ἤμπορέσωμεν καὶ νὰ πλησιάσωμεν Αὐτὸν καὶ νὰ συζητήσωμεν μαζί Του καὶ νὰ τὸν συναστραφώμεν με πολλὴν ἐλευθερίαν καὶ θάρρος.

Τί, ὅμως, σημαίνει ἡ φράσις; «δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρὸς»: Ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τούτων προφήτας ἐδοξάσθησαν — ὅπως, φερ' εἰπεῖν, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἥλιος², ὁ Ἐλισσαῖος³, ὁ μὲν ἕνας περικυκλούμενος ἀπὸ πύρινον ἄρμα, ὁ δὲ ἄλλος τοιαυτοτρόπως ἀναλαμψανόμενος⁴ — ἀκόμη δὲ μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ὁ Δαυιδ⁵ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες⁶ καὶ ἄλλοι πολλοί, ὅσοι μάλιστα καὶ θαύματα ἔκαμαν ἐδοξάσθησαν. Καὶ ἄγγελοι, ἐπίσης, ἐδοξάσθησαν, ἐμφανισθέντες εἰς ἀνθρώπους καὶ χαρίσαντες εἰς τοὺς θλέποντας τὸ ἀπαιτῶν φῶς τῆς ἰδικῆς τῶν φύσεως. Καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ καὶ τὰ Χερουβὶμ ἐφανερώθησαν εἰς τὸν Προφήτην με πολλὴν δόξαν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ Σεραφεῖμ.

Ἄφοῦ λοιπὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ ἄλλων αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ ἀνύψωσε τὴν διάνοιάν μας ἐπάνω ἀπὸ τὴν δημιουργίαν καὶ ἀπὸ τὴν οἰανδήποτε λαμπρότητα τῶν ὁμοειδῶν μας, μᾶς ἐτοποθέτη-

2. Ὁ προφήτης Ἥλιος ἔζησε καὶ ἔθηκε τὸν θάνατον αἰῶνα π.Χ.

3. Μωϋσῆς καὶ διὰ τὸν προφήτην Ἥλιος.

3a. Ὁ Ἐλισσαῖος δὲν ἀνελήθη τὸν θάνατον. Τὸ νόημα τοῦ ρήματος εἶναι τὸ ἀκόλουθον: Ἀναλήθη πρὸς τὸν Θεόν, ὑπερῶς κοινὸν θάνατον. Καὶ ἐνοεῖται ἔτσι ἐδοξάσθη, κατ' ἄρμα καὶ τὸν καὶ μετὰ θάνατον ἔθηκε θαύματα, γινόμενος τὸ ὅποιον φανερώσει τὴν περὶ τοῦ θανάτου δόξαν του (σ. 21, 4' Βασιλ.).

4. Ἡ τὸ προφητικὸν χάρισμα καὶ τὴν ἄλλην προσεταίαν τοῦ Θεοῦ.

5. Μετὰ τὴν σταθερότητα τῆς πίστεώς των ἐφειδύκων τὴν προσεταίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐδοξάσθησαν εἰς τὴν κτίσιν (Βλ. βιβλίον Δαυιδ.).

σεν εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν. Διότι δὲν εἶδαμε, λέγει, τὴν δόξαν κάποιου προφήτου, οὔτε ἀγγέλου, οὔτε ἀρχαγγέλου, οὔτε ἐπίσης εἶδαμε τὴν δόξαν κάποιου τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων, οὔτε κάποιου ἄλλης κτιστῆς φύσεως, ἐν θεσπείῳ ὑπάρχει καὶ κάποια ἄλλη, ἀλλ' εἶδαμε καὶ θαυμάσαμε αὐτοῦ τοῦ Δεσπότη, αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως, αὐτοῦ τοῦ γνησίου Μονογενοῦς Πατρὸς, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὄλων μας τὴν ἀσύγκριτον δόξαν.

Τὸ δὲ «ὡς» εἰς τὴν ἐν λόγῳ φράσιν δὲν εἶναι προσδιορισμὸς ὁμοιώσεως, οὔτε συγκρίσεως, ἀλλὰ προσδιορισμὸς θεσπείσεως καὶ ἀναμφισβητήτου. Εἶναι δηλαδὴ ὅσα νὰ ἔλεγε: «Εἶδαμε τὴν δόξαν, τὴν ὅποιαν ἔπρεπε καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχη ὁ Μονογενὴς καὶ γνησίος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦ Βασιλέως πάντων». Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς συνηθίζεται τοῦτο. Διότι δὲν θὰ παραλείψω νὰ ἐπιθεσπείω τὸν λόγον καὶ ἀπὸ τὴν κοινήν συνήθειαν, καθ' ὅσον δὲν ἀποβλέπω πρὸς τὸ κάλλος τῶν λέξεων, οὔτε πρόκειται νὰ ὁμιλήσω σύμφωνα μετὰ τὴν καθιερωμένην ἀρμονίαν. Τοῦτο δὲ διότι ἀποκλειστικὸς μου σκοπὸς εἶναι ἡ ἡδική σας ὠφέλεια. Ἐπομένως, δὲν με ἐμποδίζει τίποτε ἀπολύτως νὰ ἐπιθεσπείω αὐτὸ καὶ ἀπὸ τὴν συνήθειαν τῶν πολλῶν.

Ποία δὲ εἶναι αὐτὴ ἡ συνήθεια τῶν πολλῶν; Συμβαίνει πολλάς φορές τὸ ἀκόλουθον: Ὅταν μερικοὶ θλέπουν τὸν Βασιλέα ὑπερθολικὰ στολισμένον καὶ ἐν μέσῳ πολυτίμων λίθων λάμποντα, ὅταν με θαυμασμὸν διηγούνται τὸ κάλλος ἐκεῖνο σὲ ἄλλους, τὸν ἐξαίρετικὸν στολισμὸν, τὴν δόξαν, λέγουν θέσια καὶ περιγράφουν ὅσα ἤμπορουν, ὅπως φερ' εἰπεῖν τὴν λαμπρότητα τῆς βασιλικῆς πορφύρας, τὸ μέγεθος τῶν πολυτίμων λίθων, τὴν χάριν τῶν ἡμιόνων, τὸν χρυσὸν γύρω ἀπὸ τὸ ζεῦγος τῶν ἡμιόνων, παριστοῦν τὴν λαμπρότητα τοῦ στρώματος καὶ ἀκολούθως, ἐπειδὴ ἀντιλαμβάνονται, ὅτι με ἐκεῖνα τὰ ὅποια διηγῆθησαν καὶ με ἄλλα πολλά, δὲν κατάρθωσαν νὰ πα-

ραστήσουν επαξίως με τὸν λόγον ὄλην τὴν λαμπρότητα, λέγουν συμπληρώνοντες ἄλλα αὐτὰ καὶ τοῦτο: Τί χρειάζονται ὅμως τὰ πολλὰ λόγια; Μὲ μίαν λέξιν: «ὡς βασιλεύς». Μὲ τὴν λέξιν «ὡς» δὲν θέλουν νὰ δείξουν, ὅτι ἐκεῖνος περὶ τοῦ ὁποίου ἀμιλοῦν εἶναι ὁμοιος μὲ βασιλέα, ἀλλ' ὅτι ὁ ἴδιος ὁ βασιλεύς εἶναι γνήσιος, πραγματικός. Καθ' ὅμοιον λοιπὸν τρόπον καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔχει θέσει τὴν λέξιν «ὡς» ἐπειδὴ θέλει νὰ παραισήσῃ τὸ ἀσυνήθιστον τῆς δόξης καὶ τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν. Διότι ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἀρχάγγελοι καὶ οἱ προφῆται ἔπραττον τὰ πάντα ἀφοῦ διετάσσοντο, ἐνῶ αὐτὸς (ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ) ἔπραττε τὰ πάντα μὲ ἐξουσίαν ἀρμόζουσαν εἰς βασιλεία καὶ δεσποτήν. Πράγματι τὸ ὅποιον θεθαίως ἐθαύμαζαν καὶ οἱ ὄχλοι, διότι τοὺς εἰδίδασκε μὲ ἐξουσίαν⁶.

8'. Παρουσιάσθησαν μὲν λοιπὸν, πράγματι τὸ ὅποιον ἔχω εἰπεῖ, καὶ ἄγγελοι ἐπὶ τῆς γῆς μὲ πολλὴν δόξαν, ὅπως λόγου χάριν εἰς τὸν Δανιὴλ, εἰς τὸν Δαβὶδ, εἰς τὸν Μωϋσῆ. Ἄλλ' ἐφάνησαν ὡς δοῦλοι καὶ ἔχοντες δεσπότην καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔπραττον, ἄλλα ὅσα ἔπραττον. Αὐτὸς ὅμως ἔπραττε τὰ πάντα ὡς Δεσπότης καὶ κυρίαρχος ὄλων καὶ ἄλλα αὐτὰ παρ' ὄλον ποῦ ἐφάνη μὲ μορφήν ἀσήμενον καὶ ταπεινὴν. Ἄλλ' ὅμως καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ πλάσις ἀνεγνώρισε τὸν Δημιουργὸν τῆς.

Πῶς ἔγινε τοῦτο; Ἐν πρώτοις, κάποιος ἀσπὴρ θεθαίως ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκάλεσε τοὺς μάγους διὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν. Ἐπειτα, μέγα πλήθος ἀγγέλων, διεσκορπισμένων παντοῦ, ὤηρετοῦσε καὶ ἀκμινούσε τὸν Δεσπότην. Ἄλλὰ ξαφνικὰ καὶ ἄλλοι κήρυκες παρουσιάσθησαν καὶ ὄλοι αὐτοί, συναντῶντες ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἀνήγγελον τὸ ἀπόρητον αὐτὸ μυστήριον, εἰς μὲν τοὺς ποιμένας οἱ

6. Περὶ, Μαρτ. 7, 29.

ἄγγελοι, εἰς δὲ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως οἱ ποιμένες καὶ εἰς μὲν τὴν Μαρίαν καὶ τὴν Ἐλισάβετ ὁ Γαβριήλ, εἰς δὲ τοὺς προσερχομένους εἰς τὸν ναὸν ἢ Ἄννα μὲ τὸν Συμεῶν.

Ὅχι δὲ μόνον ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀνεπτερώθησαν καὶ ἐπέταξαν ἀπὸ τὴν χαρὰν τοὺς, ἀλλὰ καὶ τὸ θρόνον, τὸ ὅποιον δὲν εἶχεν ἐξέλθει ἀκόμη εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ὁ κάποιος τῆς ἐρήμου, λέγω, ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἐκίρησεν ἀπὸ τὴν χαρὰν του, ἐνῶ ἀκόμη ἦτο εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας του καὶ ὄλοι διατελοῦσαν κάτω ἀπὸ τὴν γλυκεῖαν ἀνακούφισιν καὶ ἀναμονὴν τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐλπίδων τοὺς εἰς τὸ μέλλον. Καὶ αὐτὰ μὲν συνέβησαν ἁμέσως κατὰ τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως. Ὅταν δὲ ἐφάνερωσε τὸν ἑαυτὸν του περισσότερον, ἄλλα πάλιν θαύματα ἐπραγματοποιήθησαν σπουδαιότερα τῶν προηγουμένων. Διότι ὄχι πλέον ἀσπὴρ καὶ οὐρανός, ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, Γαβριήλ καὶ Μιχαήλ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἀνήγγειλε τὸν Υἱὸν Του ἀπὸ ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ Παράκλητος μαζί μὲ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ ἐπέταξε πρὸς αὐτὸν μαζί μὲ τὴν φωνὴν καὶ ἔμεινε ἐπάνω εἰς αὐτόν⁷.

Ἐξ αἰτίας ὄλων αὐτῶν πράγματι ἔλεγεν Ἐἶδαμε τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρὸς. Καὶ ὄχι μόνον ἐξ αἰτίας αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αἰτίας ἐκεῖνων, τὰ ὅποια θεὸς ἀκολουθήσουν, λέγει, αὐτό. Διότι, ἐπίσης, ὄχι μόνον οἱ ποιμένες, οὔτε αἱ χῆραι γυναῖκες, οὔτε μόνον ἄνδρες γέροντες ἀναγγέλλουν εἰς ἡμᾶς τὴν χαρμῶσυνον εἰδήσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἢ φύσις, ἢ ὅποια θεοῦ ἠχηρότερα ἀπὸ κάθε σάλπιγγα καὶ μάλιστα μὲ τόσο δυνατὴν φωνήν, ὥστε ὁ ἦχος τῆς νὰ φθάσῃ νὰ ἀκουσθῇ καὶ ἐδῶ. Διότι ἐφθασε, λέγει,

7. Κατὰ τὴν στήρην τῆς ἐκπίσεως εἰς τὸν Ἰερὸν (Ματθ. 3, 16, Ἰωάνν. 1, 32).

ἢ φήμη Αὐτοῦ εἰς τὴν Συρίαν⁸ καὶ ἀπεκάλυπτεν Αὐτὸν εἰς ὄλους καὶ τὰ πάντα θοοῖσαν ἀπὸ παντοῦ, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν ἔχει φθάσει.

Διότι καὶ οἱ δαίμονες ἔφευγον ἀπὸ παντοῦ περιδεῖς καὶ πηθοῦσαν μακριὰ καὶ ἐξηφανίζοντο. Καὶ ὁ διάβολος ὑπαχωροῦσε νικημένος καὶ καταστραφισμένος. Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἀντίστατο, μετὰ ταῦτα ἐξηφανίζετο τελείως. Καὶ κάθε εἶδους ἀσθένεια ἐθεραπεύτο. Καὶ οἱ μὲν νεκροὶ ἐγκατέλειπον τὰ μνήματα, οἱ δὲ δαίμονες τοὺς κοινομένους, οἱ δὲ ἀσθένεια ἐγκατέλειπον τοὺς ἀσθενεῖς. Καὶ ἡμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ συμβαίνουσι πράγματα παράξενα καὶ ἄξια θαυμασμοῦ καὶ τὰ ὅποια πολὺ δικαίως ἐπεθύμησαν νὰ ἴδοῦν οἱ προφῆται καὶ δὲν εἶδαν.

Διότι ἡμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανεὶς ὀφθαλμοῦς διαμορφωμένους καὶ ἀποκαθισταμένους καὶ τὸ ποθητὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὄλοι θεὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἴδοῦν, πῶς δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐπίβασε τὸν Ἀδάμ ἀπὸ τὸ χῶμα, αὐτὸ ἀκριθῶς εἰς μικρὰν κλίμακα καὶ εἰς τὸ καλύτερον μέρος τοῦ σώματος, τοὺς ὀφθαλμοῦς, ἐφάνερωσεν ὁ Θεὸς εἰς ὄλους. Ἀκόμη θεὰ ἡμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ συνενώνωνται μέλη παράλυτα καὶ διαχωρισμένα καὶ συναρμογολογῶνται μεταξύ τους. Ἐπίσης, νεκρά χέρια νὰ κινῶνται, παράλυτα πόδια νὰ χοροπηθοῦν κυριολεκτικῶς, αὐτὰ φραγμένα ἐντελῶς νὰ ἀνοίγουν καὶ νὰ ἀποκαθίστανται τελείως καὶ γλῶσσαν νὰ ἤχῃ μὲ δυνατὴν φωνήν, παρ' ὅλον ὅτι προηγουμένως ἦτο δεμένη καὶ καταδικασμένη εἰς ἀφωνίαν. Διότι σὺν ἄλλοις ἀριστοῦς ἀρχιτέκτων, ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει νὰ ἀποκαταστήσῃ τελείως καταστραφείσων ἕξ αἰτίας τοῦ χρόνου οἰκίαν, ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀνέλαβε τότε τὴν κοινήν φύσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ συνεπλήρωσε τὰ ἀποχωρισθέν-

8. Πρὸς Ματθ. 4, 24.

τα ἀπὸ αὐτὴν μέλη καὶ συνέθεσε γερὰ τὰ διαχωρισμένα καὶ διασπασμένα καὶ ἀνώρθωσε καὶ ἀνέψαξε τὰ γκρεμισμένα καὶ τελείως κατεστραμμένα⁹.

Ἄλλὰ τί θεὰ ἡμποροῦσε νὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ διὰ τὴν ἀνώρθωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶναι κατὰ πολὺ θαυμαστοτέρα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πραγματοποιηθείσης εἰς τὰ σώματα; Διότι εἶναι μὲν πράγματι καὶ ἡ υγεία τῶν σωματίων σπουδαιότερον πρᾶγμα, κατὰ πολὺ ὅμως σπουδαιότερον εἶναι ἡ υγεία τῶν ψυχῶν, μάλιστα δὲ τὸσον σπουδαιότερον, ὅσον ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνωτέρα τοῦ σώματος. Καὶ ὄχι μόνον δι' αὐτό, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ μὲν φύσις τῶν σωμάτων ἀκολουθεῖ σταθερὰ τὴν ψυχὴν, ὅπου τυχὸν θέλει ὁ Δημιουργὸς νὰ ὀδηγῇ αὐτὴν καὶ οὐδὲως ἀρνεῖται, ἐνῶ ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴ κυριαρχεῖ σὺν ἑαυτῷ τῆς καὶ ἔχει τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ποὺ πρέπει νὰ πράξῃ, δὲν πείθεται πάντοτε εἰς τὸν Θεόν, ἂν δὲν θέλῃ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ κάμῃ τὴν ψυχὴν καλὴν καὶ ἐνάρετον παρὰ τὴν θέλησίν τῆς, διαίως καὶ ἀναγκαστικῶς, ἐπειδὴ ἄλλωστε δὲν εἶναι αὐτὸ καθόλου ἀρετῆ. Ἄλλὰ πρέπει νὰ τὴν πείσῃ νὰ γίνῃ καλὴ καὶ ἐνάρετη μὲ τὴν συγκατάθεσίν τῆς καὶ μὲ τὴν θέλησίν τῆς. Δι' αὐτὸ εἶναι δυσκολωτέρα ἡ ἀνώρθωσις καὶ θεραπεία τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος. Καὶ ὅμως καὶ αὐτὸ ἐπραγματοποιεῖτο καὶ κάθε εἶδος κακίας ἀπεμακρύνετο.

Καὶ ὅπως ἀκριθῶς τὰ θεραπεύμενα σώματα τὰ μετέβαλλεν ὄχι μόνον μὲ σκοπὸν τὴν υγείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνωτάτην εὐεξίαν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τὰς ψυχὰς δὲν τὰς ἀπῆλλαξε μόνον ἀπὸ τὴν ἐσχάτην κακίαν, ἀλλὰ τὰς ὠδήγησε καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς. Διότι καὶ ὁ Τελώνης ἔγινεν ἀπόστολος¹⁰ καὶ

9. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ θεάματα τὰ ὅποια ἐπραγματοποίησεν ὁ Κύριος, 10. Ἦννοεῖ τὸν Ματθαῖον (Ματθ. 9, 8 - 11).

ὁ διώκτης καὶ θλάσφημος καὶ ὕβριστὴς ἀνεδείχθη κήρυξ τῆς οἰκουμένης¹¹ καὶ οἱ μάγοι ἔγιναν διδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων¹². Ἀλλὰ καὶ ὁ ληστής, ἐπίσης, ἀνεδείχθη πολίτης τοῦ παραδείσου¹³ καὶ ἡ πόρνη ἔλαμψε χάρις εἰς τὴν μεγάλην τῆς πίστιν¹⁴. Προσέτι δὲ καὶ ἡ Χαναναία¹⁵ καὶ ἡ Σαμαρεῖτις¹⁶ γυναῖκα, ἄλλη πόρνη καὶ αὐτὴ, ἡ μὲν μία ἀνέλαθε τὸ κήρυγμα τῶν ὁμοφύλων τῆς καὶ ἀφοῦ ἐσαγήνευσεν ὀλόκληρον πόλιν τὴν ὠδήγησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὸν Χριστόν, ἡ δὲ ἄλλη μὲ τὴν σταθεράν τῆς πίστιν καὶ τὴν μεγάλην τῆς ἐπιμονῆν ἐπέτυχε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἀπὸ τῆν ψυχῆν τῆς θυγατρὸς τῆς καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀπὸ τὰ δεισμά του.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολὺ χειρότεροι ἀπὸ αὐτοὺς κατετάσσοντο ἀμέσως εἰς τὴν τάξιν τῶν μαθητῶν. Καὶ ὅλα γενικῶς μετεβόλυντο, τὰ πάθη τῶν σωματίων, αἱ ἀσθένειαι τῶν ψυχῶν καὶ μετετέλαθοντο μὲ σκοπὸν τὴν ὑγίαν καὶ τὴν ἀκριβοστάτην ἀρετὴν καὶ ἐξ αὐτῶν ὄχι δύο καὶ τρεῖς ἄνθρωποι, οὔτε πέντε καὶ δέκα καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν, μόνον, ἀλλὰ ὀλόκληροι πόλεις καὶ ἔθνη μετεβάλλοντο μὲ πολλὴν εὐκολίαν. Τί θά ἤμποροῦσε νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὴν τελειότητα τῶν διδασμάτων, διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν οὐρανίων νόμων, τὴν ἀρμονικὴν τάξιν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας; Διότι εἰσηγήθη σὲ μᾶς τέτοιον τρόπον ζωῆς, ἔθεσε τέτοιους νόμους καὶ κατέστησε πρὸς χάριν μας τέτοιαν πολιτείαν, ὥστε οἱ ζῶντες σύμφωνα μὲ αὐτοὺς τοὺς νόμους νὰ γίνονται ἄγγελοι καὶ ὅμοιοι

11. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος.
12. Ματθ. 2, 2.
13. Λουκ. 23, 48.
14. Πρὸς Λουκ. 7, 37. Ματθ. 26, 7. Μάρκ. 14, 3. Ὁ ἱερεὺς Χριστοστόμος τινάζει αὐτὰς.
15. Ματθ. 15, 22 ἔ. ἔ.
16. Ἰωάν. 4, 7 κ. ἔ.

μὲ τὸν Θεόν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας δόξαν. Ἔστω καὶ ἂν τύχη νὰ εἶναι χειρότεροι ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

γ'. Ὁ Εὐαγγελιστὴς λοιπὸν Ἰωάννης ἀφοῦ συνεκέντρωσεν εἰς τὸ μυαλό του ὅλα αὐτὰ τὰ θαύματα, τὰ πραγματοποιηθέντα εἰς τὰ σώματα, εἰς τὰς ψυχάς, εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, τὰ προστάγματα, τὰ δῶρα, τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα καὶ ὑψηλότερα τῶν οὐρανῶν, τοὺς νόμους, τὴν πολιτείαν, τὴν περὶ τὰς μελλοντικὰς ὑποσχέσεις, τὰ παθήματα Αὐτοῦ, ἔφησεν αὐτὴν τὴν θαυμαστὴν καὶ γεμάτην ὑψηλῶν δογμάτων φωνὴν, εἰπὼν· «εἶδομε τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρὸς· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας».

Ἀλλὰ δὲν θαυμάζομεν Αὐτὸν μόνον διὰ τὰ θαύματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ παθήματα. Ὅπως, φερ' εἰπεῖν, ἐπειδὴ προσηλώθη εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ ἐμαστιγώθη, ἐπειδὴ ἐρραπίσθη, ἐπειδὴ ἐνεπίψθη, ἐπειδὴ ἐπληρώθη εἰς τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ εὐεργετιθέντος ἀπὸ Αὐτοῦ. Διότι καὶ δι' αὐτὰ πάλιν τὰ παθήματα, τὰ θεωρούμενα ἐπονείδιστα, τὸν ἴδιον δοξαστικὸν λόγον ἔκρινεν ἄξιον νὰ προφέρῃ, ἐπειδὴ ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος δόξαν ἀπεκάλυψε τὸ γεγονός. Διότι αὐτὰ τὰ ὅποια ἔγιναν δὲν ἦσαν μόνον δείγματα ἰδιαιτέρας ἀγάπης καὶ φροντίδος, ἀλλὰ καὶ ἀποδείξεις ἀνεκφράστου δυνάμεως.

Εἶναι δὲ καὶ ἀπόδειξις δυνάμεως, διότι τότε κατηγήθη καὶ ὁ θάνατος καὶ ἔλυθη ἡ κατάρα καὶ οἱ δαίμονες κατενικήθησαν καὶ κατησχύνθησαν καὶ εἰς τὸν Σταυρὸν προσηλώθη τὸ χειρόγραφον τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὰ θαυμαστά αὐτὰ γεγονότα ἐπραγματοποιούντο κατὰ τρόπον μυστικῶν καὶ ἀόρατον, συνέβησαν καὶ μερικὰ ἄλλα κατὰ τρόπον ὁρατῶν καὶ τελείως φανερόν, τὰ ὅποια ἀπέδειξαν καθαρά, ὅτι πράγματι ἦσαν Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότης ὀλοκλήρου τῆς κτίσεως. Διότι, ἐνῶ ἀκόμη τὸ μακρῆρον σῶμα Του ἐ-

κρεμάτω εἰς τὸν Σταυρὸν, ὁ ἥλιος ἀπέσπρεψε τὰς ἀκτίνας του καὶ ἡ γῆ συνεκλονίζετο καὶ ἐσκοτίζετο ὁλόκληρος. Καὶ ἀνοίγοντο μὲν οἱ τάφοι καὶ ἐσειέτο τὸ ἔδαφος καὶ ἐξήρχετο ἀφ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τάφου του ἀπειρον πλῆθος νεκρῶν καὶ εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν. Ἐνῶ δὲ οἱ λίθοι τοῦ μνήματος Αὐτοῦ ἦσαν καλὰ προσαρμοσμένοι εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον, ἀκόμη δὲ καὶ αἱ σφραγιδεὶς ἦσαν ἐπὶ αὐτοῦ, ὁ νεκρὸς ἀνεστήθη, ὁ σταυρωθεὶς ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, ὁ προσπλωθεὶς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ τότε τοὺς ἕνδεκα μαθητὰς του, ἀφοῦ τοὺς ἐπλήρωσε μὲ πολλὴν δύναμιν, τοὺς ἀπέστειλεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης, διὰ νὰ γίνουσι κοῖνοι ἰατροὶ ὁλοκλήρου: τῆς φύσεως, διὰ νὰ ἀνορθώσουσι τὸν θῆον τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ διασπείρουσι παντοῦ τὴν γνῶσιν τῶν οὐρανίων δογμάτων, διὰ νὰ καταλύσουσι τὴν τυρανικὴν ἐξουσίαν τῶν πονηρῶν δαυμόνων καὶ νὰ διδάξουσι εἰς ὅλους τὰ μεγάλα καὶ ἀπόρρητα πνευματικὰ ἀγαθὰ. Ἀκόμη δὲ καὶ διὰ νὰ φέρουσι πρὸς ἡμᾶς τὴν ὑπέροχον εἰδήσιν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ σώματος, τὰ ἑπαιθλα, δηλοῖα, τὰ ὅποια καὶ ὑπερβαίνουσι κάθε λογικὴν σκέψιν καὶ οὐδέποτε θὰ ἔχουσι τέλος.

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἀκόμη περισσώτερα ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ ἐνόησεν ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, τὰ ὅποια ἐγνώριζε μὲν ὁ ἴδιος, δὲν ἐπολιούσε σιωπῶς νὰ γράψῃ, διότι δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὰ χωρέσῃ ὁ κόσμος. Διότι, καθὼς ὁ ἴδιος ἔχει σημειώσει, «ἐάν» ὅλας ὅσαι ἔκαμεν ὁ Ἰησοῦς «γραφοῦν καθένα, οὐδ' αὐτὸς ὁ κόσμος νομίζω ἠμπορεῖ νὰ χωρέσῃ τὰ γραφόμενα βιβλία»¹⁷. Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα ἀφοῦ ἐσκέφθη, ἐφώνασε δυνατὰ: «εἶδαμε τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς πατρὸς τοῦ Πατρὸς» πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». Αὐ-

17. Ἰωάν. 21, 26.

τοί, λοιπὸν, οἱ ὅποιοι ἠξιώθησαν νὰ ἴδουσι τὴν δόξαν πολλὰ καὶ τέτοιαις μὲν φύσεως θεάματα, νὰ ἀκούσουσι δὲ τέτοια ἀκούσματα, οἱ ὅποιοι ἀπήλασαν τὴν δόξαν μεγάλης δωρεᾶς, πρέπει νὰ ἐπιδεικνύουσι καὶ θῆον ἀντάξιον τῶν ὑψηλῶν δογμάτων, ὥστε νὰ ἀπολαύσουσι καὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν. Δι' αὐτὸ θεοβαλὼς καὶ ἤλθεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, διὰ νὰ μὴ ἴδωμεν μόνον τὴν παροῦσαν δόξαν Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν.

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔλεγεν: «θέλω, ὅπου εἰμαι ἐγώ, νὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνοι μαζί μου, διὰ νὰ βλέπουσι τὴν δόξαν μου»¹⁸. Ἐάν θὲ αὐτὴ ἐδῶ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς δόξα ὄψιθρε τὸσον λαμπρὰ καὶ ἐνδοξος, τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ κανεὶς περὶ ἐκείνης τῆς μελλούσης δόξης; Διότι ἡ δόξα ἐκείνη δὲν θὰ φανῇ εἰς φθαρτὴν γῆν, οὔτε εἰς τὰ σώματά μας, τὰ ἀσθενικὰ καὶ ὑποκειμένα εἰς τὸν θάνατον, ἀλλ' εἰς τὴν ἀφθαρτον, ἀθάνατον καὶ αἰωνίαν κτίσιν καὶ μὲ τὸσον μεγάλην λαμπρότητα, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν οὔτε μὲ λόγον νὰ παραστήσωμεν καὶ περιγράψωμεν.

Ἀλήθεια, τί εὐτυχησμένοι καὶ τρισευτυχισμένοι καὶ πολλὰς φορὰς τρισευτυχισμένοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι καταξιώνονται νὰ γίνουσι θεοὶ ἐκείνης τῆς μοναδικῆς δόξης! Περὶ αὐτῆς ὁ προφήτης Ἠσαΐας λέγει: «Ἄς ἀρθῇ ὁ ἀσεβὴς, διὰ νὰ μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου»¹⁹. Ἀλλ' εἶθε σὲ κανένα ἀπὸ μᾶς νὰ μὴ συμῆθ' αὐτοῦ, νὰ ἀρθῇ δηλοῖα καὶ νὰ μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Ἐκείνου. Διότι, ἂν δὲν πρόκειται νὰ ἀπολαύσωμεν ἐκείνην τὴν δόξαν, εἶναι καλύτερα νὰ εἰποῦμε καὶ εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας: «Καλὸν ἦτο εἰς ἡμᾶς, ἂν δὲν εἶχαμε γεννηθῆ»²⁰. Διότι διὰ ποῖον σκοπὸν ζῶμεν; Διατὶ ἀναπνεύομεν; Τί δὲ ἀξίζομεν, ἂν

18. Ἰωάν. 17, 24.

19. Ἠσαΐ. 26, 10.

20. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς αὐτὸ, τὸ ὅποιον ἐλέγθη διὰ τὸν προῆτην Ἰούδας (Ματθ. 26, 24).

ἀποτύχωμεν νὰ ἴδωμεν ἐκεῖνην τὴν θέαν; ἂν κακεὶς ἀπὸ μᾶς δὲν ἀξιοθῆ νὰ ἰδῆ τότε τὸν ἰδικὸν μας Δεσπότην; Διότι, ἂν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν βλέπουν τὸ ἡλιακὸν φῶς ὑπομένουν ζωὴν πικροτέραν ἀπὸ κάθε θάνατον, τί εἶναι φυσικὸν νὰ πάθουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀποστερηθῆ ἐκείνου τοῦ φωτός τῆς δόξης;

Διότι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ ζημία ἐγκείται εἰς αὐτὸ ἀκριθῶς, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν ἡ ζημία δὲν φθάνει μόνον μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου. Καίτοι θεθαίως καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἂν ἐφθασα τὸ κακὸν καὶ πάλιν δὲν θὰ ἦτο τὸ ἴδιον μὲ αὐτὸ τῆς κολάσεως, ἀλλὰ τόσοον φοβερώτερον, ὅσον ἐκεῖνος ὁ ἥλιος τῆς δόξης εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ ἀσθητοῦ ἡλίου. Τώρα δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνομεινωμεν καὶ θύλην τιμωρίαν. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν βλέπει ἐκεῖνο τὸ φῶς δὲν πρέπει νὰ ὀδηγηθῆ μόνον εἰς τὸ σκοτάδι, ἀλλὰ καὶ νὰ καίεται συνεχῶς καὶ νὰ λειώνη καὶ νὰ τρίξη τοὺς ὀδόντας του καὶ νὰ πάθῃ καὶ ἄλλα πολλὰ θεινά.

Ἄς μὴ ἀνεχθῶμε νὰ ἰδοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ πέφτουν σὲ αἰώνιον κόλασιν, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς μικρᾶς ὀλιγορίας καὶ ἀνέσεως, ἀλλ' ἄς εἰμεθα πάντοτε ἔτοιμοι, ἄς προσέχωμεν, ἄς κάμωμεν τὰ πάντα καὶ ἄς ἐνεργήσωμεν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν ἐκεῖνην τὴν ἀπόλαυσιν καὶ νὰ ἐρεθθῶμεν μακρὰν ἐκείνου τοῦ ποταμοῦ τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον σύρεται ἔμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ Βήματος μὲ πολλὴν τριγμὸν. Διότι ἐκεῖνος, πού θὰ πέσῃ ἐκεῖ μέσα, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μένη ἐκεῖ διὰ πάντοτε καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξαίρεθῃ ἀπὸ τὴν κόλασιν, οὔτε ὁ πατέρας, οὔτε ἡ μητέρα, οὔτε ὁ ἀδελφός. Καὶ αὐτὰ φωνάζουν οἱ ἴδιοι οἱ προφῆται, ὁ μὲν ἕνας λέγων «ὁ ἀδελφός δὲν ἠμπορεῖ νὰ τοὺς σώσῃ, θὰ τοὺς λυτρώσῃ ὁ ὁποιοσδήποτε ξένος ἄνθρωπος»²¹, ὁ δὲ

21. Ψαλμ. 48, 8.

Ἰεζεκιὴλ ἐφάνερωσε καὶ κατὰ περισσότερο ἀπὸ αὐτό, εἰπὼν «Ἐάν σταθοῦν ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἰὼβ καὶ ὁ Δανιὴλ, δὲν ἠμποροῦν νὰ σώσουν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν»²².

Διότι μία εἶναι ἡ μόνη προστασία ἐκεῖ, ἡ ἐπιτυγχανομένη μὲ τὰ ἔργα καὶ ὁ ἐστερημένος αὐτῆς τῆς προστασίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῆ κατ' ἄλλον τρόπον. Αὐτὰ λοιπὸν συνεχῶς ἀναλογιζόμενοι καὶ εἰς αὐτὰ στρέφοντες διαρκῶς τὴν προσοχήν, ἄς καθαρῶς ἴδωμεν τὴν ζωὴν μας ἀπὸ κάθε ρύπον καὶ ἄς τὴν κάμωμεν λαμπράν, ὥστε νὰ ἀντικρούσωμεν τὸν Κύριον μὲ παρρησίαν καὶ νὰ κερδίσωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

22. Ἰεζ. 14, 14 καὶ 18.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ' (13)
(Ιωάν. α', 15)

«Ιωάννης μαρτυρεί περί αὐτοῦ, καὶ κέκραγε ἰσχυρῶς ὅτις ἦν, ὃν εἶπον Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν» (Ιωάν. 1, 15).

α.* Ἄραγε μήπως τρέχομεν εἰς τὸ κενὸν καὶ κοπιᾶζομεν ἀδίκως; Μήπως σπεύρομεν εἰς τὰ πετρώδη; Ἄραγε μήπως διαφεύγει, ὅτι οἱ σπόροι πέφτουν εἰς τὴν ὄδον καὶ τὰς ἀκάνθας¹; Διότι ἔχω μεγάλην ἀγωνίαν καὶ φοβοῦμαι, μήπως ἡ γεωργία ἀποθῆ εἰς ἡμᾶς ἀναφελής. Καὶ αὐτὰ λέγω χωρὶς νὰ πρόκειται ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ ὀπισθῶ ζῆμιαν εἰς τὸν μισθόν, τὸν προερχόμενον ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόπον. Καὶ τοῦτο, διότι τὰ ἔργα τῶν διδασκάλων δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὰ ἔργα τῶν γεωργῶν. Διότι ὁ μὲν γεωργὸς μετὰ τοὺς ἐτησίους κόπους πολλὰς φορές, μετὰ ἀπὸ ἐκείνην τὴν ταλαιπωρίαν, μετὰ ἀπὸ τοὺς ἰδρώτας, ἂν ἡ γῆ δὲν φέρῃ τίποτε ἀντάξιον τῶν καταβληθέν-

*Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, συγκολληθῆναι εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκρατῶν του, ἀναφέρει συνεχῶς τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην, διὰ νὰ ἴδῃ μὲ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ἀξιώσιον τὸν Χριστὸν. Διὰ τὴν ἀσθένειαν, ὁμοίως, τῶν ἀκούοντων ὁ Ἰωάννης ἡ Πρόδρομος δὲν ἔλεγε φανερὰ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς ἀνότερος αὐτοῦ. Ἡ περὶ Χριστοῦ, ἐξ ἄλλου, μαρτυρία τοῦ βαπτιστοῦ προηγῆθῆς τῆς ἐμταύσεως αὐτοῦ, διὰ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ μετὰ τὴν ἐμφάνισίν του. Περὶ τὰ θεολογικὰ αὐτὰ σημεῖα παρουσιάζεται ἡ σκέψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς δύο πρῶτας παραγράφους τῆς ἐπιτομῆς αὐτοῦ.

1. Αἱ εἰκόνας αὐτῆς παραβολῆς τοῦ σπορέως, εἶναι προσφιλῆς εἰς τὸν Χρυσοστόμου (Matth. 13, ε κ. ε.).

των ὀπ' αὐτοῦ κόπων, δὲν θὰ ἠμπορήσῃ νὰ εὕρῃ σὲ κανένα ἄλλον κάποιοιαν παρηγορίαν καὶ ἀνακούφιαν διὰ τοὺς κόπους του. Τότε ἐπιστρέφει ἀπὸ τῶν ἀλών καὶ τὸν κάμπον εἰς τὴν οἰκίαν του, εἰς τὴν γυναῖκα του, εἰς τὰ παιδιὰ του, ντροπισσαμένος καὶ κατηφής καὶ χωρὶς νὰ ἔχη κάποιον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ ἠμπορήσῃ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν πολυχρόνιον φιλοπονίαν του.

Δὲν πρόκειται ὅμως μὲ μᾶς νὰ συμῆθῃ τίποτε τέτοιο. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἡ γῆ, τὴν ὁποῖαν καλλιεργοῦμε, δὲν ἀποδώσῃ κανένα καρπὸν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡμεῖς καταβάλαμεν κάθε προσπάθειαν καὶ κόπον, ὁ Κύριος αὐτῆς καὶ ἡμῶν δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ποτὲ νὰ ἐπιστρέψωμεν μὲ κενὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἡμᾶς ἀναλόγως τὰς ἀμοιβὰς. Διότι, λέγει: «Ὁ καθένας θὰ λάθῃ τὸν μισθὸν του, κατὰ τὸν κόπον του»² καὶ ἔχει σύμφωνα μὲ τὸ τέλος τῶν πραγμάτων³. Καὶ ὅτι ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα ἄκουσε: «Καὶ σὺ, λέγει, υἱὲ ἀνθρώπου» ἐπιμόνως νὰ συμβουλεύσῃς τὸν λαὸν αὐτὸν «μήπως ἀκούσουν, μήπως συνετισθοῦν»⁴. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἰεζεκιήλ⁵ ἠμπορεῖς ἐπίσης νὰ τὸ μάθῃς αὐτό. Ὁ τεταγμένος, δηλαδὴ, φρουρὸς εἰς τὸ πνευματικὸν τοῦτο ἔργον, ὀφείλει νὰ προειδοποιήσῃ τί πρέπει νὰ ἀποφύγῃ καὶ τί νὰ προτιμήσῃ, ὅποτε ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι ἐνδεχομένως νὰ μὴ τὸν ἀκοῦση κανεὶς, αὐτὸς πάντως ἐλλύτρωσε καὶ ἔσωσε τὴν ψυχὴν του.

Ἐν τούτοις, παρ' ἄλλην αὐτὴν τὴν μεγάλην ἀνακούφισιν, ποὺ ἔχομεν καὶ παρ' ἄλλον ποὺ ἐνθαρρυνόμεθα ἀπὸ τὴν μελλοντικὴν ἀμοιβὴν μας, ὅταν ἴδωμεν τὸ ἔργον μας

2. Α' Κορινθ. 3, 8.

3. Δὲν ἐπαρτύνεται, δηλαδὴ, ἐπὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ἐπὶ τὰς κατὰ ἐπιτομῆς προσπάθειας, αἱ ἀμοιβαὶ αὐταί.

4. Ἰεζ. 3, 1 - 6.

5. Ἰεζ. 3, 19.

νά μὴ προκόπη, δὲν εὐρισκόμεθα εἰς καθόλου καλλιτέραν κατάστασιν ἀπὸ τῶν γεωργῶν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι στενάζουν καὶ θρηνοῦν καὶ ἀκεπάζουν τὸ πρόσωπόν τους ἀπὸ στενοχωρία καὶ ντροπῆς. Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς εἶναι πραγματικῶς διδασκάλου ἀγάπῃ, αὐτὸ εἶναι ἀληθινοῦ πατέρα φροντίς. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆ ἦτο δυνατὸν καὶ εὐκόλον νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀχαριστίαν καὶ νὰ λάθῃ ἐξουσίαν λαμπροτέρου ἄλλου ἔθνους καὶ μάλιστα πολὺ μεγαλυτέρου, καθ' ὅσον λέγει· «Ἐφησέ με νὰ καταστρέψω αὐτοὺς καὶ νὰ κἀμω σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ἔθνος μέγα».⁶ Ἐπειδὴ ἡμῶς ἦταν ἄγιος καὶ πιστὸς δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ πάρα πολὺ φίλος γνήσιος καὶ γενναῖος, δὲν ἄνθεεν οὔτε νὰ ἀκούσῃ αὐτὴν τὴν φωνήν, ἀλλ' ἐπροτίμησε μᾶλλον νὰ ἀποθάνῃ μαζί με ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀπαξ διὰ παντὸς ἐκληρώθησαν εἰς αὐτόν, παρά νὰ διασωθῇ χωρὶς ἐκείνους, ἔστω καὶ μὲ ἀξίωμα πολὺ μεγαλύτερον.

Τέτοιος πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ προΐσταται ψυχῶν. Καὶ διότι εἶναι παράλογον, ὅταν μὲν κάποιος ἔχη ἀνόητα καὶ ἀπερίσκεπτα παιδιὰ, νὰ μὴ θέλῃ νὰ ὀνομάζεται πατέρας ἄλλων παιδιῶν, ἀλλ' αὐτῶν ποῦ ἐγεννήθησαν ἀπὸ αὐτῶν, τοὺς δὲ μαθητάς, ποῦ ἐνεπιστεύθησαν εἰς ἡμᾶς, νὰ ἀλλάζωμεν συνηθῶς καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ ἀρπάζωμεν τὴν προστασίαν τούτων, ἄλλοτε δὲ ἐκείνων καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλων πάλιν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ διακείμεθα φιλικῶς πρὸς κανένα. Ἄλλ' εἶθε μὲ σὰς νὰ μὴ συμβῆ ποτέ νὰ ὑποπτευθῶμεν αὐτά. Διότι ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι περισσεύετε εἰς τὴν πίστιν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἀγάπην, ποῦ ἔχετε μετὰ ὑμῶν καὶ πρὸς ἄλλους τοὺς ἀθρώπους.⁷

6. Ἐφεσ. 32, 10.

7. Πρὸς Β' Κορινθ. 8, 7.

Αὐτὰ δὲ λέγομεν, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦμε νὰ δυναμώσῃ ἡ προσπάθειά σας καὶ ἐπειδὴ θέλομεν ἀκόμη περισσώτερον νὰ ἀφιερῶσθε τὴν ζωὴν σας εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ θὰ ἠμπορέσετε νὰ κατανοήσετε εἰς θάθος τὰ νοήματα τῶν προκειμένων μας λόγων, ἂν δὲν σκοτίζῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας σας καὶ μίαια ἀσθένεια κακίας καὶ δὲν προδενῇ παραχρῆν εἰς τὸ διορατικὸν καὶ τὴν δέυνοιαν αὐτῆς. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ σήμερον ἐνώπιον ἡμῶν εὐρισκόμενος πρὸς ἐξήγησιν λόγους; «Ὁ Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ φωνάζει καὶ λέγει· Ὁδοὺς ἦτο περὶ τοῦ ὁποῦ εἶπον, Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι ἀνώτερός μου, διότι ὑπῆρχε πρὸ ἡμοῦ».

Εἶναι σπουδαῖος αὐτὸς ἐδῶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἄνω καὶ κάτω στρέφει τὸν Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει σὲ πολλὰ μέρη τὴν μαρτυρίαν του. Τοῦτο δὲ πράττει ὄχι ἀπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλὰ καὶ μὲ μεγάλην σύνεσιν. Ἐπειδὴ θεοβίως ὄλοι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον εἰς μεγάλην ὑπόληψιν καὶ ἠσθάνοντο μεγάλου θαυμασμοῦ πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, τὸν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον — καὶ διότι καὶ ὁ Ἰωσήπος⁸ μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπολογίζει τὸν Ἰουδαϊκὸν πόλεμον⁹ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δεικνύει ὅτι ἡ ἄλλοτε μητρόπολις οὔτε πόλις εἶναι καὶ πολλοὺς ἐγκωμιστικoὺς λόγους ἀφιερῶνει εἰς αὐτόν — συνεχῶς ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Προδρόμου, θέλων δι' αὐτοῦ νὰ παρακινήσῃ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν καὶ νὰ κἀμῃ τοὺς περὶ Αὐτοῦ λόγους κατὰ πάντα ἀξιοπίστους.

Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Εὐαγγελισταὶ ἐνθυμοῦνται καὶ ἀναφέρουν τοὺς παλαιότερους προφῆτας καὶ διὰ κάθε ἕνα

8. Ἰουδαῖος ἱστορικὸς (98 — 100 μ.Χ.).

9. Ἰουδαῖοι τὸν Ἰουδαϊκὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Ρωμαίου (66 - 70 μ.Χ.). Τὰ κατ' αὐτὸν ἔγραψεν ὁ Ἰωσήπος, ὁ ὁποῖος καὶ μαρτυρεῖ αὐτὸς ὡς στρατηγὸς ἐν Ἰαλλίαις.

ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα εἰς Αὐτὸν ἐκαὶ παρατέμπουν τὸν ἀκροατὴν καὶ ὅταν ὁ Χριστὸς γεννᾶται, λέγουσιν «Τοῦτο δὲ ὄλον ἐγένεε διὰ τὴν πληρωθῆναι τὸ λεχθὲν διὰ τοῦ Ἰσαΐου τοῦ Προφήτου λέγοντος· Ἰδοὺ ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱόν»¹⁰. Καὶ ὅταν σχεδιάζεται κακὸν ἐναντίον Του καὶ ὅταν ἀναζητῆται παντοῦ μετὰ τὸσον ζῆλον καὶ μανίαν, ὥστε ἀπὸ τὸν Ἡρώδη νὰ καταδικάζεται εἰς σφαγὴν καὶ αὐτὴ ἡ θρεφικὴ ἡλικία, νὰ παρουσιάζουν τὸν Ἱερεμίαν, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων λέγει· «Φωνὴ ἠκούσθη ἐν Ραμᾶ, θρήνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμός πολὺς· Ἡ Ραχὴλ ἔκλαιε τὰ τέκνα της»¹¹. Καὶ τὸν Ἰωσήφ, ἐπίσης, ἐνθυμοῦνται καὶ ἀναφέρουν ὅταν ἀνεβαίνῃ πάλιν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. «Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον», λέγει καὶ αὐτός, «ἐκάλωσα τὸν υἱόν μου»¹². Καὶ αὐτὸ κάμνουν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις.

Ἐνῶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐπιτυχάνει τρανότεραν καὶ σαφεστέραν μαρτυρίαν καὶ περισσότερον πρόσφατον. Τοῦτο δὲ, διότι ὠμίλησε καὶ μετὰ ἰσχυρότερον φωνὴν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Δὲν ἀναφέρει μόνον ἐκείνους ποὺ ἀνῆκον εἰς τὸ παρελθόν, οὔτε μόνον ἐκείνους ποὺ εἶχον ἀποθάνει, ἀλλὰ καὶ τὸν ζῶντα¹³, ἀλλὰ καὶ ἐκείνον, ποὺ ὑπέδειξε Αὐτόν, ὅταν προσῆλθε καὶ ἐθάπτισεν ὁμοίως Αὐτόν. Τοῦτον παρουσιάζει συνεχῶς ἐνάπιόν τους. Δὲν πρῶττει ὅμως τοῦτο διὰ τὴν κάμῃ τὸν Δεσπότην ἀξιόπιστον ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ δούλου, ἀλλ' ἐπειδὴ συγκραταβαίνει εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς, ἂν δὲν θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτος, καθ' ὅμοιον τρόπον. ἂν δὲν ἐγύμναζεν ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἀκοὰς τῶν ὁμοδούλων του μετὰ τὴν φωνὴν τοῦ δούλου, δὲν θὰ ἤμπο-

10. Ματθ. 1, 22 καὶ 23 καὶ Ἠσαϊ. 7, 14.

11. Ματθ. 2, 18 καὶ Ἱερ. 38, 15.

12. Ματθ. 2, 15 καὶ Ἠσαϊ 11, 1.

13. Τὸν Ἰωάννην, δηλαδὴ, τὸν Βαπτιστὴν.

ροῦσαν θεθαίως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους νὰ δεχθοῦν τὸν λόγον αὐτόν.

6'. Ἄλλ' ἐκτός ἀπ' αὐτὸ προητοιμάζετο καὶ κάτι ἄλλο μέγα καὶ θαυμαστόν. Ἐπειδὴ θεθαίως τὸ νὰ λέγῃ τις κατὰ μεγάλο, ὁ ἴδιος, περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, φαίνεται καὶ καθιστᾷ τὴν μαρτυρίαν ὑπόπτον, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ προσκρούει καὶ ἐνοχλεῖ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀκούοντας πολλές φορές, προέρχεται ἄλλος, διὰ τὴν μαρτυρίαν περὶ αὐτοῦ Ἄλλ' ἐκτός ἀπ' αὐτὰ καὶ διότι οἱ πολλοὶ ἔχουν κάπως συνηθίσει νὰ προστρέχουν πρὸς τὴν πλέον γνωστὴν καὶ φιλικὴν εἰς αὐτοὺς φωνὴν, ἐπειδὴ θεθαίως αὐτὴν καὶ γνωρίζουν περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ φωνὴ ἠκούσθη μίαν ἢ δύο φορές, ἡ δὲ φωνὴ τοῦ Ἰωάννου πολλές φορές καὶ συνεχῶς. Διότι ἐκείνοι μὲν, οἱ ὅποιοι ὑπερέβησαν τὴν ἀδυναμίαν τοῦ λαοῦ καὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητά, ἠμποροῦσαν νὰ ἀκούσουν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ φωνὴν καὶ δὲν ἐχρειάζοντο πολὺ τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν, καθ' ὅσον καὶ ἐπείθοντο εἰς ἐκείνην πάντοτε καὶ καθωδηγοῦντο ἀπὸ ἐκείνην. Ἐκείνοι ὅμως, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐστραμμένοι ἀκόμη πρὸς τὰ κάτω — τὴν γῆν καὶ τὰ γήινα — καὶ πνιγμένοι μέσα εἰς πολλὰς ὀλικὰς ἀδυναμίας καὶ ἠθικὰς ὑποχωρήσεις, ἐκείνοι ἐχρειάζοντο αὐτὴν τὴν ταπεινότεραν ἀνθρωπίνην φωνὴν.

Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, δὲν ἐχρειάζετο ἀνθρώπους διδασκάλους. Καθωδηγεῖτο καὶ ἐπαιδαγωγεῖτο ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς. Τοῦτο δὲ συνέβαινε, διότι εἶχεν ἀπελευθερώσει τὸν ἑαυτὸν του τελείως ἀπ' ὅλα τὰ αἰσθητά. Διότι λέγει· «Ἐκείνος, ποὺ με ἔστειλε διὰ τὴν βαπτίζω μετὰ τὸ νερὸ, ἐκεῖνος μὲ εἶπεν εἰς ὅποιον ἴδης τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ καταβαίνει καὶ νὰ μένῃ ἐπ' αὐτοῦ, αὐτὸς εἶναι»¹⁴. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, παιδιὰ

14. Ἰωάν. 1, 33.

άνωριμα και μη δυνάμενα ακόμη νά φθάσουν πρὸς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, εἶχαν ἄνθρωπον διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος δὲν ὠμιλοῦσε εἰς αὐτοὺς ἐξ ἰδίων, ἀλλὰ τοὺς ἀπεκάλυπτε τὰ θεῖα καὶ οὐράνια.

Τι λοιπὸν λέγει ἐκεῖνος; «Αὐτὸς μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε λέγων». Τί σημαίνει τὸ κέκραγε; Μὲ παρησιασάν, λέγει, μὲ ἐλευθερίαν διακηρύσσει, χωρὶς κανένα φόβον ἢ δισταγμὸν. Καὶ τί διακηρύσσει; Τι λοιπὸν μαρτυρεῖ καὶ διακί φωνάζει δυνατὰ; «Οὗτος ἦτο, λέγει, περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπον· Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι ἀνώτερός μου, διότι ἦτο πρότερός μου». Εἶναι κάπως σκοτεινὴ ἡ μαρτυρία αὕτη, ἐπὶ πλέον δὲ ἔχει καὶ κάτι τὸ πολὺ ταπεινόν. Διότι δὲν εἶπεν «Οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Μονογενής», ἀλλὰ τί; «Οὗτος ἦτο, περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπον· Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι ἀνώτερός μου, διότι ὑπῆρχε πρὸ ἐμοῦ». Ἐδῶ συμθαίνει, ὅτι καὶ μὲ τὰς μητέρας τῶν πετεινῶν, ὅπως, δηλαδὴ, ἐκεῖναι δὲν μαθαίνουν τοὺς νεοσσούς των ἀμέσως καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πῶς νά πετοῦν, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ μάλιστα κατ' ἀρχάς μὲν ἐξάγουσιν αὐτοὺς τῶσον, ὅσον χρειάζεται διὰ νά εὐρεθοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν φωλιὰ τους, ἀργότερα δέ, ἀφοῦ τοὺς ἐκουράσουσιν προηγουμένως, προχωροῦν πάλιν εἰς τὴν πτῆσιν καὶ ἐν συνεχείᾳ προχωροῦν ἀκόμη περισσώτερον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρεμα καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁδηγοῦν αὐτοὺς εἰς τὸ κατάλληλον ὕψος. Καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης, δὲν ὠδήγησεν ἀμέσως τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὰ ὕψηλά, ἀλλὰ τοὺς παρεκίνησε προηγουμένως νά ὠμωθοῦν ὀλίγον ἀπὸ τὴν γῆν, μὲ τὸ νά εἰπῆ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ αὐτόν.

Καὶ τοῦτο, ὅσον μικρὸν καὶ ἄν ἦτο, δὲν ἦτο καθόλου ἀσήμαντον σὰν πρῶτον θέμα. Δὲν ἦτο, δηλαδὴ, καθόλου ἀσήμαντον οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ νά ἀναγνωρίσουν καὶ νά πιστεύσουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ αὐτόν. Τοῦτο δὲ διότι ὁ Ἰωάννης

ἦτο ὑπέροχος, ἦτο λαμπρὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου ὅλοι ἔτρεχαν πρὸς αὐτόν μὲ ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην καὶ ἐνόμιζαν ὅτι εἶναι ἄγγελος, ἐνῶ ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη φανῆ οὔτε θαυματουργήσει. Αὐτὸ πρόγματι προσπαθῶσε νά ἐπιτύχη κατ' ἀρχάς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, ὅτι ὁ μαρτυρούμενος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἶναι ἀνώτερος τοῦ δίδοντος τὴν μαρτυρίαν, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅτι ἐκεῖνος, ποῦ ἦλθε δεύτερος, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, εἶναι ἀνώτερος ἐκεῖνου, ποῦ ἦλθε πρῶτος, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅτι ἐκεῖνος, ποῦ δὲν εἶχε ποτὲ φανῆ, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, εἶναι ἀνώτερος ἐκεῖνου, ποῦ ἦτο ἤδη γνωστὸς καὶ ἐνδοξος, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Καὶ πρόσεξε, πόσον συνετὰ εἰσάγει τὴν μαρτυρίαν. Διότι δὲν ἐπέδειξεν Αὐτόν, ὅταν παρουσιάσθῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ προηγουμένως ἐξήγγειλε τὸν ἐρχομὸν Του. Διότι τὸ «οὗτος εἶναι, περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπον» τοῦτο φανεράναι τὴν σύνεσιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ μαρτυροῦντος. Ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Ματθαῖος, ὅτι ἐνῶ ὅλοι προσέτρεχαν πρὸς αὐτόν, ἐκεῖνος ἔλεγεν «Ἐγὼ μὲν σὰς βαπτίζω ἐν ὕδατι· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι ἰσχυρότερός μου, τοῦ ὁποῖου δὲν εἶμαι ἄξιος νά λύσω τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματός»^{14*}. Διὰ ποῖον λοιπὸν σκοπὸν ἔκαμιν αὐτὸ προτοῦ νά φανῆ; Διὰ νά γίνῃ ἡ μαρτυρία εὐκόλως ἀποδεκτὴ, ὅταν φανῆ. Διότι θὰ εἶχεν ἤδη προετοιμασθῆ ἡ ψυχὴ τῶν ἀκροατῶν μὲ τὰ περὶ Αὐτοῦ λεχθέντα. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἀσήμαντη καὶ εὐτελής περιβολὴ δὲν θὰ ἠμποροῦσε νά γίνῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀποδοχὴν αὐτῆς τῆς μαρτυρίας. Διότι ἂν ἔβλεπαν τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν, χωρὶς νά ἔχουν ἀκούσει προηγουμένως περὶ Αὐτοῦ τίποτε ἀπαλύτως καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀμεσον αὐτὴν θέαν ἐδέχοντο καὶ τὴν διὰ τῶν λόγων μαρτυρίαν, τὴν τῶσον θαυ-

^{14*} Ματθ. 3, 11.

μαστήν και σπουδαίαν, ἀμέσως ἢ ταπεινότης τῆς ἐμφανίσεως θά προσετίθετο εἰς τὴν σπουδαιότητα τῶν λεγομένων. Τόσον δὲ ταπεινὴν περιβολὴν ἔφερον ὁ Χριστὸς και συνήθη εἰς ἄλους ὥστε νὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ πλησιάσουν Αὐτὸν μὲ πολλὴν ἐλευθερίαν και τόλμην και νὰ συναμιλοῦν μαζί Του και Σωμαρετίδες γυναῖκες και πόρνοι και τελῶναι ἀκόμη.

γ.* Ἐν συνέβαινε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπα προηγουμένως, ἂν, δηλαδὴ, συγχρόνως και ἤκουαν τοὺς λόγους αὐτοὺς και ἔβλεπαν Αὐτὸν τὸν ἴδιον, θά περιγελοῦσαν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου. Δὲν συνέβησαν ὁμῶς εἶτι τὰ πράγματα, ἀλλὰ προτοῦ φανῆ ὁ Χριστὸς ἤκουαν πολλὰς φορὰς και διεγείροντο συνεχῶς ἐξ ἀφορμῆς τῶν περὶ Αὐτοῦ λεγομένων. Κατὰ συνέπειαν συνέβη τὸ ἀντίθετον. Δὲν ἀπέρριψαν τὴν διὰ τῶν λόγων διδασκαλίαν ἐξ αἰτίας τῆς ἐξαπερικῆς ἐμφανίσεως ἐκείνου, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐγένιν ἡ μαρτυρία, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν ἤδη λεχθέντων, ἀντελήφθησαν και τὴν πραγματικὴν Του λαμπρότητα. Τὸ δὲ «ὀπίσω μου ἐρχόμενος», σημαίνει ὁ ἐρχόμενος διὰ νὰ κηρύξῃ μετὰ ἀπὸ μένα και ὄχι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον μετὰ ἀπὸ μένα. Αὐτὸ ἄλλωστε ὑπαινίσσεται και ὁ Ματθαῖος, ὅταν λέγῃ «Ὅπισω μου ἔρχεται ἀνὴρ». Δὲν ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν γέννησιν Αὐτοῦ ἐκ τῆς Μαρίας, ἀλλὰ τὴν παρουσίαν

* Ἀκολουθῶν, ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐξηγεῖται τὴν φράσιν «ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν», διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὑπαινίσσεται, ὡς λέγει, τὴν ἀόληκτον και νοσηρικὴν δόξαν τοῦ «μαρτυρομένου», τοῦ Θεοῦ ἑαυτοῦ, δηλαδὴ, και εἰρηγεί εἰς τὸ ρῆμα «γέγονεν» ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ «γενήσεται», διότι συνήθειαι πολλὰκις ἡ Γραφὴ νὰ ἐκφέρῃ τὰ μέλλοντα διὰ παραχρῆμα χρόνον. Ἡ δὲ τεταρτή, τέλος, παραγράφου τὸ θέμα εἶναι ἠθικόν. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος συμβουλεύει ἐδῶ τοὺς Χριστιανούς νὰ ἀποθνῄσκουσιν οὐσιασματικῶς εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης. Αὐτὸ, ὅμως, πρέπει νὰ γίνεται ἐκ ἀπὸ ἀρπαγῆς και ἀδικίας, ἀλλὰ ἀπὸ δικαίους κόπους.

Αὐτοῦ διὰ τὸ κήρυγμα. Διότι ἐάν ἐδῶ ἐνοοῦσε τὴν γέννησιν, δὲν θά ἔλεγε «ἔρχεται», ἀλλὰ «ἦλθε». Διότι, τότε, ὅταν ἐλέγοντο αὐτὰ, εἶχεν ἤδη γεννηθῆ. Τί λοιπὸν σημαίνει τὸ «ἔμπροσθέν μου γέγονεν»; Λαμπρότερος, ἐνδοξότερος. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ μὲ θεωρήσατε μεγαλύτερον και ἀνώτερον Ἐκείνου, ἐπειδὴ ἦλθα πρῶτος ἐγὼ διὰ νὰ κηρύξω. Διότι ἐγὼ εἶμαι πολὺ μικρότερος Αὐτοῦ και μάλιστα τόσον μικρότερος, ὥστε νὰ μὴ εἶμαι ἀξίος νὰ καταλάθω ὅτε θέσιν δοῦλου ἔναντι Αὐτοῦ. Αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει ἡ φράσις «ἔμπροσθέν μου γέγονεν». Πράγμα τὸ ὁποῖον μὲ διαφορετικὸν τρόπον ἐφονέρωσεν ὁ Ματθαῖος, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον «Δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ λύσω τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος Αὐτοῦ».

Ἐπίσης, ὅτι ἡ φράσις «ἔμπροσθέν μου γέγονεν», δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθίσταται φανερόν ἐκ τῆς ἐπακολουθούσης φράσεως. Διότι, ἂν ἤθελε νὰ ὁμολῆσαι περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἦταν περιττὸν νὰ προσθέσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐν συνεχείᾳ λέγει, τὸ «ὅτι πρῶτός μου ἦν». Διότι ποῖος εἶναι τόσον ἡλίθιος και ἀνόητος, ὥστε νὰ μὴ καταλάβῃ, ὅτι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἐνωρίτερα ἀπὸ αὐτόν, ἦτο Θεοῦ και προηγούμενός του; Ἐν ὁμοίᾳ ἡμιλίᾳ περὶ τῆς προαιωνίου ὑπάρξεως τοῦ Λόγου, τὸ λεγόμενον δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι «ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν»¹⁵. Διαφορετικῶς δὲ τὸ λεγόμενον εἶναι και ἀκαταλόγητον και ἡ αἰτία ἔχει ριφθῆ ἀσκόπως και τυχαίως. Τὸ ἀντίθετον, ὁμῶς, ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ἐάν ἤθελε νὰ δηλώσῃ αὐτὸ, ὅτι «ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι πρῶτος ἀπὸ ἐμέ, ἐπειδὴ ἐγεννήθη και πρὶν ἀπὸ ἐμέ». Διότι θά ἤμποροῦσε κατεῖς νὰ δεχθῆ εὐλόγως ὅτι ἡ αἰτία τοῦ ὅτι

15. Μὲ τὴν ἔννοιαν ποὺ ἔθεσαν εἰς τὴν φράσιν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀντιέτιμο.

είναι πρώτος είναι τὸ ὅτι ἐγενήθη πρώτος, ἐνῶ δὲν θὰ ἠμποροῦσε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁμοίως νὰ δεχθῆ ὡς αἰτίαν τοῦ ὅτι ἐγενήθη πρώτος τὸ γεγονός ὅτι εἶναι πρώτος. Πράγμα, τὸ ὅποιον ἡμεῖς θασιμῶς καὶ δικαιολογημένως δεχόμεθα καὶ σταθερὰ ὑποστηρίζομεν. Διότι ἀναμφιβόλως γνωρίζετε ὅλοι τοῦτο, ὅτι ἔτι τὰ φανερά, ἀλλὰ τὰ μὴ φανερά ἔχουν ἀνάγκην αἰτιολογίας. Ἐάν δὲ ὁ λόγος ἦτο περὶ δημιουργίας ὑπάρξεώς τινος, δὲν θὰ ἦτο κρυφόν, ὅτι τὸ γεννώμενον πρώτον ἔπρεπε νὰ εἶναι πρώτον. Ἐπειδὴ ὁμοίως διὰ τῆς ἀξίας, δικαιολογημένα λύει τὴν θεωρουμένην ἀπορίαν. Καὶ διότι ἦτο φυσικὸν πολλοὶ νὰ ἀποροῦν, ἀπὸ τοῦ καὶ διὰ τοῦ λόγον ὁ ἐρχόμενος κατόπιν αὐτοῦ, εὐρέθη ἔμπρὸς του. Δηλαδή, ἀνεδείχθη ἐνόξιοτερος. Αὐτῆς λοιπὸν τῆς ἀναζητήσεως θέτει ἀμέσως τὴν αἰτίαν καὶ δίδει τὴν λύσιν. Ἡ αἰτία δὲ αὕτη εἶναι, ὅτι αὐτὸς εἶναι πρώτος. Διότι οὔτε ἐξ αἰτίας κάποιας προόδου, λέγει εὐρέθη ἔμπρὸς μου, ἀφοῦ, δηλαδή, μὲ ὑποσκέλισεν, ἀλλ' ἄν καὶ ἔρχεται ἔπειτα ἀπὸ μένα, ἐν τούτοις «ὕπῆρχε πρὸ ἐμοῦ».

Ὁ λόγος λοιπὸν εἶναι περὶ τῆς φανερώσεως αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ περὶ τῆς δόξης, ἣ ὅποια μεταξὺ αὐτῶν πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ. Ἄν ὁμοίως, λέγει, ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, πῶς ὁ Ἰωάννης ὁμοίως περὶ ἐκείνου, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει λάθει ἀκόμη τέλος, ὡς νὰ εἶναι ἤδη τελειωμένον; Διότι δὲν εἶπε: «Γενήσεται», ἀλλὰ «γέγονε». Διότι ἀπὸ παλαιὰ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως εἶναι συνήθης εἰς τοὺς προφητεύοντας, νὰ ἐκθέτουν, δηλαδή, τὰς προφητείας των κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ παρουσιάζουν εἰς πολλὰ μέρη τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶν ὡς ἤδη τετελεσμένα. Ὁ Ἰωάννης, φερ' εἰπεῖν, προφητεύων τὸν Σταυρικὸν αὐτοῦ θάνατον, δὲν εἶπεν «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀχθῆσε τὰς», τὸ ὅποιον ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν

ἦχθη»¹⁶, καίτοι δὲν εἶχεν ἀκόμη σαρκοῦθῃ. Ἄλλ' ὁ Προφήτης ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μελλοντικῶς θὰ ἐλάμβανε χώραν, παρουσιάζει ὡς ἤδη τετελεσμένον.

Καὶ ὁ Δαβὶδ, ὁμοίως, προφητεύων τὸν Σταυρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, δὲν εἶπε: «Ὁ ρύξοις χεῖράς μου καὶ πόδας», ἀλλὰ: «Ὁ ρύξοις χεῖράς μου καὶ πόδας»¹⁷ καὶ «ὁ ἱεμερῖσαν το τὰ ἱμάτιά μου, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον»¹⁸. Καὶ περὶ τοῦ προδότου προφητεύων, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἀκόμη γεννηθῆ, κάπως ἔτσι ἐκθέτει τὴν προφητείαν: «Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ περηνισμόν»¹⁹. Ὁμοίως καὶ δι' ἐκεῖνα, τὰ ὅποια συνέβησαν κατὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου λέγει: «Ἔδωκαν εἰς τὸ θρώμα μου χαλῆν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος»²⁰.

Ὁ. Θέλετε νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλα ἐν συνεχείᾳ ἢ καὶ αὐτὰ, ποῦ ἀνεφέρθησαν, εἶναι εἰς σὰς ἀρκετά; Ἐγὼ θεοβαίως ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι εἶναι ἀρκετά. Διότι νομίζω, ὅτι, ἂν καὶ δὲν ἀνεπτύξαμε τὸ χωρίον κατὰ πλάτος, ἐν τούτοις εἰς θάθος προχωρήσαμε πράγματι πολύ. Ἡ εἰς θάθος δὲ ἀνάπτυξις τοῦ χωρίου δὲν εἶναι ὀλιγώτερον κοπιαστικὴ ἀπὸ τὴν εἰς πλάτος ἀνάπτυξιν. Καὶ φοβούμεθα μῆπως, ἐπειδὴ σὰς ὑπεβάλαμεν εἰς ὑπέμετρον κόπον, συντελέσωμεν εἰς ἀθυμίαν καὶ ἀποθάρρυνσιν. Δι' αὐτὸ ἄς θέσωμεν τὸ ἀρμόζον τέλος, εἰς τὸν λόγον. Ποῖαν δὲ εἶναι τὸ ἀρμόζον τέλος; Δοξολογία ἢ ἀρμόζουσα εἰς τὸν Θεόν. Ἀρμόζει δὲ ἔτι μόνον ἢ διὰ τῶν λόγων δοξολογία, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἢ διὰ τῶν ἔργων. Διότι λέγει: «Ἄς λάμπῃ τὸ φῶς σας ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, διὰ

16. Ἡσαϊ, 53, 7

17. Ψαλμ. 21, 17

18. Ψαλμ. 21, 19

19. Ψαλμ. 40, 10

20. Ψαλμ. 68, 22

νά ἰδοῦν τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ δοξάσουν τὸν Πατέρα σας τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»²¹. Καὶ διότι, χωρὶς ἀμφιβολίας ἀγαπητέ, δὲν ὑπάρχει τίποτε πιο φωτεινὸν ἀπὸ τὴν ἀρίστην πολιτείαν. Αὐτὸ ἐφάνηκε καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, ὁ ὁποῖος εἶπεν «Αἱ ὁδοὶ ἡμῶν τῶν δικαίων λάμπουν, ὡς τὸ λαμπρὸν φῶς»²². Λάμπουν δὲ καὶ φωτίζουν ὄχι μόνον αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀνάπτουν τὸ φῶς μὲ τὰ ἔργα καὶ ὀδηγοῦν εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται πλησίον ἐκείνων.

Ἄς τροφοδοτοῦμε λοιπὸν συνεχῶς μὲ τὸ ἔλαιον αὐτὰς τὰς λαμπάδας, ὥστε ἡ φλόγα νὰ γίνῃ περισσότερον ὑψηλὴ καὶ καθαρὰ, ὥστε τὸ φῶς νὰ φανῇ πλοῦσιον. Διότι αὐτὸ τὸ ἔλαιον δὲν ἔχει τῶρα μόνον πολλὴν δύναμιν, ἀλλὰ, ὅταν ἠκμαίζαν καὶ αἱ θυσίαι, ξεπέρασεν εἰς ὑπόληψιν μὲ κάθε τρόπον τὴν δύναμιν ἐκείνων. «Διότι ἔλεον, λέγει, θέλω καὶ ὄχι θυσίαν»²³. Καὶ πολὺ δικαίως. Διότι ἐκεῖνο μὲν τὸ θυσιαστήριον εἶναι ἄψυχον, αὐτὸ ἡμῶν ἐδῶ εἶναι ἔμψυχον. Καὶ ἐκεῖ μὲν, ὅτι δὴποτε τοποθετεῖται ἐπάνω, γίνεται ποικιλοτρόπως τοῦ πυρός καὶ καταλήγει εἰς κόπιν καὶ διασκορπίζεται εἰς τέφραν καὶ ὁ κοπινὸς διαλύεται καὶ χάνεται εἰς τὸν ἀέρα. ἐδῶ ἡμῶν δὲν συμβαίνει τίποτε τέτοιο, ἀλλὰ παράγει διαφορετικούς καρπούς. Καὶ αὐτὰ ἐφάνησαν ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἐκθειάζων τοὺς θησαυροὺς τῆς φιλοπρωχίας των, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Διότι ἡ διακονία τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ὄχι μόνον προσαναπληροῖ τὰς σπερήσεις τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύει διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν πρὸς τὸν Θεόν»²⁴. Καὶ πάλιν «... δοξάζου τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς ὁμολογίας σας εἰς τὸ

Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τὴν γενναιοδωρίαν, πού δεικνύετε μὲ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς ἀνάγκας τόσοσιν τὰς ἰδικὰς των, ὅσων καὶ δῶν ἐν γένει τῶν χριστιανῶν, καὶ διὰ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν δεήσεως αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι σὰς ἐπιποθοῦν»²⁵.

Βλέπετε ὅτι αὐτὴ ἀναλύεται εἰς εὐχαριστίαν καὶ εἰς ἔμνον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς συνεχῆς προσευχὰς τῶν εὐεργηθέντων καὶ εἰς θερμότερον ἀγάπην; Ἄς θυσιάζωμεν λοιπὸν, ἀγαπητοί, ὡς θυσιάζωμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς αὐτὰ τὰ θυσιαστήρια. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ θυσία εἶναι ἀνωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν προσευχὴν καὶ ἀπὸ τὴν νηστειαν καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα. Καὶ εἶναι πράγματι ἀνωτέρα μόνον ὅταν προέρχεται ἀπὸ δικαίον κέρδος καὶ ἀπὸ δικαίου κόπου καὶ εἶναι καθαρὰ ἀπὸ κάθε πλεονεξίαν, ἀρπαγῆν, καὶ θίαν. Διότι τοιαύτας προσφορὰς ἐπιθυμεῖ ὁ Θεός, τὰς δὲ ἄλλας καὶ τὰς ἀποστρέφεται καὶ τὰς μισεῖ. Οὐτε φυσικὰ θέλει νὰ τιμᾶται μὲ ἕνας συμφορὰς. Διότι ἡ τοιαύτη θυσία εἶναι καὶ θέθλος καὶ ἀκάθαρτος καὶ θὰ ἐξώργιζε μᾶλλον πρὸς θὰ ἐξιλίωσεν τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέξωμεν πολὺ, ὥστε νὰ μὴ προσβάλλωμεν τὸν τιμῶμενον, καθ' ἣν στιγμὴν προσφέρωμεν λατρείαν εἰς Αὐτόν, νομίζοντες ὅτι τιμῶμεν Αὐτόν. Διότι, ἂν ὁ Κἀν, πού προσέφερε θυσίαν δευτέρως ποιότητος (ἀπὸ ἀπάφηςως διαθέσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν) καὶ αὐτὴν χωρὶς νὰ ἀδικήσῃ ἄλλον, ἐτιμωρήθη κατὰ τρόπον ἀσχηρότατον, ὅταν ἡμεῖς προσφέρωμεν κάτι καὶ ἐξ ἀρπαγῆς καὶ πλεονεξίας προσερχόμενον. πῶς δὲν θὰ πάθωμεν τὰ χειρότερα; Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἐδῶσεν αὐτὴν τὴν ἐντολήν, διὰ νὰ ἐλεῶμεν, ὄχι διὰ νὰ θασανίζωμεν τοὺς συναθρώπους μας.

Ἐκεῖνος ἡμῶν, ὁ ὁποῖος λαμβάνει τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλ-

21. Ματθ. 6, 16

22. Παροιμ. 4, 18

23. Ματθ. 23, 6.

24. Β' Κορινθ. 9, 13

25. Β' Κορινθ. 9, 13 καὶ 14

λων και τὰ διδοει εἰς ἄλλον, δὲν ἐλεεῖ, ἀλλὰ βλέπτει και ἀδικεῖ τὴν ἐσχάτην ἀδικίαν. Ὅπως ἀκριθῶς δὲν θὰ ἤμποροῦσε ἀπὸ τὸν λίθον νὰ προσέλθῃ ἔλαιον, ἔτσι και ἀπὸ τὴν σκληρότητα δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ προσέλθῃ φιλανθρωπία. Διότι, ὅταν ἡ ἐλεημοσύνη ἔχη τέτοια ρίζα, δὲν εἶναι κἀν ἐλεημοσύνη. Δι' αὐτὸ σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ ἀποθλέπωμεν μόνον εἰς αὐτὸ, πῶς, δηλαδή, νὰ βοηθῶμεν αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν ἀνάγκη, ἀλλὰ και πῶς νὰ μὴ βοηθῶμεν αὐτοὺς μετὰ τὰ ἐκ τῆς ἀρπαγῆς τῶν ἄλλων προσερχόμενα ἀγαθὰ. Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὑπάρχει ἕνας προσευχόμενος και ἕνας καταρῶμενος. Ποῖου τὴν φωνὴν θὰ ἀκούσῃ ὁ Δεσπότης; Ἄν ἔπει, με ἀκρίβειαν οδηγήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, θὰ δυνηθῶμεν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ τύχωμεν τῆς μεγάλης Του φιλανθρωπίας και τοῦ ἐλέους και τῆς συγγνώμης Του, διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς ὁποίας διεπράξαμε κατὰ τὸν μακρὸν τοῦτον χρόνον και νὰ ἀποφύγωμεν τὸν ποταμὸν τοῦ πυρός. Ἀπὸ τὸν ὁποῖον, εἴθε ἔλοι ἡμεῖς, ἀφοῦ ἀπαλλαγῶμεν, νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν διὰ τῆς χάριτος και τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου και μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα, συγχρόνως και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ' (14)

(Ἰωάν. α', 16—17)

«Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος (Ἰωάν. 1, 16).

α. * Ἐλέγαμεν, λοιπόν, κατὰ τὴν προηγουμένην μας ὁμιλίαν, ὅτι ὁ Ἰωάννης, λύων τὴν ἀπορίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ ἀναρωτῶνται, διὰτὶ ὁ Χριστὸς ἂν και ἦλθεν ἀργότερα εἰς τὸ κήρυγμα¹, ὑπῆρξε πρῶτος ἀπὸ αὐτὸν και λαμπρότερος, ἀνέφερε τὸ «διότι ὑπῆρχε πρὸ ἐμοῦ»². Καὶ αὐτὴ μὲν εἶναι ἡ πρώτη αἰτία. Ἀναφέρει ὁμοίως και δευτέρου πάλιν, αἰτίαν, τὴν ὁποῖαν ὑποστηρίζει τώρα. Ποῖα, λοιπόν, εἶναι αὕτη; «Καὶ ἔλοι ἡμεῖς ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν ἀνεξάντλητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ και χάριν ἀντὶ χάριτος». Καὶ μαζί με αὐτὰ ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ και ἄλλην πάλιν αἰτίαν. Ποῖα δὲ εἶναι αὕτη; «Διότι και ὁ νόμος ἐδόθη διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἡ δὲ χάρις

¹ Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι γνήσιος ἀπὸ ἐκ τὰ ἀγαθὰ, εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν. Καὶ μεταδίδει εἰς ἡμᾶς τοὺς ἑστέρας ἐξ αὐτῶν πλοῦτος. Ἡ πλοῦσια ὁμοίως αὕτη «δόξα» και «χρησιμότης» κατ' ὁδὸν βλέπτει τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος παραμένει και πάλιν ἡ πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ. Ἡ θαυμάσιος ἀγάπη τοῦ ἱεροῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς και μὴ παραθέληματα ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Τὸ δεύτερον θαυμάσιον σημεῖον τῆς περὶ τὴν παραγράφου ἀποτέλει ἡ ἐρμηνεία τῆς φράσεως «χάριν ἀντὶ χάριτος», ἡ ὁποία κατὰ τὸν Κροστὸτον σημαίνει τὴν Κεκτημένην χάριν, τὴν ὁποῖαν ἔλαβον οἱ Ἀπόστολοι, ἀντὶ τῆς Παλιᾶς.

1. Ἐνοεῖται, ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν.

2. Ἰωάν. 1, 15.

καί ἡ ἀλήθεια ἐγινε διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ³. Καί τί τέλος πάντων σημαίνει, λέγει τὸ «καὶ ὅλοι ἡμεῖς ἐλάσθωμεν ἀπὸ τὸν ἀνεξάντητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ»; Κατ' ἀρχάς λοιπόν, ὡς ἐξετάσωμεν αὐτὸ τὸ ζήτημα.

Δὲν ἔχει κατὰ μετοχήν, λέγει, τὴν δωρεάν, ἀλλ' ὁ ἴδιος εἶναι αὐτὴ ἡ πηγὴ καὶ ἡ ρίζα ὄλων τῶν καλῶν, αὐτὴ ἡ ζωὴ καὶ αὐτὸ τὸ φῶς καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. Δὲν συγκρατεῖ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸν πλοῦτον τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἀφθόνως χορηγεῖ αὐτὸν καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὸ ἀφθονον σκάρπισμα τῶν ἀγαθῶν παραμένει ὁ αὐτός, ὁ πλήρης. Διότι διατηρεῖ πάντοτε τὴν αὐτὴν τελειότητα, χωρὶς νὰ χόνη τίποτε ἀπὸ τὸν ἀφθονον χορηγήσῃ τῶν ἀγαθῶν του. Καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ πηγάζει διαρκῶς τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ μεταδίδει εἰς ὄλους.

Αὐτὸ θέ, τὸ ὅποιον φέρω ἐγώ, εἶναι καὶ κατὰ μετοχήν — διότι ἀπὸ ἄλλον ἔλαθον αὐτό — καὶ ἐλάχιστον μέρος τοῦ παντός καὶ τρόπον τινὰ σταγῶν μικρὰ καὶ ἀσημαντος, συγκρινομένη πρὸς ἀπέραντον πέλαγος καὶ ἀνέκφραστον ὄψυσον. Ἀλλὰ μᾶλλον οὔτε τὸ παράδειγμα τοῦτο ἔμπορεῖ νὰ παραστήσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐπιχειροῦμεν νὰ εἰπωμεν. Διότι καὶ μίαν σταγόνα ὕδατος ἂν ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τὸ πέλαγος, θὰ προξενήσῃς ὀπωσδήποτε εἰς αὐτὸ κάποια ἐλάττωσις, ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ εἴναι ἀσήμαντος φυσικὰ καὶ ἀφανής. Δι' ἐκείνην, ὅμως, τὴν πηγὴν δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν τὸ αὐτό, ἀλλὰ ὅσον τυχὸν ἀντήσῃ κανεὶς, παραμένει ἡ αὐτὴ, χωρὶς νὰ ὑφίσταται τὴν παραμικρὰν ἐλάττωσιν.

Δι' αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖον μάλιστα νὰ ἐλθῶμεν εἰς ἄλλο παράδειγμα. Καὶ εἶναι μὲν καὶ αὐτὸ τὸ παράδειγμα, τὸ ὅποιον θὰ ἀναφέρωμεν, ἀσθενές καὶ δὲν ἔμπορεῖ ἀκριβῶς νὰ παραστήσῃ αὐτό, τὸ ὅποιον θέλομεν, ἐν τοῦ-

3. Ἰωάν. 1, 17

τοὺς εἶναι περισσότερο κατὰλληλον διὰ νὰ μᾶς χειραγωγῆσιν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς σκέψεως, ἡ ὁποία εὐρίσκειται τῶρα ἐνώπιόν μας. Ὡς φαίνοσθῶμεν, λοιπόν, μίαν πηγὴν πυρᾶς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔκτετα ἀνάπτωμεν μυρίους λύχνους, καὶ δις μυρίους καὶ τρίς μυρίους καὶ πολλές φορές μυρίους λύχνους. Μήπως τὸ πῦρ καὶ μετὰ τὴν ἀντήσῃν καὶ τὴν μετάδοσιν ἐκ τῆς ἐνεργείας του εἰς τόσους λύχνους, δὲν διατηρεῖ τὴν αὐτὴν πληρότητα; Αὐτὸ θεθαίως εἶναι φανερόν εἰς τὸν καθένα. Ἐάν λοιπὸν εὐρέθη καὶ καὶ μετὰ τῶν ὀλικῶν σωμάτων, τῶν μεριστῶν καὶ διαφρουμένων καὶ ἐλαττωμένων ἐξ αἰτίας τῆς ἀφαιρέσεως, τὸ ὅποιον καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ τὴν ἐκ τῶν ἰδικῶν του μετάδοσιν εἰς ἄλλα, καθόλου δὲν παραβλάπτει, πολὺ περισσότερο εἶναι φυσικὸν νὰ συμβαίη αὐτὸ εἰς τὴν σώματον ἐκείνην καὶ ἀφθονον θεῖαν δύναμιν. Διότι ἐὰν ἐκεῖ, ὅπου τὸ μεταλαμβανόμενον εἶναι ὀλικὴ οὐσία καὶ σῶμα καὶ μερίζεται καὶ δὲν μερίζεται, πολὺ περισσότερο, εἴαν ὁ λόγος εἶναι περὶ ἐνεργείας καὶ ἐνεργείας μάλιστα προερχομένης ἀπὸ τὴν αὐτὴν καὶ ἀσώματον ἐκείνην θεῖαν οὐσίαν, εἶναι φυσικὸν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τίποτε τέτοιον δὲν ἔμπορεῖ νὰ πάθῃ⁴.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης ἔλεγε: «καὶ ὅλοι ἡμεῖς ἐλάσθωμεν ἀπὸ τοῦ ἀνεξάντητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ» καὶ συνδέει τὴν μαρτυρίαν του μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Διότι τὸ «καὶ ὅλοι ἡμεῖς ἐλάσθωμεν ἀπὸ τὸν ἀνεξάντητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν Αὐτοῦ» δὲν εἶναι φράσις, λεχθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Ἠρόδομον, ἀλλ' ἀπὸ τὸν μαθητὴν⁵. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὅποιον λέγει, σημαίνει τὸ ἔξῃ: Μὴ νομίσετε, λέγει, ὅτι ἡμεῖς μόνον, οἱ ὅποιοι συνουεστράφημεν Αὐτὸν ἐπὶ πολλὸν χρό-

4. ἂν μερίζεται, δὲν ἐλαττώνεται.

5. Ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Εὐαγγελιστὴν.

νον· καὶ ἐκαθίσταμεν εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν καὶ συνεφάγαμε μαζὶ του, μαρτυροῦμεν τῇ θοηθείᾳ τῆς θείας χάριτος. Καὶ διότι καὶ ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος οὕτε ἐγνώριζεν αὐτὸν προηγουμένως, οὕτε συναναστάφη αὐτόν, ἀλλὰ τόσον ὀλίγον μόνον, ὅταν ἐβάπτιζεν, ὅταν τὸν εἶδε μαζὶ με τοὺς ἄλλους, ἐφώνησε δυνατὰ· «Ἦνῃρχε πρὸ ἡμῶν»⁶, ἀφοῦ ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἐπήρην θλα. Καὶ ἡμεῖς δὲ ὅλοι οἱ δώδεκα, οἱ τριακῶσιοι, οἱ πεντακῶσιοι, οἱ τρεῖς χιλιάδες, οἱ πέντε χιλιάδες, οἱ πολλὰς μυριάδες τῶν Ἰουδαίων, ὅλον τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν καὶ τῶν τότε καὶ τῶν τώρα καὶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ ἔλθουν πάλιν, ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἀπὸ τὸν ἀνεξάντλητον πλοῦτον τῶν δωρεῶν αὐτοῦ ἔχομεν λάβει.

Τὶ δὲ ἐλάβομε; «χάριν ἀπὸ χάριτος», λέγει. Ποίαν ἀντὶ ποίας; Ἀντὶ τῆς Παλαιᾶς τὴν Καινῆν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὤνῃρχε δικαιοσύνη Παλαιᾶ καὶ δικαιοσύνη Καινῆ· «κατὰ τὴν δικαιοσύνην τὴν διὰ τοῦ νόμου, λέγει, διατελέσας ἀμειψτος»⁷· καὶ πίστις Παλαιᾶ καὶ πίστις Καινῆ· «ἐκ πίστεως εἰς πίστιν»⁸· καὶ υἰοθεσία Παλαιᾶ καὶ υἰοθεσία Καινῆ· «τῶν ὁποίων εἶναι ἡ υἰοθεσία»⁹, λέγει· καὶ δόξα Παλαιᾶ καὶ δόξα Καινῆ· «ἐπειδὴ ἕαν τὸ μέλλον νὰ καταργηθῆ ἦτο ἐνδοξον, πολλῶ μᾶλλον τὸ μένον εἶναι ἐνδοξον»¹⁰· καὶ νόμος Παλαιᾶς καὶ νόμος Καινῆς· «διότι ὁ νόμος, λέγει, τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς με ἡλευθέρωσε»¹¹· καὶ λατρεία Παλαιᾶ καὶ λατρεία Καινῆ· «τῶν ὁποίων εἶναι ἡ λατρεία»¹², λέγει· καὶ πάλιν, «οἱ λατρεῦ-

6. Ἰωάν. 1, 15

7. Φιλιπ. 8, 6

8. Ρωμ. 1, 17

9. Ρωμ. 9, 4

10. Ἦ· Κορινθ. 3, 11

11. Ρωμ. 8, 2

12. Ρωμ. 9, 4

οντες τὸν θεὸν ἐν πνεύματι»¹³· καὶ διαθήκη Παλαιᾶ καὶ διαθήκη Καινῆ· «διότι θὰ σὰς δώσω νέαν διαθήκην, ὅχι ὁμοίαν με τὴν διαθήκην, τὴν ὁποῖαν ἐδώσα εἰς τοὺς πατέρας σας»¹⁴· καὶ ἀγιασμός Παλαιᾶς καὶ ἀγιασμός Καινῆς· καὶ βάπτισμα Παλαιῶν καὶ βάπτισμα Καινῶν καὶ θυσία Παλαιᾶ καὶ θυσία Καινῆ· καὶ νοός Παλαιῶς καὶ νοός Καινῆς· καὶ περιτομὴ Παλαιᾶ καὶ περιτομὴ Καινῆ· ἔτσι καὶ χάρις Παλαιᾶ, καὶ χάρις Καινῆ. Ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ὤνῃρχαν ὡς τύποι, ἐνῶ αὐτὰ ὑπάρχουν ὡς ἀλήθεια, τὰ ὁποῖα διατηροῦν κάποιοι ἀνωμύμον με ἐκεῖνα, ὅχι ὁμοῦ καὶ συνωνύμων. Ἐπειδὴ ἄνθρωπος ὀνομάζεται καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀπεικονίζεται εἰς τοὺς τύπους καὶ εἰς τὰς εἰκόνας καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγχαράσσεται ἐπὶ τῶν λευκῶν ἐπιφανειῶν με τὸ μαῦρον χρῶμα καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὴν ἀλήθειαν τῶν χρωμάτων. Καὶ με τοὺς ἀνδριάντας τὸ αὐτὸ συμβαίνει, καθ' ἕνα καὶ ὁ ἐκ χρυσοῦ κατασκευασμένος καὶ ὁ ἐκ πηλοῦ ἀνδρίας ἔχει ὀνομασθῆ. Ἀλλὰ ὁ μὲν ἕνας ὡς τύπος, ὁ δὲ ἄλλος ὡς ἀλήθεια.

8'. * Νὰ μὴ γομίσης, λουπόν, λόγω τῆς ὁμοιότητος τῶν ὀνομάτων, ὅτι ὑπάρχει ταυτότης πραγμάτων, ἀλλ' οὔτε πάλιν ἀλλοτριώσις. Διότι, ἕαν μὲν ἦσαν τόποι¹⁵, δὲν ἦσαν ἕνα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἕαν δὲ ὁ τύπος διατηρούσε σικιὰν ἀληθείας, ἦτο ὁπωσδήποτε κατώτερος τῆς

13. Φιλιπ. 3, 3

14. Ἰερμ. 39, 31

*Εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν συγχερίσται ἡ υἰοθεσία, τὴν ὁποῖαν ὑποσχέθη ὁ θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, πρὸς τὴν υἰοθεσίαν, τὴν ὁποῖαν ὑπόσχεται ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πιστεύοντας εἰς Χριστὸν. Ἡ πρώτη εἶναι κατασκευὴ τῆς λειψύρας. Ἀκολουθοῦν ἐπιχειρήματα. Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἱερὰ Χριστολογία διέχεται ὅτι εἰς τὴν φράσιν «ἀπὸ χάριτος», χάρις ὀνομάζεται ὁ Μωσαϊκὸς Λόγος.

15. Ἡ λέξις με τὴν εἰδικὴν ἔννοιαν, καὶ τῆς ὁμοῦ ἡ ἱερὰ Χριστολογία 120, σημαίνει τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, τὸν Παλαιὸν Νόμον.

ἀληθείας¹⁵. Ποία λοιπόν είναι ἡ διαφορά ὄλων αὐτῶν; Θέλετε, ἀφοῦ πάρωμεν ἓνα ἢ δύο ἀπὸ τὰ ἀνοφερθέντα, νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ αὐτά; Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τὰ ἄλλα θὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς φανερά καὶ θὰ ἴδωμεν ὅλοι, ὅτι ἐκεῖνα μὲν εἶναι διδάγματα κατὰλληλα διὰ τὰ παιδιά, ἐνῶ αὐτὰ ἐδῶ διὰ τοὺς γενναίους καὶ μεγάλους ἀνδρας. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα εἶχαν νομοθετηθῆ ὡς χρῆσιμα καὶ κατὰλληλα νὰ δοθοῦν εἰς ἀνθρώπους, τὰ δὲ ἄλλα ὡς ἔξια εἰς ἀγγέλους.

Ἄπὸ τοῦ λοιποῦ νὰ κάμωμεν τὴν ἀρχήν; Θέλετε νὰ κάμωμεν ἐναρξιν ἀπὸ αὐτὴν τὴν υἰοθεσίαν; Ποία λοιπόν εἶναι ἡ διαφορά τῆς Παλαιᾶς υἰοθεσίας ἀπὸ τὴν Καινὴν υἰοθεσίαν; Ἐκείνη ἡ υἰοθεσία ἦτο τιμὴ ὀνόματος. ἐνῶ ἐδῶ ἀκολουθεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα. Καὶ διὰ μὲν τὴν πρώτην λέγει· «Ἐγὼ εἶπα· θεοὶ εἴσθε σεῖς καὶ υἱοὶ ὑψίστου ὄλοι»¹⁶, διὰ δὲ τὴν ἄλλην υἰοθεσίαν, ὅτι «ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν»¹⁷. Ἰᾶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Μὲ λουτρὸν παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινίσεως Πνεύματος Ἁγίου¹⁸. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν, μετὰ τὴν προσγορίαν τῶν ὡς υἱῶν τοῦ Θεοῦ, εἶχαν ἀκόμη πνεῦμα δουλείας. Διότι, ἐνῶ παρέμεναν δούλοι, ἐτιμῶντο τοιοῦτοτρόπως μὲ τὴν ὀνομασίαν αὐτῆν. Ἡμεῖς ὅμως, ἀφοῦ ἐγίναμεν ἐλεύθεροι, τότε ἐδέχθημεν τὴν τιμὴν, ὅχι κατ' ὄνομα, ἀλλὰ πραγματικῶς.

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐφάνερκωσεν ὁ Παῦλος, λέγων· «Διότι δὲν ἐλάθετε πνεῦμα δουλείας, διὰ νὰ φοβῆσθε πάλιν, ἀλλ' ἐλάθετε πνεῦμα υἰοθεσίας, διὰ τοῦ ὁποῦοι κρᾶζομεν Ἄδθά, ὁ Πατὴρ»¹⁹. Διότι, ἀφοῦ ἐγεννήθημεν ἀνω-

15. Πρῶτ., Ἐβρ., 8, 5 κ' 10, 1.
16. Πρῶτ., 81, 6.
17. Ἰωάν., 1, 13.
18. Τιτ., 3, 5.
19. Ρωμ., 8, 15.

θην καὶ τρόπον τινὰ ἀφοῦ ἀνεπλάσθημεν καὶ ἀνεγεννήθημεν, τοιοῦτοτρόπως ὀνομάσθημεν υἱοί. Ἀλλὰ καὶ τὸν χαρακτήρα καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀγιοσύνης ἀν' ἐξετάσῃ κανεὶς μὲ προσοχὴν καὶ ἀκρίθειαν, ποῖον δηλαδὴ εἶναι τὸ ἓνα, ποῖον τὸ ἄλλο, πάλιν καὶ ἀπὸ ἐδῶ θὰ ἴδῃ ὅτι ὑπάρχει μεγάλη διαφορά. Διότι ἐκεῖνοι μὲν, ὅταν δὲν ἐλάτρευαν τὰ εἰδωλα, ὅταν δὲν ἐπάρνευσαν, ὅταν δὲν ἐμίχθυσαν, ἐκαλοῦντο μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἡμεῖς, ὅμως, γινόμεθα ἅγιοι ὅχι μόνον ἀπέχοντες ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ καὶ πραγματοποιοῦντες τὰ μεγαλύτερα.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν καὶ κύριον λόγον, ἔχομεν αὐτὴν τὴν δωρεάν ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔπειτα δὲ καὶ ἕνεκα πολιτείας πολὺ ἀνωτέρας τῆς Ἰουδαϊκῆς. Καὶ ὅτι αὐτὰ, τὰ ὁποῖα λέγω, δὲν εἶναι ἀπλὴ καυχησιολογία, ἀκουσε εἰς ἐκεῖνους μὲν τί λέγει· «Δὲν πρέπει νὰ καταφύγετε εἰς μαντικὰς πράξεις, διὰ νὰ καθαρῶσατε τάχα τὰ παιδιά σας, διότι εἴσθε λαὸς ἅγιος»²⁰. Ὡστε αὐτὸ ἦτο δι' ἐκεῖνους ἡ ἀγιοσύνη, ἡ ἀπαλλαγὴ καὶ ἀπελευθέρωσις τῶν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίας. Μὲ μᾶς ὅμως δὲν ἔχουν τοιοῦτοτρόπως τὰ πράγματα, ἀλλὰ «διὰ νὰ εἶναι ἅγιοι, λέγει, καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα»²¹, «ἐπιδιώκετε νὰ ἔχετε εἰρήνην (μὲ ὄλους) καὶ τὸν ἁγιασμόν, ἀνευ τοῦ ὁποῦοι οὐδεὶς θὰ ἴδῃ τὸν Θεόν»²², καὶ «ἐκπληροῦντες ἀγιοσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ»²³. Διότι δὲν ἀρκεῖ τὸ ὄνομα ἅγιος, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐπὶ ὄλων ἐκεῖνων, ἐπὶ τῶν ὁποῦοι ἠμπορεῖ νὰ λέγεται. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ὀνομάζεται ἅγιος, ἀλλ' ὅχι, φυσικῶς, ὅπως ἡμεῖς.

Ὅταν πράγματι ὁ Προφήτης Ἰσαίας, ἤκουσε τὴν

20. Δευτέρ., 18, 10.
21. Α' Κορινθ., 7, 34.
22. Ἐβρ., 12, 14.
23. Β' Κορινθ., 7, 1.

λέξιν αὐτῆν, προφερομένην ἀπὸ τὰ Σεραφίμ²⁴, κύτταζε
 -εἰ ἄλλοι Χάριτος ὁδοποιῶντες ὁ φλὴ λοιοηγογγ.» (αμα 12
 πειυὴ εἶμαι ἄνθρωπος ἀκαθάρτων χειλέων καὶ κατοικῶ
 ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκαθάρτων χειλέων)²⁵! Παρ' ἔθλον, ὅτι
 καὶ ἅγιος καθαρὸς ἦτο· ἐν τούτοις, κρινόμενοι ἡμεῖς οἱ
 ἄνθρωποι πρὸς τὴν ἄνω, τὴν Θεῖαν ἀγιοσύνην, εἴμεθα
 ἀκάθαρτοι. Ἅγιοι εἶναι καὶ οἱ Ἄγγελοι, ἅγιοι οἱ ἀρ-
 χάγγελοι, ὁμοίως καὶ τὰ Σεραφίμ καὶ Χερουθίμ, ἀλλὰ
 καὶ τῆς ἀγιοσύνης αὐτῆς ἡ διαφορά καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ
 πρὸς τὰς ὑπερχούσας δυνάμεις εἶναι ἄλλη πόλιν. Ἐ-
 πρεπε καὶ μὲ ἄλα τὰ ἄλλα λεπτομερῶς νὰ ἀσχοληθῶ-
 μεν, ἀλλὰ θλίπω ὅτι ὁ λόγος μας ἐκτείνεται πολὺ εἰς
 μῆκος, δι' αὐτὸ, ἀφοῦ διακόφωμεν ἐδῶ τὴν περαιτέρω
 ἐξέτασιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος αὐτοῦ, θὰ ἀφήσω-
 μεν τὰ ὑπόλοιπα νὰ ἐξετάσετε οεῖς. Διότι ἠμπορεῖτε καὶ
 οεῖς νὰ συγκεντρώσατε αὐτὰ εἰς τὴν οἰκίαν σας καὶ νὰ
 διαπιστώσατε τὴν διαφορὰν καὶ νὰ διεξέλθετε καὶ τὰ ὑπό-
 λοιπα ὁμοίως· «διότι διδε, λέγει, εἰς τὸν σοφὸν ἀφορμὴν
 καὶ θὰ γίνῃ σοφώτερος»²⁶. Διότι ἡ μὲν ἀρχὴ ἔγινεν ἀπὸ
 ἡμᾶς, τὸ δὲ τέλος ἄς γίνῃ ἀπὸ σας. Ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη
 τώρα ἡμεῖς νὰ συνεχίσωμεν.

Ἀφοῦ εἶπε· «Καὶ πάντες ἡμεῖς ἐλάθωμεν ἐκ τοῦ πλη-
 ρώματος αὐτοῦ», προσέθεσε· «Καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος»,
 δεκνύων ὅτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι χάριτι ἐσώζοντο²⁷. Διότι,
 λέγει, δὲν σὰς ἐξέλεξα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἰδικῶν σας
 κατορθωμάτων, ἀλλὰ πρὸς χάριν τῶν πατέρων σας.
 Ἦσαν, λοιπόν, δὲν ἐξελέγησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἰδι-

24. Ἐννοεῖ τὸν ἴδιον «Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος Κύριος Σαβαὶθ, πλήρης
 πλοῦς ἡ γὰρ τῆς ἐξουσίας, τὸν ἕσπον ζῶσαν ὁ Περσῆτης Ἰσάκιος
 (112, 6, 4), ἐν ἁρμυαί, ἀνταπεμψόμενος πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὸν Ἄγγελον.

25. Πιστῆ, 6, 3.

26. Πιστοῦ, 9, 9.

27. Πρῶτ. Ἐφρ. 2, 5.

κά των κατορθώματα, εἶναι φανερόν ὅτι χάριτι Θεῖα ἐτυ-
 χον αὐτῆς τῆς τιμῆς. Καὶ ἡμεῖς δὲ ἄλλοι χάριτι Θεῖα ἐσώ-
 τημεν, ἀλλ' ὄχι ὁμοίως μὲ ἐκείνους, διότι ἡ Θεῖα χάρις
 δὲν μᾶς ἐδόθη διὰ τὰ αὐτὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ διὰ πο-
 λὺ μεγαλύτερα καὶ ὑψηλότερα. Δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς τοι-
 αῦτη χάρις, διότι δὲν μᾶς ἐδόθη μόνον συγχώρησις ἀ-
 μαρτημάτων — ἐπειδὴ ὡς πρὸς αὐτὸ ὁμοιάζομεν μὲ ἐκεί-
 νους, καθ' ὅσον ἄλλοι ἠμάρτησαν²⁸ —, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύ-
 νη καὶ ἀγιοσύνη καὶ υἰοθεσία καὶ Πνεύματος χάρις πολὺ
 λαμπρότερα καὶ ἀφθονώτερα. Δι' αὐτῆς τῆς χάριτος ἐγί-
 ναμεν ἀγαπῆται εἰς τὸν Θεόν, ὄχι πλέον ὡς δοῦλοι μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ὡς υἱοὶ καὶ ὡς φίλοι Αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο λέγει· «Χάριν ἀντὶ χάριτος». Καὶ διότι
 τὰ διὰ τοῦ νόμου δοθέντα ἀγαθὰ καὶ αὐτὰ ἔργον τῆς
 Θεῖας χάριτος ἦσαν, καθὼς καὶ αὐτὴ ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς
 εἰς τὴν ζωὴν παρουσία μας. Διότι δὲν ἐλάθωμεν αὐτὴν
 τὴν ἀμοιβὴν, ἕνεκα κατορθωμάτων πραγματοποιηθέντων
 εἰς τὸ παρελθόν — πῶς ἄλλωστε ἦτο δυνατὸν νὰ πρα-
 γματοποιήσωμεν τοιαῦτα; ἐφ' ὅσον οὔτε κἀν ὑπῆρχα-
 μεν; — ἀλλὰ μᾶς ἐδόθη ὡς δῶρον ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὅποι-
 ος ἀπὸ παντοῦ ἤρχισεν Αὐτὸς πρῶτος τὴν εὐεργεσίαν.
 Ὅχι δὲ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία καὶ παρου-
 σία ἡμῶν εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἐδημι-
 ουργήθημεν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε ἀμέσως μὲ τὴν
 δημιουργίαν μας νὰ μάθωμεν τὰ πρακτέα καὶ τὰ μὴ
 πρακτέα, ἐπὶ πλέον καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸν νόμον αὐτὸν
 ἐλάθωμεν εἰς τὴν φύσιν μας καὶ τὸ ὅτι ἐνεπιτεύθη εἰς
 ἡμᾶς ὁ Δημιουργὸς τὸ ἀδέκαστον δικαστήριον τῆς συνε-
 ἰδησεως, εἶναι ὁμοίως ἀπόδειξις μεγίστης χάριτος καὶ
 ἀνεκφράστου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀπαιθεῖ-
 χθη πρὸς ἡμᾶς. Καὶ ἡ διὰ τοῦ γραπτοῦ νόμου ἐπανάκτι-

28. Πρῶτ. Εφρ. 3, 23.

σας και εκ νέου αφύπνισις του νόμου αυτού, ο οποίος ειχεν ύποστή ανεπανόρθωτον φθοράν²⁹. Έργον και δῶρον τῆς θείας χάριτος ἦταν. Διότι τὸ μὲν ἓνα ἢ φθορά δηλαδὴ τοῦ νόμου, ἦταν, ὡς ἐπακολούθημα, τιμωρία καὶ κολασμὸς, ἐπιβληθεὶς εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρέβαιναν τὴν ἐξ ἀρχῆς δοθεῖσαν ἐντολήν, τὸ δὲ ἄλλο, ὁ γραπτὸς δηλαδὴ νόμος, δὲν ἦταν τιμωρία, ἀλλὰ πάλιν διόρθωσις καὶ συγγνώμη, ἢ ὅποια δὲν ἦταν φυσικὰ ὀφειλή, ἀλλ' ἐδίδετο ἀπὸ ἀγάπης καὶ ἀποτελοῦσε χάριν. Ἄλλ' ὅτι ἦτο δῶρον τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης, ἀκούσε πού τὸ λέγει ὁ Δαβὶδ· «Ὁ Κύριος κάμνει δικαιοσύνην καὶ κρίσιν εἰς πάντας τοὺς ἀδικουμένους. Ἐφάνερωσε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν, τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ»³⁰· καὶ πάλιν, «χρηστὸς καὶ δίκαιος ὁ Κύριος» διὰ τοῦτο θὰ διδάσκη καὶ θὰ καθοδηγῆ μὲ τὸν Νόμον του τοὺς ἁμαρτάνοντας, διὰ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς»³¹.

γ'. * Ἔργον λοιπὸν ἐλεημοσύνης καὶ εὐσπλαγγίας καὶ χάριτος ἦτο τὸ νὰ λάβουν τὸν νόμον. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ εἶπε· «Χάριν ἀντὶ χάριτος», ἀγωνιζόμενος ἀκόμη θερμότερον, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ μέγεθος τῶν αγαθῶν, τὰ ὅποια μᾶς ἐδόθησαν, προσέθεσε τὰ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενα· «Ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο». Εἶδατε, λοιπὸν, πῶς κατὰ

29. Ἦν κτίσις τῆς ἁμαρτίας.

30. Ψαλμ. 102, 6 καὶ 7.

31. Ψαλμ. 24, 8.

* Ἐνταῦθα, παρεβάλλεται ὁ διὰ Μωϋσεὺς δοθεὶς τυπικὸς νόμος πρὸς τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ γενόμενὴν εἰς χάριν καὶ ἀλήθειαν καὶ ἀποθεωτικὴν ἢ ὑπεροχὴν τοῦ Χριστοῦ ὡς πρὸς τὸν Μωϋσῆν. Ἐν συνεχείᾳ, ἀναγνωρίζεται ὅτι τὰ ῥήματα «ἐγένετο» καὶ «ἐδόθη» φανερώνουν τὴν διαφοράν τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοῦ Μωϋσεῦς, διότι τὸ μὲν «ἐδόθη», λεγόμενον ἐπὶ τοῦ Μωϋσεῦς, σημαίνει τὴν διακονίαν αὐτοῦ ὡς δούλου, τὸ δὲ «ἐγένετο», λεγόμενον ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὡς βασιλέως.

τρόπον ἤρεμον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μὲ ἓνα λόγον, τὸσον ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, ὅσον καὶ ὁ μαθητῆς³², εἰσάγουν τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν ὑψηλοτάτην γινώσκιν, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς ἐγύμνασαν εἰς τὰ ταπεινότερα; Διότι ὁ μὲν πρῶτος, ἀφοῦ συνέκρινε πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ἑκείνου, ὁ ὁποῖος ἀσυγκρίτως ὑπερέχει ὄλων, ἐδειξε· ἔπειτα τοιοῦτοτρόπως τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ, διὰ τῶν ἐξῆς· «Ὅς ἐμπροσθέν μου γέγονεν» καὶ ἀκολουθῶς μὲ τὸ νὰ προσθέσῃ τὸ «πρῶτός μου ἦν». Ὁ δὲ δευτέρος ἐπέτυχε μὲν κατὰ πολὺ περισσότερον τοῦ πρώτου, ὀλιγώτερον ὅμως ὡσαυδήποτε τῆς ἀξίας τοῦ Μονογενοῦς. Διότι ὄχι πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστῆν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὁ ὁποῖος περισσότερον ἐκείνου ἐθαυμάζετο μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, συνέκρινεν αὐτὸν· «διότι ὁ νόμος, λέγει, ἐδόθη διὰ Μωϋσέως· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἐγένετο διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Καὶ πρόσθεε τὴν σύνεσιν. Δὲν ἐξετάζει τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ τὰ πράγματα. Ἀφοῦ δὲ αὐτὰ ἀπεδειχθησαν πολὺ μεγαλύτερα, φυσικὸν ἦταν καὶ οἱ ἀγνώμονες ἀκόμη κατ' ἀνάγκην νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν περὶ Χριστοῦ ἀλήθειαν, ἢ ὅποια ἀκόμη ἀπετέλει ἀπλήν ὑπόνοιαν καὶ εἰκασίαν. Διότι, ὅταν παρέχουν βοῶσαν μαρτυρίαν αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν καμμίαν ὑποψίαν, ὅτι πρὸς χάριν ἢ καὶ πρὸς ἀπέχθειαν κάποιου δίδουν αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν, τότε εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ οἱ ἀγνώμονες θὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν. Διότι αὐτὰ παραμένουν ὅπως ἀκριβῶς τὰ διαθέτουν οἱ ὁμιομορφοὶ τους, δι' αὐτὸ μάλιστα ἡ μαρτυρία ἢ ὅποια δίδεται ἀπὸ αὐτὰ, εἶναι ἐνύποπτος καὶ κατὰ συνέπειαν περισσότερον ὄλων ἀκριβεστέρα καὶ εὐλυκρινεστέρα.

Κύτταξε δὲ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον κάμνει ἀνετον καὶ ἀκοπον τὴν παρουσίαν τῆς ἀληθείας ἀκόμη

32. Ἐνεστὶ τὸν Ἰωάννην τὸν Ἐσθγγελιστῆν.

και μεταξύ των περισσότερων αδυνατών. Διότι δὲν κατασκευάζει με τὸν λόγον τὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ με τὴν ἀπλὴν ἀντιπαροβολὴν τῶν ὀνομάτων ἀποδεικνύει τὴν διαφορὰν. Ἔτσι, εἰς τὸν νόμον ἀντιπαρέθεσε τὴν χάριν καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὸ ρῆμα «ἐδόθη» τὸ «ἐγένετο». Εἶναι δὲ μεγάλη ἡ διαφορὰ ἢ ὑφισταμένη μεταξύ αὐτῶν. Διότι τὸ μὲν ἕνα, τὸ «ἐδόθη» φανερώνει τὸν ὑπῆρτην, ὁ ὁποῖος ἔλαβε ἀπὸ ἄλλου καὶ ἔδωκεν, ὅτι ἔλαθεν, εἰς ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους διετάχθη νὰ δώσῃ, τὸ δὲ ἄλλο, τὸ «ἐγένετο» ἢ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια, εἶναι ἐνδεικτικὸν τοῦ βασιλείου, ὁ ὁποῖος με ἐξουσίαν συγχωρεῖ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ὁ ἴδιος παρουσιάζει τὴν δωρεάν. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν· «Εἶναι συγχωρημένα αἱ ἁμαρτίαι σου»³³, καὶ πάλιν «ἀλλὰ διὰ νὰ μάθετε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, λέγει πρὸς τὸν παραλυτικόν· στήκω καὶ πάρε τὸ κρεβάτι σου καὶ πήγαινε εἰς τὸ σπίτι σου»³⁴.

Βλέπεις με ποῖον τρόπον ἡ χάρις γίνεται δι' Αὐτοῦ; Πρόσεξε τώρα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Τὴν μὲν λοιπὸν χάριν φανερώνουν καὶ αὐτὰ καὶ ὅσα συνέθεσαν με τὸν ληστήν καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἡ ὁποία δίδεται δι' Αὐτοῦ καὶ ἄλλα πολλά, τὴν δὲ ἀλήθειαν θὰ γνωρίσωμεν καλλίτερα, ἐὰν παρατηρήσωμεν μετὰ προσοχῆς τοὺς τύπους. Διότι τὰς οικονομίας³⁵, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθοῦν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, προδιέγραψαν οἱ τύποι ὡς τύποι, ἀφοῦ προηγήθησαν, ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Χριστὸς ἐξεπλήρωσεν αὐτὴν.

33. Μαρκ. 2, 9.

34. Μαρκ. 2, 10 καὶ 11.

35. Διὰ τῆς λέξεως αὐτῆς νοεῖται πλὴν ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Εἰδικῶς ἐστὶν νοεῖται τὸ ἐπὶ γῆς ἔργον τοῦ Θεοῦ ἀποστόλου, τὸ ὁποῖον εἰσάγει ἡμεῖς εἰς μίαν νέαν περίοδον ζωῆς, τὴν περίοδον τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡ ὁποία εἶναι περίοδος «χάριτος καὶ ἀληθείας».

Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν τώρα ἐν ὀλίγοις καὶ τοὺς τύπους. Διότι οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ διελέθωμεν ὅλα τὰ εἶδη τῶν τύπων κατὰ τὴν παρούσαν ὥραν. Ἀπὸ ἐκεῖνα ὅμως τὰ ὀλίγα, τὰ ὁποῖα θὰ σὰς παρουσιάσω διὰ νὰ μάθετε, θὰ καταλάβετε καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Θέλετε λοιπὸν νὰ κάμωμεν ἐν-αρξίν ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος; Τί λοιπὸν λέγει ὁ τύπος; Κάθε οἰκογένεια³⁶, ὡς πάρη ἀπὸ ἕνα ἀρνί καὶ ὡς σφάξῃ αὐτὸ καὶ ὡς κἀμῃ ὅπως διέταξε καὶ ἐνομοθέτησεν ὁ Μωϋσῆς. Ὁ Χριστὸς ὅμως δὲν ἐνεργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον — διότι δὲν διατάσσει νὰ γίνῃ τοῦτο —, ἀλλ' Αὐτὸς ὁ ἴδιος γίνεταί ἀμνός, ὁ ὁποῖος προσέφερε τὸν ἑαυτὸν τοῦ θυσιᾶν εἰς τὸν Πατέρα.

Ὁ * Κύριος πῶς ὁ μὲν τύπος ἐδόθη διὰ Μωϋσεῶς, ἡ δὲ ἀλήθεια ἐγενε διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ πάλιν ὕταν οἱ Ἀμαληκῖται ἐπολέμουν τοὺς Ἑβραίους, εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, τὰ μὲν χέρια τοῦ Μωϋσεῶς ἐστηρίζοντο³⁷, ὑψοῦμενα καὶ βασταζόμενα ἀπὸ τὸν Ἄσραφ καὶ τὸν Ὡρ, οἱ ὁποῖοι ἐστέκοντο ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἐνῶ ὁ Χριστὸς, ὅταν παρουσιάσθη ἐπὶ τῆς γῆς, Αὐτὸς ὁ ἴδιος δι' ἑαυτοῦ, ἀφοῦ ἀπλώσε τὰ χέρια, ἐκρατοῦσεν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Εἶδες πῶς ὁ μὲν τύπος ἐβίβητο, ἡ δὲ ἀλήθεια ἐγένετο; Πάλιν ὁ νόμος ἔλεγεν· «Ἐπικατάρατος ὁ καθένας, τοῦ δὲν μένει σταθερὸς εἰς ὅλα ὅσα εἶναι γραμμένα εἰς τὸ βιβλίον αὐτό»³⁸ ἢ δὲ χάρις τί λέγει; * Ἐλθετε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καὶ ἐγὼ θὰ σὰς ἀναπαύσω³⁹ καὶ ὁ Παῖλος· «Ὁ Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ

36. Ἐξοθ. 19, 3.

37. Ἡ ἀλήθεια ἐστὶν ἡλικία. Ἡ οὐθεσία εἶναι ὀφίτη τῆς, ἀλλὰ καὶ μεγάλης ἐσθῆτος διὰ τῆς χριστιανότητος, διότι ἐπέβηκε νὰ ἴδωμεν σωτηρίαν πρὸς τὴν ἀληθῆ οὐθεσίαν.

38. Συγκριτεῖν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Τὸ σχετικὸ γεγονός ἐν Ἐξοθ. 17, 8, κ. ἑ.

39. Λευτερ. 27, 26.

39. Ματθ. 11, 28.

τῆς κατάρτας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρτα⁴⁰.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχομε ἀπολαύσει τόσον πλουσίας χάριτος καὶ ἀληθείας, σὰς παρακαλῶ, ἅς μὴ γίνωμεν ἐξ αἰτίας τοῦ μεγέθους τῆς χάριτος ὀκνηρότεροι. Διότι ὅσον μεγαλυτέρας τιμῆς ἠξιώθημεν, τόσον περισσώτερον εἴμεθα καὶ ἀφείλεται ἀρετῆς. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐεργετήθη ὀλίγον καὶ ἂν ἐπιδείξη ὀλίγην προθυμίαν καὶ μικρὰ ἔργα, δὲν εἶναι ἄξιος τόσον μεγάλης καταδίκης, ἐνῶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀνῆλθεν εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς τιμῆς καὶ ἔπειτα ἐπέδειξεν ἔργα ταπεινὰ καὶ χαμαίχρηλα, θὰ εἶναι ἄξιος πολὺ μεγαλυτέρας καταδίκης. Ἄλλὰ μὴ γένοιτο νὰ φοντασθῶμεν ποτὲ τέτοια πράγματα δι' ἑσᾶς! Διότι ἔχομεν πεποιθήσιν εἰς τὸν Κύριον, ὅτι ὕψωθήκατε ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἐπιετάξατε ψυχικῶς πρὸς τὸν οὐρανόν καὶ εὐρισκόμενοι εἰς τὸν κόσμον, δὲν καταγίνεσθε μὲ τὰ ἔργα τοῦ κόσμου. Ἄλλὰ παρ' ὅλων, ὅτι εἴμεθα ἀπολύτως θέσσαι διὰ τὴν ἠθικὴν σας προκοπὴν, δὲν παύομεν συνεχῶς νὰ παρακαλοῦμεν τὰ ἴδια. Τὸ ἴδιον γίνεται, ὡς γνωστόν, καὶ μὲ τοὺς κοσμικοὺς ἀγῶνας. Καὶ κατ' αὐτοὺς, δηλαδὴ, οἱ θεαταὶ ὄλοι ἀπὸ συμφώνου ἕχι ἐκείνους πού ἔχουν ὑποχωρήσει καὶ ἐγκαταλείπει τὸν ἀγῶνα. οὔτε αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πέσει κάτω νικημένοι, ἀλλ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται καὶ ἐξασκοῦντοῦν νὰ τρέχουν, προτρέπου νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν μὲν τῶν κοσμικῶν ἀγῶνων οἱ θεαταί, ἐπειδὴ ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἀδίκως κοπιᾶζουσι καὶ ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ τοὺς ἀναστήσουν μὲ παρακλήσεις, ἐφ' ὅσον ἀπεκόπησαν καὶ ἔχασαν διὰ παντός τὴν νίκην, παύουν περιφρονῶντες αὐτοὺς νὰ τοὺς παρακινοῦν καὶ προτρέπου, ἐνῶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας περίπτωσιν ἕχι μόνον

40. Γαλ. 3, 12

ἀπὸ σᾶς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκασθε εἰς κατὰστασιν πνευματικῆς ἀνατάσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐγκαταλείψαντας τὸν ἀγῶνα, ἐὰν αὐτοὶ θελήσουσι νὰ ἀλλάξουσι, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναμείνωμεν κατὰ καλόν.

Δι' αὐτὸ ἀκριθῶς καὶ κάμνομεν τὰ πάντα, παρακαλοῦμεν, κατηγοροῦμεν, προτρέπομεν, ἐπαινοῦμεν, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἰδικὴν σας σωτηρίαν. Νὰ μὴ δυσαρσησθητε λοιπὸν ἀπὸ τὴν συνεχῆ περὶ τῆς πολιτείας σας παραίνεσιν μας. Διότι τὰς παραινήσεις καὶ συμβουλὰς μας δὲν κάμνομεν, ἐπειδὴ καταδικάζομεν διαπιστωθεῖσαν εἰς σᾶς ραθυμίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ τρέφομεν διὰ σᾶς πάρα πολὺ χρηστὰς ἐλπίδας. Ὅχι δὲ μόνον πρὸς ἑσᾶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς διδάσκοντας, ἔχουν λεχθῆ αὐτὰ, καὶ θὰ λεχθοῦν. Διότι καὶ ἡμεῖς τῆς αὐτῆς διδασκαλίας ἔχομεν ἀνάγκην. Τὸ γεγονός ὅτι αὐτὰ λέγονται ἀπὸ μᾶς, δὲν ἐμποδίζει εἰς τίποτε νὰ ἀπευθύνονται καὶ πρὸς ἡμᾶς. Διότι ἐκεῖνον μὲν, τὸν ὁποῖον ὁ λόγος μας εὐρίσκει ὀπεύθυνον, διώρθωσεν, ἐκεῖνον δέ, τὸν ὁποῖον εὐρίσκει μακρὰν καὶ ἀπηλλαγμένον ἁμαρτίας, ἀπεμάκρυνε καὶ ἀπεχώρισε ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμη περισσώτερον. Διότι οὔτε ἡμεῖς εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι καὶ τελείως καθαροὶ ἀπὸ ἁμαρτίας. Καὶ τὸ θεραπευτήριον λοιπὸν κοινὸν καὶ τὰ προσφερόμενα φάρμακα διατίθενται δι' ὅλους καὶ εὐρίσκονται ἐνώπιον ὅλων. Ἐν τούτοις ἡ θεραπεία δὲν εἶναι κοινὴ, ἀλλὰ γίνεται σύμφωνα μὲ τὴν προαίρεσιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦν αὐτὰ. Δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησε καλῶς τὸ φάρμακον θὰ χαρῆ τὴν θεραπείαν, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπέθεσεν εἰς τὸ τραῦμα τοῦ φάρμακον, θὰ μεγαλώσῃ περισσώτερον τὸ κακὸν καὶ θὰ καταλήξῃ εἰς τὸν φοβερώτατον θάνατον.

Ἄς μὴ λυποῦμεθα λοιπὸν καὶ δυσανασχετοῦμε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θεραπείας, ἀλλὰ πολὺ περισσώτερον ἅς χατρώμεθα καὶ ἂν ἀκόμη ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας φέρῃ πικροὺς πόνους. Διότι ἀργότερα θὰ μᾶς φανερώσῃ

τόν καρπόν, ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ γλυκὺς. Ἄς πράττωμεν λοιπὸν τὰ πάντα μὲ μοναδικὸν σκοπὸν νὰ παραμείνωμεν καθαρὸι ἀπὸ τριτύματα καὶ πλῆγας, τὰς ὁποίας προξενοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τὰ δόντια τῆς ἀμαρτίας, διὰ νὰ μὴ παραδοθῶμεν εἰς τὰς τιμωρητικὰς καὶ ἀπαισίας δυνάμεις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλ' ἀφοῦ γίνωμεν ἄξιοι τῆς θέας τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον καὶ νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὰς δυνάμεις ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν νὰ μᾶς εἰσαγάγουν εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν οὐρανῶν, ποῦ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτόν. Αὐτὴν τὴν κληρονομίαν μακαρί δλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσῖαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ Ι Ε' (15)

(Ἰωάν. α', 18)

«Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε ὁ Μονογενὴς Υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς. ἐκεῖνος ἐξηγήσατο» (Ἰωάν. 1, 18).

α'. * Τοὺς λόγους καὶ τὰς διδασχάς, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τὰς Ἁγίας Γραφάς, ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ ἀκούωμεν ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ πολλὴν σύνεσιν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ μὲν μακάριος Δαβὶδ εἰς τὴν ἀρχὴν πολλῶν ψαλμῶν του ἔγραφε τὸ «εἰς σύνεσιν»¹ καὶ ἔλεγε «Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου». Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς του², ἀφοῦ θεωρεῖ καὶ θέτει ὡς θεμέλιον τὴν σοφίαν, λέγει ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν αὐτὴν ὅπως τὸ ἀργύριον, μᾶλλον δὲ

*Εἰς τὴν πρώτην παράγραφον τῆς ἑμιλίας αὐτῆς, διακρίνομεν δύο βασικὰ σημεῖα: τὸ πρῶτον, ἀναφέρεται εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀναγνώσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ δεύτερον, ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιτηδεῖαν τῆς φρόσεως «θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε». *Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον, ὁ ἱερεὺς Πατὴρ παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς πρέπει νὰ γίνεταί μὲ πολλὴν προσοχὴν, διότι ἄλλως δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ κατανοήσις αὐτῆς. Ἐν σχέσει δὲ μὲ τὸ δεύτερον σημεῖον, παρατηρεῖται ὅτι τὸν Θεὸν δὲν εἶδε ποτὲ καὶ οὐδεὶς κατ' ὄψιν, παρὰ μόνον ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα. Ἀκολουθεθὸν λιμνηρεὶ παρῆς ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν σημείων.

1. Δέκα τρεῖς ψαλμοὶ φέρουν τὸν τίτλον «σύνεσεως» ἢ «εἰς σύνεσιν». Τὸ νόημα τῶν εἶναι σκοτεινόν. Ἰσως φανερόναι ὅτι ὁ ψαλμὸς εἶναι διδασκαλικὸς εἰς προσημασιμένον, εἰς σύνεσιν, ἢ ὅτι πρέπει νὰ φάλλεται «συνετῶς», σύμφωνα μὲ τὸ «ψάλλετε συνετῶς» (ψαλμ. 47, 8), κατὰ τρόπον δηλαδὴ συνετῶν, μὲ νόημα.

2. Ψαλμ. 118, 18.

3. Ἐκνοεὶ τὸν Μολορᾶντα

πρέπει να εμπορευώμεθα αυτήν περισσότερο από τον χρυσόν⁴. Ἀλλά καὶ ὁ Κύριος, συμβουλεύων τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐρευνοῦν τὰς Γραφάς⁵, πολὺ περισσότερο παρακινεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐρευναν καὶ ἀναζήτησιν τοῦ θαυτέρου νοήματος, τοῦ ἐμπεριεχομένου εἰς αὐτάς. Διότι, ἐάν θεθαίως ἀμέσως καὶ μὲ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν ἦταν δυνατόν νὰ καταλάβωμεν τὰς Ἁγίας Γραφάς, δὲν θὰ συνειδούμεν τοῦτο. Ἄλλωστε, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι φανερόν εἰς ὅλους καὶ εὐρίσκεται εὐκόλως, κανεὶς ποτὲ δὲν θὰ ἐρευνούσε, διὰ νὰ εἴρῃ, ἀλλὰ αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶναι κρυμμένο εὐρίσκεται ὕστερα ἀπὸ πολλὴν ἐρευναν. Δι' αὐτὸ καὶ, θέλων νὰ διεγείρῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐρευναν, λέγει ὅτι αὐταὶ εἶναι κεκρυμμένοι θησαυροί.

Αὐτὰ δὲ ἔχει εἰπῆ πρὸς ἡμᾶς, διὰ νὰ μὴ προσεγγίζωμεν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ κατὰ τρόπον ὄλης ἐπιπόλαιον τοὺς λόγους τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ νὰ ἐρευνῶμεν αὐτοὺς μὲ πολλὴν ἀκριβείαν. Διότι, ἐάν ἀκοῆσῃ κανεὶς χωρὶς καμμίαν ἐξέτασιν τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτάς καὶ τὰ δεχθῆ ὅλα ἔτσι, ὅπως ἔχουν λεχθῆ κατὰ τὸ γράμμα, πολλὰ ἄτοπα θὰ φαντασθῆ περὶ τοῦ Θεοῦ. Διότι θὰ τὸν φαντασθῆ καὶ ὡς ἄνθρωπον καὶ ὡς συνιστάμενον ἀπὸ χαλκὸν καὶ ἀργύριον καὶ θυμὸν καὶ πολλὰς ἀκόμη χειροτέρας ἀπὸ αὐτάς ἀπίψεις θὰ ἀναγκασθῆ νὰ δεχθῆ περὶ Αὐτοῦ. Ἄν ὅμως κανεὶς ἐξετάσῃ προσεκτικὰ καὶ ἀπύληφθῃ τὸ νόημα, τὸ ὁποῖον περικλείεται εἰς τὸ θάθος τῶν θείων λόγων, τότε θὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ κάθε τέτοιαν ἀστοκίαν. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ παραδείγματος χάριν, τὸ ἀναγνωσθέν χωρῶν, τὸ ὁποῖον πρόκειται νῦν νὰ ἐρμηνεύσωμεν, λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει κάλπον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ὀλικῶν σωμάτων. Ἐν

4. Παροιμ. 16, 16
5. Ἰωάν. 5, 39

τούτοις κανεὶς δὲν εἶναι τόσον τρελλός, ὥστε νὰ νομίσῃ ὅτι ὁ ἀσώματος Θεὸς εἶναι σῶμα ὀλικόν. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὸ προκείμενον χωρίον μετὰ προσοχῆς καὶ πάσης ἀκριβείας, διὰ νὰ ἐνοήσωμεν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ πλήρως καὶ κατὰ τρόπον ἀρμόζοντα εἰς τὴν πνευματικὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν ἐκφράζει.

«Θεὸν οὐθεὶς εἰώρακε πώποτε». Πῶς ἐφθασεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας αὐτῆς; Ἀφοῦ ἐφανέρωσε τὰς ὑπερβολικὰς μεγάλας διαφορὰς τοῦ Χριστοῦ, αἱ ὁποῖαι διαφέρουν ἀπειρώς ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἠθέλησε ἀκολούθως νὰ ἀναφέρῃ καὶ εὐλογον αἰτίαν τῆς διαφορᾶς. Διότι ἐκεῖνος μὲν, ἐφ' ὅσον ἦταν ὑπέρτης, ἔγινε διάκονος ταπεινότερων πραγμάτων, ἐνῶ ὁ Χριστὸς, Δεσπότης ὢν καὶ Βασιλεὺς καὶ Υἱὸς Βασιλέως, ἔφερεν εἰς ἡμᾶς τὰ πολὺ μεγαλύτερα, συνυπάρχων πάντοτε μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ αἰώνως βλέπων Αὐτόν. Διὰ τοῦτο καὶ συνέχισεν, ὡς ἐξῆς: «Θεὸν οὐθεὶς εἰώρακε πώποτε». Τί ὅμως θὰ εἴπωμεν εἰς τὸν μεγαλοφωνότατον Ἰησοῖον, ὁ ὁποῖος λέγει: «Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὀψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου»; Ἴί θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος λέγει, δίδων πρόσθετον μαρτυρίαν, ἐπιθεσβαίνουσαν τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν αὐτῷ, ὅταν εἶδε τὴν δόξαν Αὐτοῦ; Τί πάλιν θὰ εἴπωμεν εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ; Διότι καὶ ὁ προφήτης αὐτὸς εἶδεν Αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ τῶν χειρῶν⁶. Τί θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν Δανιήλ; Διότι καὶ αὐτὸς ὁ προφήτης λέγει: «Ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάρθητο»⁷. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Μωϋσῆν, ὁ ὁποῖος λέγει: «Φανέρωσε εἰς ἐμὲ τὴν δόξαν σου κατὰ ἓνα τρόπον

6. Πσαλ. 6, 1.

7. Ἰεζεκ. 1, 1 κ. ε.

8. Δανιήλ 7, 9.

αίσθητόν, διὰ τὰ σὲ ἰδῶ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια»⁹, τί θὰ ἀπανηρώσωμεν; Ὁ δὲ Ἰακώβ καὶ τὸ ὄνομα Ἰσραήλ¹⁰ ἐπήρε ἀπὸ Αὐτόν. Διότι Ἰσραήλ εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος βλέπει τὸν Θεόν. Καὶ ἄλλοι ἐπίσης ἔχουν ἰδεῖ Αὐτόν.

Πῶς, λοιπόν, ὁ Ἰωάννης εἶπε «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε»; Ὁ Ἰωάννης εἶπε τοῦτο, ἀποκαλύπτων, ὅτι ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἐμφάνσεις καὶ θέα τοῦ Θεοῦ κατὰ συγκατάθεσιν, δὲν ἦσαν θέα καὶ φανέρωσις καθαρὰ καὶ γυμνὴ αὐτῆς τῆς ἀπλῆς οὐσίας Αὐτοῦ. Διότι, ἂν ἐβλεπαν αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ ἐβλεπαν αὐτὴν κατὰ διαφορετικὸν ἕκαστος τρόπον. Διότι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπλὴ καὶ χωρὶς σχῆμα, χωρὶς μορφήν· εἶναι, ἐπίσης, ἀσύνθετος, ἀπερίγραπτος, δὲν κάθεται, οὔτε στέκεται, οὔτε περιπατεῖ. Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι γνωρίσματα ὀλικῶν σαμάτων. Πῶς ἀκριβῶς εἶναι, μόνος Αὐτὸς γνωρίζει. Καὶ τοῦτο ἐφανέρωσε μὲ τὸ στόμα κόποιου προφήτου ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, λέγων «Ἐγὼ ὄρασεις, λέγει, ἐπλύθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὠμοιώθην»¹¹, τὸ ὁποῖον σημαίνει «συγκατέθην» δὲν ἐφάνη ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ἤμουν». Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἐπρόκειτο ὁ Υἱὸς Αὐτοῦ νὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιόν μας μὲ ἀληθινὴν σάρκα, τοὺς προετοιμαζέμεν ἀνεκὰθεν νὰ βλέπουν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἦταν δυνατόν εἰς αὐτοὺς νὰ ἰδοῦν. Ἐπειδὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς εἶναι ὁ Θεός, ἔχει μόνον προφητῆται, ἀλλ' οὔτε ἀγγελοὶ εἶδαν, οὔτε ἀρχάγγελοι, δι' αὐτὸ καὶ, ἐὰν μὲν ἐρωτήσης αὐτοὺς περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ σοῦ ἀποκριθοῦν τίποτε, θὰ ἀκούσης δὲ μόνον νὰ ψάλλουν συνεχῶς τὸ «θόξα ἐν ὐψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»¹². Καὶ ἀπὸ τὰ Χερουθὶμ ἢ τὰ Σεραφὶμ ἐὰν ἐπιθυμήσης νὰ μάθης κάτι, τὸ μυστικὸν μέ-

9. Ἐφεσ. 33, 13.

10. Μετὰ τὴν πάλιν μὲ τὸν ἄγγελο. Σημαίνει δυνατός, ἰσχυρός (Γεν. 82, 28).

11. Ἰωη. 12, 11.

12. 2, 14

λος τοῦ ἁγιασμοῦ θὰ ἀκούσης καὶ ὅτι «πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ»¹³. Ἄν ἐξετάσης τὰς ἀνωτέρω πνευματικὰς δυνάμεις, τίποτε ἄλλο δὲν θὰ εἴρῃ, παρὰ μόνον ὅτι ἔνα εἶναι τὸ ἔργον αὐτῶν, ἡ ἐξουμνησις τοῦ Θεοῦ· «διότι αἰνεῖτε, λέγει, αὐτὸν πάσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ»¹⁴.

Μόνος, λοιπόν, βλέπει Αὐτόν ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Πῶς, ἐπομένως, ὀλόκληρος ἡ κτιστὴ φύσις θὰ βυθηθῆ καὶ νὰ ἰδῆ τὸν ἄκτιστον Θεόν; Διότι ἐὰν ἀπλῶς τῆς ὀπωσθήποτε ἀσωμάτου δυνάμεως, καίτοι θεοβαλῶς κτιστῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν σαφῆ καὶ ἀκριβῆ θεωρίαν καὶ τοῦτο ἀπεδείχθη πολλές φορές ἐπὶ τῶν ἀγγέλων, πολὺ περισσότερον τῆς ἄκτιστου καὶ ἀσωμάτου Θεῆς οὐσίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει «τὸν ὅποιον οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων εἶδεν, οὔτε δύναται νὰ ἰδῆ»¹⁵. Ἐπομένως, εἰς μόνον τὸν Πατέρα ἀνήκει προσέτι τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν, καθόλου δὲ εἰς τὸν Υἱόν; «Οὐχ, θεοβαλῶς! ὅλλὰ καὶ εἰς τὸν Υἱόν. Ὅτι δὲ ἀνήκει καὶ εἰς Αὐτόν, ἀκούσε τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος δηλοῖ τοῦτο καὶ λέγει «ὅστις εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου»¹⁶. Ἐκεῖνος δὲ, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκὼν τοῦ ἀοράτου καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἀόρατος, ἐπειδὴ διαφορετικὰ δὲν θὰ εἶναι εἰκὼν. Ἐὰν δὲ ἄλλοῦ λέγει «Θεὸς ἐφανέρωθ ἐν σαρκί»¹⁷, νὰ μὴ ἀπορήσης, διότι ἡ διὰ τῆς σαρκὸς φανέρωσις, δὲν ἔγινε φυσικὰ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἐπειδὴ, ὅτι καὶ Αὐτὸς εἶναι ἀόρατος κατὰ τὴν οὐσίαν, ἔχει μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄνω δυνάμεις, θεοβαλῶναι ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ εἶπεν ὅτι «ἐφανέρωθ ἐν σαρκί», προσέθε-
σεν ὅτι «ὡσθι ἀγγέλοις»¹⁸.

6. * Ὅστε καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους τότε ἔγινεν ὄρα-

13. Ἰωη. 6, 8

14. Ψαλμ. 148, 2

15. Α' Τιμοθ. 6, 16

16. Κολοσ. 1, 15.

17. Α' Τιμοθ. 3, 16

18. Αδ. 286

* Ἐπειδὴ, ἐρμηνεύεται ἡ φράσις τοῦ Βαγγελιστοῦ «ὅ ἂν ἐν τῇ κτίσει τοῦ Πατρὸς, ἡ ὁποία λεγομένη περὶ τοῦ Χριστοῦ, σημαίνει ὅτι ὁ Υἱὸς γνω-

τός, όταν, δηλαδή, περιεβλήθη ανθρώπινη σάρκα. Προηγουμένως, όμως, δεν Τόν έβλεπαν κατ' αυτόν τον τρόπον, επειδή η ουσία Αὐτοῦ ἦταν καί εἰς αὐτούς άόρατος. Καί πῶς λέγει, εἶπεν ὁ Χριστός: «Μη καταφρονήσετε ἕνα τῶν μικρῶν τούτων· διότι σᾶς λέγω ὅτι οἱ άγγελοὶ αὐτῶν διὰ παντός βλέπουν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»¹⁹. Τί λοιπόν; ὁ Θεὸς ἔχει καί πρόσωπον καί ἔχει εἰκονισθῆ καί εἰς τοὺς οὐρανοὺς; Ἄλλὰ δὲν θά ἤμποροῦσε νά παραφρονήση κανεὶς τόσον, ὥστε νά εἴπῃ αὐτά. Τί λοιπόν σημαίνει τὰ λεγόμενα; Ὅπως άκριβῶς, ὅταν λέγῃ: «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται»²⁰, ἐννοεῖ τὴν κατὰ δianoian θεωρίαν, τὴν δυνατὴν εἰς ἡμᾶς καί τὴν περὶ Θεοῦ ἐννοίαν, τοιοῦτοτρόπως καί ἐπὶ τῶν ἀγγέλων δυναμέθα νά εἴπωμεν, ὅτι χάρις εἰς τὴν καθαρὰν καί άγρυπνον φύσιν τῶν τίποτε άλλο δὲν σκέπτονται, παρὰ μόνον πάντοτε τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο καί αὐτὸς λέγει πάλιν: «Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός»²¹. Τί λοιπόν; ὅλοι εὐρισκόμεθα εἰς τὴν άγνοίαν; Μη γένοιτο! ἄλλ' οὐδεὶς γνωρίζει τὸν Θεόν, ὅπως ὁ Υἱός. Ὅπως, λοιπόν, άκριβῶς εἶθαν τὸν Θεόν οἱ πολλοὶ ὅσον ἦταν δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νά τὸν ἴδωσιν, τὴν δὲ οὐσίαν οὐδεὶς εἶδε, καθ' ὅμοιον τρόπον καί ἡμεῖς τώρα ὅλοι γνωρίζομεν θεοσίως τὸν Θεόν, τί άκριβῶς ὁμως εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, οὐδεὶς γνωρίζει, παρὰ μόνος ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ Αὐτόν. Γνώσις δὲ ἐδῶ λέγει τὴν άκριβῆ θεωρίαν καί κατάληψιν καί μάθησιν τόσον πλήρη καί τελείαν, ὅσον πλήρης καί τελεία εἶναι ἡ περὶ τοῦ Παιδὸς Αὐτοῦ γνώσις τοῦ Πατρὸς, «Καθὼς γάρ γινώσκει με ὁ Πατήρ, καγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα»²².

Δι' αὐτὸ κῦτταξε καί ὁ Εὐαγγελιστὴς μὲ πόσῃν άνευσιν ὁμιλεῖ. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι «Θεὸν οὐδεὶς εἶδρακε

ρίζει τὸν Πατέρα άκριβῶς καί τελείως καί ὅτι ἰσχύει ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρὸς άνάγκως καί αἰσίως.

19. Ματθ. 18, 10.

20. Ματθ. 5, 8.

21. Ματθ. 11, 27.

22. Ἰωάν. 10, 15.

πάντοτε», συνεχίζων, δὲν εἶπεν ὅτι ὁ Υἱός, ἀφοῦ εἶδε τὸν Θεόν, διηγῆθη, ὅσα άκριβῶς εἶδεν, ἀλλὰ προσέθεσε καί τι περισσώτερον ἀπὸ τὸ ὅτι Τόν εἶδε, διότι εἶπεν ὅτι «ὁ ἄν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρὸς» εἶναι δὲ ἡ ἐνδιαίτησις εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς πολὺ ανωτέρα τῆς θεωρίας Αὐτοῦ. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπλῶς βλέπει, δὲν ἔχει ὅπωσδήποτε πλήρη καί άκριβῆ γνώσιν τοῦ φαινομένου, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διαμένει εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους, γνωρίζει τὰ πάντα καί δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νά ἔχη τὴν παραμικρὰν άγνοίαν. Ὅταν λοιπόν άκούῃς ὅτι «οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός»²³, διὰ νά μὴ λέγῃς, ὅτι καί μὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα περισσώτερον ὄλων, δὲν γνωρίζει ὁμως τελείως καί άκριβῶς Αὐτόν, δι' αὐτὸ καί ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει ὅτι ὁ Υἱός διαμένει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς καί αὐτὸς ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι γνωρίζει Αὐτόν τόσον, ὅσον γνωρίζει ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν. Ρώτησε λοιπόν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀντιλέγει: «Ἄρα γε, πέρς μου, γνωρίζει ὁ Πατήρ τὸν Υἱόν;». Καί θά σοῦ ἀπαντήσῃ, ἂν θέθῃαι δὲν εἶναι παράφρων, ὅτι «καί ὁ Πατήρ γνωρίζει τὸν Υἱόν. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ θά ἐρωτήσωμεν πάλιν αὐτόν: «Τί λοιπόν, ἐλέπει καί χωρίζει Αὐτόν τελείως καί άκριβῶς, ἐπὶ πλέον δὲ καί ὅτι άκριβῶς εἶναι, γνωρίζει σαφῶς;». Καί ὅπωσδήποτε καί εἰς αὐτὸ θά ἀπαντήσῃ καταφατικά. Ἀπὸ αὐτὸ λοιπόν νά συμπεράνῃς τὴν άκριβῆ περὶ τοῦ Πατρὸς γνώσιν τοῦ Υἱοῦ. Διότι ὁ Ἰδιος εἶπεν, ὅτι «καθὼς με γνωρίζει ὁ Πατήρ καί ἐγὼ γνωρίζω τὸν Πατέρα»²⁴ καί ἄλλοῦ «ἔχι ὅτι εἶδε τις τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ἐκεῖνος ὅστις εἶναι παρὰ τοῦ Θεοῦ»²⁵. Δι' αὐτὸ, ὅπως άκριβῶς εἶπα καί ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μνημονεύει τὸν κόλπον, διὰ νά μᾶς φανερώσῃ με τὴν μοναδικὴν αὐτὴν λέξιν, ὅτι εἶναι πολλὴ ἡ ἐνάτης τῆς οὐσίας καί ἡ συγγένεια, ὅτι ἡ γνώσις εἶναι ἀπαράλλακτος, ὅτι ἡ ἐξουσία εἶναι ἴση. Διότι ὁ Πατήρ δὲν θά εἶχεν εἰς τοὺς κόλπους τὸν διαφορετικὸν κατὰ τὴν οὐσίαν²⁶, ἀλλ' οὔτε

23. Ματθ. 11, 27.

24. Ἰωάν. 10, 15.

25. Ἰωάν. 6, 46.

26. Τὸ κείμενον ἔχει τὴν λέξιν «τεροσίαν», ἡ ἧποία σημαίνει τὸν διέ-

καὶ ὁ ἴδιος θὰ τολμαῖοσε, σὺν δοῦλος καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, νὰ περιστρέφεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Δεσπότη. Διότι αὐτὸ εἶναι ἴδιον γνησίῳ υἱοῦ μόνον καὶ μὲ πολλὴν παρρησίαν πρὸς τὸν φυσικὸν του πατέρα συμπεριφερομένου, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ μὴ ἔχοντος τίποτε ὀλιγώτερον αὐτοῦ.

Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ διὰ τὸ αἶδιον; "Ἀκουσε τί λέγει ὁ Μωϋσῆς περὶ τοῦ Πατρὸς. "Ὅταν, δηλαδὴ, ἠρώτησεν ὁ Μωϋσῆς τὸν Θεόν, τί τέλος πάντων νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἐὰν ἐρωτηθῇ ἀπὸ αὐτοῦ, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος τὸν ἔχει ἀποστείλει, διετάχθη νὰ εἰπῇ ὅτι «ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με²⁷». Τὸ δὲ «ὁ ὢν» σημαίνει, ὅτι πάντοτε καὶ αἰωνίως ὑπάρχει καὶ ὅτι ἀνάρχως ὑπάρχει καὶ ὅτι ὄντως καὶ κυρίως ὑπάρχει. Αὐτὸ φανερῶναι καὶ τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν», ὅτι, δηλαδὴ, πάντοτε καὶ αἰωνίως ὑπάρχει. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν φράσιν χρησιμοποιοῖ ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, δεικνύων ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει ἀνάρχως καὶ αἰδιῶς εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς. Διὰ νὰ μὴ νομισθῇ λοιπὸν, ἕξ αἰτίας τῆς ὁμοιότητος τοῦ ὀνόματος, ὅτι εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς κατὰ χάριν γενομένους υἱοὺς, πρῶτον μὲν προσέθεσε τὸ ἄρθρον, τὸ ὅποιον διακρίνει Αὐτὸν ἀπὸ τοὺς κατὰ χάριν υἱοὺς. Ἐὰν δὲ αὐτὸ δὲν σοῦ ἀρκεῖ, ἄλλ' ἀκόμη ἐπιμένεις νὰ θεωρῆς τὰ χαμηλά, ὡς ἀκούης τὸ ὄνομα «Μονογενῆς», τὸ ὅποιον εἶναι κυριώτερον αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ πάλιν πρὸς τὰ κάτω βλέπῃς, δὲν θὰ παραλείψω νὰ ὁμιλήσω καὶ κάπως ἀνθρωπίνως περὶ τοῦ Θεοῦ, νὰ ὁμιλήσω, δηλαδὴ, περὶ τοῦ κόλπου, διὰ νὰ μὴ περάσῃ ἀπὸ τὴν σκέψιν σου τίποτε τὸ ταπεινόν.

Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ πρόνοια καὶ ἡ φιλελεῖνθρωπία τοῦ Δεσπότη; Ὁ Θεὸς χρησιμοποιοῖ ἀναξίους

φοροῦν κατὰ τὴν φύσιν, κατὰ τὴν φύσιν, ἐκφράζει, δηλαδὴ, τὸ ἀντίθετον ἀπὸ αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ἐκφράζει ἡ λέξις «προσβαῖος». Ὁ Χριστὸς ὡς «γνήσιος» Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχει «ἐν τῷ κόλπῳ» Αὐτοῦ. Ἀξιοσημείωτος ἡ τριφυρότης τῆς ἐκφραστικότητος εἰκόσης, τὴν ὅποιαν χρησιμοποιοῖ ὁ Πατριάρχης καὶ ἀναγὰς τούτων ἰσχυρῶς ἐπὶ τῆς Χρυσοστόμου.

27. Ἰεζα, β, 14.

λόγους διὰ τὸν ἑαυτὸν Του, μὲ τὸν σκοπὸν ἔστω καὶ ἔτσι νὰ κυττάξῃς προσεκτικὰ καὶ νὰ ἐνοήσῃς ὅπως ὀδηγοῦν κατὰ μεγάλο καὶ ὑψηλὸ καὶ σὺ μένεις κάτω, εἰς τὰ ταπεινὰ καὶ χαμηλά; Διότι, πέρ μου, διὰ ποῖον λόγον ἔχει ἐδῶ ληφθῆ καὶ χρησιμοποιηθῆ ὁ κόλπος, ἡ λέξις αὕτη, ἡ ὅποια ἐκφράζει ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ παχὺ καὶ σαρκικόν; Μήπως, διὰ νὰ νομισθῶμεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὀλικὸν σώμα; Ὁχι, ποτέ! λέγει. Διὰ ποῖον λόγον, λοιπὸν, ἔχει λεχθῆ; Διότι, ἐὰν διὰ τῆς λέξεως αὐτῆς, ὅτι ἡ γνησιότης τοῦ Υἱοῦ παριστάται, οὔτε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι σώμα λέγεται, τότε ἡ ἐν λόγῳ λέξις ἔχει ριφθῆ ἀσκοπῶς καὶ δὲν ἐξυπηρετῆ καμμίαν ἀνάγκην. Διὰ τί λοιπὸν ἔχει λεχθῆ; Διότι δὲν θὰ παύσω νὰ σοῦ υποβάλλω αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἔχει χρησιμοποιηθῆ ὅχι διὰ κανένα ἄλλον σκοπὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ὑποθέσασμεν δι' αὐτῆς τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ γνησίον τοῦ Μονογενοῦς καὶ τὸ συναἶδιον Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα; Ἐκεῖνος ἐξηγήσατο, λέγει. Τί ἐξηγήσατο; Ὅτι «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε», ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Θεός. Ἄλλ' αὐτὸ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται καὶ ὁ Μωϋσῆς φωνάζει συνεχῶς «Κύριος ὁ Θεὸς σου, Κύριος ἓνας εἶναι»²⁸ καὶ ὁ Ἰσαΐας, «πρὸ ἐμοῦ ἄλλος Θεὸς δὲν ὑπῆρξεν οὐδὲ θέλει ὑπάρχει μετ' ἐμέ»²⁹.

γ'.* Τί λοιπὸν, περισσώτερον ἐμάθαμεν ἀπὸ τὸν Υἱόν, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι εἰς τοὺς πατρικοὺς κόλπους; τί ἀπὸ τὸν Μονογενῆ; Ὅτι πρῶτον μὲν καὶ αὐτὰ ἐδῶ εἶναι κατορθώματα τῆς ἐνεργείας Αὐτοῦ. Ἐπειτα, ἐδέχθημεν πολὺ τραυνοτέραν διδασκαλίαν καὶ ἐ-

28. Δευτ. 6, 4.

29. Ἰσαΐ 43, 10.

*Τί σημαίνει τὸ «ἐξηγήσατο»; Ὁ Χριστὸς ἀπεκάλυψε τὴν φύσιν τοῦ Πατρὸς πολὺ σαφέστερα καὶ καθαρότερα παρὰ οἱ προφῆται. Ἡ θεατικὴ αὐτῆς ἀσφύς ἐκτεθεῖται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παραγράφου. Ἀκολουθεῖ ἠθικὴ διδασκαλία, ὡς συνήθως. Ὁ θεὸς Πατὴρ συμβουλεύει τοὺς χριστιανούς νὰ ζῶν ὅπως ὁ Χριστὸς, νὰ μὴ διαστρεφνῶνται διὰ πράγματα ὀλικὰ καὶ νὰ μὴ εἶναι κλαροῦνται ἐπὶ εὐλόγη τῶν πλῆθυνον.

μάθαμεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα καὶ οἱ λατρεύοντες Αὐτὸν πρέπει ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ νὰ προσκυνοῦν⁸⁰. Ἀκόμη δὲ καὶ τὸ ἀκόλουθον, ὅτι τὸν Θεὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἴδωμεν καὶ ὅτι οὐδεὶς γνωρίζει Αὐτόν, εἰ μὴ ὁ Υἱός. Καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι γνησίῳ Μονογενοῦς Υἱὸς Πατρὸς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα περὶ Αὐτοῦ ἐλέχθησαν. Τὸ δὲ ἐξηγήσατο», φανερώνει τὴν τρανότεραν καὶ σαφέστεραν διδασκαλίαν, τὴν ὅποیان ὄχι μόνον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐθνικὴν τὴν οἰκουμένην ἔκαμε καὶ κατάρθωσε. Καθ' ὅσον εἰς μὲν τοὺς προφήτας δὲν ἐπρόσεξαν οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι ὅλοι, ἐνῶ εἰς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ προσέτρεξε καὶ παρέδόθη ἐθνικηρός ἡ οἰκουμένη καὶ ἐπέστη καὶ ἐδέχθη Αὐτόν. Ἐδῶ λοιπὸν ἡ ἐξηγησις δηλοῖ τὸ σαφέστερον τῆς διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο λέγεται καὶ Λόγος καὶ Μεγάλῃς φωνῆς Ἄγγελος.

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἀξιωθήκαμε καὶ ἀνωτέρας καὶ τελειότερας διδασκαλίας, ὄχι πλέον διὰ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ Υἱοῦ, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ὤμιλησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τὰς τελευταίας αὐτὰς ἡμέρας, ἅς ἐπιδεικνόμεν πολιτείαν πολὺ ἀνωτέραν καὶ ἀξίαν τῆς τιμῆς αὐτῆς. Διότι εἶναι καὶ παράλογον, Ἐκεῖνος μὲν νὰ κατεβῆ τόσο, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ πλέον νὰ ὁμιλῇ πρὸς ἡμᾶς διὰ μέσου τῶν δούλων, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ Του, ἡμεῖς δὲ νὰ μὴ παρουσιάσωμεν τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὰ προηγουμένα. Ἐκεῖνοι μὲν λοιπὸν ἔχουν τὸν Μωϋσῆν, ἡμεῖς δὲ αὐτὸν τὸν Δεσπότην καὶ Κύριον τοῦ Μωϋσέως ἔχομεν διδάσκαλον. Λοιπὸν, ἅς ἐπιδείξωμεν χριστιανικὴν ζωὴν ἀξίαν αὐτῆς τῆς τιμῆς καὶ ἅς μὴ ἔχωμεν τίποτε κοινὸν πρὸς τὴν γῆν. Διότι δι' αὐτὸ ἀκριθῶς ἔφερε πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ ἐπάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς διδασκαλίαν, διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ τὴν σκέψιν καὶ τὴν καρδίαν μας, διὰ νὰ γίνωμεν μιμηταὶ τοῦ Διδασκάλου, ὅσον ἐπιτρέπουν αἱ δυνατόειες μας. Καὶ πῶς, λέγει, εἶναι δυνατόν νὰ γίνωμεν

80. Ἰωάν. 4, 24.

μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ; Μὲ τὸ νὰ πράττωμεν τὰ πάντα πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον καὶ μὴ ζητοῦμε ὅσα ἀρέσουν καὶ ἱκανοποιοῦν τοὺς ἑαυτοὺς μας; «καὶ διότι ὁ Χριστὸς, λέγει, οὐχ ἑαυτῷ ἤρρεσεν, ἀλλὰ καθὼς ἔχει γραφῆ: Οἱ ὄνειδιμοὶ τῶν ὄνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἡμᾶς»⁸¹. «οὐδεὶς ἅς μὴ ζητῇ τὸ ἰδικόν του συμφέρον»⁸². Διότι τότε κανεὶς ζητεῖ τὸ ἰδικόν του συμφέρον, ὅταν σκέπτεται τὸ συμφέρον τοῦ πλησίον, καθ' ὅσον καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων εἶναι ἰδικὰ μας. «Σωμὰ εἴμεθα ἕν, καὶ ἀλλήλων μέρη καὶ μέλη»⁸³.

Ἄς μὴ εἴμεθα λοιπὸν διηρημένοι καὶ ἅς μὴ λέγῃ κανεὶς: «ἐκεῖνος δὲν εἶναι φίλος μου, οὔτε συγγενής, οὔτε γειτονάς μου, οὔτε ἔχω μαζί του τίποτε κοινόν· πῶς νὰ τὸν πλησιάσω; πῶς νὰ τὸν συναστραφῶ; δὲν ἔχει σημασίαν, ἂν δὲν εἶναι συγγενής σου, οὔτε φίλος σου, διότι ὁπωσδήποτε εἶναι ἀνθρώπος, μετέχει εἰς τὴν αὐτὴν μέσνα φύσιν, ἔχει τὸν ἴδιον Δεσπότην, εἶναι κατὰ συνέπειαν ἀμόδουλος καὶ ὁμόσκηνός σου. Διότι εἰς τὸν ἴδιον κόσμον ἐγεννήθη καὶ ζῆ καὶ αὐτός, ὅπως καὶ σύ. Ἐὰν δὲ μετέχει καὶ εἰς τὴν αὐτὴν πίστιν, ἰδοὺ ὅτι ἔγινε καὶ μέλος σου. Διότι ποία φιλία θὰ ἤμπορέσῃ νὰ κατορθώσῃ ποτὲ τόσο μεγάλην ἔνωσιν, ὅσον ἡ συγγένεια τῆς πίστεως; Διότι δὲν πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἐγγύτητα, δὲσιν οἱ φίλοι πρὸς τοὺς φίλους καὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν οἰκειότητα μεταξύ μας, ὅσιν ἐκεῖνοι, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν τὴν ἐγγύτητα καὶ οἰκειότητα, ὅσιν ἔχει ἕνα μέλος πρὸς ἄλλο μέλος τοῦ αὐτοῦ σώματος. Δὲν θὰ εὕρῃ ἄλλωστε κανεὶς ποτὲ ἄλλην οἰκειώσιν μεγαλυτέραν καὶ ἀνωτέραν αὐτῆς, ἡ ὁποία ἀνοπτύσσεται εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς φιλίας καὶ κοινωνίας.

81. Ρωμ. 15, 3 καὶ Ἐφ. 68, 10.

82. Α' Κορ. 8, 10, 24.

83. Ρωμ. 12, 5.

Ὅπως, λοιπόν, ακριβῶς δὲν θὰ ἠμπορούσε νὰ λέγῃς: «Ἀπὸ ποῦ ὑπάρχει εἰς ἐμέ ἢ πρὸς αὐτὸν οἰκειότης καὶ ἐγγύτης;», διότι τοῦτο θὰ ἦτο καταγέλαστον. Ἔτσι οὔτε περὶ τοῦ ἀδελφοῦ θὰ ἠμπορέσης νὰ εἰπῆς τοῦτο: «οἱ γὰρ πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐδοκίμασθημεν»³⁴, λέγει. Διὰ τί εἰς ἓν σῶμα; Διὰ νὰ μὴ διασπασθῶμεν, ἀλλὰ νὰ διατηρούμεν μὲ τὴν μεταξὺ μας ἐνότητα καὶ φιλίαν τὴν ὁπακοὴν καὶ τὴν συνέχειαν τοῦ ἐνὸς σώματος. Ἄς μὴ περιφρονῆσωμεν λοιπὸν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, διὰ νὰ μὴ παραμελήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας: «διότι οὐδεὶς ἐμίσησε ποτὲ τὴν σάρκα του, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ περιθάλλει αὐτήν»³⁵. Δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε τὸν κόσμον αὐτόν, κοινὴν ὄλων μας κατοικίαν, διὰ τὰ διεμοίρασεν ἐξ Ἰσοῦ, ἓνα ἥλιον ἀνάψε δι' ὄλους, ἓνα ὄροφον ἐξέτεινε, τὸν οὐρανὸν, μίαν τράπεζαν παρέθεσε, τὴν γῆν. Παρέθεσε καὶ ἄλλην τράπεζαν πολὺ ἀνωτέραν ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν κοινὴν — γνωρίζουν οἱ μεμνημένοι ἀδελφοί, περὶ ποίᾳ τραπέζης ὁμιλῶ³⁶—, ἓνα τρόπον γεννήσεως ἐχάρισεν εἰς ὄλους, τὸν πνευματικόν, μίαν πατρὶς ὑπάρχει δι' ὄλους, ἢ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Ποτήριον πίνωμεν ὄλοι³⁷. Δὲν ἐχάρισεν εἰς μὲν τὸν πλούσιον κἀτι περισσώτερον καὶ τιμιώτερον, εἰς δὲ τὸν πτωχὸν κἀτι εὐτελέστερον καὶ ὀλιγώτερον, ἀλλὰ τοὺς ἐκάλεσεν ὄλους μὲ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις. Μετὰ τῆς αὐτῆς τιμῆς ἔβωσεν ὁ Θεὸς εἰς ὄλους τὰ ὄλικα, καθὼς ὁμοίως τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ.

Ἀπὸ ποῦ, λοιπὸν, προέρχεται ἡ μεγάλη διαφορὰ καὶ ἀνισότης εἰς τὴν ζωὴν; Ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν τῶν πλουσίων. Ἄλλ' ὄχι, ἀδελφοί μου, ἀς μὴ

34. Α' Κορινθ. 12, 13.

35. Ἐφεσ. 5, 29.

36. Πρὸς, σημειοῦσιν 20 τῆς π' ὁμιλίας.

37. Ἐνοεῖ τὴν θείαν Κοινωνίαν.

ζαναγίνουιν πλέον αὐτὰ. Δὲν πρέπει, ἐνῶ συγκεντρωνόμεθα ἐπὶ τὸ αὐτὸ διὰ τὰ καθολικὰ καὶ ἀναγκαιότερα, τὰ πνευματικὰ, νὰ διαιρούμεθα ἀπὸ τὰ γῆινα καὶ εὐτελή, ἀπὸ τὸν πλοῦτον, λέγω, τὴν φτώχεια, τὴν σωματικὴν συγγενείαν, τὴν ἐχθρὰν, τὴν φιλίαν. Διότι διὰ αὐτὰ, δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀναθεν, ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, εἶναι σκιά καὶ σκιάς εὐτελέστερα. Αὐτὸν δὲ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης, ἀς φυλάττωμεν ἀδιάσπαστον καὶ ἀκλόνητον καὶ τότε κανένα ἀπὸ τὰ πονηρὰ, καὶ τὴν διαίρεσιν καὶ διάσπασιν ἐπιδιώκοντα, πνεύματα, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ εἰσχωρήσῃ ἀνάμεσά μας καὶ διάσπασῃ τὴν τάσον μεγάλην καὶ δυνατὴν ἔκωσιν, τὴν ὁποῖαν μακάρι ὄλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ' (16)
(Ίωάν. α', 19 — 27)

«Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευῖταις, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν· Σὺ τίς εἶ;» (Ίωάν. 1, 19).

α* Εἶναι φοβερόν πράγμα, ἀγαπητέ μου, ὁ φθόνος, φοβερόν καὶ ὀλέθριον διὰ τοὺς φθονοῦντας, ἔχι διὰ τοὺς φθονουμένους. Διότι αὐτοὺς πρῶτους θλάπτει καὶ καταστρέφει, σάν ἄλλο θανατηφόρο μικρόβιο, πού εἰσχωρεῖ θάθειά μέσα εἰς τὰς ψυχὰς των. Ἄν δὲ προξενῆ καὶ εἰς τοὺς φθονουμένους κάποτε καὶ κάποιοιαν ζημίαν καὶ θλάθην, αὕτη δὲν εἶναι μεγάλη, ἀλλὰ μικρά καὶ ἀσημασίας καὶ ἔχει μάλιστα μεγαλύτερον κέρδος παρά ζημίαν. Καὶ αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνον μὲ τὸν φθόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλα τὰ ἄλλα πάθη, καθ' ὅσον ὁ θλαπτόμενος ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι αὐτός, πού κακοπαθεῖ, ἀλλ' αὐτός πού κακοποιεῖ. Ἄλλωστε, ἂν τοῦτο δὲν συνέβαιεν εἰς τὴν πραγματικότητα, δὲν θά προέτρεπεν ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς του νὰ δέχωνται νὰ ἀδικοῦνται παρά νὰ ἀδικοῦν, διὰ τὸν ἕξης λόγον· «διὰτὶ δὲν προτιμάτε νὰ ἀδικήσθε;», «διὰτὶ δὲν προτιμάτε νὰ ἀποστερήσθε μᾶλλον

* Οἱ Ἰουδαῖοι ἐφθόνουν τὸν Χριστὸν καὶ ἐμικρανοῦντο τὰ πάντα διὰ νὰ μειώσουν τὸ κῆρος, πού εἶχτε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἦνα ἀπὸ τὰ μέσα, πού μεταχειρίσθησαν πρὸς τοῦτο ἦτο καὶ ἡ κλιμακία. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐστειλαν ἱερεῖς καὶ Λευῖταις πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσουν ποῖος ἦτο. Ἦ ἐρωτήσεις ἦτο παντὸ καὶ ἀπέδλεπεν εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸν Ἰωάννην νὰ κατακευθῆ καὶ νὰ δηλογήσῃ ὅτι εἶναι ὁ Χριστός. Ἀδὲ ἐν περιλήψει τὸ θέμα τῆς πρώτης παραγράφου.

παρὰ νὰ κινήτε δίκας;»¹. Διότι γνωρίζει ἀκριβῶς, ὅτι ἡ καταστροφή ἀκολουθεῖ παντοῦ τὸν κακοποιὸν καὶ ἔχι τὸν κακοπαθόντα. Αὐτὰ δὲ ἄρα νομίζω ὅτι τὰ εἶπεν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ φθόνου. Διότι αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὰς πόλεις ἐξεχύθησαν πρὸς τὴν ἔρημον διὰ νὰ συναντήσουν τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ ἀνεγνώρισαν καὶ καταδίκασαν τὰς ἁμαρτίας των καὶ ἀκολούθως ἐθαπίσθησαν, αὐτοὶ πάλιν μετὰ τὸ θάπτισμα, σάν μετανοημένοι τάχα, ἐστειλαν πρὸς αὐτὸν ἀνθρώπους καὶ τὸν ἠρώτησαν· «Σὺ ποῖος εἶσαι;». Πράγματι ἦσαν ἀπόγονοι δηλητηριασμένων φιδῶν καὶ φιδιάς, καθὼς εἶπεν ὁ Ἰδιος ὁ Ἰωάννης καὶ ὀτιδήποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ χειρότερο. Γενὰ ποιηρῆ, ἀνήθικη καὶ διεστραμμένη², τότε, μετὰ τὸ θάπτισμα, περιεργάζεσθαι καὶ ἐξετάζειν μετὰ προσοχῆς καὶ ἐνδιαφέρεσθαι ζωηρὰ διὰ τὸν Βαπτιστὴν; Καὶ τί ἀνοητότερον θά ἤμπορούσε νὰ γίνῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν μωρίαν καὶ ἀνοησίαν; Πῶς πηγαίνατε εἰς τὴν ἔρημον; Πῶς τολμοῦσατε καὶ ἐκάμαντε τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτημάτων σας; Πῶς ἐτρέχατε πρὸς ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἐθάπτιζε; Πῶς τολμοῦσατε καὶ ἐρωτοῦσατε αὐτὸν διὰ τὰ πρακτέα;

Ὅλα λοιπόν, αὐτὰ ἐγίνοντο ἀπὸ σᾶς, τοὺς ἀγνοῦντας τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ὑπόθεσιν, ἀπερισκέπτως καὶ ὑποκριτικῶς. Ἐν τούτοις ὁ μακάριος Ἰωάννης τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπεν, οὔτε τοὺς κατήγγειλε, οὔτε τοὺς ἐντρόπισεν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀπήντησε πρὸς αὐτοὺς μὲ κάθε ἐπιεικεῖαν καὶ συγκαταθετικότητα. Διὰτὶ ὅμως συμπεριφέρετο πρὸς αὐτοὺς πρᾶως καὶ ἐπιεικῶς, αὐτὸ πρέπει νὰ μάθετε τώρα, διὰ νὰ γίνῃ εἰς ὄλους ὀλοφάνερη ἡ κακουργία τους. Πολλάκις ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἔμαρ-

1. Α' Κορινθ. 6, 7.

2. Ματθ. 5, 7.

3. Μαρθ. 12, 39 καὶ Ματθ. 16, 4 καὶ Ματθ. 17, 17.

τύρησε περί τοῦ Χριστοῦ, μάλιστα δέ, θταν τοὺς ἐθά-
πιτιζε, ἐνεθυμείτο Αὐτὸν συνεχῶς ἐνώπιον τῶν παρόντων
καὶ ἔλεγεν· «Ἐγὼ μὲν σὰς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετά-
νοιαν, ὃ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι ἰσχυρότερός μου·
αὐτὸς θὰ σὰς βαπτίσῃ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί»⁴. Πα-
ρεσύρθησαν, λοιπόν, ὡς πρὸς αὐτὸν σὲ κήποιαν ἀνθρω-
πίνην πλάνην. Διότι, καθὼς ἦσαν τελείως προσκεκολλη-
μένοι εἰς τὴν δόξαν τοῦ κόσμου καὶ καθὼς ἐθλεσαν τὰ
ἴσα ἐνώπιόν τους θαυμαστά ἔλεγε καὶ ἔπραττε, εἶχαν
τὴν ἐσφαλμένην γνῶσιν ὅτι αὐτὸς δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποτάσ-
σεται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ θεωροῦσαν τοῦτο κατώτερον
τῆς ἀξίας του. Διότι ἦσαν πολλὰ ἐκεῖνα, ποῦ ἀπεδεικνυ-
σαν τὸν Ἰωάννην λαμπρόν. Καὶ πρῶτον μὲν, τὸ γεγονός ὅ-
τι κατήγετο ἀπὸ γένος ἐπίσημον καὶ ἐνδοξόν⁵ — διότι
ἦτο υἱὸς ἀρχιερέως⁶ —, ἔπειτα δέ, ἡ ζωὴ του καὶ ἡ σκλη-
ραγωγία του, ἡ περιφρόνησις ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων
— διότι, ἀφοῦ περιεφρόνησε καὶ τὴν καλαίσθητον ἐνδυ-
μασίαν καὶ τὴν πλουσίαν τράπεζαν καὶ τὴν κατοικίαν καὶ
αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀπλήν τροφήν, ἐξοῦσεν εἰς τὴν ἔρημον
κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον⁷ —, ἐνῶ τὸ ἀκριβῶς ἀν-
τιθέτον συνέβαινε μὲ τὸν Χριστὸν. Διότι καὶ τὸ γένος
του ἦτο ταπεινὸν καὶ ἄσημον — πράγμα, ποῦ συχνὰ ἀνέ-

4. Ματθ. 3, 11.

4. Ὁ Πατὴρ τοῦ Ζαχαρίας, ἱερεὺς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, κατή-
γετο ἀπὸ τὸ γένος Ἀδελ, ἡ δὲ μήτηρ του Ἐλισάβετ, ἡ ὁποία κατὰ θαυμα-
στὸν τρόπον ἐγέννησε τούτον (Λουκ. 2 κ. 8.), ἦτο ἀπὸ τοὺς ἀπαγόρους τοῦ
Ἀαρῶν.

5. Ὅπως ἐλέσθηεν ἐξ αὐτοῦ ἱερεὺς Χριστοτόμος ἐδέχθη τὴν ἀποφιν εἶ-
ς Ζαχαρίας ἦτο ἀρχιερεὺς Πλὴν τοῦ Κριστοτόμου καὶ οἱ Ἐπιφάνιος, Ἀδγου-
στίνος, Ἀμβρόσιος Μεδιολάνου κ. ἄ. ἐκ τῶν παλαιωτέρων δόξαντι ὁμοίως
τούτου. Ἡ γνῶσις εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ἀφείλεται εἰς τὸ λεγόμενον Πρωτοαγ-
γέλιον τοῦ Ἰακώβου, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει τὸν Ζαχαρίαν ἀρχιερέα, ὁ Ζαχα-
ρίας ἀνῆκε εἰς τὴν σφῆν τῶν ἱερῶν καὶ εἰς τὴν ἐρημίαν Ἀδελ (Πρόλ.
Λουκ. 1, 5).

6. Πρὸς ἄμφω ἐμφανισθῆ εἰς τὸν Ἰορδάνην.

φεραν αὐτὸ ὑποτιμητικῶς οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· «Δὲν
εἶναι αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ μαραγκοῦ; Δὲν ὀνομάζεται ἡ
μητέρα του Μαριάμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ του Ἰάκωβος καὶ Ἰ-
ωσή;»⁸ καὶ ἡ θεωρουμένη πατὴρς του ἦτο τὸσον ἀξιοκα-
τάκριτη καὶ περιφρονημένη, ὥστε καὶ ὁ Ναουβαθὴλ νὰ λέ-
γῃ· «Ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ ἡμπορεῖ νὰ προέλθῃ κάτι κα-
λόν;»⁹ καὶ ἡ ζωὴ του ἦταν συνηθισμένη καὶ τὰ ἐνδύματά
του δὲν εἶχαν τίποτε περισσότερον καὶ διαφορητικόν ἀπὸ
τὰ ἐνδύματα τῶν περισσώτερων. Διότι δὲν ἐφοροῦσε ζώ-
νην ἄνθηματιν, οὔτε τὸ ἐνδυμὰ του ἦταν κατεσκευασμέ-
νον ἀπὸ τρίχας καμήλου, οὔτε ἔτρωγε μέλι ἄγριον καὶ
ἀκριδας, ὅπως ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς⁹, ἀλλ' ἐξοῦσεν
ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, μάλιστα δὲ καὶ σὲ συμ-
πάσια ἐπήγαγε καὶ παρεκάθητο εἰς αὐτά, τὰ ὁποῖα πα-
ρέθεταν κακοὶ ἄνθρωποι καὶ τελῶναι, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ
προσελκύσῃ κοντὰ του καὶ αὐτούς. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀντε-
λαμβάνοντο οἱ Ἰουδαῖοι καὶ δι' αὐτὸ τὸν κατηγοροῦσαν,
ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἔλεγεν· «ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,
ποῦ τρώγει καὶ πίνει ὡς ἐγκρατῆς ἀλλὰ κοινωνικὸς ἄν-
θρωπος, καὶ λέγουν Ἰδοὺ ἄνθρωπος φαγῆς καὶ οἰνοπό-
της; φίλος τῶν τελωνῶν καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν»⁹.

Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ Ἰωάννης, χωρὶς νὰ παρακινηθῆ ἀ-
πὸ κανένα, ἀφ' ἑαυτοῦ του, παρέπεμπεν αὐτοὺς πρὸς Ἐ-
κείνον, ὁ ὁποῖος ἐνομιζέτο ἀπὸ αὐτοὺς κατώτερός του,
ἐντρεπόμενος καὶ δυσανασχοτεοῦντες, ἐπὶ πλέον δὲ ἐπι-
θυμούντες νὰ ἔχουν αὐτὸν διδάσκαλόν τους, δὲν ἐτόλ-
μησαν μὲν νὰ εἰποῦν αὐτὸ φανερά, ἔστω ἵλιαν ὅμως ἀνθρώ-
πους πρὸς αὐτὸν, ἐλπίζοντες διὰ τῆς κολακείας νὰ τὸν
κάμουν νὰ ὁμολογήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δὲν

6. Ματθ. 13, 56.

7. Ἰωάν. 1, 47.

8. Ματθ. 3, 4.

9. Ματθ. 4, 10.

έστειλαν κάποιους εύκαταφρονήτους ανθρώπους, όπως έβικαμαν με τον Χριστόν. Διότι προς Έκείνον μόν, όταν ήθελαν να τον συλλάβουν, απέστειλαν ύπηρέτας και Ήρωδιανούς¹⁰ ακόμη και όπωσδήποτε αυτής τής κατηγορίας ανθρώπους, ενώ προς αυτόν, τον Ίωάννην, έστειλαν ιερείς και Λευίτας και όχι απλώς Ιερείς, άλλ' από τους Ιερείς των Ίεροσολύμων, δηλαδή, τους καλλιτέρους — διότι ο Εύαγγελιστής Ίωάννης δέν έσημείωσεν αυτά απλώς και άσκόπως — και τους έστειλαν, διά να τον έρωτήσουν «Σύ ποίος είσαι;». Έν τούτοις και ή γέννησίς του ήταν εις όλους άπολύτως γνωστή, τόσοσν μάλιστα ώστε να έρωτούν «λοι' «Τί θα γίνη άραγε τό παιδί αυτό;»¹¹ και εις άλλην γενικώς την άρεινήν περιοχήν τής Ίουδαίας έγινε γνωστός ο λόγος αυτός. Και όταν πάλιν παρουσιάσθη ο Ίωάννης εις τον Ίορδάνην, όλαί αι πόλεις έχάρησαν πολύ και έπήγαιναν εις αυτόν άνθρωποι από τά Ίεροσόλυμα και από όλόκληρον την Ίουδαίαν διά να βαπτισθούν από αυτόν. Αύτοί, λοιπόν, τώρα έρωτούν όχι θεαίως επειδή άγνωστον — διότι πώς είναι δυνατόν να άγνωστον αυτόν, που με τόσοσν τρόπους έγινε γνωστός; — άλλ' επειδή θέλουν, όπως είπα, να τον θέλουν εις αυτόν τον πειρασμόν.

β* Άκουσε, λοιπόν, με ποιον τρόπον και ο μοκάρι-

10. Πρέπειται περί μερτός του Ίουδαϊκού λαού, περί τής οποίας δέν έχομεν άναμνησθήτους πληροφορίες. Όπως είπατε, φέρονται ως σπαθαί του βασιλέως Ίρώδου και φαίνεται ότι άπολαύοντες την πολιτικήν του και τής θρησκευτικής του παουθήσεως, άντετίθεντο εις την περί Μωσαίου διδασκαλίαν (Πρόλ. Ματθ. 22, 16 και Μάρκ. 3, 6 και 12, 3 και 13).

11. Λουκ. 1, 66.

¹² 120 δίδεται ή έξηγησις ότι ο Ίωάννης ο Πρόδροπος καίτοι Προφήτης, ήρνήθη τοσο, διά να μη προκαλέη σύγχυσιν εις τους Ίουδαίους και νομιση ότι είναι ο Χριστός. Διότι οι άπιστοκαίμενοι Ιερείς και Λευίται ήμίλοντες περί προφήτου έννοούσαν Έκείνον, τον μοναδικόν Προφήτην, περί τοσ έποίου ο Μωσής είχεν είπη «Προφήτην ήμίν άναστήσει και έπί τούσ ήρωστούσ ό Χριστός».

ος Ίωάννης άπεκρίθη απ' εύθείας εις την θουυτέραν σκέψιν, από την όποιαν προήρχετο ή έρώτησίς των και όχι άμέσως εις την έρώτησιν των, ή όποια έκάλυπτε τάς πραγματικές των προθέσεις. Διότι, μόλις ήρώτησαν «Σύ ποίος είσαι;» δέν απήντησεν άμέσως εις την έρώτησιν των, πράγμα, που εάν έβικαμε, θα έπρεπε να είπη απ' εύθείας: «Εγώ φωνή βοώντος έν τή έρήμω»¹¹, αλλά τί απήντησεν; Έκείνο άκριθώς, τό όποιον πραγματικώς έσκέπτοντο, όταν υπέβαλλον την έρώτησιν των, εκείνο άνηρεσε τελείως. Διότι, έρωτηθείς, λέγει, «Ποίος είσαι;», «ώμολόγησε και δέν ήρνήθη» και ώμολόγησεν, ότι έγώ δέν είμαι ο Χριστός». Και πρόσεξε την ασφίαν του Εύαγγελιστού. Ιερείς φοράς λέγει τό Ίδιο πράγμα και φανερώνει δι' αυτού τοσ τρόπον και την άρετήν του Βαπτιστοσ και την κακίαν και την άνοσίαν αυτών. Άλλά και ο Λουκάς λέγει, ότι, ενώ οι έχλοοι ένόμιζαν ότι αυτός είναι ο Χριστός, εκείνος πάλιν τοσ έβγαλεν αυτήν την όπόνουαν, που είχαν¹². Αυτό άκριθώς είναι γνώρισμα πραγματικού εύγνώμονος ύπηρέτου, όχι μόνον να μη άρπάγη την δεσποτικήν δόξαν, αλλά και διδομένην από τοσ πολλούς να την άποκραύη. Άλλ' όχι φυσικά από άφέλειαν και άγνοιαν έσκέφθησαν αυτό, ενώ αύτοί από την πονηρίαν τους και από την έπιθυμίαν τους, όπως είπα, να ώμολογήση τον έαυτόν του Χριστόν, τον έρωτούν, άλλιζοντες, καθώς είπα, διά τής κολακείας να τον παρασύρουν εις αυτό που έπρόβλεσκον. Διότι, αν δέν ήλιτιζαν να έπιτύχουν αυτό, δέν θα υπέβαλλον άμέσως και θυυτέραν έρώτησιν, αλλά θα άγανακτούσαν ως μη όρθώς και συμφώνως προς τάς προθέσεις και την έρώτησιν των άποκριθέντος και θα έλεγαν «Μήπως έσκαφθήκαμεν

11. Ίωάν. 1, 23.

12. Λουκ. 3, 15.

αυτό; μήπως έχουμε ελθει διά να ἐρωτήσωμεν αὐτό;». Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀνελήφθη τὴν πονηρίαν τοὺς ὁ Ἰωάννης καὶ τοὺς συνέλασεν ἐπ' αὐτοφώρῳ, ὑποβάλλουν ἄλλην ἐρώτησιν, τὴν ἀκόλουθον «Τί λοιπόν; Ὁ Ἥλιος εἶσαι σύ; Καὶ λέγει Δὲν εἶμαι». Διότι καὶ τὸν Ἥλιον ἀνέμεναν νὰ ἔλθῃ, καθὼς λέγει καὶ ὁ Χριστός. Διότι, ὅταν τὸν ἐρωτοῦσαν οἱ μαθηταί «Πῶς, λοιπόν, λέγουν οἱ γραμματεῖς ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ πρῶτον ὁ Ἥλιος;»¹² ἐκεῖνος ἀπαντοῦσε· «Ὁ Ἥλιος μὲν, καθὼς ἐπροφήτευσεν ὁ Μαλαχίας¹³, ἔρχεται πρῶτον καὶ θὰ ἀποκαταστήσῃ ἕλα»¹⁴.

Ἐπειτα ἐρωτοῦν «Ὁ προφήτης εἶσαι σύ; καὶ ἀπεκρίθη Ὅχι». Καὶ ὅμως ἦτο προφήτης. Διὰ τί, λοιπόν, ἀρνείται; Ἐπειδὴ πάλιν ἀντιλαμβάνεται τὴν σκέψιν των. Διότι ἀνέμεναν νὰ ἔλθῃ κάποιος ἐξαιρετικὸς προφήτης, ἐπειδὴ καθὼς λέγει ὁ Μωϋσῆς· «Προφήτην ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ σου ὡς ἐμέ θὰ ἀναδείξῃ ὁ Θεός σου· εἰς αὐτὸν θὰ ὑπακούετε»¹⁵. Αὐτὸς δὲ ὁ προφήτης ἦτο ὁ Χριστός. Δι' αὐτὸ δὲν ἐρωτοῦν «Προφήτης εἶσαι σύ;», ὑπαινισσόμενοι ἕνα μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων προφητῶν, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸ ἄρθρον, ὡς ἐξῆς· «Ὁ Προφήτης εἶσαι σύ;» ἐκεῖνος, λέγει, ὁ ὅποιος ἀνεκνήρυχθη ἤδη καὶ προσηφτεύθη ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. Δι' αὐτὸ λοιπόν καὶ ὁ Ἰωάννης ἠρνήθη ὅχι ὅτι εἶναι προφήτης, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἐκεῖνος ὁ

12. Ματθ. 7, 10.

13. Ὁ τελευταῖος χρονολογικῶς ἀπὸ τῶν ἐλάσσων προφητῶν καὶ ὁ τελευταῖος ἐκ τῶν προφητῶν τῆς Π. Διαθήκης. Βεβαίως εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, μετὰ τὴν Βαβυλωνίαν αἰχμαλωσίαν, ἔπος ὁ Ἀγγαῖος καὶ ὁ Ναχαριὰς, ἔπειτα ὅμως ἀπὸ αὐτοῦ. Τὸ θέλημα τοῦ ἐγγράφου πιθανῶς μετὰ τὸν ἔτος 470 — 460 π. Χ. Εἰς αὐτὸ παρουσιάζει τὸν Κύριον λέγοντας· Ἴδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμῖν Ἥλιον τὸν Θεοδότην. (Μαλαχ. 4, 5), ἔπος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἥλιου καλεῖται ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (Λουκ. 1, 17 καὶ Ματθ. 17, 10 - 13).

14. Ματθ. 17, 11.

15. Δευτέρ. 18, 15.

Προφήτης¹⁶. «Εἶπον λοιπόν εἰς αὐτὸν Ποῖος εἶσαι; διὰ νὰ δώσωμεν ἀπάντησιν εἰς ἐκεῖνους, ποὺ μᾶς ἐστειλαν. Ἢ λέγεις περὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου;»¹⁷. Βλέπεις, λοιπόν, ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἐπανέρχονται ὀρμητικώτεροι καὶ πιέζουν καὶ ἐρωτοῦν πάλιν καὶ δὲν παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ μάθουν, ἐκεῖνον δὲ νὰ ἀκαυρῇ μὲν προηγουμένως τὰς ὑποψίας των, αἱ ὅποια δὲν ἦσαν ἀληθεῖς, νὰ λέγῃ δὲ ἔπειτα ποῖος πραγματικῶς εἶναι; ἐδιότι ἐγώ, λέγει, εἶμαι φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Κάμετε εὐθὺν τὸν δρόμον τοῦ Κυρίου, καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας ὁ Προφήτης». Ἐπειδὴ δὲ, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἰδικήν των ὑπόνοιαν, εἶπε κάτι σπουδαῖο καὶ ὑψηλὸ περὶ τοῦ Χριστοῦ, κατέφυγεν ἀμέσως εἰς τὸν Προφήτην καὶ ἔκκαμε μὲ τὴν ἀναφορὰν του εἰς αὐτὸν ἀξιόπιστον τὸν λόγον.

«Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων, λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπαν Διὰ τί, λοιπόν, σὺ βαπτίζεις, ἀφοῦ δὲν εἶσαι οὔτε ὁ Χριστός, οὔτε ὁ Ἥλιος, οὔτε ὁ Προφήτης;» Βλέπεις, λοιπόν, ὅτι δὲν εἶχα ἄδικο, ὅταν ἔλεγα ὅτι ἤθελαν νὰ τὸν ὀδηγήσουν εἰς αὐτό; Καὶ δὲν ἔλεγον μὲν αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθοῦν τελείως. Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶπεν «Δὲν εἶμαι ὁ Χριστός», πάλιν ἐκείνοι, θέλοντες νὰ συσκοτίσουν, ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ πονηρά, ποὺ ἐσχεδίαζαν, ἀναφέρουν τὸν Ἥλιον καὶ τὸν Προφήτην. Μόλις δὲ ὁ Ἰωάννης ἠρνήθη πάλιν νὰ ἐπιβεβαιώσει ὅτι εἶναι ἕνας ἀπὸ αὐτοῦ, ἐν ἀμνησῆν εὐρισκόμενοι καὶ ἀπαρριψάντες τὸ προσωπεῖον, μὲ τελείως γυμνὸ τὸ κεφάλι φανερωθῶν καθαρά τὴν δουλίαν τους, ἀκέψιν, λέγοντες· «Διὰ τί λοιπόν βαπτίζεις, ἀφοῦ δὲν εἶσαι σὺ ὁ Χριστός;» Ἐπειτα, θέλοντες πάλιν νὰ συσκοτίσουν τὰς πραγματικὰς των προθέσεις, προσθέτουν καὶ τοὺς ἄλλους, τὸν Ἥ-

16. Ἠρνήθη, ἐπιπέδη, ὅτι ἦτο ὁ Χριστός.

17. Ἰωάν. 1, 23.

λίαν, λέγω καὶ τὸν Προφήτην. Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν κάμουν νὰ ὑποχωρήσῃ μὲ τὴν κολακείαν, ἤλπισαν ὅτι θὰ ἠμπορέσουν μὲ ἔγκλημα^{17α} νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ ὁμολογήσῃ ἐκεῖνο ἀκριβῶς, ποῦ δὲν ἦταν. Ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Τί μεγάλη ἀνοησία! Τί φοβερὰ ἀλαζονεία καὶ ἀκαίριος περιέργεια! Ἀπεστάλητε διὰ νὰ πληροφορηθῆτε ἀπὸ αὐτὸν ποῖος εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ, ὄχι διὰ νὰ θέσετε εἰς αὐτὸν καὶ νόμους. Διότι τοῦτο ἀπέβλεπε πάλιν εἰς τὸ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ ὁμολογήσῃ τὸν ἑαυτὸ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅμως οὔτε τώρα ἀγανακτεῖ, οὔτε λέγει πρὸς αὐτοὺς κάτι τέτοιο, ὅπως ἦταν φυσικὸν νὰ εἰπῇ· «Σεῖς τολμᾶτε νὰ διδῆτε εἰς ἐμὲ διαταγὰς καὶ νὰ θέτετε νόμους»; ἀλλὰ πάλιν ἐπιδεικνύει πρὸς αὐτοὺς μεγάλην ἐπιείκειαν· «διότι, λέγει, ἐγὼ μὲν θαυμάζω μὲ νερό. Στέκει δὲ μεταξύ μας ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον σεῖς δὲν γνωρίζετε. Αὐτὸς εἶναι ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνώτερός μου, τοῦ ὁποῖου ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ λύσω τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματός του»¹⁸.

γ'. * Τί, λοιπὸν, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀπαντήσουν πρὸς αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι; Εἶναι λοιπὸν κατόπιν τούτων ἀπαραίτητος ἡ ἐναντίον τους κατηγορία, ἀναπόφευκτος ἡ καταδίκη τους. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καταδίκασαν τοὺς ἑαυτοῦς των. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Ἐθεώρησαν τὸν Ἰωάννην ἀξιόπιστον καὶ τόσον εἰλικρινῆ, ὥστε ὄχι μόνον

17α. Τοῦ ἀπέβλεπον τὸ «ἔγκλημα» εἶναι ἐβάρυνε, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἱεραποστολικῆς φρεσίνου — ἀσφαλῶς διήρξαν καὶ τέτοιοι μεταξύ τῶν ἀπεσταλμένων — τὸ βάπτισμά του ἦτο καινοτομία. Ἐν τούτοις τὸ ἔγκλημα εἶχε προσεγγισθῆ ὡς δαίγμα προσεγγίσεως τῆς Μεσοακῆς βασιλείας (πρόβλ. 1εζ, 86, 20).

18. Ἰωάν. 1, 26.

* Οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου, ἐν καὶ τὸν θεωροῦσαν ἀπολότως ἀξιόπιστον. Αἰτία: Ὁ φθόνος καὶ ἡ μαχηριὰ των.

ἐπίστευσαν, ὅταν εἶδε περὶ ἄλλων μαρτυρίαν, ἀλλ' ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν καὶ ὅταν ὁμιλοῦσε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Διότι, ἂν δὲν διέκειντο ἔτσι πρὸς αὐτὸν, δὲν θὰ ἔστελλον ἀνθρώπους διὰ νὰ μάθουν ἀπὸ τὸν ἴδιον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Γνωρίζετε δὲ ὅτι ἐκεῖνους μόνους ἐκ τῶν ὁμιλούντων περὶ τοῦ ἑαυτοῦ των πιστεύομεν μάλιστα, τοὺς ὁποῖους θεωροῦμεν εἰλικρινεστέρους ἐξ ὅλων. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ, ποῦ κλείνει τὰ στόματά τους, ἀλλὰ καὶ ἡ διάθεσις, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐπῆγαν πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ. Καὶ διότι ἐπῆγαν πρὸς αὐτὸν μὲ μεγάλην προθυμίαν, ἂν καὶ κατόπιν μετεβλήθησαν. Αὐτὰ ἀκριβῶς καὶ τὰ δύο φανερώνει ὁ Χριστός, λέγων· «ἐκεῖνος ἦτο ὁ καιόμενος λύχνος καὶ σεῖς θελήσατε νὰ χαρίητε προσκαίρως εἰς τὸ φῶς του»¹⁹. Καὶ ἡ ἀπάντησις του ἐπὶ πλέον τὸν ἔκαμνε ἀκόμη περισσότερον ἀξιόπιστον· «διότι ἐκεῖνος, ποῦ δὲν ζητεῖ τὴν ἰδικὴν του δόξαν, λέγει, εἶναι ἀληθινός καὶ δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὸν αὐκία»²⁰. Αὐτὸς δὲ δὲν ἐζήτησε τὴν ἰδικὴν του δόξαν, ἀλλὰ τοὺς παρέπεμψεν εἰς ἄλλον. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν μεταξύ αὐτῶν ἐκ τῶν πλέον ἀξιόπιστων καὶ ἐξ ἐκείνων, ποῦ εἶχαν τὰ πρωτεῖα, εἰς τρόπον ὥστε δι' αὐτὴν τὴν ἀπιστίαν, ποῦ ἔδειξαν πρὸς τὸν Χριστόν, νὰ μὴ ὑπάρχῃ δι' αὐτοὺς δικαιολογία, οὔτε συγγνώμη. Διότι λοιπὸν δὲν ἐδέχθητε, ὅσα περὶ αὐτοῦ εἶπεν ὁ Ἰωάννης; Σεῖς ἐστεῖλατε τοὺς ἔχοντας τὰ πρωτεῖα. Σεῖς ἐρωτήσατε δι' αὐτῶν, Σεῖς ἀκούσατε ἀκριβῶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Βαπτιστής. Ἐκεῖνοι ἔδειξαν κάθε περιέργειαν, διὰ νὰ μάθουν, ὅλα τὰ ἐρεῖνησαν καὶ εἶπαν ὅλας τὰς ὑποψίας σας. Ἐν τούτοις μὲ πολλὴν παρρησίαν ὁμολόγησεν ὅτι δὲν εἶναι οὔτε ὁ Χριστός, οὔτε ὁ Ἠλίας, οὔτε ὁ Προφήτης.

19. Ἰωάν. 5, 86.

20. Ἰωάν. 7, 18.

Καὶ δὲν ἐστάθη οὔτε ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ ἐδίδαξε ποῖος εἶναι καὶ ὠμίλησε καὶ περὶ τῆς φύσεως τοῦ βαπτίσματος τοῦ καὶ εἶπεν ὅτι εἶναι μικρὸν καὶ εὐτελές καὶ ὅτι δὲν ἔχει τίποτε περισσώτερον ἀπὸ τὸ νερό. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδειξε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ βαπτίσματος, τοῦ δίδομένου ἀπὸ τὸν Χριστόν. Ἀνεφέρθη ἐπὶ πλεόν καὶ εἰς τὸν Ἰσαιοῦ τὸν Προφήτην, ὁ ὁποῖος ἀνέκαθεν καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μαρτυρεῖ καὶ ἀποκαλεῖ τὸν μὲν ἕνα Κύριον, τὸν δὲ ἄλλων διάκονον αὐτοῦ καὶ ὑπηρέτην. Τί λοιπὸν ἔπρεπε νὰ κάμετε; Νὰ μὴ πιστεύετε εἰς Ἐκεῖνον, ποῦ σὰς ἐγνωστοποιήθη καὶ ἀπεκαλύφθη καὶ νὰ προσκυνήσετε Αὐτόν καὶ ὁμολογήσετε Θεόν; Ὅτι δὲ ἡ μαρτυρία δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα κολακείας, ἀλλ' ἀληθείας, ἐδεικνυε μὲν καὶ ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ὄλη συμπεριφορὰ ἐκείνου, ποῦ ἔδωσε τὴν μαρτυρίαν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι φανερόν καὶ ἐξ αὐτοῦ, ὅτι οὐδεὶς προβάλλει τὸν πλησίον του, οὔτε προτίθεται νὰ χαρίσῃ εἰς αὐτὸν τιμὴν, ἐκτός ἐάν μὲ τὴν θέλησίν του παραχωρήσῃ αὐτὴν εἰς ἄλλον καὶ μάλιστα, ὅταν αὐτὴ εἶναι τόσοσ μεγάλη. Ὡστε οὔτε ὁ Ἰωάννης θὰ ὑποχωροῦσε καὶ θὰ προσέβαινε εἰς αὐτὴν τὴν ἀποκάλυψιν καὶ ἀνακήρυξιν, ἀν ὁ Χριστὸς δὲν ἦταν Θεός. Διότι, ἀν καί, ὡς ἀνωτέραν τῆς ἰδικῆς του φύσεως, τὴν ἀπέκρουσε διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἐν τούτοις δὲν θὰ προσέβαινε εἰς αὐτὴν πρὸς γάρῃν μιᾶς ἄλλης πάλιν κατωτέρας φύσεως.

«Μεταξὺ σας δὲ στέκει ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον σεῖς δὲν γνωρίζετε». Τοῦτο εἶπεν, ἐπειδὴ Αὐτὸς ἦταν πολὺ φυσικὸν καὶ νὰ εἶχεν ἀναμιχθῆ μὲ τὸν λαόν, ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, καθόσον παντοῦ μᾶς διδάσκει τὴν ἀπλότητά καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην. Γνώσιν δὲ ἐδῶ λέγει τὴν ἀκριθεῖ γνῶσιν, ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, ποῖος εἶναι καὶ ἀπὸ τοῦ. Τὸ δὲ «ὀπίσω μου ἐρχόμενος» θέτει συνεχῶς, θέλων δι' αὐτοῦ νὰ εἰπῇ περὶ τοῦ ἀκόλουθου «Μὴ νομίζετε ὅτι τὸ πᾶν ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον

ἐνεργῶ ἐγώ. Ἐν τῷ θάπτισμα τοῦτο, τὸ ἰδικόν μου, ἦτο τέλειον, δὲν θὰ ἐχρειάζετο νὰ ἔλθῃ ἄλλος μετὰ ἀπὸ ἐμένα, διὰ νὰ χορηγήσῃ ἄλλο θάπτισμα. Ἀλλὰ τὸ θάπτισμά μου εἶναι προπαρασκευαστικόν ἐκείνου τοῦ βαπτίσματος. Τὰ δὲ ἰδικά μου εἶναι σκιά καὶ εἰκῶν. Ἄλλος πρέπει νὰ ἔλθῃ, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ τὴν ἀλήθειαν». Ὡστε αὐτὸς ὁ μετὰ ἀπὸ ἐμένα ἐρχομὸς Του, αὐτὸς μάλιστα φανερῶνει τὸ ἀξίωμα Του. Διότι, ἐάν τοῦτο εἶναι τέλειον, δὲν θὰ ἐζητεῖτο δεύτερον. «Ἐμπροσθέν μου γέγονε», δηλαδὴ, ἐνδοξότερος, λαμπρότερος. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἡ ὑπεροχὴ του εἶναι συγκριτικὴ, θέλων νὰ παραστήσῃ τὸ ἀσύγκριτον αὐτῆς, προσέθεσε: «Τοῦ ὁποῖου δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λύσω τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματος τὸς σου»²¹, ποῦ σημαίνει, ὄχι ἀπλῶς ἐνδοξότερος καὶ λαμπρότερος ἀπὸ ἐμένα, ἀλλὰ τόσοσ περισσώτερον ἐνδοξος καὶ λαμπρὸς, ὥστε ἐγὼ νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ συγκαταλεχθῶ οὔτε μεταξὺ τῶν τελευταίων ἐκ τῶν ὑπηρετῶν Του. Διότι ἡ λύσις τοῦ ὑποδήματος εἶναι πράξις ἐσχάτης διοικονίας²². Ἐν δὲ ὁ Ἰωάννης δὲν ἦταν ἄξιος νὰ λύσῃ τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματός του, ὁ Ἰωάννης, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐλέχθη, ὅτι οὐδεὶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἐγέννησαν γυναῖκες, εἶναι μεγαλύτερος αὐτοῦ²³, ποῦ πρέπει νὰ κατατάξωμεν ἡμεῖς τοὺς ἑαυτοὺς μας; Ἐάν ὁ ἰσοδύναμος πρὸς τὴν οἰκουμένην, μᾶλλον δὲ μεγαλύτερος ἀπὸ αὐτὴν —διότι δὲν ἦτο, λέγει, ἄξιος πρὸς αὐτοὺς ὁλόκληρος ὁ κόσμος»²³ εἶπεν, ὅτι δὲν ἦταν ἄξιος νὰ συγκαταλεχθῇ οὔτε μεταξὺ τῶν τελευταίων ἐκ τῶν ὑπηρετῶν Του, τί θὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι εἰμεθα γεματοὶ ἀπὸ ἀναριθμητὰ κακὰ καὶ ἀπέχομεν τόσοσ πολὺ

21. Ἰωάν. 1, 27.

22a. Τὸ καθῆκον τοῦτο ἦτο καθῆκον τῶν δούλων.

22b. Ματθ. 11, 11 καὶ Λουκ. 7, 28.

23. Ἰωάν. 11, 28.

ἀπό τὸν Ἰωάννην ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὅσον ἡ γῆ ἀπέχει ἀπὸ τὸν οὐρανόν;

θ'. *. Αὐτός, λοιπόν, λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἀξιὸς οὔτε τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματός Του νὰ λύσῃ, οἱ δὲ ἔχθροί τῆς ἀληθείας τόσοι παρεφρόνησαν, ὥστε νὰ λέγουν ὅτι εἶναι ἀξιὸι καὶ νὰ γνωρίζουν ἐπὶ πλέον Αὐτὸν τόσοι καλά, ὅσον καλὰ γνωρίζει Αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν του^{23α}. Τὶ χειρότερο ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραφροσύνην; Τὶ ἀνοητότερον ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀλαζονείαν; Πολὺ ὀρθῶς ἔλεγε κάποιος σοφός, ὅτι «ἀρχὴ τῆς ὑπερηφανίας τὸ μὴ εἶδέναι τὸν Κύριον»²⁴. Δὲν θὰ κατεκρημνίζετο καὶ δὲν θὰ εἶχε γίνῃ διάβολος ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος προηγουμένως δὲν ἦτο διάβολος, ἐάν δὲν καταλαμβάνετο ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν. Ἡ ἀσθένεια αὐτὴ τὸν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ ἐκείνην τὴν παρρησίαν, αὐτὴ τὸν ἐσπεῖλεν εἰς τὴν κόλασιν, αὐτὴ ἐγένετο αἰτία εἰς αὐτὸν ὄλων τῶν κακῶν. Διότι εἶναι ἰκανὴ καὶ μόνη τῆς νὰ καταστρέψῃ κάθε ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, εἴτε εὐρη ἐλεημοσίην, εἴτε προσευχὴν, εἴτε νηστείαν, εἴτε ἄλλην ἀρετὴν οἰανδήποτε* «τὸ γὰρ ἕμφηλον ἐν ἀνθρώποις ἀκάθαρτον, φησί, παρά Κυρίῳ». Ἐπομένως, ὄχι μόνον ἡ πορνεία, οὔτε ἡ μοιχεία συνηθίζει νὰ μολύνῃ τοὺς ἐπιδοσκομένους εἰς αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερο ἀπὸ αὐτάς. Διὰ ποῖον λόγον; Διότι ἡ μὲν πορνεία, ἂν καὶ εἶναι ἀσυγχώρητον κακόν, ἐν τούτοις ἔχει κανεὶς νὰ προσβάλῃ ὡς αἰτίαν τὴν ἐπιθυμίαν, ἡ δὲ ἀλαζονεία οὔτε τὴν παραμικρὰν αἰτίαν ἠμπορεῖ νὰ εὕρῃ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι ἔχει, οὔτε κάποιον

* Οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει ἐπ' ὁδὸν νὰ ὑπερηφανεύονται δι' ἀξίας κοσμικὰς καὶ βλαβερὰς ἐφημέρας, διότι ἡ ὑπερηφάνειά τῶν αὐτῶ ἀχρηστεύει δι' αὐτὰς τὴν προσευχὴν, τὴν νηστείαν καὶ τὴν ἐλεημοσίην καὶ καταστρέφει τὴν ψυχὴν.

23α. Ἰερογλυφῶς τὸν ἀρετικὸν ἄνομητον.

24. Σοφ. Σειράχ. 10, 12.

ἔστω πρόφασιν, διὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἠμποροῦσε νὰ τύχη καὶ σκιάς ἀκόμη συγγνώμης. Ἄλλ' αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά διακατροφή τῆς ψυχῆς καὶ φοβερωτάτη ἀσθένεια, ἡ ὁποία ἀπὸ πουθενά ἄλλου δὲν γεννᾶται, παρά ἀπὸ τὴν μαρίαν καὶ τὴν ἀνοησίαν. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀνοητότερον ἀπὸ ἀνθρώπον ἀλαζόνον, εἴτε ἔχει περιβληθῆ τὸν πλοῦτον, εἴτε ἔχει ἀποκτήσῃ μεγάλην ἀνθρωπίνην σοφίαν, εἴτε ἔχει δύναμιν καὶ ἐξουσίαν, εἴτε περιβάλλεται ἀπὸ βλα αὐτά, πού θεωροῦνται σπουδαῖα καὶ ἀξιοζήλευτα μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ἄν δὲ εἶναι ἀθλιὸς καὶ ταλαίπωρος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑπερηφανεύεται διὰ τὰ ὄντως καλὰ καὶ χάνει τὸν μισθὸν ὄλων ἐκείνων, φαντασθῆτε ἐκεῖνος, πού ὑπερηφανεύεται διὰ πράγματα πού δὲν ὑπάρχουν καὶ φουσκώνει ἀπὸ ματαιοφροσύνην διὰ τὴν ἀνώφεκτον σκιάν καὶ τὸ ἀσχηματῶν καὶ ἐφήμερον ἀνθος τοῦ χορταριοῦ —διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ παρούσα ὁδία—, πόσον περισσότερο γελοῖος εἶναι ἀπὸ βλους. Ἄλλὰ πῶς νὰ μὴ καταντᾷ ὁ πῶς γελοῖος ἀπὸ βλους, ἐφ' ὅσον κάνει, ὅτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ κἀν κάποιος πτωχὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ βασανίζεται συνεχῶς καὶ ὑποφέρει ἀπὸ τὴν πείνα, ἂν κάποια νύκτα συμβῇ νὰ ἴδῃ κάποιον εὐχάριστο ὄνειρο, δι' αὐτὸ καμαρώνει καὶ καυχιέται;

Ἀθλιε καὶ ταλαίπωρε, ἐνῶ ἡ ψυχὴ σου καταστρέφεται ἀπὸ φοβερωτάτην ἀσθένειαν καὶ ὑποφέρεις τὴν ἐσχάτην πτωχείαν, ὑπερηφανεύεσαι, ὅτι ἔχεις πολλὰ χρυσὰ τάλαντα; ὅτι ἔχεις πλῆθος ἀπὸ δούλους; Ἄλλ' αὐτὰ δὲν εἶναι δικά σου. Καὶ ἂν δὲν πιστεύῃς εἰς τὰ λόγια μου, φρόντισε νὰ μάθῃς ἀπὸ τὴν πείραν ἐκείνων, πού τὴν ἀπέκτησαν πρὶν ἀπὸ σένα. Ἐάν δὲ εἶσαι τόσοι μεθυσμένος, ὥστε νὰ μὴ διδάσκῃσαι οὔτε ἀπὸ αὐτὰ πού συμβαίνουν εἰς τοὺς ἄλλους, περίμενε λίγο καὶ θὰ μάθῃς ἀπὸ αὐτὰ πού θὰ συμβοῦν σὲ σένα, ὅτι δὲν ἔχεις κανένα βελος ἀπὸ αὐτά, ὅταν, καθ' ἣν στιγμὴν ψυχόραυγῃς καὶ δὲν εἶ-

σαι κύριος αὐτῶν, ὄχι διὰ μίαν ὥραν, ἀλλ' οὔτε διὰ μίαν συντομωτάτην στιγμήν, θά ὑποχρεωθῆς νά ἐγκατολεΐψης αὐτά παρὰ τὴν θέλησίν σου εἰς τοὺς παρόντας καὶ εἰς αὐτοὺς πολλές φορές, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν θέλεις. Πολλοὶ μάλιστα δὲν ἀφέθησαν οὔτε τὴν ἐπιθυμίαν τους νά ἐκφράσουν περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἔφυγαν ξαφνικά, χωρὶς νά ἀφεθῶν νά ἀπολαύσουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἤθελαν, μάλιστα δὲ σπυρόμενοι καὶ πιεζόμενοι παρεχώρησαν αὐτὰ εἰς ἄλλους καὶ διὰ τῆς θίας εἰς ἐκείνους, ποὺ δὲν ἤθελαν. Πράγμα ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον διὰ νά μὴ πάθωμεν, ἀπὸ τώρα ποὺ εἴμεθα δυνατοὶ καὶ υγιεῖς, ἄς μεταφέρωμεν αὐτὰ εἰς τὴν ἰδικήν μας πόλιν. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θά δυνηθῶμεν νά ἀπολαύσωμεν αὐτὰ καὶ μὲ κανένα ἄλλον. Ἔτσι θά τοποθετήσωμεν αὐτὰ σὲ ἀσφαλές καὶ ἀπαραβίαστον τόπον. Διότι δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ, δὲν ὑπάρχει τίποτε ποὺ νά δύναται νά ἀφαιρέσῃ αὐτά, δὲν ὑπάρχει θάνατος, δὲν ὑπάρχουν ἀληθεῖς διαθηकाὶ, δὲν ὑπάρχουν διάδοχοι κληρῶν, δὲν ὑπάρχουν συκοφαντίαι καὶ μηχανορραφίαι, ἀλλ' ὑπάρχουν ἐκεῖ αὐτὰ ἄθικτα, διὰ νά τὰ ἀπολαμῶν διὰ παντός ἐκεῖνος, ποὺ μετέφερε πολλά, ὅταν φύγῃ ἀπὸ ἐδῶ. Ποῖος, λοιπόν, εἶναι τόσοσ ἀθλιός, ὥστε νά μὴ θέλῃ νά χαίρεται καθόλου τὰ ἰδικὰ του ἀγαθὰ; Ἄς μετακομίσωμεν λοιπὸν τὸν πλοῦτον μας καὶ ἄς τὸν μεταφέρωμεν ἐκεῖ. Οὔτε θά χρειασθῶμεν ὄνους καὶ καμήλας καὶ ὄχηματα, οὔτε τιλοῖα διὰ νά κάμωμεν αὐτὴν τὴν μεταφορὰν —καὶ διότι ὁ Θεὸς μᾶς ἀπῆλλαξεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δυσκολίαν— ἀλλὰ θά χρειασθῶμεν πτωχοὺς μόνον, τοὺς χαλοὺς, τοὺς ἀνακτῆρους, τοὺς ἀσθεμεῖς. Αὐτοὶ ἔχουν ἐπιφορτισθῆ, διὰ νά πραγματοποιήσουν αὐτὴν τὴν μεταφορὰν. Αὐτοὶ μεταφέρουν τὰ ἀγαθὰ εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτοὶ εἰσάγουν εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τοὺς κυρίους αὐτῶν ἐδῶ τῶν προσωρινῶν ἀγαθῶν. Τὰ αἰώνια, λοιπόν, ἀγαθὰ μακάρι νά ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ

τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀρμύζει καὶ ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ' (17)
(Ιωάν. 1, 28 — 29)

«Ἰαυτὰ ἐγένετο ἐν Βηθανίᾳ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων. Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει· Ἴδε ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου».

α'. * Εἶναι μέγα ἀγαθὸν ἡ παρρησία καὶ ἡ μετὰ θάρρους διακήρυξις τῆς ἀληθείας. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ τίθεται ὑπεράνω ὧλων ἡ ὁμολογία πίστεως εἰς τὸν Χριστόν, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα νὰ ἐρχῶνται δεύτερα. Τόσον μέγα καὶ ἀξιοθαύμαστον, ὥστε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Μονογενὴς νὰ ἀνακηρύσσει ἐκείνους, ποὺ ἔχει τέτοιο ἥρωϊκὸν φρόνημα, ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς¹, καίτοι θεθαύως δὲν εἶναι ἴση ἡ ἀνταμοιβή. Διότι σὺ μὲν δίδεις ὁμολογίαν ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς δὲ ὁμολογεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ σὺ μὲν ὁμολογεῖς ἐνώπιον ἀνθρώπων, αὐτὸς δὲ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς

* Εἰς τὴν παρῶσαν παράγραφον ὁ θεὸς Χριστοστωμὸς ἀναφέρει τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐσημαίωσε καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅπου ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἔθηκε τῆς περὶ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίας. Οἱ λόγοι αὗτοι εἶναι ἡ κατάθεξις τῆς παρρησίας τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ ἀξιοπία τῶν ἱστορησμένων γεγονότων. Ἀκολούθως, ἐπισημαίνει τὴν φράσιν «Ἴδε ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» καὶ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἰωάννης δι' αὐτῆς ἐπισημίας μὲν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν προφητείαν τοῦ Ἰσαΐου καὶ τὸν τοπικὸν ἄμνόν, προκειμένου νὰ τοὺς προσελκύσῃ διὰ τὸ τόπον εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἐβάρυσε δὲ ἐπὶ ὁ Χριστὸς, ὅς καθαρὸς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, δὲν ἔδεικται, ἵνα αὐτὸς εἰς μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

1. Πρὸλ. Ματθ. 10, 32.

καὶ ὧλων τῶν ἀγγέλων. Τέτοιος ἦταν ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος, μὴ ἀποβλέπων οὔτε εἰς τὸ πλῆθος, οὔτε εἰς τὴν δόξαν, οὔτε εἰς κάποιο ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ' ἀδιαφορῶν καὶ περιφρονῶν ὅλα αὐτά, εἶχε καὶ τὴν ἀρμόζουσαν ἐλευθερίαν νὰ διακηρύσσει εἰς ὅλους τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλήθειαν. Δι' αὐτὸ ἀλλωστε καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρει καὶ τὸν τόπον, διὰ νὰ δείξῃ τὴν παρρησίαν τοῦ μεγαλοφώνου κήρυκος. Διότι δὲν διεκήρυξεν ἐκείνην τὴν θαυμαστὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν μέσα σὲ κάποιο σπῆτι, οὔτε σὲ κάποια ἀπόμωρη γωνιά, οὔτε εἰς τὴν ἐρημίαν, ἀλλ' εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐνώπιον τοῦ πλῆθους, ἐνώπιον ὧλων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐβάπτιζε. Διότι βαπτίζοντα τὸν συνήτησαν καὶ τὸν ἐπλησίασαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ἐπισήμως, λοιπόν, καὶ ἐνώπιον ὧλων ἔκαμε τὴν ὁμολογίαν του, ἡ ὁποία εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ ὑψηλά καὶ μεγάλα καὶ ἀπόρητα δόγματα καὶ ὅμως ἐθεθαύωνεν ὅτι δὲν ἦταν ἱκανὸς νὰ λύσῃ τὸ λουρὶ τοῦ ὑπαδήματός του.

Ἰὼς λοιπὸν πραγματοποιεῖ αὐτὰ; Μὲ τὸ νὰ προσθέτῃ καὶ νὰ λέγῃ «Αὐτὰ ἔγινον εἰς τὴν Βηθανίαν». Ὅσα δὲ ἀπὸ τὰ ἀντίγραφα ἐκθέτουν ἀκριβέστερα τὰ γεγονότα, λέγουν ὅτι αὐτὰ συνέβησαν «ἐν Βηθαθαρά»². Διότι ἡ

2. Ὀλιγώτερον ἀθηνεὺς γραφή, ἡ ὁποία προέβη ἀπὸ θέρμων καὶ Ἰερζίνους. Ὁ Ἰερζίνος εἶχε τὴν γνώμην ὅτι μὴ δὲν Βηθανία ἀναγινώσκειν, ἀλλὰ Βηθαθαρά, καὶ ὅσον ἔπαρά τῆ ὁχθῆ τοῦ Ἰορδάνου τὰ Βηθαθαρά, ἐνθα ἱστοροῦσι τὸν Ἰωάννην δεβαπτίζεσθαι. Ἡ ἐκτίθεσις ἀποφῆς ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἡ Βηθανία εὐρίσκειτο πλησίον τῶν Ἱεροσολύμων, ἐνθὲ κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ αὐτὰ συνέβησαν ἐπὶ τῶν Ἰορδάνων. Ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπῆρχε πλὴν τῆς Βηθανίας αὐτῆς καὶ ἄλλη πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἡ ὁποία ἐδοκίμασεν καταστράφη, ἕως οὐδέτι καὶ μετὰ ἄλλας ἐρχίας τοποθεσίας, κατὰ τὸν Ρωμαίων πόλεμον. Νεώτεροι ἐπιτόμοι τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἀναφορεμένης τοποθεσίας πρὸς τὴν Βηθαθαρά, ἡ ὁποία εὐρίσκειτο πλησίον τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἡ ὁποία ἡμεροῦς εἶναι νὰ καταστράφη καὶ νὰ γίνῃ εἴτε Βηθανία, εἴτε Βηθαθαρά.

βηθανία δὲν εὕρισκετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, οὔτε εἰς τὴν ἔρημον, ἀλλὰ κάπου κοντὰ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀναφέρει δὲ τὰς τοποθεσίας καὶ δι' ἄλλον λόγον. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἐπρόκειτο νὰ διηγηθῆ ὄχι παλαιὰ γεγονότα, ἀλλὰ γεγονότα, ποὺ συνέβησαν πρὸ ὀλίγου χρόνου, ἐπικαλεῖται ὡς μάρτυρας τῶν λεγομένων του αὐτοῦς, ποὺ ἦσαν παρόντες εἰς αὐτὰ καὶ τὰ παρηκολούθησαν καὶ παρέχει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρόσθετον ἀπὸ τὰς τοποθεσίας ἀπόδειξιν. Διότι, ἐπειδὴ εἶχε τὴν πεποίθησιν ὅτι τίποτε ἀπολύτως δὲν προσέθετε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἐξηγοῦσεν ἀπλῶς ὅλα, ὅπως ἀκριβῶς συνέβησαν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀπὸ τὰς τοποθεσίας μαρτυρίαν, προκειμένου νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις, ὅπως εἶπα, ὄχι μικρὰ καὶ ἀσήμαντος τῆς ἀληθείας τῶν λόγων του.

«Τὴν ἄλλην ἡμέραν θάλεπαι τὸν Ἰησοῦν νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν Ἰδοὺ ὁ ἀμὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀφρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Οἱ Εὐαγγελισταὶ διημιόρρασαν τοὺς καιροὺς. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος, ἀφοῦ ἐσυντόμεισε τοὺς χρόνους, ποὺ προηγήθησαν τῆς συλλήψεως καὶ φυλακίσεως τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ἐσπευσε νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς ἐπομένους, ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὄχι μόνον δὲν συντομεύει αὐτοὺς, ἀλλ' ἀντιθέτως μάλιστα ἀσχολεῖται ἰδιαίτερος μὲ αὐτοὺς. Καὶ ἐκεῖνος μὲν μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν ἔρημον, ἀφοῦ ἀπεσιώπησε τὰ ὅσα συνέβησαν ἐνδιαμέσως—ὅπως, ὅσα εἶπεν ὁ Ἰωάννης, ὅσα διὰ τῶν ἀπειταλμένων των ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι— καὶ ἀφοῦ ἐσυντόμεισεν ὅλα τὰ ἄλλα, ἐφθασεν ἀμέσως εἰς τὸ δεσμοκλήριον, διότι λέγει «ὅταν ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ὁ Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν ἀπ' ἐκεῖ»³, ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲν ἐκθέτει

²α. Ματθ. 14, 13.

τὰ γεγονότα μὲ τὴν αὐτὴν σειράν, ἀλλὰ διαφορετικὰ, διότι ἀπεσιώπησε μὲν τὴν πορείαν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν ἔρημον, ἐπειδὴ ἐξετέθη ἀπὸ τὸν Ματθαῖον, ἀναφέρει δὲ τὰ ὅσα συνέβησαν μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸ ὄρος⁴ καὶ ἀφοῦ εἶπε πολλά, προσέθεσε· «Διότι ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχεν ἀκόμη ριφθῆ εἰς τὴν φυλακὴν»⁵. Καὶ διὰ τοῖον λόγον, λέγει, ἔρχεται τώρα ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ μάλιστα ὄχι μίαν φοράν, ἀλλὰ καὶ δύο φορές; Διότι ὁ μὲν Ματθαῖος λέγει ὅτι ὁ ἐρχομὸς τοῦ Ἰησοῦ διὰ τὸ θάπτισμα ἦτο ἀναγκαῖος. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι «τοιουτοτρόπως εἶναι πρέπον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐκπληρώσωμεν πᾶσαν δικαιοσύνην»⁶, ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι αὐτὸς ἐπῆγε καὶ πάλιν μετὰ τὸ θάπτισμα καὶ τοῦτο ἐφανέρωσε μὲ τὰ ἀκαλοῦσως λεγόμενα· «Ἐγὼ εἶδον τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περισσότερὰν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν»⁶.

Διὰ τὸν αἴτιον, ἔρχεται πρὸς τὸν Ἰωάννην; Διότι δὲν ἤλθεν ἀπλῶς, ἀλλ' ἦρχετο πρὸς αὐτόν· διότι, λέγει, εἶδε τὸν Ἰησοῦν νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῖον, λοιπόν, λόγον ἦρχετο; Ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης ἐβάπτισεν αὐτόν μαζί μὲ πολλοὺς ἄλλους, ἐσπευδε πρὸς αὐτόν, διὰ νὰ μὴ φαντασθῆ κανεὶς ὅτι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἄλλοι, ἐπῆγε καὶ ἐβάπτισθη, δηλαδὴ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξομολογηθῆ τὰ ἁμαρτήματά του καὶ νὰ λουσθῆ εἰς μετάνοιαν εἰς τὸν ποταμὸν. Δι' αὐτὸ λοιπόν

3. Ἦνεκαὶ τὸ γινεσθὲν ὄρος—μικρὸν ὄφρυμα— πλησίον τῆς λίανης τῆς Ἰερουσαλῆμ, εἰς τὸ ἕσπονδον ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη καὶ ἐβάπτισε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν ὕδατι τοῦ ὄρους. Ἦνεκα ἐνέλεθη ἡ περιποίησις ἐπὶ τοῦ ὄρους ἡμῶν, ἡ ἕσπονδος παραλείπεται ἀπὸ τὸν Ἰωάννην, ὡς ἐκτελεσθῆ ἀπὸ τοῦ Ματθαίου (Προβλ. Ματθ. 3, 1).

4. Ἰωάν. 3, 24.

5. Ματθ. 3, 16.

6. Ἰωάν. 1, 32.

έρχεται, διά να δώση συγχρόνως τὴν ἀφορμὴν καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην νὰ διορθώσῃ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ὑποψίαν τους. Καὶ διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀφρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου», ἀνῆρσε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ὑποψίαν τους αὐτὴν. Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁ ὁποῖος εἶναι τόσον καθαρὸς, ὥστε νὰ δύναται νὰ συγχωρῇ καὶ τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἔρχεται πρὸς τὸν Ἰωάννην μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξομολογηθῇ ἀμαρτίας, ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς αὐτόν, τὸν ἀξιοθαύμαστον κήρυκα, νὰ ἐκθέσῃ τὰ λεχθέντα ἐκ νέου καὶ κατὰ τρόπον ἀκριθέστερον εἰς ἐκείνους, ποὺ εἶχαν ἀκούσει τὰ προηγουμένα καὶ νὰ προσθέσῃ ἐπὶ πλεόν καὶ ἄλλα ἀκόμη. Τὸ δὲ «Ἴδε» ἐλέχθη διὰ τὴν συνεχὴ καὶ μετὰ πάθου ἀναζήτησιν Αὐτοῦ ὑπὸ πολλῶν, ἐξ αἰτίας τῶν περὶ Αὐτοῦ καὶ ἀπὸ μικροῦ χρόνου λεχθέντων. Δι' αὐτὸ ὁ Ἰωάννης δεικνύει Αὐτὸν, εὐρισκόμενον ἐκεῖ καὶ λέγει· «Ἴδε», φανερώνων δι' αὐτοῦ, ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ πρὸ πολλοῦ ἀναζητούμενος καὶ ἀναμενόμενος, Αὐτὸς ὁ Ἄμνός, Ἄποκαλεῖ δὲ Αὐτὸν Ἄμνον, ὑπεθυμίζων εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν προφητείαν τοῦ Ἠσαΐου καὶ τὴν κατὰ τρόπον σκιάδην προσώπων τοῦ Ἄμνου τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Πασχαλίου ἐκείνου ἀμνοῦ τοῦ Μωδασέως, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς μάλλον ἀπὸ τὸν τύπον πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνος μὲν, λοιπόν, ὁ ἀμνὸς καμινὸς ἀπολύτως δὲν ἀφῆρσεν ἀμαρτίαν, Αὐτὸς δὲ ἀπεμάκρυνε τὴν ἀμαρτίαν ὁλοκληρίῃ τῆς οἰκουμένης. Διότι ἐνῶ αὐτὴ ἐκινδύνευε νὰ καταστραφῇ, τὴν ἀπήλλαξεν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ. «Αὐτὸς εἶναι διὰ τὸν ὅποιον σὰς εἶπα ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι λαμπρότερος καὶ ἐνδοξότερος ἀπὸ ἐμέ».

β'. * Ἐλέπεις πῶς καὶ μὲ τὰ ἐδῶ λεγόμενα ἔρμη-

* Ἰστορεῖται, ἔρμηνεύεται συνεχῶς πρὸς τὰ προηγουμένα τὰ «Ἴδε» ἐν τῷ 22ῳ καὶ τῷ 23ῳ (Ἰωάν. 1, 33) καὶ τὸ τοῦ Ἰωάν. 1, 31 καὶ 33, τὸ ὅποιον συνεχῶς ἀπαναλαμβάνει ὁ Βαπτιστὴς καὶ ἀποτελεσθε-

νεύει τὸ ἔμπροσθεν; Διότι, ἀφοῦ ὠμίλησε περὶ τοῦ Ἄμνου καὶ ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι σηκώνει καὶ ἐξαλείφει τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, τότε λέγει ὅτι «ἔμπροσθέν μου γέγονε»; μὲ τὸ ὅποιον φανεράννει, ὅτι αὐτὸ ἀκριθῶς σημαίνει τὸ «ἔμπροσθεν», ὅτι θὰ λάθῃ τὰς ἀμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου, ὅτι θὰ βαπτίσῃ μὲ Πνεῦμα Ἅγιον. Διότι ἡ ἰδική μου παρουσία δὲν εἶχε κανένα ἄλλον σκοπὸν ἀπὸ τὸ νὰ κηρύξῃ τὸν κοινὸν εὐεργέτην τῆς οἰκουμένης καὶ νὰ χορηγήσῃ τὸ βάπτισμα τοῦ ὕδατος, ἐνῶ ἡ παρουσία Αὐτοῦ ἀποβλέπει εἰς τὸν ψυχικὸν καθαρμὸν ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὸ νὰ χαρίσῃ τὴν ἀγιαστικὴν ἐνέργειαν τοῦ Παρακλήτου. Αὐτὸς «ἔμπροσθέν μου γέγονε», δηλαδή, ἀνεβείχθη λαμπρότερός μου, «διότι ὑπῆρχε πρὸ ἐμοῦ». Πρέπει νὰ ἀισχύνωνται αὐτοί, ποὺ ἀπεδέχθησαν τὴν παραφρασὴν τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως⁷, ἀρνούμενοι τὴν ἀλήθειαν, ἣ ὅποια εἶναι τόσον σαφὴς καὶ φανερά. «Καὶ ἐγὼ δὲν ἐγνώριζα αὐτόν». Κύτταξε ἐδῶ μὲ ποῖον τρόπον παρουσιάζει τὴν μαρτυρίαν ἀνυπόκριτον καὶ ἀνωποψίαστον, δεικνύων ὅτι αὐτὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀνθρώπινην συμπάθειαν, ἀλλ' εἶναι ἔργον θείας ἀποκαλύψεως· «διότι ἐγὼ δὲν ἐγνώριζα αὐτόν», λέγει. Πῶς λοιπόν θὰ ἠμπορούσες νὰ ἦσων ἀξιόπιστος μάρτυς; Πῶς θὰ ἠμπορούσες νὰ διδάξῃς καὶ ἄλλους, ἐφ' ὅσον σὺ ὁ ἴδιος ἀγνοοῦσες; Δὲν εἶπε· «Δὲν γνωρίζω αὐτόν», ἀλλὰ «Δὲν ἐγνώριζα αὐτόν», ὥστε νὰ γίνῃ μὲ αὐτὴν τελείως ἀξιόπιστος. Διότι κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἐχαρίζετο εἰς τὸν ἀγνοούμενον; «Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ γνωστὸς καὶ φανερός εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, δι' αὐτὸ ἦλθα διὰ νὰ βαπτίσω εἰς τὸ νερό». Δὲν εἶχε λοιπὸν Ἐκεῖνος ἀνάγκην θα-

ται εἶναι δι' αὐτόν ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, ἀξιόπιστος καὶ ἀλικρινὴς κατὰ πάντα, καθιστῶ τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαν εἰς περισσότερον ἰσχυρὴν καὶ μετὰ θεβαιότητος ἐκφραζόμενα πλήρη τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλήθειαν. 7. Πρῶτ., ἑμλ. 8, σελ. 2.

πτίσματος, ούτε είχε κανένα άλλον σκοπόν εκείνο τὸ λουτρό, παρά τούτο μόνον, νὰ προετοιμάσῃ ἄλλους τοὺς ἄλλους εἰς τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν. Διότι δὲν εἶπε· «Διὰ νὰ καθάρίσω τοὺς βαπτιζομένους», οὔτε «ἦλθα διὰ νὰ χορηγῶ βάπτισμα ἀφέσεως ἁμαρτιῶν», ἀλλὰ «διὰ νὰ γίνῃ γνωστὸς καὶ φανερός εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας».

Τί, λοιπόν, πές μου, χωρὶς τὸ βάπτισμα δὲν ἤμπορούσε νὰ κηρῶξῃ καὶ νὰ φέρῃ κοντὰ του τοὺς ὄχλους; Ἄλλ' αὐτὸ ἐν τιαυτῇ περιπτώσει δὲν θὰ ἦταν καθόλου εὐκόλον. Οὔτε ἀκόμη θὰ ἔτρεχαν ὄλοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐὰν ἐγίνετο τὸ κήρυγμα χωρὶς νὰ ἀκολουθήσῃ βάπτισμα. Δὲν θὰ ἐμάθαιναν τὴν ἐκ τῆς συγκρίσεως ὑπεροχὴν. Διότι τὰ πλήθη ἐπήγαιναν, ὅχι διὰ νὰ ἀκούσουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔλεγεν ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ διατί; Διὰ νὰ βαπτισθῶν, ἀφοῦ ἐξομολογηθῶν τὰς ἁμαρτίας των. Καὶ προσερχόμενοι εἰς τὸν Ἰωάννην, ἐδιδάσκοντο διὰ τὸν Χριστὸν καὶ διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ βαπτίσματος. Καίτοι τὸ βάπτισμα τοῦτο ἦταν σεμνότερον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἔτρεχαν ὄλοι μὲ τὴν προθυμίαν, ἐν τούτοις καὶ πάλιν ἦταν ἀτελής. Πῶς λοιπόν σὺ ἐγκώρισε αὐτόν; Ἀπὸ τὴν κάθιστον τοῦ Πνεύματος, λέγει. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίση πάλιν κανεὶς ὅτι εἶχε τὴν ἀνάγκην τοῦ Πνεύματος, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡμεῖς, ἄκουσε μὲ ποῖον τρόπον ἀναρεῖ καὶ αὐτὴν τὴν ὑποψήφισιν. δεικνύων ὅτι ἡ κάθιστος τοῦ Πνεύματος ἐπραγματοποιήθη πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνοκηρύξεως μόνον τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὸ, ἀφοῦ εἶπε· «Καὶ ἐγὼ δὲν ἐγνώριζον αὐτόν», συνεπλήρωσε· «Ἄλλ' ἐκεῖνος, ποῦ μὲ ἔστειλε διὰ νὰ βαπτίζω μὲ ἀπλοῦν κερὸ, ἐκεῖνος μοῦ εἶπεν εἰς ὅποιον ἴδῃς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ καταβαῖν καὶ νὰ μένῃ ἐπ' αὐτό, αὐτὸς εἶναι, ποῦ βαπτίζει μὲ Πνεῦμα Ἅγιον». Βλέπεις λοιπόν ὅτι τούτο, ἡ γνωστοποίησις καὶ φανέρωσις τοῦ Χριστοῦ, ἦταν ἔργον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Ἦταν θεσθαίως καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου ἀνυπόκριτος καὶ ἀνυποψίαστος.

Ἐπειδὴ, ὅμως, ἤθελε νὰ κάμῃ αὐτὴν περισσότερο ἀξιόπιστον, τὴν ἀνύψωσεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ Ἰωάννης ἀπεκάλυψε κάτι τόσο μέγα καὶ θαυμαστὸν καὶ ἱκανὸν νὰ καταπλήξῃ ἄλλους τοὺς ἀκούοντας—ὅπως, ὅτι αὐτὸς μόνος ἀφαιρεῖ τὰς ἁμαρτίας ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης καὶ ὅτι τόσον μέγα λῦτρον ἐπαρκεῖ διὰ τὸ μέγεθος τῆς παρεχομένης δωρεάς—δι' αὐτὸ πρόεθη εἰς αὐτὴν τὴν θεσθαίωσιν. Ἡ δὲ θεσθαίωμένη καὶ διακηρυσσομένη ἀλήθεια ἦταν, ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην βαπτίσματος καὶ ὅτι ἔργον τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπῆρξεν ἡ φανέρωσις μόνον αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ χορηγῇ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ μὰς τὸ δηλώνουν αὐτὸ ἐκεῖνοι, ποῦ ἐβαπτίσθησαν ἀπὸ αὐτόν, μὲ τὰ ἐτῆς λόγια· «Ἄλλ' οὔτε ἂν ὑπάρχη Πνεῦμα Ἅγιον ἠκούσαμεν»⁸.

Ἐπομένως, ὁ Χριστὸς δὲν εἶχεν ἀνάγκην βαπτίσματος, οὔτε αὐτοῦ τοῦ βαπτίσματος, οὔτε οὐδὲν ἄλλου, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ βάπτισμα εἶχε τὴν ἀνάγκην τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ ἀκριβῶς, ποῦ ἔλειπε, αὐτὸ ἦταν τὸ κεφάλαιον ὄλων τῶν ἀγαθῶν, τὸ νὰ ἀξιωθῇ ὁ βαπτιζόμενος νὰ λάβῃ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὴν λοιπόν τὴν χορηγήσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προσέθεσεν, ὅταν ἦλθε. «Καὶ ἠμαρτύρησεν ὁ Ἰωάννης λέγων ὅτι εἶδον τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστέραν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐμεινεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἐγὼ δὲν ἐγνώριζον αὐτόν ἄλλ' ὁ πέμψας με διὰ νὰ βαπτίζω ἐν ὕδατι ἐκεῖνος μοῦ εἶπεν εἰς ὅποιον ἴδῃς τὸ Πνεῦμα νὰ καταβαῖν καὶ νὰ μένῃ ἐπ' αὐτό, αὐτὸς εἶναι, ποῦ βαπτίζει μὲ Πνεῦμα Ἅγιον. Καὶ ἐγὼ εἶδον καὶ ἠμαρτύρησα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁹. Λέγει δὲ συνεχῶς ὅτι «δὲν ἐγνώριζον

⁸ Πράξ. 19, 2.

⁹ Ἰωάν. 1, 32 καὶ 34.

αυτὸν», ὄχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦταν συγγενῆς Αὐτοῦ κατὰ σάρκα· «Καὶ Ἰδοὺ, λέγει, Ἐλίσσθη ἡ συγγενὴς σου καὶ αὐτὴ συνέλαθεν υἱόν»¹⁰. Διὰ τὴν μὴ κομισθῆ λοιπὸν ὅτι χαρίζεται εἰς Αὐτόν, ἐξ αἰτίας τῆς συγγενείας, ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς τὸ «δὲν ἐγνώριζον αὐτόν». Καὶ πράγματι συνέβαινε τοῦτο, διότι ὁ Ἰωάννης ἐζούσε συνεχῶς μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι του, εἰς τὴν ἔρημον. Πῶς λοιπὸν, ἐάν δὲν ἐγνώριζεν Αὐτὸν πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐάν τότε τὸν ἐγνώρισε διὰ πρώτην φοράν, τὸν ἠμῶδιζε πρὸ τοῦ βαπτίσματος, λέγων· «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σέ»¹¹; Διότι αὐτὸ φανερώνει ὅτι τὸν ἐγνώριζε πολὺ καλά. Δὲν τὸν ἐγνώριζεν, ὁμῶς, προηγουμένως καὶ ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Καὶ δικαίως. Διότι τὰ μὲν θαύματα, ὅσα θεσβαίως ἐγίναν, ὅταν ἀκόμη ἦταν μικρὸ παιδί — ὅπως, φέρ' εἰπεῖν, τὰ σχετικά μὲ τοὺς Μάγους καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ— εἶχαν συμβῆ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ὅταν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης ἦταν ἀκόμη πολὺ μικρὸς καὶ φυσικὰ ἦταν εἰς ὄλιους ἀγνωστος, ἀφοῦ μάλιστα ἕκαστος εἶχαν περάσει πολλὰ χρόνια. Ἐπειδὴ, ἂν ἦταν γνωστὸς δὲν θὰ ελεγε· «Διὰ τὴν φανερωθῆ εἰς τὸν Ἰσραὴλ, δι' αὐτὸ ἦλθον ἐγὼ καὶ βαπτίζω».

γ'. * Ἀπὸ ἐδῶ, λοιπὸν, γίνεται εἰς ἡμᾶς φανερόν, ὅτι καὶ τὰ θαύματα ἐκεῖνος τὰ ὅποια λέγουσιν ὅτι ἔκαμιν

10. Λουκ. 1, 36.

11. Ματθ. 3, 14.

* Διὰ τὴν ὁμοίαν τὴν καὶ εἶδον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ καταβῆ ἐν εὐθείᾳ περιστέρῳ· καὶ νὰ μὴ εἰς τὸν Χριστόν, δὲν ἐπίστασθαι εἰς Αὐτόν; Ὁ Ἰακώβος πατὴρ εἶπε: ὁδοὶ ἀληθῆς. Ἡ πρώτην ἔχει ὁμοίαν μὲ τὴν ποιεῖται καὶ τὴν ἐν φθόου ἐκουσίᾳ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Ἄλφειον. Κατὰ τὴν δεύτεραν ἐξήγησαν μόνον οἱ εὐσεβεῖστοι εἶδον τὴν ἐν εὐθείᾳ περιστέρῳ κάθοδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

ὁ Χριστός, ὅταν ἦταν ἀκόμη παιδί, εἶνα ψευδῆ καὶ πλάσματα τῆς φαντασίας μερικῶν, οἱ ὅποιοι τὰ προσέθεσαν κατόπιν¹². Ἐάν εἶχεν ἀρχίσει νὰ βαπτιστοῦργη ἀπὸ τῆς πρώτης παιδικῆς ηλικίας, δὲν θὰ τὸν ἀγνοοῦσεν ὁ Ἰωάννης, οὔτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι θὰ ἐχρειάζοντο διδάσκαλον διὰ τὴν φανερωθῆ εἰς αὐτούς. Τώρα δὲ ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ἔχει ἔλθει δι' αὐτό, «διὰ τὴν φανερωθῆ εἰς τὸν Ἰσραὴλ» καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ἔλεγε· «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σέ». Ἐπειτα δέ, ἀφοῦ ἔμαθε σαφέστερα, ἐκηρυκτεν Αὐτόν εἰς τοὺς ὄχλους καὶ ἔλεγε· «Αὐτὸς εἶναι, περὶ τοῦ ὅποιου ἐγὼ εἶπον ὅπισθ' μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὁ ὅποιος εἶναι λαμπρότερος ἀπὸ ἐμέ» καὶ ὅτι «ἐκεῖνος, ποῦ μὲ ἔστειλε διὰ τὴν βαπτίζω με νερό» καὶ μὲ ἔστειλε δι' αὐτό ἀκριβῶς, «διὰ τὴν φανερωθῆ εἰς τὸν Ἰσραὴλ». Αὐτὸς ἀπεκάλυψεν Αὐτόν εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο καὶ πρῶτον ἐλεγε, ἔλεγε· «Ὅπισθ' μου ἔρχεται ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ὑπῆρξε λαμπρότερος ἀπὸ ἐμέ». Δὲν ἐγνώριζε, λοιπὸν, Αὐτόν πρῶτον ἐλεγε εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ πρῶτον ἀρχίσῃ νὰ βαπτίσῃ ὄλους, ἀλλ' ὅταν ἐπρόκειτο νὰ βαπτισθῆ, τότε τὸν ἐγνώρισε καὶ φυσικὰ, ἀφοῦ ὁ Πατὴρ ἀπεκάλυψεν Αὐτόν εἰς τὸν Προφήτην καὶ ἀφοῦ τὸ Πνεῦμα ἐφάνερωσεν Αὐτόν βαπτιζόμενον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐγενε. Διὰ τὴν μὴ περιφρονηθῆ λοιπὸν καὶ ἀγνοηθῆ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὁ ὅποιος εἶπεν, ὅτι «πρῶτός μου

12. Ἐπισημαίνεται τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια θαύματα τῆς παιδικῆς ηλικίας τοῦ Ἰησοῦ. Μεταξὺ αὐτῶν, διὰ τὴν ἀναφερόμενην χαρακτηριστικῶς, εἶναι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔβλεπε ἐπὶ τὸν ἄκτινον τοῦ ἡλίου, ὅτι προσέμεγεν εἰς τὴν Μητέρα του νερὸ μὲ τὸ ἔνδυμα κλπ. Δὲν γίνονται δεκτὰ ἀπὸ τὸν ἱερόν Χρυσόστομον.

13. Ἰωάνν. 1, 33.

14. Ἰωάνν. 3, 17.

ήν» και ότι «ἐν Πνεύματι βαπτίζεται»¹³ και ότι «κρινεῖ τὴν οἰκουμένην»¹⁴ και ὁ Πατήρ ἐξέπεμψε φωνήν, ἐνῶ ἀνεκήρυττε τὸν Υἱὸν και τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατήλθεν ἀκολουθῶς και ἔφερε τὴν φωνήν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν Ἰωάννης ἐβάπτιζεν, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐβαπτίζετο, διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς ἀπὸ τοὺς παρόντας ὅτι αὐτὸ, ποῦ ἐλέχθη, ἀνεφέρετο εἰς τὸν Ἰωάννην, κατήλθε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα και ἀπεμάκρυνεν αὐτὴν ἀκριθῶς τὴν ὑποψίαν. Ὡστε, ὅταν λέγῃ· «Δὲν ἐγνώριζον αὐτόν», ἐννοεῖ ὅτι δὲν τὸν ἐγνώριζε κατὰ τὸν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως του εἰς τὸν Ἰορδάνην χρόνον, δὲν ἐννοεῖ τὸν μετὰ ταῦτα, δηλαδὴ, τὸν χρόνον τοῦ βαπτίσματος και τὸν ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ, ὅποτε ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην και ἀκολουθῶς ἐβαπτίσθη. Διότι πῶς τὸν ἐμπόδιζε, μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σέ»¹⁵. Και πῶς ἔλεγε τοιαύτης φύσεως πράγματα περὶ Αὐτοῦ; Πῶς λοιπὸν, λέγει, δὲν ἐπίστευσαν οἱ Ἰουδαῖοι; Διότι δὲν εἶδε ὁ Ἰωάννης μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὅποιον κατήλθεν ἐν εἶδει περιστερᾶς. Διότι, ἂν και εἶδον ἐξωτερικῶς τὸ Πνεῦμα, ἐν τούτοις δὲν ἐπίστευσαν, ἐπειδὴ τὰ ἀφορώμενα εἰς τὴν πίστιν δὲν χρειάζονται μόνον τὰ μάτια τοῦ σώματος διὰ νὰ γίνονται κατανοητὰ και ἀποτελοῦν θεβαιότητα, ἀλλὰ χρειάζονται τὰ ἐσωτερικὰ μάτια τοῦ πνεύματος και τῆς διαθέσεως, τὰ ὅποια εἶναι τὰ μόνον ικανὰ και ἀπαραίτητα, διὰ νὰ ἀντιλαμβάνονται τὰ πέραν τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος, διαφορετικὰ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ θεωρῆση κανεὶς τὴν ἐν εἶδει περιστερᾶς καθόδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος περιττὴν και ἀνωφελεῖ φαντασίαν. Ἐάν λοιπὸν παρ' ὄλον ποῦ τὸν ἔθλεπαν νὰ θαυματουργῇ και νὰ ἐγγίξῃ ἑλαφρὰ τοὺς ἀσθενεῖς και τοὺς

13. Μαθ. 3, 14.

νεκροῦς μὲ τὰ χέρια του και μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ θεραπεύῃ τοὺς πρώτους και νὰ ἀνασταίνῃ τοὺς δευτέρους, ἐμεθούσαν τόσον πολὺ ἀπὸ τὸν φθόνον, ὥστε νὰ ἰσχυρίζονται ἀντίθετα ἀπὸ τὰ ἀπολύτως φανερά και ἀπὸ ὄλους διαπιστούμενα, πῶς θὰ ἀπέβαλλον τὴν ἀπιστίαν των ἀπὸ τὴν ἐπιφοίτησιν μόνον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος:

Μερικοὶ λέγουσιν ἀκόμη, ὅτι δὲν εἶδαν ὄλοι αὐτοὶ τὴν καθόδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ μόνον ὁ Ἰωάννης και ἐκεῖνοι, ποῦ εὐρίσκοντο εἰς κατάστασιν μεγαλυτέρας πνευματικῆς και ἠθικῆς ἀνατάσεως, οἱ εὐσεθέστεροι. Διότι, παρ' ὄλον ποῦ ἤμποροῦσαν νὰ ἴδουσιν και μὲ τὰ ἀσθητὰ μάτια τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον κατήλθε μὲ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τῆς περιστερᾶς, ἐν τούτοις αὐτὸ δὲν σημαίνει ἀπαραιτήτως, ὅτι τὸ γεγονός ἦταν εἰς ὄλους πλήρως και τελείως φανερόν. Ἐπειδὴ και ὁ Ζαχαρίας εἶδε πολλὰ μὲ ἀσθητὸν σχῆμα και μορφήν, ὁμοίως και ὁ Δανιὴλ και ὁ Ἰεζεκιὴλ, ἐν τούτοις ὅτι εἶδαν ὁ μόνον αὐτοὶ και κανεὶς ἄλλος. Ἀλλὰ και ὁ Μωϋσῆς ἐγνώρισε πολλὰ και μάλιστα τοιαύτης φύσεως, ποῦ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους δὲν ἐγνώρισε και τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτήρος, ἡ ὅποια ἐπραγματοποιήθη ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος, δὲν ἀξιώθησαν νὰ ἴδουσιν ὄλοι οἱ μαθηταί. Ἄλλ' ὅποτε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν Ἀνάστασιν Του ἐχάρησαν ὄλοι. Καὶ τοῦτο ἐδήλωσε σαφῶς ὁ Λουκᾶς, ὅταν εἶπεν, ὅτι ἐφάνερωσε τὸν ἑαυτὸν Του εἰς τοὺς «μάρτυρας, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀπὸ πρὶν ἐκλεγῆ ἀπὸ τὸν Θεόν»¹⁶.

«Και ἐγὼ εἶδον και ἐμαρτύρησα, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Καὶ ποῦ ἐμαρτύρησεν ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Διότι τὸν ἀπεκάλεσε μὲν Ἄμων και εἶπεν ἀκόμη ὅτι ἐπρόκειτο νὰ βαπτίξῃ μὲ Πνεῦμα Ἅγιον,

16. Πράξ. 10, 41.

πουθενά όμως δεν είπεν Αυτόν Υἱὸν Θεοῦ. Καίτοι θεοβαίως οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταὶ οὐδὲν ἀναφέρουν, ὅτι εἶπεν αὐτὸς μετὰ τὸ θάπτισμα, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπεσιώπησαν τὰ ἀκολούθως γενόμενα, ἀναφέρουν τὰ μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰωάννου πραγματοποιηθέντα θαύματα. Ἀπὸ τὰ ὁποῖα συμπεραίνομεν λογικῶς ὅτι καὶ αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλά ἔχουν παραλειφθῆ. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐδήλωσεν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἰς τὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου του. Πόσον μάλιστα ἀπέφυγαν νὰ πλάσουν κάτι μεγάλο περὶ Αὐτοῦ, φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, τὰ θεωρούμενα εὐτελῆ καὶ ἀξιοκατάκριτα, ὅλοι ὁμοφώνως ἀνέφεραν καὶ μὲ κάθε ἀκρίβειαν καὶ καιεῖς ἀπ' αὐτοῦς δὲν παρέλειψε νὰ ἀναφέρῃ τὸ παραμικρὸν ἀπὸ αὐτὰ, ἀπὸ τὰ θαύματα δέ, ἄλλα μὲν, ὅσα ἀνεφέρθησαν ἀπὸ ἄλλους, παρέλειψαν, ἄλλα δὲ ὅλοι ἀπεσιώπησαν. Αὐτὰ ὅμως ἐλέγχθησαν ἀπὸ ἡμῶν ὅχι ἀπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἀναιδείας τῶν Ἑλλήνων. Διότι αὐτὴ εἶναι ἰσχυρὰ ἀπόδειξις τῆς φιλαληθείας των καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι τίποτε δὲν λέγουν πρὸς χάριν καὶ ἀπὸ εὐνοίαν καὶ μὴ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Καὶ διὰ νὰ ἠμπορήτε νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζετε κατὰ τὰς συζητήσεις καὶ ὑπερασπίζετε τὴν πίστιν σας, θὰ πρέπει νὰ ἐτοιμάζεσθε καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα, λαμβάνοντες τὸν ἀνάλογον πρὸς τοῦτο ὄπλισμόν. Ἀλλὰ προσέχετε. Καὶ διότι εἶναι παράλογον ὁ μὲν λατρός νὰ ἀγωνίζεται μὲ συνέπειαν καὶ ἀκρίβειαν πρὸς ὑπερασπίσιν καὶ προαγωγὴν τῆς τέχνης του, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ ὑποδηματοποιὸς καὶ ὁ ὕφαντῆς καὶ γενικῶς ὅλοι οἱ τεχνῖται, ἐκεῖνος δὲ ποῦ λέγει ὅτι εἶναι Χριστιανός, νὰ μὴ ἔχη τὴν ἰκανότητα νὰ διδῆ λόγον καὶ ὑπερασπίζεται σθεναρὰ τὴν πίστιν του. Παρ' ὅλον ποῦ, ὁσάκις αἱ τέχναι αὐταὶ παρημελήθησαν καὶ ἐγκατελείφθησαν, ὠδήγησαν εἰς ὀλικὴν ζημίαν καὶ θλάσθην, ἐνῶ, ὁσάκις παραμελοῦνται καὶ ἐγκαταλείπονται τὰ ἀφορῶντα εἰς

τὴν πίστιν, ὠδηγοῦν εἰς αὐτὴν τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς μας. Ἐν τούτοις, εἴμεθα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς πόσον ἄθλιοι, ὥστε εἰς ἐκεῖνα μὲν νὰ διαθέτωμεν δὴν μας τὴν προσοχὴν καὶ τὴν φροντίδα, τὰ ἀναγκαῖα ὅμως, ποῦ εἶναι μάλιστα καὶ αὐτῆς τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς μας ὑπόθεσις, νὰ περιφρονῶμεν ὡς μὴ ἔχοντα καμμίαν ἀξίαν.

δ'. * Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ δὲν ἀφήνει τοὺς Ἕλληνας νὰ περιφρονήσουν τὴν πλάνην των καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν γρήγορα ἀπὸ αὐτὴν. Τὸ γεγονός, δηλαδὴ, ὅτι, παρ' ὅλον ποῦ εὐρίσκονται καὶ ζοῦν μέσα εἰς τὸ ψεῦδος τῆς εἰδωλολατρίας, πρῶτον τὰ πάντα, προκειμένου νὰ συσκοτίσουν καὶ διασκοδεύουν τὴν γελοιότητα τῶν δογμάτων των. Ἐνῶ ἡμεῖς, οἱ ὀηρέται τῆς Ἀληθείας, δὲν δυνάμεθα οὔτε τὸ στόμα μας νὰ ἀνοιξώμεν διὰ νὰ ὑπερασπίσωμεν τὴν πίστιν μας. Ὅταν, ὅμως, ἡμεῖς παρουσιάζωμεν τέτοιαν ἀνικανότητα, πῶς ἐκεῖνοι δὲν θὰ περιφρονήσουν καὶ καταδικάσουν τὴν μεγάλην ἀδυναμίαν τοῦ Δόγματός μας; Πῶς δὲν θὰ θεωρήσουν ἀπάτην καὶ μαρίαν τὰ ἱδικά μας; Πῶς δὲν θὰ θλασφημήσουν τὸν Χριστὸν ὡς ὑποκριτὴν καὶ ἀπατεῶνα καὶ δὲν θὰ νομίσουν ὅτι ἐξετράπη εἰς τὴν ἀπάτην ἐξ αἰτίας τῆς ἀνοησίας τῶν πολλῶν; Αὐτῆς δὲ τῆς θλασφημίας ἡμεῖς εἴμεθα αἰτίαι, ἡμεῖς οἱ ὅποιοι δὲν θέλωμεν νὰ ἀγρυπνώμεν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας λόγους, ἀλλὰ φροντίζομεν μὲ πάθος διὰ τὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ θεω-

* Ὅμοιὰ μεγάλη κλήρομαι εἶναι ὁ Χριστιανὸς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, πρῶτον, νὰ μελετᾷ συνεχῶς τὸν Χριστιανισμόν καὶ δεύτερον, νὰ εἴῃ κατὰ Χριστόν. Ἐν πρῶτον κλήρομαι σχετίζεται μὲ τὴν ἕσπιν τὸ ἐπιστὸν πλήρη κατανόησιν τῆς κατὰ Χριστόν Ἀληθείας, καὶ ἐπιβάλλεται πρὸς ὑπερασπίσιν τῆς ἰστορίας του. Ἐν δεύτερον ἐπιβάλλεται δι' αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ τὸν πληροῦν του, διότι εἶναι ἐξ ἐπιθέσεως ὑπερασπίσεως τῆς πίστεώς του τὸ ἐπιχειρῆμα τῶν ἐπιχειρημάτων. Μὲ τὰς δύο αὐτὰς περιληπτικὰς ἐπιθετικὰς ἐσπικὰς θέσεις κλείεται ἡ ὁμιλία αὐτῆ.

ρούμε τὰ ἄλλα, τὰ πνευματικά, δευτερεύοντα καὶ ἐπουσιώδη. Καὶ χορευτὴν ὄταν ἀγαπᾷ κανεὶς καὶ ἠνολοχον καὶ θηριοδαμαστήν, κάμνει τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ ἐμφανισθῆ κατώτερος καὶ μεταθῆ ὑπερῶν εἰς τίποτε εἰς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγῶνας, δι' αὐτὸ καὶ συνθέτουσιν πολλοὺς ἐπαίνους καὶ ἀπολογοῦνται ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς τοὺς κατηγοροῦσιν τῶν καὶ μυρίας κατηγορίας, ἐκαστομίζουσιν κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῶν. Ὅταν, ὅμως, πρόκειται διὰ τοὺς ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ λόγους, ὅλοι σκύθουσιν πρὸς τὰ κάτω καὶ ζύνονται καὶ χασμουριῶνται καὶ γελοιοποιούνται καὶ ἔτσι ἀποχωροῦν. Καὶ πῶς δὲν εἶναι αὐτὰ ἄξια κάθε τιμωρίας, ὅταν ὁ Χριστὸς φαίνεται μεταξύ μας ὡς νὰ εἶναι ἀτιμότερος ἀπὸ χορευτὴν; Ἄν μάλιστα λάθῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του, ὅτι διὰ νὰ ὑποστηρίξετε μὲν τὰ κατορθώματά τους ἐμελετήσατε μυρίας ἀπολογίας — καίτοι θεοσάως εἶναι ἀσχερότερα ὄλων — διὰ νὰ ὑποστηρίξετε δὲ καὶ ἀπολογηθῆτε ὑπὲρ τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ — καίτοι προσεῖλικουσιν τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης — δὲν ἔχετε τὴν ὑπομονὴν νὰ ἐξετάσετε καὶ καταλάβετε τὸ ἐλάχιστον.

Πιστεύομεν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς Ἀνάστασιν σωμάτων καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἄν ἐρωτήσῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας: Ποῖος τέλος πάντων εἶναι Αὐτὸς ὁ Πατήρ; Ποῖος δὲ ὁ Υἱός; Ποῖον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Ἡ, πῶς κατηγορεῖτε ἑμᾶς ἐπὶ πολυθεΐᾳ, ἐφ' ὅσον καὶ σεῖς τρεῖς Θεοὺς ὀνομάζετε; Τί θὰ εἰπῆτε; Τί θὰ ἀπαντήσετε; Πῶς θὰ ἀποκρούσετε τὴν διὰ τῶν λόγων τούτων ἐπίθεσιν; Ἄν πάλιν, ἐνῶ σεῖς σιωπάτε, ἐπανεῖλθῃ εἰς τὸ ἄλλο ζήτημα καὶ ἐρωτήσῃ, ὡς ἐξῆς: Ἐξήγησέ μου καλῶς, τί εἶναι Ἀνάστασις; Ἄραγε εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα θὰ ἀναστηθῶμεν πάλιν; Ἄραγε εἰς ἄλλο παραπλήσιον αὐτοῦ; Καὶ ἂν ἀναστηθῶμεν πάλιν εἰς αὐτὸ, ποῖα ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ καταστραφῇ; Τί θὰ

ἀπαντήσετε, εἰς αὐτά; Καὶ τί θὰ ἀπαντήσετε, ἂν σὰς ἐρωτήσῃ: Διατί ἤλθε τὰρα ὁ Χριστὸς καὶ ὄχι κατὰ τοὺς προηγουμένους χρόνους; Διότι τὰρα ἐφάνη εἰς Αὐτὸν καλὸν νὰ φροντίσῃ διὰ τοὺς ἀνθρώπους; Καθ' ὅλον τὸ προηγουμένον διάστημα μᾶς περιφρονούσε; Ἡ, ἂν ἐξετάξῃ καὶ ἄλλα ἀκόμη περισσότερα ἀπὸ αὐτά; Λέγω καὶ ὅλλα ἀκόμη, διότι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ θέτωμεν συνεχῶς προβλήματα, χωρὶς νὰ δίδωμεν τὰς λύσεις τῶν, διότι ὑπάρχει ὁ κίνδυνος μὲ αὐτὴν τὴν παράθεσιν προβλημάτων νὰ θλάψωμεν τοὺς περισσότερον ἀφελεῖς. Ἄλλωστε ἀρκοῦν καὶ αὐτά, πού ἐλέχθησαν διὰ νὰ σὰς ἐμπνήσουν ἀπὸ τὸν πνευματικὸν ὕπνον. Ἢ λοιπόν; Ἄραγε θὰ εἶναι μικρὰ ἡ τιμωρία μας, ἂν αὐτοὶ ἐξετάζουν αὐτά, σεῖς δὲ δὲν ἠμπορεῖτε οὔτε ἀπλῶς νὰ ἀκοῦτε τὰ λόγια αὐτά; Πές μου, λοιπόν, θὰ τιμωρηθῶμεν ὀλίγον, ὅταν γινώμεθα ὅτιοι τόσον μεγάλης πλάνης εἰς τοὺς καθημένους εἰς τὸ σκότος¹⁷;

Ἦθελα, ἂν θεοσάως εἶχατε πολλὸν χρόνον εἰς τὴν διὰθεσίαν σας, νὰ παρουσιάσω ἐνώπιόν ὄλων σας τὸ βιβλίον κάποιου ἀθλίου Ἑλλήνου φιλοσόφου, ἄλλου πάλιν ἀρχαιότερου τούτου, τὸ ὁποῖον στρέφεται ἐναντίον μας, διὰ νὰ σὰς κάμω τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐμπνήσετε καὶ ἀποδιώξετε τὴν πνευματικὴν νωθρότητα καὶ ἀδιαφορίαν. Διότι, ἂν ἐκείνοι, προκειμένου νὰ γράψουν ἐναντίον μας, ἀγρύπνησαν τόσο, ποίας συγγνώμης ἡμεῖς θὰ εἴμεθα ἄξιοι, ἂν δὲν μάθωμεν νὰ ἀποκρούωμεν τὰς ἐναντίον μας στρεφόμενας προσβολὰς τῶν; Διὰ ποῖον λόγον ἠθάβαμεν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον; Δὲν ἀκοῦς τὸν Ἀπόστολον, ὁ ὁποῖος λέγει: «Νὰ εἰσθε δὲ πάντοτε ἕτοιμοι πρὸς ἀπολογίαν πρὸς πάντα τὸν ζητοῦντα λόγον περὶ τῆς ἐλπίδος σας»¹⁸; Ἄλλὰ καὶ ὁ Παῦλος τὰ ἴδια συμβουλεύει, διὰ τῶν ἐξῆς: «Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἄς κατοικῇ μέσα σας

17. Πρὸς Ματθ. 4, 16.

18. Α' Καθολ. Πέτρ. 3, 16.

πλουσίως»¹⁹. Ἄλλὰ τί θά ἀπαντήσουν εἰς αὐτά οἱ πῶ ἀνόητοι ἀπό τοὺς κηφήνας; «Κάθε ἄνθρωπος ἀπλὸς καὶ εὐλακρινῆς εἶναι εὐλογημένος» καὶ «ὁ πορευόμενος «ἀπλῶς», προχωρεῖ μὲ πεποίθησιν καὶ θάρρος»²⁰. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ αἷτιον ὄλων τῶν κακῶν, ὅτι οἱ περισσότεροι δὲν γνωρίζουν οὔτε τὰς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν νὰ παρουσιάζουν, ὅταν χρειάζεται καὶ ἐκεῖ πού χρειάζεται. Διὰ τὴν ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀνοήτου, αὐτε περὶ αὐτοῦ πού δὲν γνωρίζει τίποτε, φάλα περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου ἀνθρώπου, περὶ τοῦ συνετοῦ. Ἐπειδὴ, ἐάν ἦταν συνετός, δὲν ἐχρειάζετο νὰ ἀκοῇ: «Γίνεσθε, λοιπόν, φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀπλοὶ καὶ ἄκακοι ὅπως οἱ περιστέραί»²¹. Ἄλλὰ τί χρειάζεται νὰ λέγωμεν αὐτὰ, ἐφ' ὅσον ὁ λόγος αὐτὸς δὲν χρησιμοποιεῖται εὐκαίρως καὶ πρεπόντως; Ἐκτός, ὅμως, ἀπὸ τὰ λεχθέντα, δὲν ἔχομεν ἐπιτυχίαν οὔτε εἰς τὰ ἄλλα, εἰς τὸν τρόπον, δηλαδὴ, τῆς ζωῆς μας, ἀλλ' εἰμεθα εἰς ὅλα ἄθλιοι καὶ γελοῖοι καὶ εἰμεθα μὲν πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ ἀναζητῶμεν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον τὴν αἰτίαν ὄλων αὐτῶν καὶ νὰ ἀλληλοκατηγοροῦμεθα, εἰμεθα, ὅμως, ὀκνηροὶ καὶ ἀπρόθυμοι νὰ διορθωνόμεθα εἰς αὐτὰ ἀκριβῶς, εἰς τὰ ὅποια ἀποδίδομεν τὴν αἰτίαν ὄλων αὐτῶν καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων κατηγοροῦμεθα. Δι' αὐτὰ, λοιπόν, σὺς παρακαλῶ, νὰ μὴ ἀρκούμεθα τῶρα εἰς τὸ νὰ καταγγέλλωμεν καὶ καταδικάζωμεν αὐτὰ — διότι δὲν ἀρκεῖ τοῦτο διὰ νὰ ἐξιλεωθῶμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ — ἀλλὰ νὰ φροντίσωμεν νὰ παρουσιάσωμεν εἰς ὅλα τελείαν καὶ πλήρη μεταβολήν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν μέλλουσαν δόξαν, ἀφοῦ ζήσωμεν καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Τὴν μέλλουσαν δόξαν εἴθε, λοιπόν, ὁμοίως νὰ κερδίσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρώπιαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

19. Κολοσ. 3, 16.

20. Περσ. 10, 9.

21. Ματθ. 10, 16.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 71

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΑΙΣ Α' -- ΙΖ'
(ΚΕΦ. 1)

Κείμενον: Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ

«Τὰ εὐρισκόμενα ἅπαντα τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον». Τόμος Β', Ἀθήναι 1873, σελ. 1 - 128.